

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 48



Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

54 tomas
2011 m. vasario 15 d.

<u>Pranešimo Nr.</u>	<u>Turinys</u>	<u>Puslapis</u>
	I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės	
	REZOLIUCIJOS	
	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas	
	465-oji plenarinė sesija, 2010 m. rugsėjo 15, 16 d.	
2011/C 48/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos strategijos dėl Dunojaus regiono	1
	NUOMONĖS	
	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas	
	465-oji plenarinė sesija, 2010 m. rugsėjo 15, 16 d.	
2011/C 48/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos strategijos dėl Dunojaus regiono	2
2011/C 48/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl legalios imigracijos vaidmens ir demografinių iššūkių (tiriamoji nuomonė)	6

LT

Kaina:
8 EUR

(Tęsinys antrajame viršelyje)

<u>Pranešimo Nr.</u>	Turinys (tęsinys)	Puslapis
2011/C 48/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ekologiškų darbo vietų	14
2011/C 48/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos tropinių tunų žvejybos laivyno padėties ir problemų (tiriamoji nuomonė)	21
2011/C 48/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos saugaus kelių eismo erdvės sukūrimo. Saugaus kelių eismo strateginės gairės iki 2020 m. (nuomonė Europos Parlamento prašymu)	27
2011/C 48/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl MVI finansavimo struktūrų dabartinės finansinės padėties sąlygomis (nuomonė savo iniciatyva)	33
2011/C 48/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl laikotarpio po krizės. Nauja vidaus rinkos finansų sistema (nuomonė savo iniciatyva)	38
2011/C 48/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl kūrybiškumo ir verslumo. Priemonės krizei įveikti (nuomonė savo iniciatyva)	45
2011/C 48/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nuomonė dėl ES atsako kintant pasaulio ekonominės galios pusiausvyrai (nuomonė savo iniciatyva)	51
2011/C 48/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ekonomikos atgaivinimo. Dabartinė padėtis ir praktinės iniciatyvos (nuomonė savo iniciatyva)	57
2011/C 48/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasirengimo 2012 m. pasaulio aukščiausiojo lygio susitikimui tvaraus vystymosi klausimais (nuomonė savo iniciatyva)	65
2011/C 48/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl viešojo ir privačiojo sektorių dalyvaujamosios partnerystės modelių gerinimo plėtojant elektroninių paslaugų teikimą visose 27 ES šalyse (nuomonė savo iniciatyva)	72
2011/C 48/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Kokių visuotinės svarbos paslaugų reikėtų krizei įveikti?“ (nuomonė savo iniciatyva)	77
2011/C 48/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl naujosios Europos Sąjungos energetikos politikos: taikymas, veiksmingumas ir solidarumas piliečiams (nuomonė savo iniciatyva)	81
2011/C 48/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES ir Kanados santykių (nuomonė savo iniciatyva)	87
2011/C 48/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl neįgaliųjų padėties Europos ir Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse	94
2011/C 48/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES daugiakalbystės politikos (papildomoji nuomonė)	102



I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

REZOLIUCIJOS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

465-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2010 M. RUGSĖJO 15, 16 D.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos strategijos dėl
Dunojaus regiono**

(2011/C 48/01)

Plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią rezoliuciją 151 nariui balsavus už, 22 – prieš ir 28 susilaikius.

1. Komitetas griežtai smerkia diskriminacinius veiksmus romų ar kitų etninių mažumų atžvilgiu.
2. EESRK visuomet stengėsi ginti pagrindines visų Europos Sąjungoje gyvenančių piliečių teises ir visuomet buvo prieš bet kokios formos diskriminaciją nacionalinių mažumų atžvilgiu, rasizmą ir ksenofobiją. Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai sustiprėjo šių veiksmų reguliavimo sistema ir pagerėjo politinės aplinkybės, taip pat padaugėjo juos įgyvendinti padedančių priemonių.
3. Komitetas taip pat visada karštai gynė visų Europos Sąjungos piliečių ir jų šeimų teisę vadovaujantis Bendrijos teisės aktais laisvai judėti ir pasirinkti gyvenamąją vietą.
4. Komitetas visada tvirtai pasisakė už aktyvią socialinės aprėpties politiką mažumų ir migrantų, visų pirma romų, atžvilgiu.
5. EESRK taip pat norėtų pabrėžti, kad laikosi teisinės valstybės principo, pagal kurį atsakomybė už bet kokią veiksmą, taip pat ir galimus nusikalstamus veiksmus, visuomet turi būti individuali.
6. Komitetas supranta, kad su romų integracija susijusios problemos visų pirma aktualios tam tikroms valstybėms narėms, tačiau pabrėžia, kad pagal naująją sutartį Europos Sąjunga yra atsakinga už šio klausimo sprendimą ir atsakymo būtina ieškoti ES mastu atsižvelgiant į romų tautos savybes ir užtikrinant vienodą požiūrį visoje Europos Sąjungos teritorijoje.
7. Komitetas aktyviai pasisako už romų tautos bei kitų mažumų ir migrantų ekonominę ir socialinę integraciją ir siūlo Europos Sąjungos institucijoms parengti bendrą valstybes nares įtikinančią strategiją, kuri leistų užtikrinti tikrą integraciją, pagrįstą visų ES piliečių bendromis teisėmis ir pareigomis. Šią strategiją reikia rengti dalyvaujant romų bendruomenių atstovams; jai turi būti skirtas deramas finansavimas, kuris atitiktų sprendžiamų klausimų svarbą.

2010 m. rugsėjo 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komiteto pirmininkas*

Mario SEPI

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komiteto generalinis sekretorius*

Martin WESTLAKE

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

465-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2010 M. RUGSĖJO 15, 16 D.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos strategijos dėl
Dunojaus regiono**

(2011/C 48/02)

Pranešėjas **Miklós BARABÁS**Bendrapranešėjis **Mihai MANOLIU**

Maroš Šefčovič, Europos Komisijos Pirmininko pavaduotojas, 2010 m. vasario 26 d. paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti aiškinamąją nuomonę dėl

Europos Sąjungos strategijos dėl Dunojaus regiono.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. liepos 20 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Miklós Barabás ir bendrapranešėjis Mihai Manoliu.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 123 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados ir pasiūlymai

1.1 Šioje EESRK nuomonėje siūloma pasinaudoti Europos Komisijos organizuotai Europos pilietinei visuomenei suteikta galimybe pateikti konkrečius ir praktiškai įgyvendinamus pasiūlymus, į kuriuos bus atsižvelgta dabar rengiant Dunojaus strategijos veiksmų planą⁽¹⁾. EESRK tikisi, kad jo rekomendacijos tinkamai atspindės Komiteto ir Europos organizuotos pilietinės visuomenės išipareigojimą strategijai ir tvirtą paramą jai. Komitetas su būsima strategija sieja daug lūkesčių ir mano, kad ji iš tikrųjų pagerins visų Dunojaus regione, kurį jis laiko Europos veidrodžiu, gyvenančių žmonių gyvenimo ir darbo sąlygas.

1.2 Planuojama Dunojaus strategija politiniu lygmeniu:

1.2.1 turi būti atvira ir visa apimanti, joje turi būti atsižvelgiama į socialinius, ekonominius ir aplinkosaugos aspektus, nepamirštant pasiūlymų, kuriuos pateikė pilietinės visuomenės organizacijos, ir pasinaudojant šių organizacijų patirtimi;

1.2.2 atsižvelgiant į tai, kad atitinkami klausimai yra sudėtingi ir susiję tarpusavyje, ji gali būti veiksminga tik tuo atveju, jeigu bus nuosekliai laikomasi kompleksinio, o ne sektorių požiūrio, ir bus pabrėžiama būtinybė siekti atitinkamų suinteresuotųjų subjektų tikslų;

1.2.3 joje turi būti atsižvelgiama į bendradarbiavimą nekarinio saugumo srityse ir siekiama jį skatinti, pavyzdžiui, pagalbos tarnybų darbas išvien įvykus stichinėms nelaimėms, darbuotojų judumas, įmonės ir kt., nenumatytų atvejų planų rengimas ekologinių nelaimių padariniams šalinti;

1.2.4 turi padėti geriau pasinaudoti Lisabonos sutartyje numatytais galimybėmis, pavyzdžiui, dalyvaujamosios demokratijos principo nuoseklus taikymo srityje;

1.2.5 turi būti tinkama priemonė:

(¹) Būsima Dunojaus strategija apims šias valstybes nares: Vokietiją, Austriją, Vengriją, Slovakiją, Čekiją, Slovėniją, Bulgariją ir Rumuniją, bei Europos Sąjungai nepriklausančias valstybes: Kroatiją, Serbiją, Ukrainą, Moldovą, Bosniją ir Hercegoviną, Juodkalniją.

a. realiai, kaip makroregioninei plėtros politikai, prisidėti prie Europos integracijos proceso gilinimo, pirmiausia pagal programą „Europa 2020“ (pažangi, tvari, įtrauki),

b. priartinti šešias Europos Sąjungai nepriklausančias valstybes prie Europos Sąjungos ir padėti joms siekti integracijos;

1.2.6 turi atspindėti ES makroregioninę politiką ir aktyvų, konstruktyvų organizuotos pilietinės visuomenės vaidmenį ir jos indėlį;

1.2.7 turi padėti koordinuoti jau įvairiais lygmenimis ir įvairiose regiono vietovėse veikiančių bendradarbiavimo sistemų darbą, kad jis taptų veiksmingesnis ir būtų vengiama jo dubliavimosi;

1.2.8 turi turėti aiškią, paprastą ir skaidrią valdymo sistemą, pagrįstą organizuotai pilietinei visuomenei taikomu principu „iš apačios į viršų“; valdymo rezultatai turėtų būti vertinami metinėse konferencijose;

1.2.9 turi būti įgyvendinama kaip procesas, suteikiantis lankstumo galimybę ir leidžiantis periodiškai atlikti peržiūras, o, kai galima, skirti papildomus finansinius išteklius;

1.2.10 turi būti nustatyti realistiški tikslai, o siekiant užtikrinti sėkmingą jos įgyvendinimą, nustatyti prioritetai; turėtų būti parengtas vidutinės trukmės veiksmų planas šiems tikslams pasiekti; tame veiksmų plane turi būti aiškiai pasakyta, kad aktyvus visų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas pagal partnerystės principą yra pagrindinė sėkmės sąlyga;

1.2.11 turi pasiekti akivaizdžių ir apčiuopiamų rezultatų visuomenei ir piliečiams, kad piliečiams, įskaitant jaunimą, būtų sudarytos geresnės darbo ir gyvenimo sąlygos;

1.2.12 turi atspindėti socialinio ir pilietinio dialogo svarbą;

1.2.13 joje turi būti pripažįstama susisiekimo svarba Dunojaus regione;

1.2.14 joje turi būti atsižvelgiama į ES Baltijos jūros regiono strategijos įgyvendinimo patirtį.

1.3 *Praktiniai pilietinės visuomenės pasiūlymai dėl planuojamos Dunojaus strategijos veiksmų plano:*

1.3.1 turėtų būti sukurtas pilietinės visuomenės organizacijų regioninis tinklas (Dunojaus pilietinės visuomenės forumas), kad, be kita ko, būtų rengiami bendrieji veiksmai ir projektai; tinklo nariai galėtų kartą per metus susitikti įvairiose regiono vietose;

1.3.2 renginiai (susitikimai, festivaliai, vizitai, parodos, mugės, kt.), būtini sustiprinti Dunojaus regiono žmonių solida-

rumo jausmą, ugdyti regioninį sąmoningumą ir puoselėti kultūrų įvairovę, pirmiausia jaunimo; regioninės kultūros peržiūros taip pat padėtų siekti šio tikslo;

1.3.3 Dunojaus savaitė kasmet turėtų būti rengiama vis kitoje vietoje; tai galėtų būti tinkamas forumas aptarti su Dunojaus strategija susijusius aktualius klausimus ir supažindinti su rezultatais;

1.3.4 nuolatinei piliečių ir organizuotos pilietinės visuomenės paramai ir Europos Sąjungoje, ir kaimyninėse ES nepriklausančiose valstybėse užtikrinti reikalinga veiksminga nuolatinė Dunojaus strategijos komunikacijos strategija;

1.3.5 rengiant Dunojaus strategijos programas, ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas nepalankioje padėtyje atsidūrusioms ir marginalizaciją patiriančioms grupėms, pirmiausia romams;

1.3.6 turėtų būti stiprinami reguliarūs regiono suinteresuotųjų subjektų ryšiai, o jų bendradarbiavimas turėtų tapti glaudesnis, kartu turėtų vykti socialinis ir pilietinis dialogas; nacionalinio lygio ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos galėtų svariai prisidėti šioje srityje;

1.3.7 Dunojaus verslo forumo, kurį sudarytų socialiniai ir ekonominiai subjektai, sukūrimas galėtų būti svarbi bendradarbiavimo ir ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos Dunojaus regione priemonė; turėtų būti sudarytos galimybės darbdavių organizacijoms dalyvauti šio forumo rengimui skirtose finansavimo programose ir skatinamas jų dalyvavimas;

1.3.8 tolesnis kliūčių laisvam judėjimui mažinimas arba panaikinimas, taikant tinkamo darbo ir teisingo atlyginimo principus, turėtų padėti suartinti žmones;

1.3.9 įgyvendinant Dunojaus strategiją, turėtų būti pasinaudota informacinės visuomenės laimėjimais ir paslaugomis;

1.3.10 galėtų būti sudaryta tarptautinė mokslinių tyrimų grupė mokslinei analizei atlikti ir Dunojaus regiono strateginiams klausimams analizuoti; šios grupės darbą turėtų remti stipendijų programa;

1.3.11 mums reikėtų apsvarstyti, kaip Europos metų ir teminės programos galėtų būti susietos su Dunojaus strategija;

1.3.12 turėtų būti remiamos regiono kalbų mokymosi iniciatyvos;

1.3.13 EESRK turėtų įsteigti nuolat veikiančią observatoriją ar tyrimo grupę Dunojaus strategijos klausimais;

1.3.14 Dunojaus strategijos nuostatas ir jos veiksmų planą turėtų įgyvendinti ir stebėti valdymo komitetas, į kurio sudėtį įeitytų organizuotos pilietinės visuomenės atstovai ir kuris galėtų rengti metines ataskaitas, apibendrinančias komiteto išvadas;

1.3.15 priimdama Dunojaus strategiją, Europos Komisija turėtų paremti ir keletą bandomųjų projektų pradinei patirčiai patikrinti ir įgyti;

1.3.16 Dunojaus strategijos ir veiksmų plano įgyvendinimą galėtų finansuoti įvairūs šaltiniai: be ES finansavimo (pirmiausia iš struktūrinių fondų), finansuoti taip pat galėtų regiono šalys, privatus sektorius ir tarptautinės finansų įstaigos. Paramai iš šių šaltinių gauti rekomenduotume sukurti specialų fondą.

1.3.17 EESRK Dunojaus strategiją, kurią planuojama priimti 2011 m. pirmąjį pusmetį, Vengrijos pirmininkavimo laikotarpiu, laiko ryžtinga dinamiško, konkurencingo, įtraukaus ir klestinčio Dunojaus regiono vystymo priemone.

2. Dunojaus strategijos gairės

2.1. Rengiant Dunojaus strategiją svarbu apibrėžti teorinį pagrindą, kuriuo remsis bendradarbiavimo strategija Dunojaus regione ir jos įgyvendinimo veiksmų programa.

2.2. Todėl rengiant Dunojaus strategiją svarbu atsižvelgti į:

— ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos aspektus,

— upės vaidmenį transporto ir infrastruktūros srityje, ypatingą dėmesį skiriant visos Europos VII transporto koridoriui, kuris turi įtakos Dunojui ir į susijusias galimybes vystyti ekonominę veiklą apskritai; atsižvelgti į būtinybę remti farvaterio priežiūros priemones, kurios svarbios transportui, ir pašalinti TEN-T prioritetų projekte Nr. 18 nurodytas laivybos kliūtis (šiuo tikslu reikėtų vadovautis Bendro pareiškimo projektu, parengtu remiant Tarptautinei Dunojaus upės apsaugos komisijai, ir praktiškai jį įgyvendinti); į būtinybę tęsti įvairiarūšio transporto projektus (konteinerių terminalų statybą uostuose) ir papildomus kelių transporto projektus Dunojaus regione (prekių transporto srutams svarbius tiltus); galiausiai į būtinybę įgyvendinti projektus, kurie turėtų didelį poveikį vystymuisi, pavyzdžiui, Duno-

jaus–Bukarešto kanalą, kuris būtų naudingas Europos ekonomikai;

— Dunojų kaip geriamojo vandens ir energijos šaltinių ir gamtinę aplinką, kurią reikia saugoti, o svarbiausia sudedamoji dalis yra tvarus vystymasis, reikėtų remti energetikos infrastruktūros projektus, pavyzdžiui hidroelektrines,

— inovacijų, mokslinių tyrimų ir švietimo vaidmenį regione,

— turizmo poreikius Dunojaus regione ir kaimo plėtros potencialą; kalbant apie potencialą, reikėtų apsvarstyti galimybę finansuoti tuos projektus, kurie skatintų veiklą tose šalyse, kurių žemės ūkio tradicijos yra gilios; grūdų krovimo infrastruktūros projektų finansavimas padėtų atskleisti vietos žemės ūkio galimybes, visų pirma senas ūkininkavimo tradicijas turinčiose šalyse,

— upės vaidmenį ugdant bendrą su Dunojumi susijusį sąmoningumą ir identitetą, papildančius europinį sąmoningumą ir visos ES identitetą; didelė svarba šioje srityje tenka kultūrų dialogui ir ES solidarumui su ES nepriklausančiomis regiono valstybėmis,

— tai, kad padidėję transporto srutai neturėtų kenkti aplinkai,

— tai, kad būtina sudaryti konfliktų sprendimo galimybes įtampai, kuri jau nuo seno tvyro šiame regione, panaikinti.

2.3. Kadangi kalbama apie didelę vertybių ir interesų įvairovę ir jų konkuruojantį pobūdį, gyvybiškai svarbu parengti bendrais principais pagrįstą, kompleksinę Dunojaus strategiją ir atsižvelgti ne tik į ekonomines priežastis, bet ir socialinius poreikius ir veiksmus, įskaitant perspektyvas ir pilietinės visuomenės indėlį.

2.4. Ekonominė, teritorinė ir socialinė sanglauda pagrįsta vaisinga Dunojaus strategija lems dinamiško, konkurencingo ir klestinčio Dunojaus regiono sukūrimą.

3. Prielaidos

3.1 2009 m. birželio 18–19 d. Europos Vadovų Taryba paprašė Europos Komisiją iki 2010 m. pabaigos parengti ES strategiją dėl Dunojaus regiono. Parengiamojo darbo metu buvo pareikšta daug nuomonių, be kita ko, Europos Komisijos inicijuotose viešose konsultacijose.

3.2 EESRK tvirtai ir ryžtingai remia Europos Komisijos naują makroregioninį požiūrį ir ES Dunojaus strategijos rengimą šiuo metu. EESRK, kaip Europos organizuotos pilietinės visuomenės institucinis atstovas, nori aktyviai dalyvauti ir imtis iniciatyvos rengti ir įgyvendinti šią strategiją.

3.3 EESRK jau seniai nuolat domisi su Dunojaus regionu susijusiais klausimais. Iki šiol Komitetas yra priėmęs ne vieną dokumentą įvairiais klausimais, pavyzdžiui, transporto, aplinkos srityse. Šiuose dokumentuose aiškiai išdėstytos priežastys, kodėl

EESRK Dunojaus regioną laiko svarbiu ir pritaria Dunojaus strategijos rengimui.

3.4 Vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad pastarųjų metų Europos Sąjungos plėtra geografinį centrą pastūmėjo rytų kryptimi, o ekonominiu svorio centru ir toliau išlieka Vakarų Europa. Ekonominė, teritorinė ir socialinė sanglauda, kaip svarbiausia Dunojaus strategijos sudedamoji dalis, kartu su praktinėmis idėjomis, remiančiomis jos įgyvendinimą, yra tinkamas indėlis šiai pusiausvyrai atkurti.

2010 m. rugsėjo 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl legalios imigracijos vaidmens ir demografinių iššūkių (tiriamoji nuomonė)

(2011/C 48/03)

Pranešėjas **Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS**

Ministro pirmininko pavaduotoja bei Užimtumo ir lygių galimybių ministrė, atsakinga už migracijos ir prieglobsčio politiką, Joëlle Milquet, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 str., 2010 m. vasario 16 d. raštu pirmininkausiančios Belgijos vardu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Legalios imigracijos vaidmens ir demografinių iššūkių.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. rugsėjo 2 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 115 narių balsavus už, 1 – prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK mano, kad šiandienos demografiniams iššūkiams atremti būtinas holistinis požiūris ir būtina nagrinėti ekonominius, socialinius ir politinius aspektus. Legali imigracija yra ES dabartinės demografinės padėties problemų sprendimo dalis.

1.2 ES piliečių judumo lygis Europoje nukrito ir yra žemesnis nei trečiųjų šalių piliečių imigracija. Komitetas mano, kad reikėtų panaikinti kliūtis judumui ES ir palengvinti šį procesą Europos darbuotojams.

1.3 EESRK pritaria Europos 2020 darbotvarkės tikslui padidinti 20–64 m. amžiaus grupės užimtumą iki 75 proc. gerinant moterų ir vyresnio amžiaus darbuotojų dalyvavimą ir geriau integruojant migrantus į darbo rinką.

1.4 Bendra imigracijos politika turėtų laikytis strateginio požiūrio, paremto vidutinės trukmės ir ilgalaikio laikotarpio vizija, ir atsižvelgti į tokius aspektus kaip demografinė padėtis, darbo rinkos raida, integracija, kultūrų įvairovė, pagrindinės teisės, vienodos sąlygos, nediskriminavimas ir bendradarbiavimas su kilmės šalimis.

1.5 Dėl naujų migrantų priėmimo sprendžia kiekviena valstybė narė. Suformuodama bendrą politiką ir suderindama teisės aktus, ES galėtų sukurti didelę pridėtinę vertę.

1.6 Nepaisant kai kurių nacionalinių skirtumų, ES ir valstybių narių teisės aktai turi būti atviri, kad imigracija darbo tikslais

vyktų legaliais, skaidriais kanalais ir tenkintų tiek aukštos, tiek ir žemesnės kvalifikacijos darbuotojus.

1.7 Turėdamas omenyje demografinius iššūkius, EESRK mano, kad reikia iš dalies pakeisti galiojančias direktyvas ir parengti naujas teises priemones.

1.8 Priėmus Lisabonos Sutartį, taip pat įsigaliojo ir Pagrindinių teisių chartija, kuri padės ES laikytis subalansuotesnio požiūrio į imigracijos teisės aktus ir labiau gerbti žmogaus teises.

1.9 Nepaisant to, Europoje didėja netolerancija, rasizmas ir ksenofobija imigrantų ir mažumų atžvilgiu. Siekiant užkirsti tokiam elgesiui kelią, politikai ir kiti įtakingi visuomenės veikėjai bei žiniasklaida turi jausti ypač didelę atsakomybę už savo veiksmus ir rodyti aiškų politinį bei socialinį pavyzdį. ES institucijos turi imtis ryžtingų veiksmų, o pilietinės visuomenės organizacijos turi aktyviai kovoti su tokiomis ideologijomis ir tokiu elgesiu.

1.10 Europos imigracijos teisės aktai turi užtikrinti vienodą požiūrį remiantis nediskriminavimo principu.

1.11 Bendradarbiavimas su kilmės šalimis turi apimti ne tik kovą su neteisėta migracija, grąžinimą ir pasienio kontrolę. Susitarimuose turėtų būti atsižvelgta į visų šalių interesus: migrantų, kad jiems būtų užtikrintos pagrindinės teisės, kilmės šalių, kad emigracija būtų naudinga jų ekonominei ir socialinei raidai, ir į priimančiųjų Europos bendruomenių interesus.

1.12 Bendra imigracijos politika turėtų apimti integraciją – dvikryptį tiek migrantų, tiek priimančios visuomenės abipusio prisitaikymo socialinį procesą, kuris turėtų būti remiamas taikant gerą valdymą ES, nacionaliniu lygiu, taip pat vietos ir regionų lygiu. Bendras Europos požiūris sukuria didelę pridėtinę vertę, kadangi integracija susiejama su Sutartyje įtvirtintomis vertybėmis ir principais – vienodomis sąlygomis ir nediskriminavimu – ir su Pagrindinių teisių chartija, Europos žmogaus teisių konvencija ir Europos 2020 darbotvarke.

1.13 EESRK siūlo Europos Komisijai pateikti prašymą parengti tiriamąją nuomonę dėl Europos platformos dialogui sukūrimo siekiant valdyti darbo migraciją, naudod.

2. Europos Sąjungos gyventojai

2.1 ES gyventojų skaičius greitai sieks 500 mln. ⁽¹⁾ Per pastaruosius dešimt metų jis vis didėjo, gyventojų prieaugis siekė daugiau nei 18 mln. žmonių ⁽²⁾.

2.2 Tačiau esama didelių skirtumų tarp šalių. Vengrijos, Lenkijos, Bulgarijos ir Rumunijos gyventojų skaičius sumažėjo, o likusiose valstybėse narėse gyventojų skaičius išliko toks pat arba padidėjo, visų pirma Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir JK. Kai kuriose valstybėse narėse pastebimi žymūs regioniniai skirtumai.

2.3 Natūralaus gyventojų skaičiaus pokyčio rezultatas – daugiau nei 3 mln. naujų gyventojų ES ⁽³⁾. Didžiausias absoliutus natūralaus gyventojų skaičiaus pokyčio rodiklis buvo Prancūzijoje, JK, Ispanijoje ir Nyderlanduose, taip pat teigiami rodikliai buvo užregistruoti ir kitose šalyse. Didžiausias **neigiamas natūralaus gyventojų skaičiaus pokyčio rodiklis** buvo Vokietijoje, Bulgarijoje, Rumunijoje ir Vengrijoje.

2.4 **Europos gyventojai senėja.** Jaunesnių nei 15 m. gyventojų procentas nukrito nuo 17,7 proc. 1998 m. iki 15,7 proc. 2008 m.

2.5 Vyresnių nei 65 m. gyventojų procentas padidėjo nuo 15,3 proc. 1998 m. iki 17 proc. 2008 m. Šis procentas siekė tiek sumažėjo Airijoje ir Liuksemburge, o Vokietijoje ir Italijoje artėja prie 20 proc., Graikijoje yra daugiau kaip 18,5 proc.

2.6 **Bendrasis išlaikomo amžiaus žmonių koeficientas** ⁽⁴⁾ ES išliko daugiau ar mažiau stabilus per pastaruosius dešimt metų, nuo 49,2 proc. 1998 m. iki 48,6 proc. 2008 m. Danijoje,

Vokietijoje, Graikijoje, Italijoje ir Nyderlanduose šis santykis pastaraisiais metais padidėjo, Prancūzijoje ir Suomijoje išliko stabilus ir sumažėjo kitose ES šalyse, visų pirma tose, kuriose vaikų ir jaunimo dalis sumažėjo labiausiai.

2.7 **Suminis gimstamumo rodiklis** ⁽⁵⁾ – 2006 m. vienai moteriai teko 1,53 vaiko. 1999–2008 m. šis rodiklis padidėjo visose ES šalyse. Tačiau daugelyje valstybių narių jis išlieka mažiau nei 1,5 vaiko vienai moteriai. Tik Prancūzijoje vienai moteriai tenka beveik 2 vaikai.

2.8 Europos gyventojų **vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė** pailgėjo, moterys gyvena vidutiniškai 82 metus, o vyrai – 76 metus.

2.9 **Kūdikų mirtingumas** ⁽⁶⁾ **mažėja** daugumoje valstybių narių, 1 000 gimimų 2006 m. visoje ES teko mažiau nei 5 mirtys.

3. Migracija Europos Sąjungoje

3.1 Tik nedaugelio tarptautinių migracijos srautų tikslas yra Europa, o daugelis imigrantų kilmės žmonių jau daugelį metų yra Europos gyventojų dalis.

3.2 Sutartyje ir EESRK nuomonėse terminas „imigracija“ apibrėžia žmones, kurie yra trečiųjų šalių piliečiai.

3.3 Imigracija yra pagrindinė ES gyventojų skaičiaus padidėjimo 1999–2000 m. priežastis. Migracijos saldo padidino ES gyventojų skaičių beveik 15 mln. žmonių ⁽⁷⁾. Jis yra neigiamas tik Bulgarijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Lenkijoje ir Rumunijoje. Kai kuriose valstybėse narėse šis rodiklis šiek tiek padidėjo, tačiau didžiausi migracijos rodikliai yra Vokietijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Jungtinėje Karalystėje. 1999–2008 m. **daugumos valstybių narių migracijos saldo rodiklis buvo teigiamas**, išskyrus Bulgariją (- 215 600), Latviją (- 24 700), Lietuvą (- 88 100), Lenkiją (- 566 100) ir Rumuniją (- 594 700).

3.4 **Migracijos srautai padidina ES gyventojų skaičių.** Imigracija yra daugiau kaip 80 proc. gyventojų skaičiaus padidėjimų priežastis per pastaruosius dešimt metų.

⁽¹⁾ Išankstiniai Eurostat duomenys 2009 m. sausio 1 d.

⁽²⁾ Skaičiuota remiantis 1999–2009 m. Eurostat duomenimis (kiekvienų metų sausio 1 d.).

⁽³⁾ Skaičiuota remiantis 1999–2008 m. Eurostat duomenimis (gimimų skaičius atėmus mirusių kūdikius).

⁽⁴⁾ Apibrėžiamas kaip jaunesnių nei 15 m. ir vyresnių nei 65 m. gyventojų ir 15–64 m. amžiaus gyventojų sumos santykis.

⁽⁵⁾ Bendras vienai moteriai tenkančių vaikų skaičius tais metais gautas pridėdant vaisingumo rodiklius pagal amžių.

⁽⁶⁾ Kūdikų mirtingumas – kūdikių mirtys iki 1 m. amžiaus, neįtraukiant negyvų gimusių kūdikių.

⁽⁷⁾ Paskaičiuota remiantis tokia lygtimi: migracija = 2009 m. gyventojų skaičius-1999 m. gyventojų skaičius-1999–2008 m. natūralų prieaugį.

3.5 Kai kuriose ES šalyse (Italijoje, Maltoje, Austrijoje ir Portugalijoje) migracijos saldo buvo lygus daugiau kaip 4 proc. vidutinio gyventojų skaičiaus per šį laikotarpį, o kitose – daugiau kaip 10 proc. (Kipre 11,64 proc., Ispanijoje 12,62 proc., Airijoje 10,66 proc. ir Liuksemburge 11,08 proc.). Kitame skalės gale, gyventojų skaičiaus sumažėjimas dėl migracijos saldo siekė nuo 0,75 proc. Latvijos gyventojų skaičiaus iki 2,62 proc. Rumunijos gyventojų.

3.6 2008 m. užsieniečių, įskaitant tiek ES, tiek ne ES piliečius, skaičius siekė beveik 31 mln. Daugiausiai užsieniečių gyvena Vokietijoje (daugiau kaip 7 mln.), Ispanijoje (5,3 mln.), JK (4 mln.), Prancūzijoje (3,7 mln.) ir Italijoje (3,4 mln.), visose šiose šalyse išskyrus Vokietiją 2009 m. jų skaičius padidėjo. Graikijoje ir Belgijoje gyvena apie 1 mln. užsieniečių, o Airijoje, Nyderlanduose, Austrijoje ir Švedijoje – daugiau kaip pusė milijono.

3.7 Ketvirtajame 2009 m. ketvirtyje ⁽⁸⁾ beveik **11 mln. ES piliečių gyveno kitoje valstybėje narėje**. Iš jų 2,5 mln. gyveno Vokietijoje, 1,8 mln. JK, 1,6 mln. Ispanijoje, 1,2 mln. Prancūzijoje ir 1,1 mln. Italijoje. Šiek tiek mažesnis skaičius gyveno Belgijoje (642 900), Airijoje (350 500), Liuksemburge (191 000), Austrijoje (322 200), Nyderlanduose (272 100), Graikijoje (142 500) ir Švedijoje (185 700).

3.8 Nuo paskutiniojo 2005 m. ketvirčio ES piliečių, gyvenančių kitoje ES valstybėje, padidėjo beveik 2,7 mln., šio vidinio judėjimo populiariausi tikslai buvo Italija, JK ir Ispanija, kur gyveno daugiau kaip 1,7 mln. kitų ES valstybių piliečių.

3.9 **2009 m.** užsieniečių skaičius **nukrito** žemiau milijono, iki panašaus lygio kaip 2006 m.

4. ES gyventojų ateitis

4.1 Pagal Eurostat demografines prognozes **2018 m. ES gyvens nuo 495 mln. iki 511 mln. žmonių**, kadangi artimiausiais metais migracijos lygis bus kintantis.

4.2 **Atsižvelgiant į ne ES piliečių imigraciją, manoma, kad 2020 m. ES gyvens 514 mln. gyventojų, o 2030 m. šis skaičius pakils iki 520 mln.** Ši prognozė paremta hipotetiniu kasmetiniu migracijos saldo rodikliu, kuris yra šiek tiek mažesnis nei 1,5 mln.

4.3 **Todėl prognozuojama, kad gyventojų prieaugis, įskaitant migraciją, 2020 m. pasieks 14 mln.** Iš jų 5,3 mln. gyvens Ispanijoje, 4 mln. JK, 1,4 mln. Italijoje, 1,3 mln. Prancūzijoje, beveik 1 mln. Airijoje, apie 500 000 Švedijoje ir Belgijoje ir šiek tiek mažiau nei 500 000 Portugalijoje. Atvirkščiai, bus ir demografinių nuostolių: bus prarasta 660 000 žmonių Rumunijoje, 530 000 Vokietijoje, 419 000 Bulgarijoje, o Lenkijoje, Vengrijoje, Lietuvoje ir Latvijoje – daugiau nei 100 000.

4.4 Atrodo, kad 2020 m. ES bus 845 000 daugiau 0–14 m. amžiaus žmonių nei 2008 m., 2,8 mln. mažiau 15–64 m. amžiaus žmonių ir beveik 18,1 mln. daugiau vyresnių nei 65 m. žmonių. Be to, 20–59 m. amžiaus žmonių skaičius turėtų sumažėti 4,7 mln. Taigi prognozuojamas ES gyventojų prieaugis bus tik dėl vyresnių nei 65 m. žmonių grupės augimo, o tai yra **didelis demografinis senėjimas**, kai ši amžiaus grupė sudaro 20 proc. gyventojų.

5. Darbo rinka Europos Sąjungoje

5.1 Demografinį kintamąjį darbo rinkose reikėtų vertinti kartu su kitais ekonominiais, socialiniais ir politiniais kintamaisiais, kurie šioje nuomonėje nenagrinėjami.

5.2 1998–2008 m. darbingo amžiaus gyventojų padaugėjo 12,1 mln., iš kurių šiek tiek mažiau nei 12 mln. priklausė 20–59 m. amžiaus grupei.

5.3 **2009 m. 218 mln. žmonių dirbo ES**, 3,8 mln. mažiau nei ankstesniais metais. Daugiau nei 24 mln. (11 proc.) buvo įdarbinti laikinai. Vidutinis pensinis amžius buvo 61,4 metai.

5.4 Paskutiniajame 2009 m. ketvirtyje beveik **5,8 mln. ES piliečių dirbo kitoje valstybėje narėje**. Iš jų 1,4 mln. dirbo Vokietijoje, 1,1 mln. Jungtinėje Karalystėje, 820 000 Ispanijoje, 650 000 Italijoje, 540 000 Prancūzijoje, 280 000 Belgijoje, 190 000 Airijoje, 180 000 Austrijoje, 150 000 Nyderlanduose ir 125 000 Švedijoje.

5.5 1998–2008 m. išsaugo ES-15 visų amžiaus grupių **aktyvumo lygis**, bet svyravo nuo 1 proc. (15–19 m.) iki 10 proc. (60–64 m.). Vyrų aktyvumo lygis išliko beveik toks pat, išskyrus 50–70 m. amžiaus grupę, šis rodiklis padidėjo 10 proc. 60–65 m. amžiaus grupėje. Moterų aktyvumo lygis padidėjo visose amžiaus grupėse, visų pirma 30–65 m. amžiaus grupėje, ir daugiau kaip 10 proc. 50–65 m. amžiaus grupėje.

⁽⁸⁾ Darbo jėgos tyrimo duomenimis.

5.6 Pastaraisiais metais labai padidėjo moterų įtrauktis į darbo rinką, bet **moterų aktyvumo lygis vis dar išlieka mažesnis nei vyrų**.

5.7 Tikimasi, kad 2020 m. bus 361 mln. aktyvių gyventojų, iš kurių 238 mln. faktiškai dirbs ⁽⁹⁾, o likusieji 123 mln. žmonių neturės darbo. Taigi 20–64 m. amžiaus grupės aktyvumo lygis bus 74,2 proc., t. y. šiek tiek mažesnis nei 2008 m. dėl demografinės struktūros pokyčių.

5.8 Atsižvelgiant į nedarbo rodiklius ⁽¹⁰⁾, manoma, kad 2020 m. bus 221,5 mln. užimtų gyventojų, t.y. 20–64 m. amžiaus grupės užimtumo lygis bus 69,3 proc.

5.9 Tačiau Europa 2020 darbotvarkėje ⁽¹¹⁾ siūloma padidinti 20–64 m. amžiaus grupės užimtumą iki 75 proc. didinant moterų ir vyresnio amžiaus darbuotojų dalyvavimą ir geriau integruojant migrantus į darbo rinką.

5.10 2020 m. daugiau kaip 17,5 mln. žmonių galėtų būti užimti, jei 20–64 metų amžiaus grupės užimtumo lygis būtų 75 proc. Šioje amžiaus grupėje vis tik išliktų 76 mln. neturinčių darbo žmonių, nors šis skaičius taip pat apimtų dėl ligos ar negalios negalinčius dirbti žmones.

5.11 ES valstybių narių užimtumo lygis labai skiriasi, 2009 m. mažiausias jis buvo Maltoje (mažiau nei 60 proc.) ir didžiausias Nyderlanduose (80 proc.), dar kelete šalių jis taip pat viršijo 75 proc. rodiklį. Galiausiai, užimtumo lygio kilimas tose šalyse, kuriose jis yra mažas, t. y. žemesnis nei ES vidurkis, o daugumoje ES valstybių narių jis yra didesnis nei ES vidurkis, bet mažesnis nei 75 proc., gali būti susijęs su gyventojų judumu ES viduje.

5.12 Vienas iš užimtumo lygio padidėjimo veiksnių yra **gyventojų išsilavinimo lygio kilimas**. 2008 m. 15–64 m. amžiaus grupėje aukštąjį mokslą baigusiujų užimtumo lygis buvo 84 proc., vidurinį išsilavinimą įgijusiųjų – 71 proc., o turinčių žemesnį išsilavinimą – 48 proc. Aukštąjį mokslą baigusiujų aktyvumo lygis akivaizdžiai viršijo vidurkį, kuris buvo 66 proc. Aukštesnis išsilavinimo lygis taip pat gali būti našumo didinimo veiksnys ir padėti patenkinti augančią aukštos kvalifikacijos darbuotojų paklausą.

5.13 Dabartinės **ekonomikos krizės** sąlygomis darbo rinkos negali pasiūlyti darbo kiekvienam darbingo amžiaus asmeniui (vietiniui ar imigrantui), o nedarbo lygis siekia apie 10 proc.

2010 m. vasario mėn. ES 23,01 mln. darbingo amžiaus vyrų ir moterų buvo **bedarbiai**, t. y. 3,1 mln. daugiau nei tuo pačiu metu 2009 m.

5.14 **Demografinis senėjimas spartėja**. Kadangi į pensiją išeina septintojo dešimtmečio karta („demografinio sprogdimo karta“), mažėja ES aktyvių gyventojų skaičius, o vyresnių nei 60 m. amžiaus žmonių skaičius daugėja dvigubai sparčiau nei prieš 2007 m., t. y. per metus padidėja 2 mln., palyginti su 1 mln. ankstesniais metais.

5.15 Pasak Europos Komisijos ⁽¹²⁾, nuo 2020 m. darbo jėgos stygius bus dar didesnis, todėl Europai bus sunku išlaikyti jos ekonominės veiklos lygį ir užimtumo lygį ir tokia padėtis galėtų tęstis dešimtmečiais.

5.16 Kai kuriose valstybėse narėse vyresnio amžiaus žmonėms darosi lengviau išlikti aktyviais darbo rinkoje, kadangi faktinis pensinis amžius priartėjo prie teisės aktuose numatyto amžiaus ir netgi esama teisės reformų, kuriomis siekiama, kad pensinis amžius būtų ilginamas iki daugiau kaip 65 m., kaip pabrėžiama Komisijos žaliojoje knygoje ⁽¹³⁾.

6. Imigracijos vaidmuo dabartinėmis demografinėmis sąlygomis

6.1 EESRK mano, kad **šiandienos demografiniams iššūkiams atremti būtinas holistinis požiūris** ir būtina imtis veiksnių nagrinėti ekonominius, socialinius ir politinius aspektus. ES turėtų imtis veiksnių užimtumo ir mokymo politikos srityse, gerinti darbo metodus, pensijų sistemas, darbo santykius, aktyvią šeimoms skirtą politiką ir pan.

6.2 Šiomis aplinkybėmis imigracijos politika yra politinių sprendimų, kuriuos ES privalo priimti, neatsiejamas aspektas.

6.3 Komitetas norėtų pabrėžti išvadas, kurias pateikė Felipe González pirmininkaujama svarstymų grupė dokumente „**Europa 2030**“ ⁽¹⁴⁾: „Europos demografinės problemos galima bus išspręsti tik vykdant dvi viena kita papildančių veiksnių grupes: didinant darbo jėgos aktyvumo lygį ir įgyvendinant subalansuotą, sąžiningą ir aktyvią imigracijos politiką. Migrantų darbas bus vienas iš Europos darbo jėgos ir kvalifikacijos trūkumo ateityje problemos sprendimo elementų, o ES reikės suformuoti iniciatyvų požiūrį į imigraciją.“

⁽⁹⁾ Skaičiavimai paremti vidutiniu ketvirtojo 2007 m. ketvirčio ir pirmojo 2008 m. ketvirčio užimtumo lygiu.

⁽¹⁰⁾ Idem 9.

⁽¹¹⁾ COM(2010) 2020 galutinis.

⁽¹²⁾ COM(2009) 674 galutinis.

⁽¹³⁾ COM(2010) 365 galutinis.

⁽¹⁴⁾ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Lt_web.pdf

6.4 EESRK priėmė keletą nuomonių, kuriose ragino ES formuoti bendrą imigracijos politiką, kad žmonės galėtų migruoti į Europą, pasinaudodami skaidriomis ir legaliomis procedūromis.

6.5 Europa yra tik keleto tarptautinių migracijos srautų tikslas, kadangi jos santykinė gerovė ir politinis stabilumas daro ją patrauklia vieta kai kuriems migrantams ieškoti galimybių.

6.6 ES turi atsižvelgti į tai, kad daugelis imigrantų turi didelį **verslumo** potencialą, jie kuria įmones Europoje ir padeda kurti naujas darbo vietas.

6.7 **Judumas ES viduje darbo tikslais yra ne toks intensyvus kaip imigracija.** Pastaraisiais metais lenkai ir rumunai aktyviausiai naudojo judėjimo laisvę ES. EESRK mano, kad ES turėtų skatinti palengvinti darbuotojų, ES piliečių, judumą, taigi taip pat stiprinti EURES tinklą ir pripažinti akademinės ir profesinės kvalifikacijas.

7. Bendra imigracijos politika

7.1 **Paaiškėjo, kad labai sunku formalizuoti bendrą imigracijos politiką.** Bendradarbiavimas kovos su nelegalia imigracija ir prekyba žmonėmis srityse pagerėjo, buvo sudaryta keletas sutarčių su trečiosiomis šalimis ir suformuotas europinis požiūris į imigraciją, bet nepasiekta didesnės pažangos naujų ekonominių imigrantų priėmimo teisės aktų, atvykimo į šalį ir gyvenimo joje reikalavimų bei imigrantų teisių srityse.

7.2 Rengiant bendrą imigracijos politiką reikia atsižvelgti į konkrečias kiekvienos valstybės narės ypatybes (darbo rinką, teisės sistemą, istorines sąsajas su trečiosiomis šalimis ir pan.).

7.3 Teisės aktai dėl priėmimo rengiami priimant direktyvas, apimančias įvairias darbuotojų migrantų užimtumo kategorijas.

7.4 Europos įmonės nori pagerinti tarptautinį aukštos kvalifikacijos darbuotojų migrantų įdarbinimą. Turėdama tai omenyje, ES priėmė Mėlynosios kortelės direktyvą⁽¹⁵⁾, kurią Komitetas rėmė, tačiau siūlė keletą pakeitimų.

7.5 Nepaisant to, nėra bendrų teisės aktų dėl kitų darbo rūšių, nors ES ateityje nori priimti daug darbuotojų imigrantų, kurie dirbtų vidutinės ir žemos kvalifikacijos reikalaujančius darbus.

⁽¹⁵⁾ 2009 m. gegužės 25 d. Tarybos direktyva 2009/50/EB dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų siekiant dirbti aukštos kvalifikacijos darbu

7.6 Prisidėdama prie Stokholmo programos, Komisija pasiūlė sukurti Europos platformą su darbu susijusiai migracijai, kurioje dalyvautų socialiniai partneriai, bet Taryba šio pasiūlymo nepriėmė. **EESRK norėtų, kad Komisija konsultuotųsi su juo dėl tokios platformos sukūrimo naudos.**

8. Teisės aktai

8.1 Pastaruosius dvejus metus Taryba svarstė Komisijos pasiūlymą dėl imigrantų teisių⁽¹⁶⁾ **pagrindų direktyvos**, kuria būtų sukurta bendra procedūra. EESRK nuomone, itin svarbu, kad ši direktyva būtų priimta pirmininkaujant Belgijai.

8.2 Liepos 13 d. Taryba priėmė **du naujus pasiūlymus dėl teisės aktų** - vieną dėl migrantų sezoninio darbo⁽¹⁷⁾ ir kitą dėl migrantų, laikinai persikeliančių dirbti į kitą valstybę narę⁽¹⁸⁾. EESRK remia šiuose pasiūlymuose išdėstytą požiūrį ir ketina parengti atitinkamas nuomones.

8.3 Dėl minimalistinio **Tarybos Direktyvos 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą** pobūdžio kai kurių šalių teisės aktuose gali būti nepakankamai užtikrinta trečiųjų šalių piliečių šeimų susijungimo teisė. Reikėtų iš dalies pakeisti šią direktyvą, kad būtų užtikrinta, jog legaliai vienerius metus gyvenę migrantai gali kreiptis į valdžios įstaigas dėl šeimos susijungimo, kad galėtų įgyvendinti savo pagrindinę teisę į šeiminių gyvenimą. Komitetas taip pat mano, kad susijungimo teise pasinaudoję sutuoktiniai, partneriai arba pilnamečiai vaikai turėtų gauti leidimą dirbti. Spalio mėn. Komisija pateiks žaliają knygą šiuo klausimu.

8.4 **Studentų direktyva**⁽¹⁹⁾ galioja jau keletą metų. EESRK nuomone, remiantis šia direktyva gavę leidimą gyventi asmenys jo galiojimui pasibaigus turėtų turėti galimybę prašyti leidimo dirbti pagal pagreitintą procedūrą, taip pat pratęšiant ankstesnį leidimą gyventi. 2011 m. Komisija parengs ataskaitą dėl šios procedūros įgyvendinimo.

8.5 Taip pat galioja **Direktyva dėl mokslininkų**⁽²⁰⁾. Komitetas mano, jog reikėtų numatyti pagreitintą procedūrą, kad šie asmenys galėtų pabaigę savo mokslinių tyrimų projektą gauti mėlynąją kortelę, suteikiančią jiems teisę dirbti. 2012 m. Komisija parengs ataskaitą dėl šios procedūros įgyvendinimo.

⁽¹⁶⁾ COM(2007) 638 galutinis.

⁽¹⁷⁾ COM(2010) 379 galutinis.

⁽¹⁸⁾ COM(2010) 378 galutinis.

⁽¹⁹⁾ Tarybos direktyva 2004/114/EB.

⁽²⁰⁾ Tarybos direktyva 2005/71/EB.

8.6 Viena didžiausių problemų, su kuria susiduria daugelis migrantų ir daugelis Europos įmonių, yra **akademinių ir profesinių kvalifikacijų pripažinimas**, ir ją būtina išspręsti.

8.7 EESRK mano, jog norint užtikrinti, kad didžioji imigracijos dalis būtų legali ir skaidri, teisės aktuose dėl priėmimo reikėtų taip pat atsižvelgti į darbą mikroįmonėse ir šeimos versle. Todėl kitoje nuomonėje⁽²¹⁾ EESRK siūlė išduoti **laikiną** šešių mėnesių **leidimą atvykti ir apsigyventi darbo paieškos tikslais**.

8.8 Atsižvelgdama į Pagrindinių teisių chartiją, ES turi užtikrinti **visuotinę žmogaus teisių apsaugą** Europos ir valstybių narių teisės aktais.

8.9 **Žmogaus teisės yra visuotinės**, neatšaukiamos ir saugo visus neatšizvelgiant į jų padėtį ar juridinį statusą. Todėl EESRK parengė nuomonę savo iniciatyva⁽²²⁾, kurioje siūlė, kad ES imigracijos ir sienų teisės aktuose bei politikoje būtų tinkamai atsižvelgta į žmogaus teises.

8.10 Europos teisės aktai turėtų **užtikrinti vienodą požiūrį remiantis nediskriminavimo principu** (Chartijos 21 str.) ir, pagal Chartijos 15 straipsnio 3 dalį, garantuoti, kad „trečiųjų šalių piliečiai, kuriems leista dirbti valstybių narių teritorijose, turi teisę į tokias pačias darbo sąlygas kaip ir Sąjungos piliečiai“.

8.11 Vienodas požiūris darbe susijęs su darbo sąlygomis, darbo užmokesčiu, atleidimu, sveikata ir sauga darbe, taip pat teise stoti į profesinę *sąjungą* ir streikuoti. Tas pats pasakytina ir apie vienodą požiūrį, kalbant apie pagrindines socialinių teises, tokias kaip sveikatos priežiūra, teisė į pensiją, apsauga nuo nedarbo ir švietimas bei mokymas.

8.12 EESRK išreiškia susirūpinimą, kad Europoje didėja rasizmas, ksenofobija ir netolerancija. Komitetas palankiai vertina Europos pagrindinių teisių agentūros darbą.

8.13 Komiteto nuomone, migracijos dalis yra laikina ir kai kuriais atvejais apykaitinė, bet patirtis rodo, kad didžioji migracijos dalis yra nuolatinė ir ilgalaikė, todėl Europos politika ir teisės aktai turi visada skatinti pagarbą žmogaus teisėms, migrantų juridinio statuso saugumą ir šeimų susijungimą.

8.14 ES ir valstybės narės galėjo sudaryti sutartis su kilmės šalimis dėl apykaitinės migracijos, kurios palengvintų migraciją taikant skaidrias procedūras. EESRK remia **judumo partnerystės idėją**, kuri buvo iškelta kartu su kai kuriomis kilmės šalimis. Tačiau Komitetas siūlo, kad sutartys būtų subalansuotos ir būtų užtikrinta, kad jos bus naudingos visoms susijusioms šalims: migrantams, kilmės šalims ir ES valstybėms narėms.

8.15 Kad apykaitinė imigracijos sistema sklandžiai veiktų, Bendrijos teisės aktuose turi būti numatyta lanksčiomis sąlygomis išduoti trumpalaikius leidimus, nustatyta grįžimo tvarka ir užtikrinta galimybė įsidarbinti vėlesniais metais. Tai paskatintų daugelį migrantų naudotis legaliais kanalais ir nepasilikti Europoje nelegaliai pasibaigus jų leidimo gyventi galiojimui.

8.16 EESRK siūlo dažniau suteikti laikinus, nuo trijų iki devynių mėnesių galiojančius leidimus, kurie galėtų būti pratęsti trejiems, ketveriems ar penkeriems metams. Tokiai tvarkai reikia finansinių ir logistikos išteklių, taip pat darbdavių ir kilmės šalių bei priimančių šalių valdžios institucijų ir profesinių sąjungų bendradarbiavimo.

8.17 Komitetas norėtų perspėti, kad apykaitinė migracija silpnina socialinius ryšius ir integraciją, neskatina darbuotojų užmegzti tvirtų ryšių su įmonėmis ar stoti į profesines sąjungas. Tai taip pat apsunkina švietimą ir mokymą.

8.18 Laikino atvykimo tvarka galėtų apimti sutartis dėl **mokymo ir profesinės kvalifikacijos pripažinimo**, kad laikini imigrantai, dirbantys Europoje, galėtų pakelti kvalifikaciją ir sugrįžę turėtų geresnes galimybes įsidarbinti.

8.19 Migrantai, kuriems buvo suteiktas nuolatinis statusas pagal **Direktyvą dėl ilgalaikių gyventojų**⁽²³⁾, praranda šį jų juridinį statusą, jei jie iš šalies išvyksta 12 mėnesių.

8.20 Kad palengvintų migrantų judėjimą ir su įmonėmis ir darbo jėga susijusias iniciatyvas kilmės šalyse, Europos migracijos teisės aktai turėtų sudaryti sąlygas žmonėms išlaikyti jų nuolatinį ilgalaikio gyventojų statusą (mažiausiai trejus metus) ir sugrįžus į kilmės šalį neprarasti leidimo dirbti ir gyventi Europoje.

⁽²¹⁾ OL C 80, 2002 4 3, p. 37.

⁽²²⁾ OL C 128, 2010 5 18, p. 29.

⁽²³⁾ 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso.

8.21 Labai svarbu yra užtikrinti ES igytas **pensines teises** ir todėl reikės derėtis su kilmės šalimis dėl savitarpio susitarimų, kaip ir dėl TDO konvencijos Nr. 157 ratifikavimo.

8.22 Komitetas siūlo ES valstybėms narėms ratifikuoti TDO konvencijas Nr. 97 ir Nr. 143, susijusias su darbuotojais migrantais. ES valstybės narės turėtų taip pat pasirašyti Tarptautinę konvenciją dėl darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių teisių apsaugos⁽²⁴⁾, kaip EESRK siūlė nuomonėje savo iniciatyva⁽²⁵⁾.

9. Bendradarbiavimas su kilmės šalimis

9.1 EESRK siūlė⁽²⁶⁾, kad išorės politikos srityje ES turėtų skatinti sukurti tarptautinę teisinę bazę, reglamentuojančią migraciją.

9.2 Šiuo metu ES yra pasirašiusi daugelį kaimynystės politikos ir asociacijos susitarimų. EESRK mano, kad reikėtų suderinti šių susitarimų skyrius, skirtus migracijai ir judumui. Prioritetą reikėtų teikti ES ir kaimyninių šalių, su kuriomis ES jau yra užmezgusi ekonominio ir politinio bendradarbiavimo ryšius, judumo susitarimams.

9.3 Komitetas priėmė dvi nuomones⁽²⁷⁾, kuriose teigiama, kad migracija į Europą turėtų skatinti ekonominę ir socialinę vystymąsi kilmės šalyse.

9.4 Mokymas kilmės šalyse gali palengvinti imigracijos politikos įgyvendinimą ir padėti užtikrinti migracijos valdymą atsižvelgiant į Europos įmonių profesinius poreikius.

9.5 EESRK siūlo ES sudaryti susitarimus su kilmės šalimis siekiant palengvinti profesinių kvalifikacijų pripažinimą ir mokymą kilmės šalyse.

9.6 Reikėtų pagalvoti apie tai, kad ES ir valstybės narės, finansuodamos mokymo programas kilmės šalyse, taip pat padeda kurti aukštos kokybės mokymo įstaigas. Pagal tokias programas igytos kvalifikacijos turėtų būti pripažįstamos kaip europinės kvalifikacijos. Šios mokymo programos turėtų būti susietos su pagreitinta leidimų dirbti ir gyventi išdavimo tvarka.

10. Integracijos politika

10.1 Integracija yra vienas iš Europos 2020 darbotvarkės tikslų. **Integracija yra dvikryptis socialinis abipusio prisitaikymo procesas**, kuris susijęs su sudėtingais asmenų ir asmenų

grupių socialiniais ryšiais. Integracijos procesai vyksta lėtai tokiose socialinėse struktūrose kaip šeima, mokyklos ir universitetai, miesto rajonai ir kaimas, darbo vietos, profesinės sąjungos, darbdavių organizacijos, religinės, kultūrinės ir sporto organizacijos ir pan.

10.2 Europos Komisijos ir EESRK bendradarbiavimo rezultatas – sukurtas **Europos integracijos forumas**, kad pilietinė visuomenė ir imigrantų organizacijos galėtų dalyvauti ES integracijos politikoje.

10.3 EESRK parengė keletą nuomonių, kuriose skatino integracijos politiką ir sukūrė **nuolatinę grupę** integracijai skatinti ir išplėsti ryšius su pilietinės visuomenės organizacijomis ir Forumu.

10.4 EESRK priėmė naują nuomonę savo iniciatyva⁽²⁸⁾ „**Integracija ir socialinė darbotvarkė**“ siekdamas užtikrinti, kad Europos 2020 darbotvarkė įtvirtintų integracijos tikslą, daugiau dėmesio skirs imigracijos socialinėms pasekmėms, migrantų užimtumo padėčiai, socialinei įtraukčiai, lyčių lygybei, skurdui, švietimui ir mokymui, sveikatos ir socialinei apsaugai ir kovai su diskriminacija.

10.5 ES pirmininkaujanti Ispanija paprašė EESRK parengti tiriamąją nuomonę dėl **Darbuotojų imigrantų integracijos**. Nuomonėje⁽²⁹⁾ tiriamą integracijos reikšmę užimtumui, vienodoms darbo sąlygoms, lygioms galimybėms ir vienodam požiūriui. Joje taip pat pateikiamos rekomendacijos Europos ir nacionalinėms valdžios institucijoms bei socialiniams partneriams.

10.6 2010 m. balandžio 15–16 d. Saragoose įvykusioje ministrų konferencijoje Komisija buvo raginama parengti **naują integracijos darbotvarkę**. EESRK bendradarbiauja su Komisija ir kartu rengia informacinį pranešimą dėl **naujų integracijos iššūkių**, kuriame siūloma, kad naujoje darbotvarkėje imigrantams būtų suteiktas didesnis vaidmuo pilietiniame gyvenime ir demokratijos procese.

10.7 Pagal šį dvikryptį požiūrį vyriausybės turi užtikrinti, kad nacionaliniai įstatymai palengvintų pilietybės suteikimą jos prašantiems imigrantams taikant skaidrias procedūras.

⁽²⁴⁾ Priimta Jungtinių Tautų Generalinės asamblėjos 1990 m. gruodžio 18 d. rezoliucijoje Nr. 45/158.

⁽²⁵⁾ OL C 302, 2004 12 7, p. 49.

⁽²⁶⁾ OL C 44, 2008 2 16, p. 91.

⁽²⁷⁾ OL C 120, 2008 5 16, p. 82 ir OL C 44, 2008 2 16, p. 91.

⁽²⁸⁾ OL C 347, 2010 12 18, p. 19

⁽²⁹⁾ OL C 354, 2003 12 28, p. 16

10.8 EESRK parengė nuomonę savo iniciatyva⁽³⁰⁾, skirtą Konventui, kuris rengė Sutartį dėl Konstitucijos, ragindamas suteikti Europos pilietybę ilgalaikio gyventojų statusą turintiems trečiųjų šalių piliečiams.

10.9 Be demografinio iššūkio, ES ir valstybėms narėms tenka ir kitas didelis politinis ir socialinis iššūkis – naujų piliečių integravimas suteikiant lygias teises ir pareigas. Šiuo požiūriu nacionalinės ir Europos pilietybės teisės turėtų būti suteikiamos taip pat ir imigrantų kilmės žmonėms, kurie praturtina Europos etninę, religinę ir kultūrinę įvairovę.

11. Neteisėti migrantai

11.1 EESRK nori pabrėžti, kad ES keli šimtai tūkstančių žmonių gyvena be atitinkamų dokumentų, dirba neoficialioje

ekonomikoje nedeklaruotą darbą ir yra „nematomi“ oficialioje visuomenėje, o jų pagrindinės teisės – nepripažįstamos.

11.2 „Europa 2030“ svarstymo grupės parengtame dokumente nurodoma būtinybė „suderinti nelegalių migrantų teises visoje ES“. EESRK pritaria šiam pasiūlymui.

11.3 Kaip EESRK jau siūlė kitose nuomonėse⁽³¹⁾, reikėtų palengvinti darbuotojams neteisėtiems migrantams įteisinti savo padėtį atsižvelgiant į jų darbo ir socialinius ryšius, remiantis Europos Vadovų Tarybos įsipareigojimu, kuris yra Europos imigracijos ir prieglobsčio pakto dalis⁽³²⁾.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽³⁰⁾ Nuomonė savo iniciatyva, OL C 208, 2003 9 3, p. 76.

⁽³¹⁾ OL C 354, 2010 12 28, p. 16

⁽³²⁾ ES Taryba, 13440/08, 2008 m. rugsėjo 24 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ekologiškų darbo vietų

(2011/C 48/04)

Pranešėjas **Edgardo Maria IOZIA**

Joëlle Milquet, Belgijos ministro pirmininko pavaduotoja, užimtumo ir lygių galimybių ministrė, atsakinga už migracijos ir prieglobsčio politiką, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, ES Tarybai pirmininkausiančios Belgijos vardu 2010 m. birželio 7 d. raštu kreipėsi į Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą prašydama parengti tiriamąją nuomonę dėl

Ekologiškų darbo vietų.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. rugsėjo 2 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 142 nariams balsavus už, 3 – prieš ir 8 susilaikius.

1. Pasiūlymai ir rekomendacijos

1.1 Kadangi EESRK tikisi, kad visi sektoriai prisidės prie išmetamo šiltnamio efekto sukeliančių dujų kiekio mažinimo, jis mano, kad visų pirma reikėtų kalbėti apie tai, kaip darbo vietas padaryti ekologiškesnes, o ne apskritai apie ekologiškas darbo vietas.

1.2 Europos Sąjunga dažnai užsibrėžia plataus užmojo tikslus, tačiau nenurodo priemonių ir išteklių jiems įgyvendinti. Tai pasakytina ir apie darbo vietų darymą ekologiškesnėmis: šia tema daug kalbėta, tačiau konkrečių iniciatyvų įgyvendinta mažai. Komisija, Taryba ir Europos Parlamentas turėtų sudaryti Europos ekologiškų darbo vietų skatinimo planą; EESRK labai teigiamai vertina ES Tarybai pirmininkaujančios Belgijos iniciatyvą ekologiškų darbo vietų klausimą paskelbti vienu savo programos prioritetu. Ekologiškos darbo vietos gali tapti labai svarbia priemone išbristi iš visą Europą apėmusios užimtumo krizės.

1.3 EESRK rekomenduoja Komisijai parengti specialų komunikatą dėl skatinimo darbo vietas daryti ekologiškesnes remiantis Europos socialinio fondo (ESF) komiteto šiuo metu rengiamais duomenimis ir Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinio direktorato (GD EMPL) rengiamu darbo dokumentu. Šis klausimas yra strategiškai svarbus, todėl reikėtų surengti plačias ir išsamias diskusijas.

1.4 EESRK įsitikinęs, kad Europos Sąjunga gali įnešti didelį indėlį nustatant bendras priemones ir tikslus ir padėti mažesnių ekonominių ir technologinių potencialą turinčioms valstybėms narėms kartu su kitomis valstybėmis pasiekti nustatytus tikslus. Visose Europos politikos srityse turėtų būti skiriamas dėmesys ekologiškesnių darbo vietų kūrimo skatinimui.

1.5 Taigi, struktūrinių ir sanglaudos fondų lėšos, kai tik bus nustatytos konkrečios jų panaudojimo ir perkėlimo galimybės, be abejonės gali prisidėti prie didžiulių finansinių poreikių tenkinimo. Aiški šioje srityje vykdoma politika padėtų numatyti realistiškesnes ekologiškų darbo vietų skatinimo perspektyvas.

Kitu finansinio programavimo laikotarpiu (2014–2020 m.) reikėtų skirti dėmesio šiam skubiai spręstinam klausimui ir turimus įvairių struktūrinių fondų išteklius skirstyti atsižvelgiant į bendras aplinkybes ir pirmenybę teikiant programų veiksmingumui.

1.6 Esminį vaidmenį galėtų atlikti Europos socialinis fondas (ESF). Siekiant paremti strategiją „Europa 2020“, kurios tikslas pažangus, tvarus ir integracinis augimas, reikėtų iš naujo apibrėžti ESF vaidmenį ir skirti lėšas konkrečioms ir su naująja strategija derantiems prioritetams įgyvendinti. 2010 m. birželio mėn. ESF komitetas parengė nuomonę dėl ESF ateities, kurioje pabrėžė būtinybę fondų lėšas skirti užimtumo lygio kėlimui ir aiškiai nurodė ekologiškas darbo vietas. EESRK nemano, kad būtinas šeštasis ESF ramstis, skirtas ekologiškoms darbo vietoms. Komiteto nuomone, lėšas pirmiausia reikėtų skirti visoms veiklos formoms, galinčioms prisidėti prie išskiriamo CO₂ kiekio mažinimo.

1.7 Siekiant įvykdyti finansinius reikalavimus dėl paramos perkvalifikavimo programoms, vertinga priemone galėtų būti Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondas, tačiau būtina supaprastinti sąlygas jo lėšoms gauti: šiuo metu tai padaryti gali įmonės, samdančios ne mažiau kaip 500 darbuotojų, todėl reikėtų šį skaičių sumažinti iki 50 darbuotojų.

1.8 EESRK mano, kad Europos sektorių tarybos užimtumo ir kompetencijos klausimams spręsti yra puiki ir skatintina iniciatyva, kadangi šios tarybos „turėtų teikti esminę paramą sektoriuose vykstančių permainų valdymo procesui“ ir visų pirma padėti „numatyti užimtumo ir įgūdžių poreikio raidą bei ugdyti įgūdžius atsižvelgiant į jų pasiūlą ir paklausą.“ Vykdydamos veiklą, šios tarybos turėtų remtis įgyvendintų iniciatyvų rezultatais, pavyzdžiui, Europos kvalifikacijų sąranga (EQF), Europos kreditų perkėlimo sistema (ECTS), Europos profesinio mokymo kreditų sistema (ECVET), Europos profesinio mokymo kokybės

užtikrinimo orientacine sistema (EQARF) ir Europos sistema, taip pat prisidėti ir prie tolesnio visų šių priemonių plėtojimo ⁽¹⁾.

1.9 Nepriklausomo Europos fondo sukūrimas, kurio valdymas pavestas EIB ir kuris jau daug nuveikė remdamas efektyvaus energijos vartojimo programas ir prisidėjo prie investicijų, numatytų pagal Merų paktą, galėtų padėti įveikti sunkiai išsprendžiamas problemas, su kuriomis susiduriama bandant įsigyti lėšų rinkose.

1.10 EESRK mano, kad būtinas naujas „Maršalo planas“, skirtas aplinkosaugai ir socialiniam tvarumui, kuris leistų eiti naujojo vystymosi kryptimi, kiek galima mažiau keičiančia planetos entropijos lygi, t. y. jos senėjimą. Ypatingas Europos planas iš esmės perteikia mintį, jog būtinas neatidėliotinas radikalus persitvarkymas, kad būtų siekiama kitokio pobūdžio, aplinką tausojančio, tvaraus ir pažangą skatinančio ekonomikos augimo vadovaujantis sutartyse iškeltais tikslais. Tai galėtų būti indėlis į svarstymus siekiant nustatyti kitus rodiklius, ne vien tik BVP.

1.11 Labai svarbu, kad piliečiai suvoktų tvarios ekonomikos politikos būtinybę, o tam būtina teisinga ir išsami informacija. Sektinas visuomenės informavimo iniciatyvų palaikymo pavyzdys programa *Life+*, kurią EESRK prašo tęsti ir kitos finansinės programos laikotarpiu (2014–2020 m.).

1.12 Perėjimo nuo seno vystymosi modelio prie naujojo valdymas yra pagrindinis uždavinys, kurį Europos, nacionaliniu ir teritoriniu lygmenimis kartu turės spręsti valdžios institucijos ir socialiniai partneriai. Plėtojant konfederacijų ir sektorių socialinį dialogą, reikėtų specialių projektų, kurie leistų iš anksto numatyti persitvarkymo poveikį įvairių susijusių sektorių gamybos sistemoms. Įmonių lygmeniu būtina organizuoti nuolatinį socialinių partnerių dialogą ir nustatyti aiškius tikslus, susijusius su profesijų poreikiu, kvalifikacijos kėlimu ir būsima procesais. Būtina tvirta poveikio vertinimo politika, visų pirma vertinant energetikos ir klimato srityje nustatytus planus, susijusius su Europos ir valstybių narių teisės aktais.

1.13 Pereinamuoju laikotarpiu atsiras daug naujų darbo vietų kūrimo galimybių, tačiau, kita vertus, gali būti panaikinta daug darbo vietų, kadangi bus vykdoma mažai teršalų išskiriančios veiklos vystymo politika. Todėl jau dabar reikėtų parengti tinkamas pajamų rėmimo ir profesinio perkvalifikavimo priemones. Šioje srityje lemiamas vaidmuo tenka socialiniams partneriams ir vietos valdžios institucijoms. Be to, labai svarbu ypatingą dėmesį atkreipti į MTTP, siekiant atskleisti, kokia kryptimi juda techninė plėtra ir kuriasi naujos užimtumo sritys.

1.14 Vykdoma biudžeto politika sumažino (kai kuriais atvejais drastiškai) paskatas ir finansavimą, dėl to krito užimtumo lygis, pavyzdžiui, Ispanijoje fotovoltinės energijos ir vėjo energijos sektoriuose. Norėtųsi, kad viešosios investicijos ir teisinis pagrindas išliktų stabilūs, o galimi pakeitimai būtų iš anksto numatomi ir, kur įmanoma, suderinti tarptautiniu lygiu; taip privačioms įmonėms būtų sukurtos ilgalaikio planavimo sąlygos.

1.15 Moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra – tai pagrindinės kryptys, kurių ir toliau laikomasi ES augimo strategijoje. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijoje „Europa 2020“ atnaujinamas tikslas moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai skirti 3 proc. BVP.

1.16 Mažiausiai 50 proc. lėšų, gautų iš prekybos apyvartiniais taršos leidimais, turėtų būti skiriama energijos vartojimo efektyvumui didinti ir ekologiškai ekonomikai skatinti. Daugiausiai teršalų išmetančių įmonių išteklių turėtų būti perduoti įmonėms, prisidedančioms prie išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo. Sektoriams, kurie nedalyvauja prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemoje, pavyzdžiui, kelių ir jūrų transportas, turėtų būti taikomos alternatyvios priemonės.

1.17 Ekologiškų darbo vietų steigimo skatinimas (EESRK pirmenybę teikia sąvokai „tvarios darbo vietos tvariai ekonomikai skatinti“) turėtų vykti derinant skatinamąsias ir baudžiamąsias priemones, taikant prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos modelį, kadangi tai būtų galimybė gauti reikalingų išteklių neužkraunant pernelyg didelės naštos vešiesiems finansams. Šis finansavimo aspektas bus esminis, ir tam reikalingas visų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas, kadangi strategija „ES 2020“ ir paramos programos negalės veikti, jei bus varžoma valstybių narių veiksmų laisvė biudžeto srityje. Įmonės, kurios įsipareigos kurti geresnės kokybės darbo vietas ir taikyti tvaresnius gamybos metodus, turėtų būti skatinamos ir remiamos. Įmonėms būtinos aiškios, stabilios ir tarptautiniu mastu suderintos taisyklės. Todėl teisingas sprendimas būtų greitai ir suderintai spręsti Europos patento klausimą.

1.18 Viešieji išteklių turėtų būti skiriami remti, visų pirma, asmenis, kurie praras darbo vietas vadinamuosiuose „juodųjų darbų“ sektoriuose, t. y. ypač didelę taršą sukeltantys darbai, kuriuos atliekant išsiskiria didžiausias šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis. Didelė šių išteklių dalis turėtų tekti profesiniam rengimui pagal atitinkamas mokymosi visą gyvenimą programas.

⁽¹⁾ OL C 347, 2010, 12 18, p. 1

1.19 EESRK nuomone, būtų naudinga taikyti „EAPB“ modelį, kuris buvo taikomas labai svarbiam perėjimui nuo anglies prie naftos naudojimo valdyti, atsižvelgiant, žinoma, į tuo metu vykstančius pokyčius. Pagal šį modelį buvo numatytas aktyvus socialinių partnerių dalyvavimas, todėl EESRK pabrėžia, kad jiems turi tekti svarbų vaidmenį ir būsime persitvarkymo procese, ir ilgalaikiuose pagalbos planuose.

1.20 Ypač turėtų būti stengiamasi sudaryti lygias švietimo ir mokymosi galimybes moterims, užtikrinti joms deramą atlyginimą ir kvalifikacijos lygį. Visų pirma reikėtų kalbėti apie pagrindinių žinių ekologiškos ekonomikos ir aplinkos apsaugos klausimais skleidimą. Socialinis dialogas turėtų tapti pagrindine žinių apie ekologišką ekonomiką skleidimo visą gyvenimą priemone.

1.21 Kalbant apie atsinaujinančiosios energijos sritį, moterų ir vyrų, dirbančių administracinį darbą, iš esmės yra tiek pat, tačiau moterų skaičius sumažėja iki minimumo, kai kalbama apie veiklą, kuriai būtinas specifinis profesinis pasirengimas arba reikalingi įrangos instaliavimo ir priežiūros įgūdžiai.

1.22 EESRK vienoje savo nuomonių pabrėžė švietimo ir mokymo vaidmenį mažai šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetančioje visuomenėje ir pasirašė bendradarbiavimo protokolą su nacionaliniu *Carlo Collodi* fondu, vadinamąjį „Pinokio projektą“, dėl medinės lėlės simbolio naudojimo Europos švietimo energetikos ir aplinkosaugos klausimais kampanijose ⁽²⁾.

1.23 Mokymą šiais klausimais turėtų užtikrinti mokyklos ir viešosios įdarbinimo tarnybos.

1.24 Reikia panaikinti atotrūkį tarp profesinės paklausos ir mokymo pasiūlos sustiprinant susijusių subjektų ryšius. Socialinių partnerių profesinio mokymo ekspertai, už užimtumą atsakingų valdžios institucijų atstovai ir teritorinės valdžios institucijų atstovai, susibūrę į nuolatines visoje teritorijoje veikiančias tarybas, turėtų bendrai dirbti ir iš anksto nustatyti profesinius ir mokymosi poreikius.

1.25 Europos kompetencijų pripažinimo sistema galėtų paskatinti jaunimą pasirinkti tvaresnę profesinę veiklą ir sudaryti galimybes Europos darbo rinkoje efektyviau įgyvendinti teisę į judumą, kurią iki šiol sunkiausia įgyvendinti dėl didelių švietimo ir mokymo sistemų neatitikimų ir nepakankamo jų suderinimo. ESCO – Europos gebėjimų (įgūdžių), kompetencijų ir profesijų taksonomija – projektas bus labai svarbi priemonė paklausai ir pasiūlai derinti, visų pirma turint omenyje naująsias darbo vietas. Naudinga būtų įtraukti ir judumą Europoje skatinantį EURES tinklą.

1.26 Įmonės ir profesinės sąjungos yra atsakingos už mokymo veiklos kryptį nustatymą ir nuolatinį geresnius rezultatus užtikrinantį bendradarbiavimą. Daugelyje Europos šalių toks bendradarbiavimas yra oficialiai įteisintas: sukurtos dvišalės struktūros arba profesinio mokymo institucijos, kurios bendradarbiauja tarpusavyje. Šie pavyzdžiai turėtų būti populiarinami įgyvendinant specialią programą pagal strategiją „Europa 2020“, kurioje žinios yra vienas iš trijų prioritetų.

1.27 Socialinis ir pilietinis dialogas turi atlikti pagrindinį vaidmenį. Be pilietinės visuomenės dalyvavimo nėra viena tokio masto programa nebus įgyvendinta. Socialiniai partneriai gali prisiimti ilgalaikius įsipareigojimus siekti, kad visos darbo vietos taptų ekologiškesnės. Energijos vartojimo efektyvumo ir taupymo tikslai gali būti įtraukti į prekybos susitarimus, pagal kuriuos realiai sutaupytos lėšos galėtų būti skirstomos kolektyvinių premijų forma. Tokios praktikos atvejų jau būta Jungtinėje Karalystėje ir kitose šalyse.

1.28 Kad visa visuomenė pereitų prie tvarios ekonomikos, būtina nustatyti aiškius tikslus, gerai informuoti, siekti tikros socialinės ir politinės sanglaudos ir susitarti dėl bendrų priemonių. ES gali atlikti lemiamą vaidmenį: rengti paramą užtikrinančius teisės aktus, kaip tai buvo padaryta priimant „Klimato paketą“, tačiau visų pirma ji turi skatinti nuoseklias diskusijas ir dialogą nacionaliniu ir vietos lygmeniu. Vis aiškiau suvokiama, kad būtina stipri bendra energetikos ir aplinkosaugos politika. EESRK jau išreiškė palankią nuomonę dėl Europos viešųjų energetikos paslaugų ⁽³⁾. Turint omenyje laukiančius sunkumus, energetikos srityje visų pirma reikėtų sukurti valstybių narių tvirtesnį bendradarbiavimo sistemą, galbūt pirmiausiai sujungti tinklus ir palaipsniui skatinti įdiegti pažangiųjų tinklų modelį. Tokie tinklai būtų labai vertingi sprendžiant energijos valdymo ir tiekimo klausimus. Šiuo metu EESRK, Italijos nacionalinė ekonomikos ir darbo reikalų taryba (CNEL) ir Prancūzijos ir Ispanijos ESRT rengia bendrą pasiūlymą. Kad būtų galima plačiau naudoti atsinaujinančiąją energiją, reikia išspręsti ne tik tinklų plėtros, bet ir saugojimo klausimą.

1.29 Piliečiai turi patikėti siūlomų permainų svarba, todėl būtina sutelkti šiam nepaprastam laikotarpiui reikalingas jėgas ir išteklius, be to, turime palaipsniui atsisakyti kai kurių vartojimo ir vystymosi modelių, kad galėtume pereiti prie kitų nuosaikesnių, aplinkai žalos nedarančių ir humaniškesnių modelių.

1.30 Piliečių ir asociacijų informavimas ir dalyvavimas taip pat labai svarbūs veiksniai. Aiškūs ir skaidrūs tikslai ir gerai pateikta informacija gali duoti puikių rezultatų.

⁽²⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 15–19.

⁽³⁾ OL C 175, 2009 07 28, p. 43; OL C 128, 2010 05 18, p. 65–68; OL C 306, 2009 12 16, p. 51–55.

1.31 Prisitaikymo politika yra skirta ne tik individams, darbuotojams, vadovams, bet taip pat įmonėms ir valdžios institucijoms. Būtina su mažesniais ištekliais pasiekti geresnių rezultatų. Jei kalbėtume apie energetiką, tai reikėtų sumažinti energijos vartojimo intensyvumą (energijos kiekis, kurio reikia bendrojo vidaus produkto vienetai pagaminti) ir nuolat siekti kuo didesnės sunaudotos energijos grąžos (angl. EROEI – *energy returned on energy invested*).

1.32 Svarbus vaidmuo tenka įmonių asociacijoms, visų pirma veikiančioms vietose ir galinčioms skleisti informaciją ir tvarių įmonių kultūrą. Norint sukurti tvarios ir integruotos energetikos regionus, kuriuose būtų sudaromos sąlygos siekti didelės sinergijos (pvz., bendra šilumos ir elektros energijos gamyba), būtina asociacijų parama bei jų bendradarbiavimas su įmonėmis ir valdžios institucijomis.

1.33 Sektinas geoterminės energijos gamybos pavyzdys. Švedijoje geoterminės energijos sektorių ir jam palankų reguliavimą pavyko sukurti dėl svaraus verslo atstovų indėlio ir viešosios valdžios institucijų protingo sprendimo remti platų šiluminių siurblių naudojimą. Galima pateikti panašų Lombardijos pavyzdį. Šiame regione priimtas teisės aktas, kuriuo įmonės skatinamos diegti uždarus grandinės sistemas, kurios nedaro žalos aplinkai ir užtikrina aukštą suvartotos energijos rentabilumą.

1.34 Kuriant ekologiškas darbo vietas, svarbų vaidmenį atlieką žemės ūkio sektorius. Elektros gamybos paskirstymas, biomasės naudojimas, naudojamo biocidinių produktų ir pesticidų kiekio mažinimas – dideli žemės ūkio sektoriui išskylančios uždaviniai.

1.35 Stabilus teisinis pagrindas, aktyvus pilietinės visuomenės dalyvavimas, ypatingas kapitalo ir intelektinių išteklių sutelkimas, parama moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai, konkrečios paramos programos pereinamoju laikotarpiu, švietimo ir mokymo programos, skirtos ugdyti ekologijos svarbą suvokiančią visuomenę, parama ekologiškam judumui miestuose ir užmiestyje, nepaprastos svarbos ir tinkamai finansuojamo tvarios ekonomikos plano įgyvendinimas, naujo pobūdžio augimo veiksnių nustatymas – visi šie aspektai sudaro Europos veiklos, kurios tikslas remti ir skatinti tvarią ekonomiką ir 2007 m. Europos Tarybos apibrėžtus Europos „gero darbo“ kriterijus atitinkančias ekologiškas darbo vietas, pagrindą.

2. Įžanga

2.1 ES Tarybai pirmininkaujanti Belgija nusprendė ekologiškų darbo vietų klausimą paskelbti vienu savo pirmininkavimo programos prioritetu ir paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti nuomonę dėl užimtumo politikos, kuri būtų naudinga pereinant prie mažai šiltnamio efekta sukeliančių dujų išmetančios ekonomikos, skatinimo.

2.2 EESRK neseniai savo iniciatyva priėmė nuomonę analogiška tema „Ekologiniu požiūriu švarios darbo vietos, skirtos įgyvendinti ES klimato kaitos ir energetikos teisės aktų paketą“⁽⁴⁾. Ši nuomonė ją papildo ir patikslina.

2.3 Visuomenė suvokė, kad būtina iš esmės keisti mūsų vystymosi modelį.

2.4 Siekiant atremti toliau išvardytus iššūkius:

— energijos vartojimo efektyvumo programos,

— klimato kaita,

— palaipsniui senkantys angliavandenilių ištekliai,

— būtinybė didinti energetinę nepriklausomybę,

— būtinybė palaipsniui pakeisti pasenusias ir neekologiškas jėgaines,

— socialinis, ekonominis ir aplinkos tvarumas,

reikia parengti ilgalaikę strateginę programą, kuri leistų bendrai spręsti dėl šio radikalaus persitvarkymo išskylančias problemas.

2.5 Ši politika turės didelį poveikį darbo rinkai. Labiausiai susiję sektoriai – statybų, transporto, energetikos, tinklų – turės iš esmės pakeisti šiuo metu taikomus gamybos modelius.

2.6 Dėl šių pasikeitimų iškils didelių prisitaikymo ir persitvarkymo, taip pat profesinio ir teritorinio mobilumo, problemų, visų pirma šalyse, kurios labai priklauso nuo energijos išteklių, išsiskiriančių dideliu šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetamu kiekiu (pvz., nafta, anglis ir kt.), ir kuriose vykdoma energijai imli pramoninė veikla (pvz., cemento, aliuminio ir kt.), todėl šioms šalims energija už prieinamą kainą yra pagrindinis esamų įmonių išlikimo rinkoje veiksnys.

2.7 Tikimasi, kad iki 2030 m. bus sukurta daugiau kaip milijonas darbo vietų. Šie planai turės būti atnaujinti atsižvelgiant į valstybių biudžeto deficito, kuris stabdo ekonomikos atgaivinimo procesą, stabilizavimo politikos neigiamą poveikį augimui. Iki šiol ekologiškas darbo vietas, visų pirma energetikos sektoriuje, kurti skatino paramos politika, vykdoma atsinaujinančiosios energijos (fotovoltinė saulės, terminė ir vėjo energija) atžvilgiu, o kelių transporto sektoriuje – hibridinių, elektra ir dujomis varomų automobilių gamybos atžvilgiu.

⁽⁴⁾ Žr. 2010 m. liepos 14 d. EESRK nuomonę „Ekologiniu požiūriu švarios darbo vietos, skirtos įgyvendinti ES klimato kaitos ir energetikos teisės aktų paketą“, pranešėjas Edgardo Maria Iozia. Nuomonė priimta 2010 m. liepos 14 ir 15 d. plenarinėje sesijoje.

2.8 Paskatos naujų statybų ir renovacijos sektoriuose atliko labai svarbų vaidmenį vystant tvarią pramonę, kuri šiandien turi ne tik aiškius ateities išpareigojimus, bet ir darbo vietų kūrimo galimybes, kurias atveria esamo valstybinio ir privataus būsto renovacija, administracinės paskirties ir paslaugų tikslais naudojamų viešųjų pastatų, taip pat biurų ir pramoninės paskirties pastatų, renovacija, kurios tikslas – didelis energijos vartojimo efektyvumas.

2.9 Reikėtų ieškoti ir skatinti naujos formos konkurencinumą. Novatoriški ir ekologiškesni produktai, švaresni gamybos metodai, nuosaikesnis vartojimas – tai pagrindiniai naujo vystymosi etapo ir pažangos veiksniai. Siekdama ir toliau būti perėjimo prie visiškai ekologiškos ekonomikos pirmeive, Europa turi padėti pramonei išlikti konkurencingai, ypatingą dėmesį skirdama MVĮ, kurioms sunkiausiai išsilaikyti rinkoje. Būtina praktiškai taikyti Smulkią verslo akto nuostatas, visų pirma inovacijų srityje.

2.10 Pirmenybė turėtų būti teikiama įmonių ir darbuotojų reikalavimams ir poreikiams (iš apačios į viršų), o ne centralizuotam valdymui (iš viršaus į apačią), todėl Komisija turėtų savo veikloje laikytis šios krypties ir, rengdama Europos Sąjungos strategijas, ypatingą dėmesį skirti šiems poreikiams. Bendras tikslas turėtų būti nustatyti veiksniai, skatinančius naujo pobūdžio augimą, kuris būtų tvarus, tausotų aplinką ir kartu užtikrintų daug naujų darbo vietų bei pažangą.

2.11 Kalbant apie dvišalius ir daugiašalius santykius su trečiosiomis šalimis, visų pirma su Kinija, Indija ir Brazilija, būtų naudinga numatyti informavimo ir gerosios praktikos (šiuo metu taikomos ar siūlomos taikyti) mainų su šiomis šalimis programas.

3. Tvari ekonomika ir ekologiškų darbo vietų kūrimo skatinimas

3.1 Jeigu Europa nori užsitikrinti ateitį pasaulinėje ekonomikos arenoje, privalo sugebėti įtvirtinti savo pirmaujančią poziciją atsinaujinančiosios energijos gamybos srityje, kadangi šiai pozicijai grėsmę kelia sparčiai augančios ekonomikos šalys Azijoje, visų pirma Kinija ir Taivanas. Naujoji JAV vadovybė ketina sumažinti atotrūkį ir sustiprinti savo potencialą didelėmis investicijomis į energetikos sektorių. Neseniai įvykusi ekologinė katastrofa Meksikos įlankoje esančioje *Deepwater Horizon* naftos gavybos platformoje (ironiška tai, kad ji įvyko Žemės dieną) verčia dar greičiau priimti sprendimus dėl perėjimo prie tvarios ekonomikos modelio.

3.2 Klimato ir aplinkosaugos politikos uždavinių įgyvendinimo poveikis reikalingų įgūdžių požiūriu yra milžiniškas. Visi sektoriai ir visos veiklos sritys yra potencialiai susijusios su šia politika. Būtina atlikti svarbų programavimo ir koordinavimo, prioritetų nustatymo darbą ir rasti tam būtinus finansinius išteklius. Tačiau pirmiausia reikalinga teisinga politika, geri techniniai gebėjimai ir atitinkamas žmogiškųjų išteklių lygis.

3.3 Darbo rinkai teks atremti sudėtingus permainų iššūkius: reikės pasiūlyti naujas darbo vietas šiuolaikinių reikalavimų neatitinkančių sektorių darbuotojams ir kartu užtikrinti naujų profesinių įgūdžių ugdymą.

3.4 Viešosios įdarbinimo tarnybos turės daug dirbti norėdamos pasirengti pereinamajam laikotarpiui, kuris palies šimtus tūkstančių darbuotojų. Būtinai kokybiškos ir lygias galimybes vyrams ir moterims užtikrinančios profesinio mokymo programos. Siekiant kokybiško pasirengimo, lygių galimybių visiems ir naujų darbo vietų, labai svarbus viešųjų paslaugų vaidmuo.

3.5 Privachios įmonės turės taip pat dėti nemažai pastangų ir padėti atlikti technologinį šuolį, kuris būtinas norint pereiti nuo ekonomikos, kurioje pagrindiniai energijos ištekliai yra anglia-vandeniliai, prie mažai šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetančios, taigi tvarios, ekonomikos.

3.6 Ypač MVĮ prireiks pagalbos ir paramos. Nepaisant teisingų bankų sistemos sprendimų, vis sudėtingiau gauti kreditą ir vis didėja su tuo susijusios sąnaudos, o kapitalo rinkose susiklosčiusi padėtis nežada greitu laiku palankesnių kreditavimo sąlygų.

3.7 Ekologiškoje ekonomikoje sukurtos darbo vietos, savaime suprantama, turi būti geros, kokybiškos ir tinkamą atlygį užtikrinančios darbo vietos. Kokiomis priemonėmis galima tai pasiekti? Vienintelė išeitis – nuolatinis ir nenutrūkstamas socialinių partnerių ir viešosios valdžios institucijų dialogas. Pavyzdžiui, mokesstinės priemonės galėtų padėti išlaikyti pusiausvyrą sistemoje, kuri susiduria su milžiniška konkurencija tų subjektų, kuriems priklauso šiuo metu naudojami energijos ištekliai ir kurie tikrai nesirengia užleisti pozicijų rinkose ir atsisakyti pelno.

3.8 Negalima perkelti visų su persitvarkymu susijusių sąnaudų galutinėms kainoms, kaip ir negalima, kad šios sąnaudos tektų išskirtinai mokesčių sistemai. Bent jau šiame sektoriuje turi būti siekiama suderinti visų valstybių narių mokesčių sistemas. Krizė, kuria neseniai išgyveno euras, tik dar kartą įrodo, kad būtina stiprinti mokesčių ir apmokestinimo sistemas.

4. Europos Sąjungos vaidmuo. Struktūriniai fondai

4.1 Atsakydamas į EESRK klausimus, GD EMPL pateikė įdomių pastabų, kurias trumpai apžvelgiame toliau.

4.2 Struktūrinių fondų reglamento 3 straipsnyje numatyta įtraukti tvarų vystymąsi į Bendrijos prioritetų sąrašą ir valstybės narės raginamos įtraukti šį klausimą į savo augimo, konkurencingumo, užimtumo ir socialinės aprėpties programas siekiant saugoti aplinką ir gerinti jos kokybę.

4.3 Struktūrinių fondų reglamento 3 straipsnyje taip pat pažymima, kad fondų paskirtis remti iniciatyvas, kuriomis siekiama didinti darbuotojų, įmonių ir verslininkų gebėjimą prisitaikyti ypatingą dėmesį skiriant kvalifikacijos ir kompetencijos lygio kėlimui ir ekologiškų technologijų platinimui.

4.4 Neįmanoma išreikšti skaičiais visų Europos struktūrinių fondų priemonių, susijusių su ekologiškais darbo vietomis ir kompetencijų ugdymu, kadangi pagal minėto reglamento 2 straipsnį tai nėra nei prioritetinga sritis, nei tam skirta išlaidų kategorija. „Ekologiškos darbo vietos“ labai abstrakti sąvoka (turint omenyje, kad visas darbo vietas galima padaryti ekologiškesnes), todėl EESRK mano, kad nebūtina šeštoji kategorija, skirta ekologiškoms darbo vietoms. Jis prašo Komisijos išplėsti persikvalifikavimui ir prisitaikymui skirtų programų gaires.

4.5 Sunku įsivaizduoti, kaip būtų galima pakeisti dabartines veiklos programas šiuo finansinio programavimo laikotarpiu, kad iš ES fondų būtų skiriamos lėšos „Europos Maršalo planui“ finansuoti. Kitu finansinio programavimo laikotarpiu būtų galima numatyti, kad įvairūs struktūriniai fondai prisidėtų prie konkrečių pagal strategiją „Europa 2020“ įgyvendinamų veiksmų, kurie būtų tiesiogiai susiję su jų intervencijos sritimis (pvz., FEDER ir ES sanglaudos fondas – infrastruktūros ir būsto sritis, Europos socialinis fondas – profesinio mokymo ir perkvalifikavimo programos).

4.6 Kitu finansinio programavimo laikotarpiu (2014–2020 m.) darbo vietų darymas ekologiškesnėmis galėtų būti paskelbtas specialiu Europos socialinių fondų strategijos prioritetu, įgyvendinamu kartu su horizontaliu tvaraus vystymosi tikslu. Tai leistų skirti atskirą dėmesį atitinkamiems projektams ir atidžiai stebėti jų įgyvendinimą. Nėra akivaizdu, kad toks sprendimas geriausias. EESRK mano, kad reikia visų sektorių lygmeniu remti visus veiksmus, kuriais siekiama mažinti neigiamą poveikį aplinkai ir CO₂ išlakas. Turi būti dedamos bendros pastangos, kad vykdant gamybinę veiklą ir teikiant viešojo ir privataus sektoriaus paslaugas mažėtų šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetamas kiekis, o žmogaus veiklos keliami tarša netrukdytų siekti tvarumo.

4.7 Atsižvelgdama į ES įsipareigojimus, Europos Komisija aktyviai dalyvauja mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros veikloje. GD EMPL neseniai pradėjo institucijų, atsakingų už ESF finansuojamų projektų, susijusių su igūdžiais ir darbo vietų darymu ekologiškesnėmis, valdymą, apklausą ir lygiagrečiai tyrimą Europos socialinis fondas ir tvarus vystymasis. Šie dokumentai bus pateikti ir išnagrinėti ESF komitete. EESRK tikisi, kad šie dokumentai bus paskelbti ir įtraukti į Komisijos *ad hoc* komunikatą, kurį rengdama ji taip pat turės remtis Komisijos darbo dokumentu dėl ekologiškų darbo vietų, kurį šiuo metu rengia GD EMPL. Šiame komunikate turėtų būti išanalizuotos įvairios galimybės skatinti ekologiškų darbo vietų kūrimą, kadangi būtina pasirengti kito finansinio programavimo laiko-

tarpiu (2014–2020 m.) priimti su šiuo klausimu susijusius sprendimus.

5. Juodosios darbo vietos versus žaliosios darbo vietos

5.1 Pereinamuoju laikotarpiu gali būti panaikinta daug darbo vietų. Naujoji Europos Sąjungos socialinė rinkos ekonomika negali palikti likimo valiai darbuotojų, kuriuos tiesiogiai palies persitvarkymas. Perkvalifikavimo programos, pajamų rėmimo priemonės, parama geografiniam judumui skatinti – tai tik keletas būtinų iniciatyvų. Konfederacijų ir sektorių socialiniame dialoge Europos, nacionaliniu ir teritoriniu lygmeniu turėtų būti svarstomas klausimas, kaip iš anksto pasirengti pokyčių valdymui, kad pavyktų sukurti integracinio vystymosi modelį.

5.2 Darbo santykių srityje būtinas bendradarbiavimu ir dalyvavimu pagrįstas modelis, taip pat turi būti nustatyti bendri plataus užmojo tikslai, kuriuos įgyvendinant stiprėtų ekonomikos sistema ir socialiniu, ir aplinkos požiūriu.

5.3 Tačiau reikia kurti ne tik naujas darbo vietas, bet ir iš esmės keisti senąsias darbo vietas, kad jos taptų ekologiškesnės, taigi ir tvaresnės. Energijos vartojimo efektyvumo programos turėtų būti įgyvendinamos visose įmonėse, ir apimti visas privataus ir viešojo sektoriaus darbo vietas. Nuosaikesnis vartojimas leis išlaisvinti išteklius ir juos panaudoti kitiems tikslams. Profesinių sąjungų susitarimai dėl energijos taupymo tikslų, kurių įgyvendinimo pažangą galima įvertinti, ir sutaupyty lėšų paskirstymas įmonei ir darbuotojams gali būti naudingi būdai padėti suvokti energijos taupymo svarbą.

6. Judumas mieste ir užmiestyje

6.1 Siekiant mažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, pirmenybė vykstant į užmiesčio zonas turėtų būti teikiama viešojo transporto priemonėms: tramvajams, autobusams, metro ir traukiniams. Jei piliečiai atpras naudotis asmeniniais automobiliais, visų pirma miestuose, padidės darbo vietų pasiūla viešojo transporto sektoriuje, taip pat reikės vis ekologiškesnių viešojo transporto priemonių. Elektra, ekologišku vandeniliu, mažai taršiais angliavandeniliais (pvz., metanu) varomi autobusai jau važinėja Europos šalių sostinėse. Viešosios valdžios institucijos įsipareigojusios populiarinti ekologiškas transporto priemones ir viešųjų pirkimų konkursuose teikti joms pirmenybę.

6.2 Įmonėse įgyvendinti mobilumo valdymo projektai kai kuriais atvejais davė puikių rezultatų, apie kuriuos reikėtų plačiai informuoti ir siekti dar didesnių pasiekimų. Apskritai, būtų prasminga įmonėse skatinti ekologišką vadybą, t. y. rūpintis, kad įmonės veikla turėtų mažesnę poveikį aplinkai ir išmestų mažiau teršalų ne tik vykstant gamybos ciklams, bet ir vykdant veiklą biuruose, gabenant pagamintas prekes, apsirūpinant žaliavomis arba pusiau perdirtomis medžiagomis ir stengtis, jei įmanoma, visą veiklą organizuoti kiek įmanoma arčiau įmonės.

6.3 Europos Komisijos pasiūlyta naujoji Skaitmeninė darbotvarkė taip pat gali labai prisidėti prie ekologiško augimo, ekologiškos ekonomikos ir darbo vietų darymo ekologiškesnėmis. Daugeliu atveju nuotolinis darbas galėtų būti naudingas gerinant darbo vietas ekologijos požiūriu, kadangi tai leistų taupyti energiją, susijusią su kelionėmis iš namų į darbą ir atgal. Europos socialiniai partneriai jau anksčiau pasiekė bendrą susitarimą šiuo klausimu. Komisija turėtų veiksmingai remti nuotolinio darbo idėją, organizuoti šią darbo formą populiarinančias iniciatyvas. Informavimo kampanijos, konferencijos ir tyrimai, nuotolinio darbo skatinimo veikla ir gerosios praktikos sklaida – tai priemonės, kurios turėtų būti įtrauktos į taršos mažinimo veiksmų programas. Kadangi šiuolaikinės technologijos darbuotojams turėtų sudaryti galimybes įvairią profesinę veiklą vykdyti namuose didesnę dėmesį skiriant paslaugų kokybei, o ne

kiekybei, tokiems darbuotojams reikėtų užtikrinti atitinkamas darbo sąlygas.

7. Pilietinė visuomenė ir ekologiškų darbo vietų kūrimo skatinimas

7.1 Pilietinei visuomenei neabejotinai tenka svarbus vaidmuo siekiant sėkmingai išspręsti mums iškilančius uždavinius. EESRK įsitikinęs, kad valdžios institucijos, visų pirma Europos Sąjungos institucijos, turi dėti visas galimas pastangas įtraukti socialinius partnerius, leisti atlikti iniciatyvų vaidmenį ir teikti pasiūlymus, įtraukti į iniciatyvas ir projektus, remti veiksmus, kuriais jie prisideda prie tvarios ekonomikos kūrimo, kadangi priešingu atveju nepavyks pasiekti laukiamų rezultatų ir Europa praras bet kokią galimybę siekti pažangos.

2010 m. rugsėjo 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos tropinių tunų žvejybos laivyno padėties ir problemų (tiriamoji nuomonė)

(2011/C 48/05)

Pranešėjas **Gabriel SARRÓ IPARRAGUIRRE**

ES Tarybai pirmininkaujanti Ispanija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. sausio 20 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos Sąjungos tropinių tunų žvejybos laivyno padėties ir problemų (tiriamoji nuomonė).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. rugpjūčio 31 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 118 narių balsavus už, 1 – prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK mano, kad aukšti socialiniai, sveikatos, apsirūpinimo maistu, aplinkosaugos, teisiniai, saugios jūrų laivybos, gero valdymo ir kontrolės standartai, kurių reikalaujama pagal ES sistemą, yra puikus racionalaus ir tausaus išteklių naudojimo pavyzdys.

1.2 Tačiau taikant minėtus principus, didėja produktų kaina, o jie turi konkuruoti su kitų šalių, kuriose taikoma visais šiais aspektais lankstesnė sistema, produktais. ES turi toliau skatinti ir kitų pasaulio šalių laivynus taikyti visus šiuos kriterijus, t. y. nustatyti vienodas Europos standarto, kuris būtų orientyras visiems kitiems operatoriams, įvedimo sąlygas.

1.3 Komitetas mano, kad pagrindinis Europos tropinių tunų sektoriaus uždavinys – išsilaikyti nesąžiningos trečiųjų šalių laivynų konkurencijos ir pačios ES sukurtos griežtos teisinės sistemos sąlygomis.

1.4 Stabilių teisės aktų, kuriais skatinama laisva, tačiau sąžininga konkurencija, taikymas yra Europos tarptautinio lygmens uždavinys. Labai svarbu parengti integruotą ir visais atžvilgiais nuoseklią Europos politiką, kuri leistų išlaikyti Europos tropinių tunų sektoriaus konkurencingumą ir tvarumą ekonominiu, socialiniu ir aplinkosaugos aspektu, kaip nurodyta 1992 m. Rio de Žaneire pasirašytoje Biologinės įvairovės konvencijoje.

1.5 Komitetas prašo valstybių narių ir Tarybos imtis reikiamų veiksmų dėl piratavimo, kad į Indijos vandenyne vykdomos kovos su piratavimu operacijos „Atalanta“ įgaliojimus aiškiai būtų įtraukta ir tunų žvejybos laivų apsauga.

1.6 EESRK mano, kad, norint tęsti ES tropinių tunų žvejybos laivyno veiklą, labai svarbu išlaikyti žvejybos partnerystės susitarimus (ŽPS). Be to, ragina Komisiją išplėsti tunų žvejybos susitarimų tinklą atsižvelgiant į Europos laivyno poreikius ir nedelsiant apsvarstyti galimybę į ŽPS išimtinės teises įtraukti išimti, kad Europos laivynas taip pat galėtų įsigyti privačių žvejybos licencijų, jei, remiantis geriausia esama turima mokslinė informacija, tai leidžia turimi ištekliai.

1.7 Vadovaujantis ES vaidmuo regioninėse žuvininkystės organizacijose (RŽO) siekiant skatinti atsakingos ir tausios žvejybos principus itin svarbus tinkamam išteklių valdymui pasaulio mastu užtikrinti. Komiteto nuomone, ES turi dėti daugiau pastangų šioje srityje.

1.8 Kad ES pramonė išliktų ir būtų investuojama į trečiąsias šalis, itin svarbu išsaugoti lengvatų sistemas (AKR valstybių ir BLS+) jų nekeičiant kaip tuo atveju, kai Papua Naujajai Gvinėjai ir Fidžiui buvo suteikta teisė naudoti universalios kilmės nuorodą, kadangi tai trikdo pasaulinės tuno rinkos pusiausvyrą. Komitetas mano, kad numatant galimus nesklaidumus ES tunų sektoriuje, reikia išanalizuoti ir, prireikus, pritaikyti Europos bendrijos ir Ramiojo vandenyno valstybių partnerystės susitarime numatytas stebėjimo ir apsaugos priemones.

1.9 Kad Europos pramonė ir toliau būtų konkurencinga, itin svarbu išlaikyti Europos muitų tarifus iš tunų pagamintiems produktams. EESRK mano, kad tiek PPO sistemoje, tiek vykstant ES prekybos deryboms su trečiosiomis šalimis reikia stengtis pasiekti kuo aukštesnę apsaugos lygį.

1.10 Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, EESRK išreiškia nuomonę, kad ES institucijos turi ginti Bendrijos pirmenybės principą. Be to, Komitetas mano, kad kompensacinė išmoka už tropinius tunus, kuriuos Europos laivynas tiekia perdirbimo pramonei, turėtų būti nustatyta pagal pradinį lygį, t. y. 93 proc. Bendrijos orientacinės kainos, atsižvelgiant į tai, kad pastaraisiais metais ši išmoka buvo gerokai devaluota ir pasiekė net 87 proc. gamybos sąnaudų lygį.

2. Dabartinė Europos Sąjungos tropinių tunų žvejybos laivyno padėtis

2.1 Europoje tunų žvejyba pradėta vystyti XX a. viduryje (Ispanijoje ir Prancūzijoje) siekiant patenkinti augančius vidaus rinką aprūpinančios konservų pramonės poreikius. Iš pradžių buvo vykdoma pakrantės žvejyba ir gaudomas ilgapelekis tunas (*Thunnus alalunga*). Laikui bėgant ir patobulinus technologijas, žvejybos plotas išplėstas į Pietus ir pradėtos žvejoti kitos tropinių tunų rūšys: gelsvauodegis tunas (*Thunnus albacares*), dryžasis tunas (*Katsuwonus pelamos*) ir, mažesniu mastu, didžiaakis tunas (*Thunnus obesus*). Imta žvejoti netoli Prancūzijos, Ispanijos ir Portugalijos esančiuose vandenyse. Vėliau, septintajame ir aštuntajame dešimtmetyje, žvejyba pradėta Vakarų Afrikos pakrantėse, devintajame ir dešimtajame – Indijos vandenyne ir rytinėje Ramiojo vandenyno dalyje ir galiausiai XXI a. pradžioje – vakarinėje Ramiojo vandenyno dalyje.

2.2 ES seineriais vykdoma pelaginė ir selektyvi tropinių tunų žvejyba. Šios žvejybos taikinytis – dideli tunų būriai, kurie telkiasi trijų pagrindinių vandenynų atogrąžų klimato juostoje. Žvejojama atviroje jūroje arba trečiųjų šalių išskirtinėse ekonominėse zonose.

2.3 Tunai labai vertinami dėl savo maistinių savybių ir daugelyje pasaulio šalių priskiriami būtiniausiems maisto produktams; jais prekiaujama plačiu mastu ir jie yra didžiulis žvejybos, perdirbimo ir prekybos veiklą vykdančių šalių pajamų šaltinis.

2.4 Iš esmės dėl šių aplinkybių tunų žvejyba tam tikrose šalyse yra labai svarbi ekonominė veikla. Šiuo metu įvairiais žvejybos įrankiais visame pasaulyje sugaunama daugiau kaip 4 mln. tonų tropinių tunų, iš jų 2 mln. tonų sugaunama gaubiamaisiais tinklais. Apskritai šių rūšių išteklių naudojami tinkamai, pagal regioninių žuvininkystės valdymo organizacijų kiekviename vandenyne vykdomas specialias valdymo programas.

2.5 Europos laivyną sudaro 54 tunus žvejojantys seineriai šaldikliai (34 iš jų priklauso Ispanijai, 20 – Prancūzijai); kartu jie sugauna maždaug 400 000 tonų tunų per metus, t. y. 10 proc. visame pasaulyje sužvejojamo kiekio.

2.6 Dauguma šių laivų veiklą vykdo tarptautiniuose vandenyse pagal tryliką ES ir trečiųjų šalių žvejybos partnerystės susitarimų (6 dėl žvejybos Atlanto vandenyne, 4 – Indijos ir 3 – Ramiajame).

2.7 Pasaulyje 30 šalių turi 580 tropinių tunų žvejybai skirtų laivų, kurių pajėgumai – 650 000 GT⁽¹⁾. Europos seinerių laivynas, turintis 97 500 GT, sudaro 9 proc. šių laivų ir 15 proc. pasaulio tunų žvejybos pajėgumų.

2.8 Pagrindinis tropinių tunų žvejybos plotas yra Ramusis vandenynas, kuriame sužvejojama 67 proc. visame pasaulyje sugaunamų tunų kiekio. Indijos ir Atlanto vandenynuose atitinkamai sužvejojama 22 proc. ir 11 proc.

2.9 Tropinių tunų žvejybą valdo keturios regioninės žuvininkystės valdymo organizacijos.

2.9.1 Tarptautinės Atlanto tunų apsaugos komisijos (angl. ICCAT – *International Commission for the Conservation of Atlantic Tuna*) veikla apima Atlanto vandenyną ir gretimas jūras, pavyzdžiui, Viduržemio jūrą. Ši komisija įkurta 1969 m.

2.9.2 Indijos vandenyno tunų komisijos (angl. IOTC – *Indian Ocean Tuna Commission*) veikla apima Indijos vandenyną. Ši komisija įkurta 1997 m.

2.9.3 Amerikos tropinių tunų komisijos (angl. IATTC – *Inter-American Tropical Tuna Commission*) veikla apima rytinę Ramiojo vandenyno dalį (Šiaurės ir Pietų Amerikos zona). Ši komisija įkurta 1949 m.

2.9.4 Vakarinės ir vidurinės Ramiojo vandenyno dalies tunų komisijos (angl. WCPFC – *Western and Central Pacific Tuna Commission*) veikla apima vakarinę ir centrinę Ramiojo vandenyno dalį (Okeanijos ir Azijos zona). Ši komisija įkurta 2004 m.

2.10 Europos laivynui taikoma daug administracinių patikrinimų, kuriuos vykdo įvairios nacionalinės ministerijos ir įvairūs Europos Komisijos generaliniai direktoratai. Kad laivas galėtų plaukioti ir pardavinėti savo produkciją su vienos iš ES valstybių narių vėliava, jis turi atitikti būtinus administracinius reikalavimus, kad gautų apimties tonomis, korpuso, įrengimų, šaldymo įrangos, laivo įgulos, tinkamumo plaukioti, gelbėjimo jūroje, darbo saugos ir higienos ir veterinarinio patvirtinimo pažymėjimus, specialius žvejybos leidimus, žvejybos licencijas įvairiose šalyse, kuriose vykdo veiklą. Jiems taikoma palydovinė stebėseną, laivuose dirbančių stebėtojų vykdoma kontrolė, sugauto kiekio kontrolė naudojant elektroninį laivo žurnalą, pardavimų kontrolė ir t. t. Norint išlaikyti galiojančius pažymėjimus, leidimus ir licencijas, būtinas ne tik kasdienis administravimas, bet ir kasmetinis atnaujinimas bei reguliarūs patikrinimai, kurių taip intensyviai neturi vykdyti joks pasaulio žvejybos laivynas. Visi šie reikalavimai gerokai padidina Europos laivynų veiklos sąnaudas.

(1) Bendras tonažas (angl. *Gross Tonnage*) – laivo bendrojo dydžio matas.

2.11 Be to, Europos tunų žvejybos seinerių laivynas, skirtingai nuo trečiųjų šalių laivyno, privalo atitikti bendrosios žuvininkystės politikos nuostatas. Šios atsakinga žvejyba, regioninių žuvininkystės valdymo organizacijų rekomendacijomis, higienos, laivybos, saugumo, aplinkos, darbuotojų socialinės apsaugos reikalavimų laikymusi paremtos politikos principų taikymas lemia dideles Europos laivų savininkų išlaidas ir mažina jų konkurencingumą kitų šalių, kuriose šie reikalavimai netaikomi arba taikomi lanksčiau, laivų atžvilgiu.

2.12 Be to, pastaraisiais metais Europos laivynui problemų kelia piratavimas Indijos vandenyne. Dėl tokios padėties tunus žvejojantių laivų, vykdančių teisėtą komercinę veiklą, įgulos patiria baimės ir nesaugumo jausmą; be to, vykdoma mažesnio masto žvejyba ir patiriamos didesnės veiklos sąnaudos, susijusios su saugos tarnybų laivuose išlaikymu.

2.13 Didžioji dalis tropinių tunų produkcijos sunaudojama konservų pramonėje. Pastaroji pirmąją pasaulyje žuvis perdirbimo srityje. Europa yra didžiausia pasaulio rinka, kurioje kasmet suvartojama 800 000 tonų konservuotų tropinių tunų, iš kurių daugiau nei pusė importuojama iš trečiųjų šalių.

3. Europos Sąjungos tropinių tunų žvejybos laivyno raida

3.1 Per pastaruosius 50 metų Europos tropinių tunų žvejybos laivynas vystėsi kartu su Europos tropinių tunų perdirbimo pramone.

3.2 Tunai buvo pirmasis žuvininkystės produktas, kuriam, siekiant apsaugoti perdirbimo pramonę, buvo visiškai panaikinti Bendrijos muitų tarifai. Tuometinė EEB nustatė kompensacinę išmoką, t. y. laivų savininkams buvo mokamas skirtumas tarp pardavimo kainos ir 93 proc. kasmet nustatomos orientacinės kainos. Vėliau ši dalis buvo sumažinta iki 87 proc. Pastaraisiais metais šią išmoką nustota mokėti ES laivų savininkams, tad šiuo metu ji visiškai neveiksminga.

3.3 Europos laivynas ir konservų pramonė, vykdydami ES prekybos politiką, jau daugelį metų skatina trečiųjų šalių ekonomikos vystimąsi. Jaundės, Lomės ir Kotonu susitarimais šiuo požiūriu nustatyta tvirta AKR valstybių ir ES prekybos sistema. Be to, BLS+ paskatino ES prekybą su prekybos partneriais Centrinėje Amerikoje ir Andų bendrijoje.

3.4 Ekonominės partnerystės susitarimais AKR valstybėms suteikiama galimybė laisvai patekti į Europos Sąjungos rinkas, kai jos eksportuoja tropinių tunų produktus (nesmulkintus

tunus, tunų filė ir konservuotus tunus), kuriems taikomas 0 proc. muitų tarifas. Esant tokioms sąlygoms, ES tunų perdirbimo pramonė turėjo galimybę daryti tiesiogines investicijas Dramblio Kaulo Krante, Ganoje, Madagaskare, Seišeliuose, Mauricijuje, o netiesiogines – Kenijoje ir Senegale. Šios investicijos minėtose šalyse padėjo sukurti per 40 000 darbo vietų ir sudarė palankias sąlygas technologijų perdavimui.

3.5 Be to, ES sukūrė papildomą bendrąją lengvatų sistemą (BLS+), pagal kurią palankios prekybos sąlygos sudarytos ir Centrinės bei Pietų Amerikos šalims jų žvejybos produktams taikant lengvatinį 0 proc. muitų tarifą. ES investavo Ekvadore, Salvadore, Gvatemaloje, Brazilijoje (bendra arba trečiųjų šalių BLS taikant 24 proc. muitų tarifą konservams), Čilėje (pagal laisvosios prekybos sutartį su ES), netiesiogiai Kolumbijoje ir Venesueloje ir taip padėjo išlaikyti 50 000 tiesioginių darbo vietų tunų pramonės sektoriuje.

3.6 Vadovaudamasi šiais susitarimais Europos įmonės dalį savo laivų perkėlė į trečiąsias šalis Afrikoje, Amerikoje ir Okeanijoje ir šie laivai plaukioja su šalių, kurias ES laiko privilegijuotomis partnerėmis, vėliava. ES rekomenduoja bendrovių susijungimus ar bendrų įmonių kūrimą su minėtų šalių įmonėmis.

3.7 Iš 400 000 tonų ES tropinių žvejybos laivyno sugautų žuvų dalis iškraunama ir perdirbama trečiojoje šalyse pastatytose gamyklose. Taigi ES laivynas uostuose užtikrina aukštą užimtumo lygį, moka uosto mokesčius už žuvų iškrovimą ar perkrovimą, papildoma išteklius įvairiuose trečiųjų šalių uostuose ir labai prisideda prie tų šalių vystymosi.

3.8 Kalbant apie tunų sektorių apskritai, reikia pažymėti, kad laivynas ir perdirbimo pramonė vystėsi kartu ir taip susikūrė bendras ES žuvininkystės sektorius, turintis tarptautinę tarpšakinę struktūrą, kadangi apima daug bendrų Europos gamintojų interesų. Europos tunų sektorius, kaip jau minėta, darė įvairias investicijas ir sudarė sąlygas ekonominei veiklai trečiojoje šalyse pagal ES gaires, skirtas toms šalims, kurios naudojasi ES suteiktomis lengvatų sistemomis.

4. ES tropinių tunų žvejybos laivyno problemos

4.1 Pagrindinė Europos tunų žvejybos laivyno ir pramonės problema – nelygi konkurencija su kitais operatoriais, kurie užsibrėžė tikslą plėsti veiklą Europos rinkoje, kurioje suvartojama 50 proc. pasaulio (ES ir trečiosios šalys) konservuotų tropinių tunų produkcijos.

4.2 Pasaulio mastu pagaminama maždaug 1 600 000 tonų konservuotų tunų, iš kurių ES pagamina maždaug 330 000 ⁽²⁾.

4.3 Pagrindiniai Europos tunų žvejybos laivyno konkurentai – Azijos šalių tunų žvejybos seinerių laivynai, žvejojantys turtingiausiam pasaulyje žvejybos plote – Ramiajame vandenyne, kuriame pagaunama daugiau nei 60 proc. pasaulio tropinių tunų. Šie laivynai daugiausia aprūpina didžiausią tropinių tunų perdirbimo zoną – trikampį, kurį sudaro Tailandas, Filipinai ir Indonezija. Jų žemesnės kokybės produktai kainos požiūriu labai konkurencingi Europos rinkoje, kurioje, nepaisant 24 proc. muitų tarifo, jie jau užima 35 proc. dalį.

4.4 Tunų produktų perdirbimo sektorius taip pat patiria panašių mažėjančio konkurencingumo AKR ir BLS+ nepriklausančių trečiųjų šalių atžvilgiu problemų, kaip ir laivynai. Dažniausiai pigesnės žaliavos pirkimas, mažesni mokesčiai, mažesnės išlaidos darbuotojų darbo užmokesčiui ir socialinei apsaugai, mažesnės pagamintų produktų sanitarijos garantijos yra aspektai, kurie, be abejonės, sumažina gamybos sąnaudas ir suteikia galimybę importuotus produktus parduoti už mažesnę nei Europos produktų kainą.

4.5 Apskritai, pasaulyje yra du skirtingi tunų gamybos modeliai. Viena, yra Europos laivyno arba Europos investicijų trečiojoje šalyje (AKR arba BLS) modelis, pagal kurį teikiama parama Europos arba AKR ir BLS priklausančių valstybių perdirbimo pramonei laikantis aukščiausių darbo saugos, socialinės apsaugos, apsirūpinimo maistu, aplinkos apsaugos ir atsakingos žvejybos taisyklių laikymosi standartų. Kita, vis plačiau naudojamas menkai tvarumu tesirūpinančių laivynų ir pramonės įmonių modelis, pagal kurį mažai paisoma socialinių, darbo ir sveikatos standartų.

4.6 AKR ir BLS valstybių, norinčių naudotis ES lengvatų sistema, reikalaujama prisijungti prie tarptautinių konvencijų, kurios reguliuoja visus šiuos aspektus, o visos kitos į ES eksportuojančios šalys turėtų laikytis tų pačių standartų, kad galėtų patekti į rinką ir užtikrintų sąžiningą konkurenciją su Europos ir privilegijuotų ES partnerių produkcija.

4.7 Europos teisės aktų, reguliuojančių lengvai pažeidžiamą pasaulio tunų rinkos pusiausvyrą, keitimas – dar viena grėsmė Europos tunų sektoriaus veiklos tęstinumui. Šie teisės aktai, įtvirtinti ekonominės partnerystės susitarimuose, atliko svarbų

vaidmenį nukreipiant investicijas ir plečiant Europos tunų sektorių į šalis, kurias ES laiko privilegijuotomis partnerėmis.

4.8 Šis plėtros pagrindas pasirodė esąs itin veiksmingas tunų sektoriuje, tačiau jam kyla grėsmė dėl PPO derybų, galimų ES derybų su kitomis šalimis arba šalių grupėmis dėl laisvosios prekybos sutarčių ir neseniai iš dalies pakeistų kilmės taisyklių, kuriomis Papua Naujajai Gvinėjai ir Fidžiui suteikta teisė naudoti universalios kilmės ⁽³⁾ nuorodą.

4.9 Turint omenyje PPO ir dvišales derybas, didžiausias tunų sektoriui kylantis pavojus – tai muitų tarifų panaikinimas iš tunų pagamintiems produktams. Siekiant užtikrinti tiekimą Europos perdirbimo pramonei, nesmulkintų šaldytų tunų rinka visiškai liberalizuota jau daugiau kaip 30 metų (taikomas nulinis muitų tarifas), todėl ES laivynas priverstas atvirai konkuruoti su kitais laivynais, tiekiančiais nesmulkintus šaldytus tunus Europos rinkai. Tačiau tolesnis iš tunų pagamintų produktų liberalizavimas tik paskatintų laipsnišką Europos pramonės nuosmukį, darbo vietų ir ekonominės veiklos praradimą užsienio konkurentų, siūlančių mažesnes kainas, naudai.

4.10 Pagal Ramiojo vandenyno ekonominės partnerystės sutartį suteikus teisę Papua Naujosios Gvinėjos ir Fidžio žvejybos produktams naudoti universalios kilmės nuorodą, sutrikdyta pasaulio tunų rinkos pusiausvyrą, o tai turėjo katastrofiškų pasekmių Europos, AKR ir BLS valstybių pramonei. Reikalavimo dėl AKR ar ES valstybių kilmės nuorodos Papua Naujojoje Gvinėjoje ir Fidžyje perdirbtiems tunams panaikinimas siekiant nulinio muitų tarifo Europos rinkoje paskatino pagrindinius konkurentus, daugiausia Azijos šalių, Papua Naujojoje Gvinėjoje statyti naujas perdirbimo gamyklas.

4.11 Taikydama tokią nuolaidą, ES skatina Ramiojo vandenyno tunų išteklį, kurių kiekis ir taip ribotas, eikvojimą. Be to, galimybę patekti į Europos rinką taikant nulinį muitų tarifą daugiausia gaus Azijos šalių įmonės, kurios skatinamos padidinti konservų gamybos pajėgumus rinkoje, kurioje kainos nukritusios dėl pernelyg didelės pasiūlos. Vakariniėje ir centrinėje Ramiojo vandenyno dalyje gali žvejoti tik 4 Europos tunų žvejybos laivai, tai priklauso nuo *Forum Fisheries Agency*, kuriai vadovauja Papua Naujoji Gvinėja, priklausančių šalių politinės valios.

⁽³⁾ 2007 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1528/2007 kuriuo taikoma prekybos tam tikrų valstybių, kurios yra Afrikos, Karibų jūros ir Ramiojo vandenyno (AKR) valstybių grupės dalis, kilmės produktais tvarka, nustatyta susitarimais, kuriais sudaromi arba ketinama sudaryti ekonominės partnerystės susitarimus. I priedas, 4 straipsnio 3 dalies a punktą.

⁽²⁾ Maisto ir žemės ūkio organizacija, 2007 m.

4.12 Ši nuolaida stumia į keblią padėtį kitas AKR ir BLS valstybes, kadangi Papua Naujajai Gvinėjai ir Fidžiui suteikiamas išskirtinis pranašumas turint omenyje galimybę išgyti pigios žaliavos: pirmosios turi laikytis kilmės nuorodos taisyklių, o pastarosios – ne. Be to, tai gali būti būdas „plauti“ iš neteisėtos žvejybos gautas lėšas.

4.13 Dar viena problema, su kuria susiduria Europos tropinių tunų žvejybos laivynas, – tai žvejybos partnerystės susitarimų tinklo išlaikymas. Šis tinklas itin svarbus, kadangi užtikrina Europos laivyno prieigą prie tolimos migracijos žuvų išteklių pagal vienintelę pasaulyje teisinio tikrumo ir skaidrumo sistemą. Nėra fiksuotos tropinių tunų judėjimo schemos nei erdvės, nei laiko požiūriu, todėl tunus žvejojantį laivyno veiklai vykdyti reikia daugiau žvejybos trijuose pagrindiniuose vandenynuose susitarimų.

4.14 Šiuo metu Atlanto vandenyne tunus žvejojantys laivai šaldikliai patiria didelį žvejybos licencijų deficitą. Tokią padėtį, be kita ko, lėmė pastaraisiais metais rečiau sudaromi susitarimai ir piratavimas Indijos vandenyne, dėl kurio toje zonoje žvejojantys laivai bando ieškoti prieglobsčio Atlanto vandenyne, kur gali tęsti žvejybos veiklą būtinausiomis saugumo sąlygomis. Todėl manoma, kad ES būtinai turėtų paraginti pakrantės šalis padidinti licencijų kvotas visuose Atlanto vandenyno ŽPS, jei, remiantis geriausia esama mokslinė informacija, tai leidžia turimi ištekliai.

4.15 Kadangi šis padidinimas gali užtrukti ilgiau negu norėtųsi ir nepriklauso vien tik nuo ES, EESRK siūlo skubiai apspręsti galimybę į ŽPS išimtinės teises (pagal kurias ES laivų savininkams draudžiama išgyti privačių žvejybos licencijų tose šalyse, kuriose sudaryti ŽPS) įtraukti išimtį, kad Europos laivynas galėtų išgyti privačių žvejybos licencijų, jei, remiantis geriausia esama mokslinė informacija, tai leidžia turimi ištekliai.

4.16 Tropinių tunų žvejybos laivyno nuomone, Europos Sąjunga, vadovaudamasi 2004 m. Tarybos išvadomis, daugiau dėmesio turėtų skirti žvejybos partnerystės susitarimams vykdam BŽP reformą ir vėl imtis susitarimų tinklo plėtros politikos įtraukiant svarbiausias kiekvieno vandenyno šalis, t. y. vesti derybas dėl naujų susitarimų su

— Atlanto vandenyne: Senegalui, Gvinėja (Konakris), Siera Leone, Liberija, Gana, Pusiaujio Gvinėja ir Angola,

— Indijos vandenyne: Kenija, Tanzanija, Prancūzijos salomis Mozambiko sąsiauryje, Jungtinės Karalystės teritorijomis Indijos vandenyne ir Jemenu,

— Ramiajame vandenyne: Ekvadoras, Kolumbija, Peru, Panama, Kosta Rika ir regioninio susitarimo su *Forum Fisheries Agency*.

4.17 Kita vertus, ES tropinių tunų žvejybos laivynas mano, kad Europos Sąjunga būtinai turi toliau dalyvauti tunų sektoriaus regioninės žuvininkystės valdymo organizacijose ir toliau būti atsakingos žvejybos pavyzdžiu (pagrįstu savo tunų žvejybos laivyno elgesiu), kaip yra šiuo metu.

4.18 ES kartu su Japonija ir Korėja yra vienintelė susitariančioji šalis, priklausanti keturioms tunų sektoriaus regioninės žuvininkystės valdymo organizacijoms (angl. ICCAT, CTOI, CIAT, WCPFC), ir turi numatyti priemones, kurios leistų nuosekliai ir objektyviai propaguoti atsakingos žvejybos principus.

4.19 EESRK mano, kad ES turėtų skatinti kuo vienodesnę ir nuoseklesnę pasaulio lygmens valdymo sistemą, kuri aiškiai atitiktų visiškai globalizuotos tropinių tunų rinkos sąlygas, ir ateityje numatyti sukurti tarptautinę organizaciją, kuri spręstų su pasaulio tunų žvejyba susijusius horizontaliuosius klausimus. Mintis apie pasaulinę valdymo sistemą užsimezgė Kobės proceso metu tikrinant tunų sektoriaus regioninių žuvininkystės valdymo organizacijų veiklą.

4.20 Piratavimo Indijos vandenyne klausimu Europos tunų žvejybos laivynas reiškia didelį susirūpinimą dėl 2009–2010 m. padažnėjusių tunus žvejojantį laivų antpuolių ir dėl to, kad jie vyksta vis toliau nuo Somalio teritorinių vandenų: kartais už tūkstančio mylių nuo Somalio pakrantės ir netgi Seišelių ir kitų pakrantės šalių (Kenijos, Tanzanijos) išskirtinėje ekonominėje zonoje.

4.21 Tunų žvejybos laivynas yra ypač pažeidžiamas, kai susiduria su piratų antpuoliais. Skirtingai nei prekybiniai laivai, kurie nuolat juda, tunus žvejojantys laivai sustoja dviem ar trimis valandoms ir užmeta tinklus, todėl jiems kyla didesnis piratų antpuolių ir patekimo į laivą pavojus. Be to, dėl žemo šių laivų antvandeninio borto ir laivagalio panduso piratams lengviau įlipti.

4.22 Todėl Komitetas pabrėžia būtinybę iš dalies pakeisti operacijos „Atalanta“ įgaliojimus (2008 m. lapkričio 10 d. Tarybos bendrieji veiksmai 2008/851/BUSP dėl Europos Sąjungos karinės operacijos, skirtos prisidėti prie atgrasymo nuo piratavimo veikslių ir ginkluotų plėšimų jūroje prie

Somalia krantų ir jų prevencijos bei sustabdymo), kad jie konkrečiai apimtų Indijos vandenyne tunus žvejojantių laivų apsaugą siekiant išvengti užpuolimų ir plėšikavimo, kaip „Playa de Bakio“ (2008 m.) ar „Alakrana“ (2009 m.) atvejais.

4.23 Dėl žvejybos Atlanto vandenyne licencijų trūkumo ir Ramiojo vandenyno regioninių žuvininkystės valdymo organizacijų taikomų kvotų priemonių Europos tunų žvejybos laivai patiria labai daug sunkumų perplaukdami iš Indijos vandenyno į kitus vandenynus. Be to, daug darbuotojų laivus turinčiose ir trečiųjų šalių įmonėse, tiek konservų gamyklose, tiek uostuose, į

kuriuos laivai parplaukia, priklauso nuo tunų žvejybos laivyno veiklos Indijos vandenyne, todėl nutraukus šią veiklą, būtų prarasta daug darbo vietų ne tik ES, bet ir Seišeliuose, Madagaskare, Kenijoje, Mauricijoje ir t. t.

4.24 Su tokiomis problemomis susiduria ES tropinių tunų žvejybos laivynas ir tunų perdirbimo ir konservų pramonė siekdami užsitikrinti stabilumą ir išsilaikyti pasaulyje. Tam nereikia jokių Europos žuvininkystės fondo (EŽF) išlaidų, tik ES politinių sprendimų.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos saugaus kelių eismo erdvės sukūrimo. Saugaus kelių eismo strateginės gairės iki 2020 m. (nuomonė Europos Parlamento prašymu)

(2011/C 48/06)

Pranešėjas **Virgilio RANOCCHIARI**

Europos Parlamentas, vadovaudamasis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. birželio 2 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos saugaus kelių eismo erdvės link. Saugaus kelių eismo strateginės gairės iki 2020 m.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. rugsėjo 6 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 128 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK kartoja, kad Trečiojo Europos saugaus kelių eismo veiksmų plano tikslas 2001–2010 m. laikotarpiu perpus sumažinti mirčių keliuose skaičių buvo labai drąsus. Iš esmės, remiantis 2008 m. oficialiais duomenimis, mirčių keliuose ES-27 sumažėjo 28,4 proc. palyginti su 2001 m... Tačiau naujausiais Komisijos duomenimis, padaryta stulbinanti pažanga, todėl gali būti, kad galutinis rezultatas 2010 m. bus 40 proc. mažiau mirčių keliuose.

1.2 Priežastys, dėl kurių nebus pasiektas 50 proc. sumažinimo tikslas, yra susijusios su toliau išvardytų veiksmų deriniu:

1.2.1 Bendrija yra atsakinga tik už veiksmų planą ir įgyvendinimo gaires, o visų veiksmų plano priemonių įgyvendinimas paliekamas įvairių lygmenų valstybių narių valdžios institucijoms;

1.2.2 skirtingose šalyse saugaus kelių eismo priemonės taikomos ir įgyvendinamos nevienodai;

1.2.3 ES šalyse su eismo saugumu automobilių keliais susiję statistiniai duomenys aiškinami nevienodai;

1.2.4 pastarąjį dešimtmetį labai daug dėmesio buvo skiriama įgyvendinimui, o ne visų eismo dalyvių švietimui ir mokymui.

1.2.5 Valstybėms narėms nenustatyti tarpiniai tikslai. Taip pat neatkreiptas dėmesys į skirtingą pavojaus lygį valstybėse narėse, dėl kurio reikalingos specialios gairės kiekvienai šaliai.

1.3 EESRK mano, kad aktyvių ir pasyvių saugos priemonių srityje pastarąjį dešimtmetį padaryta nemaža pažanga, ypač dėl

pramonės taikomo plataus techninių saugos inovacijų spektro lengvuosiuose automobiliuose ir sunkiosiose transporto priemonėse. Ateityje saugos standartų lygį būtų galima pakelti. Reikėtų imtis priemonių dėl neseniai rinkoje pasirodžiusių labai pigių lengvųjų automobilių, kurie vos tenkina tik būtiniausias saugos standartus.

1.3.1 Dar prastesnė padėtis su nebrangiais mopedais ir motociklais, daugiausiai importuojamais iš Pietryčių Azijos ir neretai neatitinkančiais Europos tipo patvirtinimo reikalavimų. Tai ypač svarbu, atsižvelgiant į tai, kad asmenims, važiuojantiems dviratėmis motorinėmis transporto priemonėmis, tikimybė būti sunkiai sužeistiems kelyje yra 18–20 kartų didesnė nei vairuotojams. Tačiau vis daugiau ir daugiau didelius atstumus reguliariai į darbą ir atgal važinėjančių asmenų renkasi dvirates motorines transporto priemones dėl eismo spūsių miestuose.

1.4 Apžvelgęs per pastarąjį dešimtmetį kelių infrastruktūros saugumo srityje padarytą pažangą, EESRK daro išvadą, kad buvo galima pasiekti daug daugiau. Svarbiausias žingsnis į priekį buvo Tarybos direktyva dėl saugos reikalavimų tuneliams, kurios poveikis visoje Europoje buvo labai teigiamas. Tačiau kaimo kelių ir antrinių tinklų, kuriuose atsitinka daugiau nei 50 proc. eismo įvykių, srityje priešingai, padėtis iš esmės nepagerėjo.

1.5 Kad Ketvirtasis Europos saugaus kelių eismo veiksmų planas iki 2020 m. būtų veiksmingesnis, EESRK rekomenduoja atsižvelgti į šiuos aspektus:

1.5.1 kadangi ES ir valstybių narių atsakomybė yra bendra, reikalingas tvirtas politinis vadovavimas;

1.5.2 reikalingi suderinti, išsamūs statistiniai duomenys apie saugų kelių eismą ES-27;

1.5.3 reikia nustatyti tikslus, susijusius su sunkiai sužeistais eismo dalyviais, pateikiant bendrą „sunkiai sužeistojo“ apibrėžtį;

1.5.4 reikalinga griežtesnė Bendrijos politika kartu su valstybėmis narėmis derinant ir reguliuojant saugaus kelių eismo priemones siekiant užtikrinti, kad valstybės narės saugaus kelių eismo priemones įgyvendintų geriau ir sparčiau, įskaitant privalomą *e.Call* (avarinio skambučio) sistemą, jei savanoriška sistema neveikia;

1.5.5 reikėtų daugiau dėmesio skirti visų eismo dalyvių, ypač jaunų ir vyresnio amžiaus, taip pat kitų pažeidžiamų eismo dalyvių, pavyzdžiui, asmenų, važiuojančių dviratėmis motorinėmis transporto priemonėmis, dviratininkų ir pėsčiųjų, diferencijuotam švietimui ir mokymui;

1.5.6 visi darbdaviai (ypač privačiojo sektoriaus), valdantys automobilių parką, turėtų dalyvauti įgyvendinant dabartinius arba būsimus projektus, pavyzdžiui, gerosios praktikos mažinant susidūrimus kelionių į darbą ir atgal metu propagavimo, darbuotojų skatinimo naudotis viešuoju transportu ir parko saugos politikos kūrimo srityse. ISO 39001 saugaus eismo standartas bus svarbi priemonė šiam tikslui pasiekti;

1.5.7 reikalingi pažeidžiamoms eismo dalyvių kategorijoms skirti ES teisės aktai; pavyzdžiui, dviratėms motorinėms transporto priemonėms reikia naujo tipo patvirtinimo, įskaitant privalomus ABS arba CBS didesnio nei 150 cm³ cilindru darbinio tūrio transporto priemonėms, AHO (automatinis priekinių žibintų įjungimą), techninės apžiūros reikalavimo ir antrojo mokymų etapo įtraukimo persvarstant direktyvą dėl vairuotojo pažymėjimo;

1.5.8 dėl infrastruktūros kūrimo EESRK pataria į naująjį veiksmų planą įtraukti tikslą didinti transeuropinio kelių tinklo eismo saugumo lygį ir ne mažiau kaip 25 proc. netranseuropinio kelių tinklo eismo saugumo lygį pakelti iki transeuropinio kelių tinklo saugumo lygio;

1.5.9 veiksmų plano tikslai turi būti plataus užmojo, bet tikroviški. Vertėtų ne tik siūlyti bendrą tikslą sumažinti mirčių skaičių, bet ir konkrečius tikslus, susijusius su sunkiai sužeistais ir pažeidžiamais eismo dalyviais, pavyzdžiui, pėsčiaisiais, dviratininkais ir asmenimis, važiuojančiais dviratėmis motorinėmis transporto priemonėmis. Kalbant apie bendrą tikslą, EESRK nurodo, kad ES labai skiriasi pavojaus lygis ir

todėl primygtinai siūlo remiantis 2010 m. valstybių narių duomenimis 2020 m. nustatyti diferencijuotus mirčių keliuose sumažinimo tikslus;

1.5.10 norint užtikrinti, kad veiksmų plane nustatyti tikslai būtų pasiekti, EESRK mano, kad reikalinga kasmetinė ES vykdoma stebėseną. Šiuo tikslu EESRK siūlo įsteigti Europos saugaus kelių eismo agentūrą, kuri koordinuodama savo veiklą su paskirtais valstybių narių saugaus kelių eismo specialistais stebėtų veiksmų plano įgyvendinimą ir atliktų tolesnį su juo susijusį darbą.

1.6 Galiausiai ES turi užmegzti tvirtą ir nenutrūkstamą sąsają su Jungtinių Tautų paskelbtu Saugaus kelių eismo dešimtmečiu ir turėtų stengtis tapti pasauline saugaus eismo automobilių keliais lydere.

2. Įžanga

2.1 2010 m. balandžio 28 d. Europos Parlamento transporto ir turizmo komiteto (TRAN) pirmininkas, Brian Simpson, savo raštu, adresuotu Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkui Mario Sepi, pagal Parlamento darbo tvarkos taisyklių 124 straipsnį paprašė parengti EESRK tiriamąją nuomonę dėl saugaus kelių eismo.

2.2 Šiame laiške Brian Simpson paminėjo 2010 m. kovo 31 d. paskelbtą naująją Komisijos darbo programą, į kurią įtrauktas pasiūlymas parengti naują saugaus kelių eismo paketą, skirtą sukurti Europos saugaus kelių eismo erdvę.

2.3 Jis paprašė EESRK išnagrinėti keletą pagrindinių klausimų, susijusių su pastaruoju dešimtmečiu: ar veiksminga buvo ES politika keičiant eismo dalyvių elgesį ir gerinant pasyvią transporto priemonių ir kelių infrastruktūros saugą? Ar valstybės narės ją veiksmingai įgyvendino? Ko reikėtų, siekiant sukurti tikrą saugaus kelių eismo erdvę 27 valstybėse narėse?

2.4 2001 m. Komisija paskelbė transporto baltąją knygą, vėliau, 2003 m., – veiksmų planą. Abiejų tikslas – iki 2010 m. perpus sumažinti mirčių keliuose skaičių.

2.5 Naujaisi turimi 2008 m. duomenys rodo, kad palyginti su 2001 m. duomenimis, ES-15 mirčių keliuose sumažėjo 36,8 proc., o ES-27 – 28,4 proc. Tai ženklus sumažėjimas, tačiau deja nepasiekiamas Komisijos 50 proc. tikslas. Visai neseniai Komisija paskelbė 2009 m. duomenis ir prognozę 2010 m., kurie nedaug skiriasi nuo pradinio tikslo ir rodo daugiau nei 40 proc. sumažėjimą iki 2010 m.

2.5.1 Jei bus pasiekta šių svarbių rezultatų, EESRK mano, kad taip bus veikiau dėl neseniai įsigaliojusių saugaus kelių eismo teisės aktų ir transporto priemonių saugos pagerinimo, o ne dėl eismo dalyvių elgesio pokyčių – srities, kurioje reikia dar daug nuveikti.

2.6 Norint sužinoti, kokias priemones reikia įtraukti į naująją strategiją, būtina suprasti, kokia politika ir kurios iniciatyvos buvo (ne)veiksmingos pastarąjį dešimtmetį.

2.7 Pastarojo dešimtmečio Komisijos veiksmų planas buvo paremtas trimis svarbiais aspektais:

- individualaus elgesio pokyčiais, pavyzdžiui, naudojimas saugos diržais, vaiko apsaugos priemonėmis, nesinaudojimas mobilieisiais telefonais ir nevairavimas esant neblaiviam;
- parama pramonės iniciatyvoms kurti ir į rinką tiekti saugesnes transporto priemones;
- priemonėmis infrastruktūrai gerinti, pavyzdžiui, gerinant kelių ir tunelių architektūrą ir suderinant pažangias skubios pagalbos įvykus avarijai sistemas valstybėse narėse.

2.8 2009 m. balandžio–liepos mėn. Europos Komisija vykdė viešas konsultacijas, skirtas paskatinti dalyvauti Europos piliečius, vyriausybinis suinteresuotuosius subjektus nacionaliniu, regionų ir vietos lygiu, verslo ir profesinių sektorių atstovus nustatant pagrindines saugaus kelių eismo problemas, kurias reikėtų spręsti 2011–2020 m. saugaus kelių eismo veiksmų plane, ir prioritetinius veiksmus, kurių būtų galima imtis sprendžiant nepriimtino ir daug kainuojančio mirčių ir sunkių sužeidimų keliuose lygio ES problemą.

2.9 EESRK pritaria Transporto ir turizmo komitetui, kad prieš priimant naująją saugaus kelių eismo veiksmų planą, reikia atlikti buvusios politikos, Komisijos 2001 m. Transporto baltosios knygos ir 2003 m. veiksmų plano veiksmingumo įvertinimą.

2.10 Šį įvertinimą galima atlikti be kita ko naudojantis naujausia informacija ir pastarųjų metų EESRK nuomonėse dėl šio klausimo išreikšta pozicija. Šiose nuomonėse aiškiai nurodyta, kad EESRK nuomone, kelių eismo saugumo gerinimas yra vienas svarbiausių transporto politikos tikslų, kuris turėtų būti tarp svarbiausių valstybių narių darbotvarkių klausimų ekonomikos apribojimų aplinkybėmis.

2.11 Tuo tarpu pasaulyje vyksta svarbūs dalykai. Po 2009 m. lapkričio mėn. Maskvoje įvykusios pirmosios ministrų konferencijos dėl saugaus kelių eismo („Laikas veikti“) Jungtinių Tautų generalinė asamblėja 2011–2020 m. laikotarpį paskelbė Saugaus kelių eismo dešimtmečiu, kurio tikslas – stabilizuoti ir sumažinti mirčių keliuose skaičių visame pasaulyje, kuris šiais laikais yra tikra epidemija, nuo kurios kiekvienais metais žūsta daugiau nei milijonas ir sunkiai sužeidžiama apie 20 milijonų žmonių (90 proc. iš jų – mažų ir vidutinių pajamų šalyse). Apskaičiuota, kad pasauliniu mastu šios „pandemijos“ ekonominiai padariniai sudaro 1–3 proc. skirtingų šalių BVP. 2009 m. Europoje visuomenei tai kainavo apie 130 mlrd. eurų.

2.12 Dėl pirmiau išdėstytų dalykų EESRK mano, kad pasinaudodama pagreičiu ES turi galimybę įgyvendindama naująją saugaus kelių eismo veiksmų planą tapti pasauline lydere saugaus kelių eismo srityje ir neturėtų pražiopsoti šio šanso.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK nurodo, kad siekiant įvertinti ankstesnės politikos veiksmingumą saugaus kelių eismo srityje būtina reikalingi dokumentuose užregistruoti kiekybiniai ir kokybiniai saugaus kelių eismo statistiniai duomenys iš ES 27 šalių, kuriuos būtų galima palyginti. Šiuo metu kiekviena valstybė narė ES teikia pagrindinius saugaus kelių eismo duomenis, bet kai kurių valstybių narių pateikiama informacija nėra pakankamai kokybiška ir išsami ir jos negalima diferencijuoti pagal eismo dalyvius, kelių kategorijas, oro sąlygas ir sužeidimų sunkumą.

3.2 Atsižvelgdamas į tai, kad pastaruosius trisdešimt metų patrigubėjo nelaimingų atsitikimų ES keliuose, EESRK palankiai vertina didelę ES padarytą pažangą perpus sumažinant mirčių keliuose skaičių iki 2010 m. Nors 15 valstybių narių ES tai jau buvo plataus užmojo tikslas, EESRK savo 2003 m. gruodžio 10 d. priimtoje nuomonėje dėl eismo saugumo 2003–2010 m. nurodė, kad šį tikslą pasiekti išsiplėtusioje Europoje bus dar sunkiau.

3.3 EESRK nurodo, kad nors ES nustatė labai drąsų mirčių keliuose sumažinimo tikslą, toks tikslas nenustatytas sunkiai sužeistų eismo dalyvių atžvilgiu. 2001–2008 m. ES 27 sunkiai sužeistų eismo dalyvių skaičius sumažėjo tik 18 proc. Todėl siekiant labai sumažinti šį skaičių, į Komisijos naująją veiksmų planą reikės įtraukti atitinkamas priemones, kurias turės taikyti valstybės narės, kai tik bus susitarta dėl sunkių ir nedidelių sužalojimų bendros apibrėžties.

3.4 Dėl klausimo, kiek veiksminga buvo ES lygio politika keičiant eismo dalyvių elgesį pastarąjį dešimtmetį reikia nepamiršti, kad Bendrijos lygiu sprendžiama tik dėl veiksmų plano ir įgyvendinimo gairių, o visų veiksmų plano priemonių įgyvendinimas pagal subsidiarumo principą paliekamas įvairiems valstybių narių valdžios institucijų lygmenims.

3.5 Jei visos valstybės narės vienodai įgyvendintų veiksmų plane išdėstytas priemones, joms kiltų mažiau sunkumų. Tačiau patirtis deka rodo ką kita, nes ES valstybėse narėse vis dar yra didelių saugaus kelių eismo lygio skirtumų. Skirtingose šalyse skirtingai įgyvendinamos ir taikomos saugaus kelių eismo priemonės ir EESRK nuomone, norint pasiekti geresnių rezultatų, neabejotinai reikalinga griežtesnė Bendrijos politika.

3.6 Todėl EESRK pabrėžia drąsesnės suderinimo ir reguliavimo programos kūrimo ir įgyvendinimo padedant valstybėms narėms svarbą siekiant užtikrinti, kad saugaus kelių eismo priemonės jos įgyvendintų geriau ir sparčiau. Šią problemą padėtų išspręsti Europos saugaus kelių eismo agentūros įsteigimas.

3.6.1 Iš tikrųjų visoms kitoms transporto rūšims, išskyrus automobilių kelių transportą, jau įsteigta po agentūrą. Automobilių kelių agentūra turėtų būti nedidelis vykdomasis organas, kuriam nuolat talkintų valstybių narių paskirti saugaus kelių eismo specialistai.

3.6.2 EESRK nuomone, agentūra, kuri naudojasi esamomis institucijomis, pavyzdžiui, ERSO (Europos saugaus kelių eismo observatorija), vykdomąjį darbą saugaus kelių eismo srityje turėtų atlikti veiksmingiau. Pavyzdžiui, ji galėtų kasmet patikrinti „juodųjų dėmių“ žemėlapi pažymėdama nesaugius kelius ir pranešdama rezultatus ES eismo dalyviams, kaip jau buvo prašoma ankstesnėje EESRK nuomonėje⁽¹⁾. Skatindama ir skleidama geriausiosios praktikos pavyzdžius ES, agentūra taip pat galėtų padėti nacionalinėms ir vietos saugaus kelių eismo grupėms.

3.6.3 Be to, ši agentūra galėtų užtikrinti, kad kelių saugumas būtų įtrauktas į kitų atitinkamų sričių ES politiką, pavyzdžiui, švietimo ir aplinkos politiką, ir parengti gaires, nustatančias trumpojo ir vidutinės trukmės laikotarpio prioritetus, tokiu būdu ištaisydama vieną pagrindinių ankstesnio plano trūkumų.

3.7 Apžvelgiant eismo dalyvių elgesio pokyčius pastarąjį dešimtmetį, peršasi išvada, kad daugiau nei pusė mirčių yra tiesiogiai susijusios su elgesio veiksniais, pavyzdžiui, greičio apribojimų nesilaikymu, jaunais ir pradedančiais vairuotojais bei neblaiviais vairuotojais. EESRK nuomone, švietimas, mokymas

ir šių priemonių taikymo užtikrinimas yra vienodai svarbūs ir daro įtaką vieni kitiems, tačiau galiausiai švietimas yra visiems naudingas sprendimas.

3.8 EESRK nurodo, kad vienas iš trijų pastarojo dešimtmečio Komisijos veiksmų plano aspektų buvo individualaus elgesio pokyčiai. Atsižvelgiant į pastarąjį dešimtmetį padidėjusį transporto priemonių skaičių automobilių keliuose, reikėtų sustiprinti šios srities politiką.

3.9 Taip pat reikia atsižvelgti į tai, kad keletui pažeidžiamų eismo dalyvių kategorijų, pavyzdžiui, motociklininkams, dviratininkams ir pėstiesiems vis dar kyla neproporcingai didelis pavojus. Kaip priemonę daryti įtaką šių kategorijų eismo dalyvių elgesiui EESRK rekomenduoja aktyvesnę švietimą apie eismą kartu su išsamiu pagrindų reglamentu dėl dviračių motorinių transporto priemonių tipo patvirtinimo ir mokymų asmenims, važiuojantiems dviratėmis motorinėmis transporto priemonėmis, antrojo etapo.

3.10 Be to, svarbu suprasti, kad ES gyventojai sensta ir kad saugaus kelių eismo politikos srityje reikėtų akcentuoti konkrečias priemones, pavyzdžiui, pažangiąsias transporto sistemas, pritaikytas transporto priemones ir infrastruktūrą, informuotumo didinimą ir švietimą.

3.11 Ateinantį dešimtmetį EESRK rekomenduoja šią politiką orientuoti į diferencijuotą švietimą, mokymą ir visų eismo dalyvių, ypač rizikos grupių – jaunų ir vyresnio amžiaus žmonių – ir pažeidžiamų eismo dalyvių kategorijų, pavyzdžiui, motociklininkų, pėsčiųjų ir dviratininkų, testavimą.

3.12 Saugaus kelių eismo veiksmų plane turėtų būti nustatyta ES lygio politika su aiškiais ir griežtomis rekomendacijomis bei įgyvendinimo gairėmis valstybėms narėms. Taip pat būtina, kad Komisija galėtų greitai reaguoti, ji turi kasmet gauti tinkamai apibrėžtus statistinius duomenis. Komisija kartu turėtų raginti valstybes nares kaip įmanoma greičiau įgyvendinti esamus ir būsimus teisės aktus saugaus kelių eismo srityje.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Svarbus sėkmingos saugaus kelių eismo politikos uždavins – ES, nacionalinių ir vietos lygmens valdžios institucijų bendradarbiavimas. Nors pažangą techninių klausimų srityje galima padaryti priimant ir įgyvendinant ES teisės aktus, eismo dalyvių elgesį galima pakeisti tik nacionaliniu lygiu. Todėl būtinos griežtos ES gairės ir kasmetinė valstybių narių grįžtamoji informacija Komisijai.

⁽¹⁾ OL C 80, 2004 3 30, p. 77–80.

4.2 Apžvelgęs ES lygio politikos veiksmingumą keičiant eismo dalyvių elgesį pastarąjį dešimtmetį, EESRK daro išvadą, kad dėl subsidiarumo priežasčių ir stebėsenos galimybių stygiaus ES politika buvo nevisiškai sėkminga. Pagrindinis būdas keisti elgesį (ypač jaunų vairuotojų ir vyresnio amžiaus eismo dalyvių) teigiama linkme yra mokymas ir nuolatinis švietimas. Valstybės narės ėmėsi šių priemonių skirtingais ir kartais netinkamais būdais.

4.3 EESRK yra įsitikinęs, kad dėl šių elgesio tipų kitą dešimtmetį politiką reikėtų orientuoti į visų eismo dalyvių mokymą ir švietimą visose valstybėse narėse. Pavyzdžiui, taikyti būtiniausią privalomą švietimą apie eismą mokyklose ir skatinti žmones nuolat savanoriškai gilinti šias žinias.

4.4 Valstybės narės turėtų reguliariai rengti tikslines kampanijas, skirtas informuotumui didinti ir eismo dalyvių elgesiui keisti, juos informuojant apie su sauga susijusius dalykus, įskaitant abipusę pagarbą, apsaugos įrangą, greitį ir klausimus, susijusius su alkoholiu ir narkotikais kartu kreipiant dėmesį į jų taikymo užtikrinimą.

4.5 Naujajame veiksmų plane ypatingą dėmesį reikėtų skirti skirtingam kelių eismo saugumo rizikos lygiui įvairiose Europos šalyse. 2008 m. rizikos lygis aukšto rizikos lygio šalyse buvo beveik keturis kartus didesnis nei žemo rizikos lygio šalyse. Šalyse, kuriose rizikos lygis yra akivaizdžiai didesnis už ES vidurkį, reikėtų siekti didesnio mirčių ir sunkiai sužeistų eismo dalyvių skaičiaus sumažinimo tikslo nustatant diferencijuotus mirčių skaičiaus sumažinimo tikslus 2020 m., remiantis 2010 m. duomenimis.

4.6 Per pastarąjį dešimtmetį padaryta nemaža pažanga pasyvios ir aktyvios saugos srityje, ypač pramonei pradėjus taikyti techninių saugos priemonių spektrą lengvuosiuose automobiliuose ir sunkiosiose transporto priemonėse. Mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros projektai, finansuojami pagal ES bendrąsias programas, galėtų paskatinti tolesnį pažangiųjų transporto sistemų (ITS) technologijų tobulinimą.

4.7 Dėl ekonomikos krizės atsirado naujas ir vis pavojingesnis reiškinys – į rinką tiekiami labai pigūs lengvieji automobiliai, kurie vos tenkina tik būtiniausius saugos standartus. Siekiant užtikrinti ir padidinti saugą, būtų galima padidinti esamo automobilių parko saugos lygį, jei įmanoma, automobiliuose įrengiant naują saugos įrangą. Būtinai nuolatinis tikrinimas ir kasmetinė apžiūra. Dar prastesnė padėtis dviračių motorinių priemonių sektoriuje, kurioje reikalinga rinkos stebėsenai ir reguliari priežiūra⁽²⁾. EESRK mano, kad ES turi reaguoti pakeldama saugos standartų lygį.

4.8 Atsižvelgiant į tai, kas pirmiau išdėstyta, dviratėms motorinėms transporto priemonėms reikia naujų ES teisės aktų dėl

tipo patvirtinimo, įskaitant privalomus ABS arba CBS didesnio nei 150 cm³ cilindrų darbinio tūrio transporto priemonėms, ir techninės apžiūros reikalavimo ir antrojo mokymų etapo įtraukimo persvarstant direktyvą dėl vairuotojo pažymėjimo. Be to, ES turėtų remti informuotumo didinimo kampanijas, kad užtikrintų pagrindinių saugos taisyklių laikymąsi.

4.9 Kelių ir kelkraščių projektavimas atlieka svarbų vaidmenį nelaimingų atsitikimų atveju. Šios srities tyrimai rodo, kad kelių infrastruktūra turi įtakos beveik 30 proc. nelaimingų atsitikimų. Taigi šioje srityje galima daug pasiekti. Pasirodė, kad pagrindinės didesnės kliūtys saugumui yra susijusios ne tik su finansiniais suvaržymais, bet ir pernelyg menku informuotumu. Remiantis statistiniais duomenimis, kaimo keliai yra dažnai patys pavojingiausi. ES finansavimas (Transeuropinis kelių tinklas (TERN), struktūriniai fondai) turėtų būti teikiamas su saugių kelių sąlyga. Bet kuriuo atveju būtina, kad kelių infrastruktūros projektavimas, statymas ir priežiūra atitiktų dviračių motorinių priemonių saugos reikalavimus

4.10 EESRK daro išvadą, kad pastarąjį dešimtmetį veiksmingiausia priemonė siekiant padaryti infrastruktūrą saugesnę buvo vienas iš Trečiosios saugaus kelių eismo veiksmų programos pasiūlymų – Direktyva dėl tunelių saugos reikalavimų (2004/54/EB). Šios direktyvos įgyvendinimas turėjo didelį poveikį visoje Europoje.

4.11 Kitą dešimtmetį dėl infrastruktūros kūrimo EESRK rekomenduoja į naująjį veiksmų planą įtraukti tikslą didinti transeuropinio kelių tinklo saugos lygį, o ne mažiau kaip 25 proc. netranseuropinio kelių tinklo saugos lygį pakelti iki TREN lygio. Prie saugaus kelių eismo labai prisidėtų ir Tarybos sprendimas dėl iš dalies pakeistos Direktyvos dėl infrastruktūros saugos valdymo su privalomais techniniais priedais ir platesne taikymo sritimi (taip pat ir ne TREN keliams) ir Europos gairių dėl saugesnės miestų kelių infrastruktūros. Trumpuoju laikotarpiu ES turi skatinti visas valstybes nares nedelsiant taikyti keturias infrastruktūros direktyvos priemones: saugaus kelių eismo poveikio įvertinimą, saugaus kelių eismo auditą, tinklo saugumo valdymą ir saugumo tikrinimą.

4.12 Bendros atsakomybės požiūriu EESRK yra įsitikinęs, kad tvirtas politinis vadovavimas yra tikros saugaus kelių eismo erdvės sukūrimo 27 valstybėse narėse prielaida. ES, valstybių narių nacionalinio ir regionų lygmens sprendimų priėmėjai turi būti tvirtai įsitikinę bendradarbiavimo svarba įgyvendinant trumpojo laikotarpio ir ilgalaikius teisės aktų pakeitimus, kartu su didelio masto informacinėmis kampanijomis. Būtų naudinga ir veiksminga išlaidų požiūriu pasinaudoti pagrindinių saugaus kelių eismo Europoje suinteresuotųjų subjektų patirtimi.

(²) OL C 354, 2010 12 28, p. 30

4.13 Kadangi privačiame sektoriuje su darbu susijusios kelionės ir kelionės didelius atstumus į darbą ir atgal yra vienas pagrindinių rizikos šaltinių, darbdaviai gali žengti svarbų žingsnį teisinga linkme valdydami bendrovės automobilių parką. Iš esmės priemonės mirčių keliuose skaičiui sumažinti turėtų apimti visas su darbu susijusias keliones, ne tik automobilių kelių krovinio transporto sektorių.

4.13.1 Siekiant sumažinti susidūrimus dėl kelionių į darbą ir atgal, privačiojo ir viešojo sektoriaus darbdaviai turėtų propaguoti gerosios praktikos pavyzdžius skatindami darbuotojus naudotis viešuoju transportu, jei reikia, parengdami saugos gaires ir stebėdami veiklos rezultatus parko saugos srityje. Geras pavyzdys – bendrai Europos Komisijos finansuojamas projektas PRAISE⁽³⁾, kurio tikslas tęsti darbą, susijusį su saugaus kelių eismo valdymu, ir darbdaviams suteikti praktinės patirties. Šis klausimas galėtų sudominti ir Europos saugos ir sveikatos darbe agentūrą (EU-OSHA).

4.13.2 Be to, šiuo metu rengiamas naujas ISO tarptautinis standartas 39001 dėl saugaus kelių eismo darbe. Tikimasi, kad jis bus paskelbtas 2011 m. pabaigoje. Europos Komisija turėtų paraginti visas Saugaus kelių eismo chartijos signatares kaip įmanoma greičiau gauti ISO 39001 sertifikatą.

4.14 Kitos saugaus kelių eismo erdvei sukurti reikalingos sąlygos yra: daugiau ir palyginamų statistinių duomenų apie valstybes nares, kasmet valstybių narių Komisijai teikiama grįžtamoji informacija, stebėsenos ir tolesnio darbo sistemos sukūrimas ES lygiu įsteigiant Europos saugaus kelių eismo agentūrą, valstybių narių tinkamai ir sparčiai įgyvendinami ES teisės aktai, didesnis mokymų ir nuolatinio švietimo akcentavimas ir ypatingas dėmesys jauniems ir vyresnio amžiaus eismo dalyviams.

4.15 EESRK siūlo, kad veiksmų plano tikslai būtų plataus užmojo, tačiau tikroviški. Dėl politinių priežasčių kaip ir anksčiau artėjančio dešimtmečio tikslas turėtų būti visuotinis. EESRK nesikiš į diskusijas dėl mirčių skaičiaus sumažinimo nustatant konkrečią procentinę dalį, tačiau primygtinai rekomenduoja nustatyti konkrečius tikslus sumažinti sunkių sužeidimų atvejų ir į nelaimingus atsitikimus kelyje patenkančių bei sužeidžiamų labiau pažeidžiamų eismo dalyvių, pavyzdžiui, pėsčiųjų, dviratininkų ir asmenų, važiuojančių dviratėmis motorinėmis transporto priemonėmis, skaičių.

4.16 Be to, ES, galbūt padedama Saugaus kelių eismo agentūros, turėtų nustatyti ne tik ilgalaikį tikslą, bet ir tarpinio laikotarpio tikslus pradėdama vykdyti techninės pagalbos programą valstybėms narėms, kurioms sunkiau sekasi rengti nacionalines strategijas nelaimingų atsitikimų aukų skaičiui mažinti.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽³⁾ PRAISE – nelaimingų atsitikimų ir sužeidimų kelyje prevencija siekiant darbuotojų saugos (www.etsc.eu/PRAISE.php).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl MVĮ finansavimo struktūrų dabartinės finansinės padėties sąlygomis (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 48/07)

Pranešėja **Anna Maria DARMANIN**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. vasario 26 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

MVĮ finansavimo struktūrų dabartinės finansinės padėties sąlygomis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. liepos 8 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 121 nariui balsavus už, 1 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK ragina Komisiją sustiprinti MVĮ skirtas finansavimo priemones užtikrinant, kad Konkurencingumo ir inovacijų bendrosios programos (KIP) garantijų sistema toliau galiotų ir pasibaigus dabartiniam finansavimo laikotarpiui, struktūriniai fondai būtų lengvai prieinami MVĮ, o finansavimo prioritetai – aiškiai išdėstyti. Sumažėjus nuosavoms lėšoms, garantijų institucijos savo bankams partneriams sudaro palankias sąlygas pagal *Basel II*. Atsižvelgiant į tai, turėtų būti skatinamos savitarpio garantijų įstaigos.

1.2 EESRK rekomenduoja sukurti prekybos mikroįmonėms ir MVĮ skirtas platformas. Labiausiai pripažintos biržos MVĮ taiko pernelg daug atskaitomybės reikalavimų ir šių įmonių įtraukimo į sąrašus procedūros yra labai ilgos. Be to, sąnaudos, įskaitant alternatyvių ir (arba) antrinių sąrašų sąnaudas, paprastai būna labai didelės. Regioninių miniplatformų, kurias koordinuotų Europos tinklas, sukūrimas padėtų atsirasti naujai priemonei, kuri galėtų būti skirta mažų įmonių naujam kapitalui sukaupti. Tai dar labiau paskatintų finansavimą per rizikos kapitalą ir vadinamuosius „verslo angelus“. Be to, tai padėtų smulkiems rizikos kapitalo turėtojams suteikti pagalbą mažoms įmonėms.

1.3 MVĮ, pirmiausia mikroįmonėms, sunkiau gauti finansavimą. Be to, plačiajai visuomenei visiškai neaišku, kur dinga visi bankams gelbėti skirti pinigai. Galbūt ir netinka priversti bankus viešai paskelbti šiuos duomenis, bet, kita vertus, EESRK mano, kad bankams vertėtų jų gelbėjimui skirtų lėšų (tose šalyse, kuriose jos buvo panaudotos) sutartą procentinę dalį panaudoti kreditams, skirtiems mažoms ir mikroįmonėms, ypač inovaciniams projektams.

1.4 EESRK ragina sukurti pagrindą, kuriuo remiantis būtų lengviau steigiamos dalyvaujamosios ir etiško mikrofinansavimo

įstaigos. Toks finansavimo būdas galbūt praverstų MVĮ, nes yra pagrįstas rizikos ir pelno pasidalijimu, stabiliu finansavimu ir spekuliacinio vengimu. Komisija turėtų rimčiau pažvelgti į tokį reiškinį kaip dalyvaujamoji bankininkystė. Iš esmės, EESRK ragina Komisiją parengti žaliąją knygą, kuria remiantis būtų galima inicijuoti Europos masto diskusijas dalyvaujamosios bankininkystės klausimais. Tokios atskiros iniciatyvos, kurių ėmėsi JK, Prancūzija, Vokietija, Italija, Liuksemburgas ir Malta, yra konstruktyvios, bet gali trukdyti toliau integruoti finansinių paslaugų sektorių Europos Sąjungoje. Be to, atskiromis nekoordinuojamomis iniciatyvomis negalima pasiekti veiksmingiausių rezultatų, kurių būtų galima pasiekti naudojant tokios rūšies finansavimą – t.y. rizikos pasidalijimo, pelno pasidalijimo ir socialinio požiūrio į finansus. Islamiško pobūdžio mikrofinansavimo skatinimas galėtų lemti naujos verslo veiklos, padedančios kovoti su skurdu tam tikruose regionuose, atsiradimą. Atsižvelgiant į tai, turėtų būti parengta direktyva, skirta alternatyviems finansavimo būdams, kuri numatytų, skatintų ir užtikrintų, kad tokius būdus būtų galima taikyti lygiai taip pat, kaip ir tradicinio finansavimo metodus.

1.5 EESRK siūlo valstybėms narėms tiesiogiai skolinti MVĮ arba finansų įstaigoms suteikti garantiją už visą ar dalinę sumą, kad jos būtų skatinamos skolinti. Finansų krizės metu nemažai valstybių narių laikėsi tokios tvarkos ir taip MVĮ buvo lengviau įveikti sunkumus gaunant finansavimą.

1.6 EESRK mano, kad EIF lėšos turėtų būti investuojamos tiesiogiai į MVĮ arba per fondą, skirtą konkrečiai sričiai, pavyzdžiui, Jaunųjų verslininkų fondą, kuris puoselėtų ir verslumo kultūrą. Be to, EIF lėšos turėtų būti paskirstomos ir tarpininkams, kurie visapusiškai remia MVĮ. EESRK taip pat siūlo, jog tam, kad bankai tarpininkai būtų suinteresuoti naudoti EIF lėšas MVĮ, riziką jie turėtų pasidalyti kartu su EIF.

1.7 EESRK rekomenduoja įvairias bankų skiriamo finansavimo formas, įskaitant dalyvaujimąjį, inovacinį ir etišką finansavimą. Toks finansavimas, kurį teikia Grameen bankas Bangladeše, gali būti labai ribotas dėl *Basel II* susitarimo. Finansavimo įstaigos negali pradėti spręsti problemos, jeigu nėra sprendimo: kreditų sistema turi būti pagrįsta socialinių sąlygų tyrimu, o ne iš anksto nustatytais bankininkystės metodais. Todėl būtina skubiai pataisyti *Basel II* susitarimą arba bent jau sudaryti susitarimą dėl netradicinio finansavimo.

1.8 ES atsiranda vadinamųjų „verslo angelų“ tinklų. Deja, atrodo, tokie tinklai nėra reguliuojami ir jais gali būti gerokai piktnaudžiaujama, o tai neskatina verslininkų pasinaudoti tokia svarbia priemone augimui finansuoti. Turėtų būti skatinama kurti teisinę bazę, kuri yra palanki „verslo angelų“ tinklo ar panašaus pobūdžio veiklai.

1.9 EESRK skatina valstybėse narėse suteikti mokesčių lengvatas „verslo angelams“ ir jų tinklams, įskaitant investuojančius šeimos narius, pavyzdžiui, tėvus. Daug jaunų verslininkų dažnai naudojami šeimos lėšomis, nes kitokių lėšų nėra. Tokiems investuotojams turėtų būti atlyginta ir jie turėtų būti skatinami mokesčių lengvatomis.

2. Ižanga ir aplinkybės

1.1 ES valstybės narės susidūrė su dideliu iššūkiu – būtinybe skatinti ir didinti verslumą. 2000 m. kovo mėn. Lisabonos Europos Vadovų Taryba įvardijo tai kaip tikslą siekiant didinti užimtumą, gerinti ekonomines reformas ir socialinę sanglaudą. 2003 m. sausio 21 d. Europos Komisija paskelbė žaliąją knygą „Verslumas Europoje“. Joje dėmesys skirtas tam, kad europiečiai steigia nepakankamai daug nuosavų įmonių, o dabartinių įmonių augimas nėra tolygus.

2.2 Verslumo ugdymas yra naudingas ir ekonomiškai, ir socialiai. Verslumas ne tik skatina kurti darbo vietas, diegti inovacijas, didinti konkurencingumą ir augimą, bet ir padeda realizuoti asmenybei ir siekti socialinių tikslų⁽¹⁾.

2.3 Verslumo ir nacionalinės ekonominės veiklos rodiklių tiesioginę sąsają liudija tai, kad jis prisideda prie verslo gyvybingumo užtikrinimo, inovacijų diegimo, darbo vietų kūrimo, technologinės pažangos, darbo našumo ir eksporto didinimo. Todėl verslumas naudingas ne tik suinteresuotiems asmenims, bet ir visai visuomenei.

2.4 Apklausoje, kurią atliko Įmonių ir ekonomikos vystymosi mokslinių tyrimų centras, jauni verslininkai dažniausiai

nurodydavo pradinio kapitalo trūkumo verslui pradėti problemą (kartu su administracinio reguliavimo reikalavimais). Tačiau tik apie 40 proc. apklausoje dalyvavusių specialios paramos organizacijų teigė, kad šios problemos didesnės nei finansiniai suvaržymai kitoms mažoms įmonėms. Daugeliui naujų įmonių sunku pateikti užstatą, garantuojantį paskolą verslui pradėti. Vis dėlto jauniems verslininkams tai gali būti dar didesnė kliūtis, nes jie turi mažiau galimybių sukaupti turtą, kuris būtų panaudotas šiai paskirčiai. Akivaizdu, kad praktiniai suvaržymai skirtinguose sektoriuose ir verslo rūšyse skiriasi.

2.5 Dabartinė ekonomikos krizė stabdo verslininkystę, visų pirma jos poveikį patiria MVĮ. EESRK išsamiai nagrinėjo finansų krizės atsiradimo priežastis ir pasekmes bei itin svarbų bankininkystės sistemos vaidmenį joje. Akivaizdu, kad MVĮ ir šiandien yra stipriai veikiamos krizės ir joms vis dar sunku gauti finansavimą.

2.6 Tačiau dabartinėmis sąlygomis bankų kreditų vis dar išduodama itin mažai (nepaisant didelio bazinių palūkanų normų sumažėjimo), nes:

- bankai patiria nuostolių, kuriuos lėmė apskaitos būdas, reikalaujantis bankams balanse nurodyti finansinio turto „tikrąją vertę“ pagal esamas rinkos kainas (bankai sumažina vertybinių popierių vertę, nurodytą jų balanse, nes artimiausiu metu nėra rinkos tokius vertybinius popierius parduoti),

- dėl recesijos daugėja klientų, turinčių blogų ar abejotinių skolų,

- tarpbankinės rinkos finansavimas yra nepakankamas; šis reiškinys niekur nedingo, nepaisant įvairių vyriausybių įsikišimo,

- veikiami nuolatinės baimės veiksnio bankininkai, bijodami prarasti savo darbo vietas, nenori rizikuoti priimdami bent šiek tiek rizikingus sprendimus dėl kreditų.

2.7 Todėl banko kapitalas skiriamas tik dabartiniams klientams, kurių bankai negali leisti sau prarasti, arba kokybiškesnėms fiksuotų pajamų priemonėms, pavyzdžiui, vyriausybės vertybiniais popieriais. Kai vyriausybės didina savo skolinius poreikius, kad investuotų į savo ekonomiką, padidėja vyriausybės skola, o tai savo ruožtu sumažina verslui skiriamas lėšas ir vartojimo paskolų išdavimą.

⁽¹⁾ Eurobarometro apklausa, ES (25 valstybių narių), Jungtinių Amerikos Valstijų, Islandijos ir Norvegijos verslumo tyrimo ataskaita.

3. Trumpa MVĮ prigimties apžvalga ne pagal oficialius statistikos duomenis

3.1 MVĮ yra specialios daugeliu požiūriu. Jeigu išvardysime visus konkrečius MVĮ ypatumus, vis tiek negalėsime pakankamai atskleisti šių įmonių dinamiškumo. Nepaisant to, verta trumpai paminėti keletą šių ypatumų.

3.2 MVĮ paprastai priklauso šeimoms ir perduodamos iš kartos į kartą; šeima yra svarbus tokios įmonės investuotojas, bet dažnai jos lėšų nepakanka. MVĮ paprastai būna lokalizuotos, o tai daro įtaką užsakomiesiems darbams ir įdarbinimo būdai (kuris dažnai būna labai atsargaus pobūdžio). Nėra daug skirtingų tarp įmonės valdymo ir nuosavybės, be to, tarp darbuotojų ir savininkų egzistuoja artimi ryšiai (dėl to lojalumas iš abiejų pusių tampa tik dar didesnis). MVĮ yra lanksčios, dinamiškos ir sparčiai įsisavina naujoves. MVĮ dažniausiai susiduria su grynųjų pinigų srautų valdymo rizika, jos visų pirma naudoja savo atsargas, o tik po to kreipiasi į kreditų įstaigas ir susiduria su didele biurokratija prašydamos finansavimo ir paskolų.

3.3 Nuostatą, kad MVĮ yra rizikingiau skolinti, iš dalies lėmė pats jų pobūdis: dažnai tai būna tik ką įsteigtos bendrovės, kurioms nepriimtinas biurokratinių finansavimo sistemų nerangumas, kurioms trūksta užstatų, o dėl savo dydžio – ir rizikos valdymo priemonių.

3.4 Verta atkreipti dėmesį tai, kad problemos, su kuriomis susiduria MVĮ, dar aštresnės mikroįmonių atveju.

4. Finansinės priemonės

4.1 **Pripažintų vertybinių popierių rinkų oficialūs prekybos sąrašai.** Pradiniai vieši platinimai paprastai būna susiję su tvirtomis firmomis, kurios savo ilgalaikį kapitalą siekia sukaupti per nuosavą kapitalą (akcijas) arba skolinį kapitalą (obligacijas). Tai dažniausiai įvyksta prieš prasidedant plėtimosi etapui, kai įmonių savininkai ir (arba) rizikos kapitalo turėtojai nori pasitraukti. Be to, yra ir antrinės rinkos, kurios paprastai tinka ne mikroįmonėms, o tik mažų įmonių sektoriaus didesnėms įmonėms. Nors alternatyviųjų sąrašų bendrovėms paprastai taikomi ne tokie griežti reikalavimai, viešumo reikalavimai yra tokie patys. Įtraukimo į biržos prekybos sąrašus kaina gali siekti 500 000 eurų ir daugiau.

4.2 **Nauji finansavimo šaltiniai, dalyvaujamoji bankininkystė.** Europoje atsiranda naujas reiškinys – vadinamoji dalyvaujamoji ir etiška bankininkystė, dažnai vadinama islamiškuoju

finansavimu. Atsižvelgiant į dabartinės aplinkybes, jų veiklos metodas yra įdomus ir galbūt tinkamiausias MVĮ bei jų poreikiams. Šis bankininkystės tipas numato įvairias priemones, apie daugelį kurių Europos šalys jau yra girdėjusios. Tačiau tam tikri teisės aktai, pirmiausia mokesčių srities, trukdo atsirasti tokio finansavimo rūšiai. Gaila, bet įvairios ES šalys (pavyzdžiui, JK, Prancūzija, Liuksemburgas, Vokietija, Malta ir Italija) imasi individualių priemonių, kurios gali sukelti skirtingų jurisdikcijų koliziją vidaus rinkoje. Gali būti, kad dalyvaujamosios finansų įstaigos galbūt ras alternatyvių teisėkūros priemonių išsiskverbti į ES rinką ⁽²⁾.

4.2.1 Šis bankininkystės metodas turbūt būtų naudingas MVĮ, nes remiasi rizikos ir pelno pasidalijimu, stabilium finansavimu, spekuliacijomis ir tam tikros rūšies investavimo vengimu.

4.2.2 Itin nauja ir besivystanti sritis yra vadinamasis islamiškasis mikrofinansavimas. Mikrofinansavimas apima nemažai finansinių paslaugų, teikiamų asmenims, kuriems bankai paprastai neskolintų, dažniausiai dėl to, kad jie neturi garantijų, galinčių finansų įstaigą apsaugoti nuo praradimo rizikos.

4.2.3 Mikrofinansavimas yra tikra revoliucija, nes tokiu būdu asmenims, kuriems kelias į finansų rinką buvo užkirstas, suteikiama galimybė į ją patekti, jiems atveriamos naujos perspektyvos, galiausiai suteikiama galimybė įgyvendinti savo projektus ir realizuoti idėjas už savo lėšas, nesinaudojant pagalba bei subsidijomis ir taip išvengiant priklausomybės. Pasaulinė patirtis mikrofinansų srityje visus įtikino, kad skurdžiai gyvenantiems asmenims taip pat reikalingos finansinės paslaugos, jie noriai prisiima išlaidas už bankines paslaugas ir jiems tikrai jos gali būti teikiamos. Tikslinę mikrofinansavimo grupę sudaro skurdžiai gyvenantys asmenys, atsidūrę ant skurdo ribos, kuriems nesunkiai pavyktų pagerinti savo gyvenimo kokybę ir kuriems pakanka verslininkystės idėjų, tačiau kurie neturi galimybių oficialiai gauti finansavimo.

4.2.4 Buvo atlikta vos keletas tyrimų šiuo klausimu ir patirtis šioje srityje yra gana ribota, tačiau aiškėja, kad mikrofinansavimas gali padėti kovoti su skurdu, finansine ir socialine atskirtimi bei išplėsti islamiškos kultūros besivystančių šalių finansų įstaigų klientų bazę. Paaiškėjo, kad dalyvaujamoji bankininkystė sutelkta ne tik į finansinę sėkmę, bet ir socialinės naudos didinimą kuriant tinkamai veikiančias finansų įstaigas, galinčias teikti veiksmingas finansines paslaugas, be kita ko, ir mažiausiai pasiturintiems sluoksniams.

⁽²⁾ Žr. „Islamo bankininkystė Europos jurisdikcijos praktinių seminarų ataskaitoje“, kurią paskelbė Maltos valdymo institutas, Maltos darbavių asociacija ir Maltos banko darbuotojų sąjunga.

4.3 **Vyriausybė ir ES finansavimo schemas.** Vyriausybės per savo tarpininkus prisidėjo skatindamos įmones įvairiomis priemonėmis, pavyzdžiui, mokesčių lengvatomis ir tokiomis finansavimo schemomis kaip dotacijos, kurias siūlė Europos regioninės plėtros fondas ir Europos investicijų fondas.

4.3.1 Galbūt tam tikrų iniciatyvų, skirtų veiklos pradžios ir parengiamojo etapo kapitalui, mastai nebuvo tokie, kokių norėta.

4.4 „**Verslo angelai**“, dar vadinami privačiais investuotojais ar neoficialiais rizikos kapitalo turėtojais, priklauso netradiciniams finansavimo šaltiniams ir paprastai suteikia įmonėms nuosavą kapitalą parengiamuoju laikotarpiu iki prasidedant ankstyvojo augimo etapui.

5. Veiksmų planas, kuris gali būti priimtas siekiant sumažinti investicijų ir finansavimo nuosmukį bei sudaryti galimybes MVĮ gauti kreditus

5.1 Itin svarbu dabartinėmis ekonominėmis sąlygomis sparčiai įgyvendinti *Smulkiojo verslo aktą* (SBA). EESRK palankiai įvertino Komisijos pateiktą SBA, tačiau dabar pakartoja, kad lygiai taip pat svarbu ir įgyvendinti pasiūlytas iniciatyvas.

5.1.1 Šiuo metu MVĮ jaučia didžiulį likvidumo trūkumą, todėl raginame iš dalies keisti Pavėluotų mokėjimų direktyvą siekiant užtikrinti, kad MVĮ būtų būtu laiku mokama už visus komercinius sandorius ir būtų laikomasi 30 dienų kredito laikotarpio reikalavimo. Tačiau ji turi būti įgyvendinama iš tikrųjų ir jos laikytis turi ir tiekėjai (privatūs ir viešieji).

5.1.2 Be to, būtina skubiai pasiūlyti direktyvą dėl lengvatinio PVM tarifo vietos lygio ir darbui imlioms paslaugoms, kurias dažniausiai teikia MVĮ. Nors ir kilo tam tikrų nesutarimų, manoma, kad tokia direktyva suaktyvintų MVĮ komercinę veiklą ir jos taptų patrauklesnės galutiniam vartotojui.

5.2 Remiantis Europos Prekybos Rūmų duomenimis, 30 proc. MVĮ susiduria su likvidumo problemomis, kurių ketvirtadalis kyla dėl to, kad bankai atsisako suteikti kreditus. Tuo metu, kai bankai yra atidžiai stebimi, o jie patys griebėsi itin konservatyvių finansavimo metodų, toks konservatyvus požiūris, kurio taikinyje atsidūrė MVĮ, pakenks ekonomikai.

5.2.1 Bankų skiriamos MVĮ lėšos padidėjo, kai, parengus Atkūrimo planą, Europos Sąjunga daugiau lėšų skyrė EIB. Tačiau MVĮ vis tiek dar labai sunku gauti kreditus iš bankų. Nors ir

atrodytų, kad pinigų MVĮ skolinti yra skirta, jie MVĮ nepasiekia. Todėl svarbu, kad tarpiniai bankai, atrinkti valdyti EIB pinigus, visapusiškai remtų MVĮ. Galiausiai tam, kad tarpininkai būtų paskatinti iš tikrųjų skolinti tokius EIB pinigus MVĮ, tokio skolinimo riziką EIB turėtų pasidalyti su tarpininkais, o ne užkrauti atsakomybės už riziką tik jiems.

5.3 Svarbus klausimas, ypač verslą pradedančioms įmonėms, yra galimybės gauti rizikos kapitalą. Ankstyvojo etapo rizikos kapitalo rinka Europoje siekia tik apie 2 mlrd. eurų per metus, o tai sudaro tik 25 proc. tokios pat rinkos JAV. Tik viena iš 50 MVĮ kreipiasi į rizikos kapitalo bendrovę finansavimo. Informacija apie rizikos kapitalo finansavimą yra teikiama, tačiau labai dažnai tradicinės MVĮ tiesiog nesuvokia, kad jos gali gauti rizikos kapitalo. Tai taip pat susiję su Europos verslininkų konservatyviu požiūriu į riziką; tokie verslininkai labiau linkę pasinaudoti bankininkystės paslaugomis, nei pasitelkti rizikos kapitalą.

5.4 Viešieji pirkimai yra svarbi sritis MVĮ, tačiau šiuo metu šios įmonės yra mažiau konkurencingos dėl „didesnių žaidėjų“ patirties ir dėl griežtesnių reglamentuojančių nuostatų dėl banko garantijų ir finansinių apyvartos atskaitų. Viešųjų pirkimų srityje turėtų būti įgyvendinta daugiau MVĮ palankių iniciatyvų, pavyzdžiui, iniciatyvos sumažinti kapitalo, kuriam reikalingos banko garantijos, dydį, pirmenybę teikti MVĮ paraiškoms ir remti MVĮ branduolius.

5.5 Biurokratijos sumažinimas yra didžiausias prioritetas MVĮ, kurioms, palyginti su didesnėmis įmonėmis, tenka pernelyg didelė reglamentavimo ir administracinio darbo našta. Jau įrodyta, kad didelė bendrovė išleidžia vidutiniškai po 1 eurą darbuotojo teisinėms prievolėms atlikti, o maža įmonė turi išleisti iki 10 eurų. Komisija eina teisingu keliu mažindama biurokratiją, tačiau dar esame toli nuo to momento, kai veiksmingai padėsime MVĮ.

5.6 Tvari konkurencija yra mūsų ekonomikos ateitis. MVĮ, kurios laikosi tvarių principų ir veikia ekologiškos ekonomikos sąlygomis, reikėtų padėti finansavimo procese.

5.7 Naujų technologijų srityje dirbančioms MVĮ ES finansavimo galimybių yra daug ir įvairių. Tačiau labiau tradicinių MVĮ produktų / paslaugų teikėjus būtina paskatinti laikytis inovacinių požiūrių net ir jų veiklos srityse. Finansavimo priemonės turėtų būti ir toliau konsoliduojamos, kad būtų paremta ši plačiai paplitusi MVĮ veikla.

5.8 EESRK pripažįsta, kad asociacijos, pavyzdžiui, priklausančios AECM, buvo naudingos krizės metu. EESRK skatina Komisiją sukurti tokioms organizacijoms palankią aplinką, kad toliau remtų MVĮ, kai kalbama apie garantijas, teikiamas MVĮ finansuoti.

5.9 Konkurencingumo ir inovacijų programa buvo svarbi priemonė MVĮ, todėl EESRK ragina Komisiją išsaugoti MVĮ garantijų priemonę šioje programoje ir po 2013 m.

2010 m. rugsėjo 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl laikotarpio po krizės. Nauja vidaus rinkos finansų sistema (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 48/08)

Pranešėjas **Edgardo Maria IOZIA**

Bendrapranešėjas **Umberto BURANI**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2010 m. vasario 18 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Laikotarpio po krizės. Nauja vidaus rinkos finansų sistema.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. liepos 8 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 160 narių balsavus už, 8 – prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Šia nuomone savo iniciatyva Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) siekia pasiūlyti galimas Europos finansų sistemos reformas, visų pirma išsiaiškinti, kaip ši sistema turėtų būti reguliuojama ir kaip gerinti jos veikimą, kad būtų sumažinta sisteminė rizika. Jei ir toliau nebus užkirstas kelias nevaldomoms spekuliacijoms ir vyriausybės nepriims jau senai laukiamų sprendimų, finansų krizė gali vėl įsigalėti ir sustiprėti.

1.2 **Kokios finansų sistemos reikės vidaus rinkai pasibaigus krizei?** Europos centrinis bankas (ECB) ir (arba) Europos centrinių bankų sistema (ECBS), komerciniai ir investiciniai bankai, savitarpio pagalbos ir kooperatinės finansinės institucijos ir etiški bankai, draudimo įmonės, pensijų fondai, investiciniai fondai, privataus kapitalo fondai (*private equity funds*), rizikos draudimo fondai (*hedge funds*), reitingų agentūros; finansų produktų ir vertybinių popierių kūrėjai, platintojai ir pardavėjai; vertybinių popierių biržos, nereguliuojamos rinkos; reguliuotojai, priežiūros institucijos ir kredito reitingo agentūros – tai yra pagrindiniai finansų sistemos dalyviai, kurie bus raginami keisti savo veiklą, prisitaikyti prie griežtesnių taisyklių ir pritaikyti savo struktūras prie naujų užduočių, kurios joms bus pavestos.

1.3 **Nereikia visų rinkos dalyvių laikyti vienodai atsakingais dėl kilusios krizės.** Laimei, kai kurie svarbūs sektoriai, pavyzdžiui tam tikros didelės tarptautinės grupės, tiesiogiai nesušiję su krize, kadangi jų veikla buvo visiškai atsieta nuo finansų „lošimo namų“. Draudimo įmonėms, kooperatyvams, įprastiems ir taupomiesiems bankams, taip pat pagrindiniams Europos ir pasaulio komerciniams bankams nereikėjo atlikti finansinių korekcijų dėl patirtų nuostolių ar prašyti vyriausybės pagalbos.

1.4 **EESRK pritaria 1932 m. Tomáš Bat'a išsakytai minčiai „Krizės priežastis – moralinis skurdas“ ir apgailestauja turėdamas konstatuoti, kad niekas nepasikeitė!** Pensi-ninkams, darbuotojams, įmonėms, piliečiams, pilietinės visuomenės organizacijoms, vartotojams ir naudotojams labai svarbu galėti pasitikėti veiksminga, saugia ir prieinama finansų sistema, kuriai jie galėtų be baimės patikėti savo santaupas, kreiptis paramos ekonominėms iniciatyvoms ir kurių galėtų laikyti būtina ekonomikos augimo ir svarbias socialines funkcijas (pensijų, sveikatos, nelaimingų atsitikimų ir patirtos žalos draudimas) atliekančia priemone. Dėl visuotinio pasitikėjimo praradimo visiems šiems dalykams iškilo finansų krizės grėsmė.

1.5 **Reikia atkurti pasitikėjimą ne tik finansų institucijomis, bet ir politinėmis, reguliavimo ir priežiūros institucijomis,** nesugebėjusiomis užkirsti kelio šiai katastrofai, kuri, naujausiais TVF skaičiavimais, iki šiol jau kainavo 2,3 trilijono eurų.

1.6 **Giliai sukręsta visuomenė.** Finansų krizės sukelta likvidumo krizė smarkiai paveikė realiąją ekonomiką – nedarbas viršijo 10 proc. ribą (Latvijoje jis pasiekė 22 proc., Ispanijoje – 19 proc.), o gruodžio mėn. bedarbių skaičius viršijo 23 mln. Numatoma, kad šis skaičius dar didės. Visose šalyse užfiksuotas didelis biudžeto deficitas, kurį teks mažinti taikant korekcinės priemones, kurios tikrai neskatinės augimo, o veikiau tik slopins ir taip lėtą atsigavimą, vadinasi nedarys teigiamo poveikio užimtumui.

1.7 Per keletą pastarųjų metų Komitetas parengė nemažai nuomonių, kuriose išdėstė savo svarstymus, į kuriuos neretai nebuvo atsižvelgiama. Jei į juos būtų buvę atsižvelgta, neabejotinai būtų pavykę išvengti žlugdančių krizės padarinių arba bent jau juos sušvelninti.

1.8 Komitetas ragina ES institucijas paspartinti reformų procesą. Nuo tada, kai buvo pateiktos J. de Larosière komisijos išvados, praėjo jau pusantrų metų, tačiau ES sprendimų priėmimo procesas dar nepasiekė galutinio etapo. Deja, vyriausybės gerokai sušvelnino reformų planą ir, pavyzdžiui, atmetė galimybę Europos priežiūros institucijai kontroliuoti tarptautines finansų įstaigas.

1.8.1 EESRK palankiai vertina Komisijos komunikatą dėl teisėkūros iniciatyvų, skirtų stiprinti finansų rinkos reglamentavimą ir užtikrinti didesnę jos skaidrumą. Pasiūlymai, kurie pateikti tuo metu, kai ši nuomonė dar tik buvo rengiama, yra tinkami. Gerinti kreditingumo vertinimo įstaigų priežiūrą ir pradėti diskusiją dėl įmonių valdymo yra svarbiausi šių pasiūlymų aspektai. Priemonių paketą papildė ataskaitos apie vadybininkų atlyginimus ir darbo užmokesčio politiką. Komisija išsipareigojo per šešių–devynerių mėnesių laikotarpį pateikti naujų pasiūlymų siekiant užtikrinti geresnę išvestinių finansinių priemonių rinkos, skolintų vertybinių popierių pardavimo ir kredito išsipareigojimų neįvykdymo apsikeitimo sandorių veikimą, taip pat patobulinti direktyvą dėl finansinių priemonių rinkų.

1.8.2 EESRK nekantriai laukia kitų žadėtų su atsakomybe susijusių iniciatyvų, visų pirma direktyvų dėl indėlių garantijų sistemų ir investuotojų kompensavimo schemų persvarstymo. Bus persvarstyta direktyva dėl Piktnaudžiavimo rinka ir Kapitalo poreikių direktyva (KPD IV), taip pat rengiami nauji pasiūlymai dėl mažmeninių investicinių produktų. Be to, siekdama sumažinti reguliuojamąjį arbitražą Komisija pateiks komunikatą dėl sankcijų finansų sektoriuje.

1.9 Komitetas mano, kad turėtų būti sparčiau kuriama pokrizinė finansų sistema, kuri turėtų būti skaidri, socialiai ir etiškai atsakinga, geriau kontroliuojama ir naujoviškesnė; jos plėtojimas turėtų būti subalansuotas, suderintas su likusia ekonomikos sistemos dalimi, ja turėtų būti siekiama vidutinės ir ilgalaikės vertės bei tvaraus augimo.

1.10 Finansų srityje dirba keli milijonai žmonių. Dauguma jų yra sąžiningi profesionalai, verti visų pagarbos. Tačiau mažuma neatsakingų žmonių be skrupulų pakenkė visos šios darbuotojų kategorijos reputacijai.

1.11 Komitetas rekomenduoja užtikrinti daugiau skaidrumo, visų pirma nustatant riziką. Ne biržos išvestinių finansinių priemonių rinkoje turėtų būti vykdomi ne dvišaliai sandoriai, o sandoriai tarp pagrindinių šalių, kuriais, kontroliuojant bendrą rizikos lygį, galima apriboti pervertintų šalių daly-

vavimo sandoriuose galimybę. Tokie sandoriai turėtų vykti arba vienoje platformoje, arba konkrečiai apibrėžtose platformose, taip užtikrinant didesnę rinkos skaidrumą.

1.12 Įmonių socialinė atsakomybė finansų sektoriuje turėtų būti bet kokios veiklos ir veiksmų pagrindas. Pirmenybė buvo teikiama pardavimo apimčiai, o ne tinkamiems investavimo patarimams. Būtina sugrįžti prie aukšto lygio profesinės etikos. Sektoriaus asociacijos privalo aiškiai pasmerkti netinkamą ir skatinti deramą elgesį bei taikyti prevencijos priemones ir sankcijas įmonėms, pripažintoms kaltomis dėl nesąžiningo elgesio, komercinio sukčiavimo ar kitos veiklos, už kurią numatyta baudžiamoji atsakomybė.

1.13 Valstybių narių ir ES institucijos turėtų siekti atviresnio ir demokratiškesnio valdymo, kuris įtrauktų suinteresuotuosius subjektus į reguliavimo ir priežiūros veiklą. Darbuotojai, įmonės, vartotojai ir naudotojai turėtų atlikti svarbų vaidmenį įmonių valdymo procese. EESRK ragina aktyviau įtraukti pilietinę visuomenę į konsultacijas ir poveikio vertinimus. Neseniai priimtuose Komisijos sprendimuose dėl ekspertų grupių atrankos ir toliau dėmesys sutelktas tik į pramonės sritį tinkamai neužtikrinant vartotojų ir dirbančiųjų dalyvavimo. EESRK ir toliau primygtinai ragina užtikrinti tolygų pilietinės visuomenės atstovavimą Komisijos sukurtose ekspertų grupėse ir komitetuose.

1.14 Įmonių valdymas, pagal kurį sąžiningumo ir skaidrumo reikalavimai taikomi ne tik valdytojams, bet ir akcininkams, o jų kapitalas iki šiol laikytas teisėtu, visgi kontroversiški atvejai parodė, kad taip būna ne visada.

1.15 Valdytojų vaidmuo tapo pernelyg didelis, kaip ir kai kurių iš jų astronominio dydžio atlyginimai, kurie išliko nepakitę net ir nacionalizavimo priemonėmis išgelbėjus institucijas nuo bankroto. Būtina griežta premijų ribojimo politika, premijos galėtų būti skiriamos tik vidutinės trukmės laikotarpiu pasiekus stabilų ir vidurkį viršijančių rezultatų; darbuotojų paskatos turėtų būti siejamos su atsakingu pardavimu tinkamai atsižvelgiant į žmogiškojo kapitalo kokybės gerinimą profesinio indėlio, klientų aptarnavimo ir didesnio profesionalumo požiūriu.

1.16 Komitetas rekomenduoja nacionalinėms priežiūros institucijoms nustatyti griežtas ir veiksmingas priemones, nes jos iš tikrųjų atrodo nelabai įsitikinusios, kad reikia ne tik griežtinti etikos standartus, bet ir ateityje nustatyti atviros ir paslėptos rizikos profilį. Buvo galima išvengti daugelio itin rizikingų operacijų, kurios vykdytos siekiant didesnio pelno ir premijų.

1.17 **Komitetas ragina Europos teisės aktuose panaikinti nuorodas į reitingus, susijusius su investicijų klasifikavimu ir apsidraudimu rizikos fonduose** laikantis Bazelio II principų, ir ragina nacionalines institucijas persvarstyti investavimo politiką.

1.18 **Valstybių narių valstybės skolą turėtų vertinti tik nauja nepriklausoma Europos agentūra.** Pranešimai apie valstybės skolos rodiklių sumažinimą – kaip neseniai nutiko Graikijoje ir kitose sunkumų patyrusiose ES valstybėse – rinkoje sukėlė didelių problemų, paskatino su emisija susijusias masines spekuliacijas ir dar labiau sustiprino rimtos krizės pojūtį.

1.19 **Graikijai suteikta pagalba padės apsaugoti tarptautinę finansų sistemą,** kuri garantavo Graikijos skolą šimtais milijardų eurų ir pasitikėjo didžiausiu pasaulio komerciniu banku, nuslėpusiu didelius įsiskolinimus, apie kuriuos neužsimenama Graikijos viešosiose ataskaitose. Vien Prancūzijos ir Vokietijos bankai (atitinkamai 76,45 mlrd. EUR ir 38,57 mlrd. EUR) suteikė paskolų už 115 mlrd. ir vėl Europos mokesčių mokėtojams teks mokėti už neteisėtus veiksmus. Graikijos žmonėms teks sumokėti didžiulę ekonominę ir socialinę kainą.

1.20 **Komitetas mano, kad verta išsamiau apsvarstyti tam tikros finansinės veiklos apmokestinimo klausimą,** visų pirma tos veiklos, kuri yra iš esmės spekuliatyvaus pobūdžio. Šiuo klausimu neseniai priimta atskira nuomonė.

1.21 **Komitetas ragina sukurti integruotas krizių valdymo sistemas, kuriose būtų numatyti veiksmingi ankstyvo įspėjimo, prevencijos ir krizės įveikimo kriterijai.** Valstybių narių institucijos tarpusavyje turi nustatyti patikimus atskaitomybės mechanizmus, tai visų pirma pasakytina apie didžiausias Europos grupes: pavyzdžiui, Vidurio ir Rytų Europos finansų rinkos sutelktos beveik vien Vakarų draudimo įmonių ir bankų rankose.

2. Įžanga

2.1 „Krizės priežastis – moralinis skurdas“

Prasidės ekonomikos krizės persilaužimo etapas? Netikiu savaiminiais pokyčiais. Tai, ką iki šiol vadinome ekonomikos krize, yra tik dar vienas etinio skurdo pavadinimas.

Priežastis – moralinis skurdas, ekonomikos krizė tik padarinys. Mūsų šalyje daug žmonių mano, kad pinigai gali mus apsaugoti nuo ekonominio nuosmukio. Baiminuosi tokio klaidingo supratimo pasekmių. Dabartinėje padėtyje nereikia jokių išradimų veiksnių ar schemų.

Turime laikytis moralaus požiūrio į žmones, darbą ir viešąją nuosavybę.

Daugiau jokios paramos bankrutuojantiems, jokių skolų, jokio vertybių išmetimo į balą, jokio darbuotojų išnaudojimo; geriau darykime tai, kas mums padėjo atsitiesti po pokario skurdo – dirbkime ir taupykime, siekime, kad darbas ir taupymas būtų pelningesni, būtų vertinami ir gerbiami, o ne išlaidaukime ir švaistykime. Esi teišus, reikia įveikti pasitikėjimo krizę, tačiau jos nepavyks įveikti techninėmis, finansinėmis ar kredito priemonėmis. Pasitikėjimas yra asmenišką dalykas ir gali būti atgautas tik laikantis moraliai tinkamai elgiantis ir rodant asmeninį pavyzdį.“ Tomáš Baťa, 1932 m.

2.2 Niekas nepasikeitė.

2.2.1 Citata, kas yra neįprastas dalykas Komiteto nuomonėse, norima gerokai plačiau, nei būtų galima tai padaryti mokslinėje ir ne kartą girdėtoje analizėje, panagrinėti politikos klaidas, priežiūros institucijų, reitingų agentūrų ir finansų institucijų veiklą, taip pat investuotojų ir akcininkų klausimą. Apie tai jau daug rašyta ir pakanka pasakyti, kad įgyvendintos, svarstomos ir numatomos makro ir mikrolygio rizikos ribojimo priežiūros priemonės iš esmės yra tinkamos ir tikslingos, tačiau vis dar trūksta organinio ir struktūrinio ryšio tarp rinkos priežiūros (bankų, draudimo bendrovių, finansų rinkos) ir mokėjimo sistemų kontrolės; pastarosios gali duoti vertingų signalų (jei jie bus suprantami tinkamai) apie atskirų grandžių problemas arba sisteminės rizikos pavojų. Reikia, kad institucijos išnagrinėtų galimybę sukurti kryžminės patikros sistemą.

2.2.2 Skirtingai nei anksčiau pilietinė visuomenė neketina palikti nagrinėti finansų sistemos ateities klausimą specialistams, technikams ar politikams – ji nori aktyviai dalyvauti kuriant patikimą finansų sistemą, kadangi jų pasirinkimas neišvengiamai turės įtakos dirbantiems, įmonėms ir piliečiams. Viešosios lėšos visų pirma panaudotos gelbėti sudėtingiausioje padėtyje atsidūrusius bankus, o vėliau siekiant suteikti deguonies gūšį precedento neturinčios likvidumo krizės nualintai ekonomikai, todėl išaugo deficitas ir valstybės skolos, kurias reikės sanuoti naujomis korekcinėmis priemonėmis, kurių taikymas mokesčių ir muitų forma atsilieps piliečiams, ko, žinoma, visai nereikėtų.

2.2.3 Finansų sistema, kuri bus taikoma krizei pasibaigus, neturi ir negali būti tokia kaip pastarųjų dvidešimties metų laikotarpiu. Reikia atsisakyti augimo, kurį skatino greito rezultato siekianti politika.

2.2.4 Iš tiesų, didelis pelningumas paskatino atkakliausias įmones imtis susijungimų, kurie dar prieš keletą metų laikyti būtinais.

2.2.5 Daugelyje šalių vykusio liberalizacija ir privatizacija sudarė palankias sąlygas tokiems susijungimams, tačiau visų pirma postūmį jiems suteikė bendrosios rinkos direktyvos, kuriomis panaikintos ne tik teritorinės sienos, bet ir sienos, skiriančios įvairias specializuotas veiklos kategorijas: komerciniai bankai, investicijų bankai, finansų įmonės, vertybinių popierių bendrovės, vertybinių popierių depozitoriumai, mokėjimo sistemų valdytojai, draudimo bendrovės ir pan.

2.2.6 Susidariusiems finansiniams konglomeratai yra labai nevienalyčiai, jiems būdinga struktūrų kompleksiskumas, bendra akcijų nuosavybė, „auksinės akcijos“ (angl. *golden shares*, visų pirma anksčiau valstybei priklausiusiems bankams), o tai ypač apsunkina bendrą struktūrų priežiūrą arba netgi ją padaro visiškai neįmanomą. Tik dabar, po „audros“, tampa akivaizdu, kad būtina apibrėžti tarptautinio pobūdžio kontrolės nuostatas. Deja, sprendimų priėmimo procesas labai lėtas. Galingos finansų organizacijos siekia apriboti reguliuojamojo pobūdžio institucijų veiksmus ir joms pavyksta savo argumentais įtikinti kai kurių Europos valstybių vyriausybes. J. de Larosière ataskaitos, susijusių direktyvų, Bazelio II susitarimų persvarstymo ir Tarptautinės apskaitos standartų valdybos (TAST) standartų pažanga vyksta labai vangiai ir net susidaro įspūdis, kad daug su pokyčiais susijusių pažadų palikti nuošalyje.

2.3 Pelningumas

2.3.1 Pelningumas ir augimas

2.3.1.1 Aukštas pelningumas visada buvo laikomas geros įmonės padėties rodikliu. Taikant pelno reinvestavimą tai taip pat yra kiekybinio augimo veiksnys. Įmonė, kurios nuosavo kapitalo pelningumas siekia 10 proc., reinvestuodamos visą savo pelną per metus gali užtikrinti 10 proc. plėtrą ir tuo pat metu išsaugoti pastovų skolų ir nuosavų lėšų santykį. Jei įmonė plečiasi sparčiau, vadinasi ji arba didina savo išskolinimą, arba vykdo papildomas nuosavo kapitalo injekcijas.

2.3.1.2 Taigi, pelningiausias įmonės turi daugiau plėtros ir vystymosi galimybių.

2.3.2 Pelningumas ir rizika

2.3.2.1 Dažnai norint padidinti pelningumą reikia labiau rizikuoti: šiuo požiūriu manoma, jog svarbiausia, kad pelningumas būtų proporcingas rizikai. Tik rizikai proporcingo pelningumo padidėjimas sukuria realią vertę (visų pirma akcininkams; ne visuomet tai yra naudinga kitoms suinteresuotosioms šalims).

2.3.2.2 Kas įvertins, ar pelningumas proporcingas rizikai? Žinoma, finansų rinka.

2.3.2.3 Ko pasimokėme iš šios krizės? O gi tai, kad, nors pagerėjo gebėjimas geriau suprasti ir įvertinti daugelį rizikos faktorių, rinka vis dar nesugeba teisingai kiekybiškai jų įvertinti.

2.3.2.4 Todėl kai kurie tiek įmonių, tiek ir apskritai ekonomikos pelningumo ir vystymosi modeliai, atrodo sėkmingi tik todėl, kad nebuvo tinkamai įvertinta jiems kylanti rizika.

2.3.2.5 Svarbiausias dalykas, kurio mus išmokė krizė yra tai, kad mes niekada nesugebėsime tinkamai įvertinti visų rizikos faktorių.

2.3.3 Pelningumą skatinantys veiksniai

2.3.3.1 Du svarbiausi (ir ne tik finansinių įstaigų) pelningumą skatinantys veiksniai yra šie:

— didinti veiksmingumą: tai leidžia užtikrinti masto ekonomija (kiekybinė plėtra) ir įvairovės ekonomija (prekių ir paslaugų pasiūlos išplėtimas);

— inovacijos: naujų produktų ir paslaugų pasiūla: dėl mažesnės konkurencijos jų pelno maržos yra didesnės.

2.3.3.2 Dėl šių priežasčių nemažai finansų rinkos dalyvių gana ilgai skandavo šūkius „kas didelis – gražus“ arba „finansinė inovacija – turtas“. Tačiau iš esmės nebuvo tinkamai įvertinta su šiais aspektais susijusi rizika. Priminsime, kad:

2.3.3.3 Apimtis – masto ekonomija: didžiausias pavojus – „per didelės kad žlugtų“ (angl. „*too big to fail*“) sisteminė rizika.

2.3.3.4 Pasiūlos mastas – įvairovės ekonomija: didžiausias pavojus yra sisteminio pobūdžio, tačiau jį būtų galima apibūdinti taip: „pernelyg susijusios, kad žlugtų“ (angl. „*too interconnected to fail*“).

2.3.3.5 Finansinės inovacijos: jų tikslas – pasiūlyti naujus produktus ir paslaugas naujai rizikai valdyti ir ją naujoviškai valdyti jau nustatytą riziką. Jei tai būtų paprasta, šis darbas jau būtų buvęs padarytas. Rizikos įvertinimas dažnai siejamas su labai apytiksliais skaičiavimais.

2.4 Finansų krizę pirmiausia lėmė prastas finansinių naujovių rizikos įvertinimas. Kartu naujovės yra esminis dalykas siekiant didelio pelningumo, kuris yra pernelyg didelis, atsižvelgiant į išsivysčiusios ekonomikos augimo lygį. Pagrindinį dėmesį reikėtų sutelkti į krizės priežastis, o ne į padarinius. Turime susitaikyti su mažesniu pelningumu ir augimo lygiu ir atsisakyti dviženklų skaičių, kurie buvo laikomi ne tik teisėtu, bet netgi būtinu lūkesčiu. Taip yra todėl, kad apskritai labai tikėtina, jog itin didelis pelningumas, kai ekonomika nebegali augti taip, kaip prieš 50 metų, yra susijęs su rizika, į kurią negalima neatsižvelgti. Jeigu aiškiai ir garsiai nepasakysime, kad išsivysčiusios ekonomikos atveju nepagrįsta, iš tikrųjų netgi neprotinga tikėtis dviženklės investicijų grąžos, ir toliau pjausime tai, ką pasėjome, ir kas vos nesukėlė sistemos žlugimo.

2.5 Bankų ir finansinių tarpininkų veikla

Finansų sistema veikia kaip pinigų ir finansinės veiklos ir rizikos tarpininkas. Tarpininkavimas rizikos srityje visų pirma vykdomas išvestinės priemonės sutarčių pagrindu, dažniausiai pasitelkiant ne biržos išvestines finansines priemones. Pinigų politika gali turėti tiesioginio poveikio pinigų ir finansų srities tarpininkavimui, tačiau ji yra bejėgė prieš išvestines priemones. Tačiau išvestinės priemonės iš esmės susijusios tik su maža pinigų dalimi.

2.6 Su išvestinėmis priemonėmis susijusi rizika: rizikos valdymo pavojai

Išvestinės priemonės tapo pagrindine finansinių inovacijų priemone. Ne biržos išvestinių finansinių priemonių rinka sudarė galimybes pasidalyti anksčiau vienam dalyviui tekusią riziką, kuri perkelta ir paskirstyta nesuskaičiuojamiems sandoriams. Teoriškai tai turėtų sukelti susiskaldymą ir taip neutralizuoti pradinius destabilizuojančius rizikos veiksnius. Tačiau neatsižvelgta į tai, kad daugybinės su šiais sandoriais susijusios tarpusavio sąsajos kelia sunkiai kontroliuojamą riziką ir iš esmės neleidžia įvertinti bendros rizikos masto, taip pat leidžia atsirasti nuostatai „pernelyg susijusios, kad žlugtų“.

2.7 Stabilesnės finansų sistemos kūrimas

Būtų klaidinga laikytis neigiamo požiūrio į finansines naujoves, remiantis tuo, kad jos padėjo sudaryti sąlygas kilti krizei. Tačiau negalima manyti, kad tai, kas įvyko yra tik paprastas nesklaidumas. Priešingai, tai rodo, kad tokia sistema, kokia ji yra dabar, yra netinkama.

Integruotos rizikos priežiūros struktūros pagrindą turi sudaryti trys ramsčiai: priemonės, rinkos ir institucijos.

2.7.1 Priemonės

Reikėtų ne drausti kurti naujas priemones, o veikiau taikyti tam tikrą registravimo mechanizmą, pagal kurį būtų nustatoma, kam

jas galima siūlyti. Neregistruotas priemones galėtų naudoti tik kvalifikuoti subjektai. Turėtų būti taikomas toks pat principas kaip vaistų srityje – vienos priemonės galėtų būti parduodamos beveik be apribojimų, kitoms reikėtų „recepto“, o dar kitos galėtų būti parduodamos tik konkrečiose vietose.

2.7.2 Institucijos

Tradicinės mikrolygio rizikos ribojimo priežiūros, kurią atliekant turėtų būti stebimas tarpininko stabilumas, nepakanka. Siekiant sukurti makrorizikos ribojimo priežiūros sistemą, būtina atsižvelgti į du svarbiausius išorės veiksnius:

- tarpusavio sąsajos. Finansų įstaigos patiria panašią riziką, kuri didina neigiamą rizikos poveikį. Šiuo požiūriu dar kartą paminėsime dvi problemas, susijusias su nuostata „per didelis, kad žlugtų“ ir „pernelyg susiję, kad žlugtų“;
- procikliškumas. Finansų sistema turėtų valdyti realiai sistemai kylančią riziką. Praktiškai dažnai nutinka, kad dėl vienos grėsmės dinamikos sustiprėja kitos grėsmės dinamika, ir todėl sprogimo bei žlugimo efektas sustiprinamas, o ne sušvelninamas.

2.7.2.1 Šešėlinės bankininkystės sistema padėjo ne tik siekti teisėtų didesnio lankstumo tikslų, bet ir išvengti rizikos ribojimo taisyklių taikymo. Reguluojamieji subjektai, kaip antai bankai, pasinaudojo reglamentavimo skirtumais šia sistema „rizikos ribojimo savivalės“ tikslais, t. y. siekė didinti finansinius svetus nepaisydami veiklos taisyklių reikalavimų. Ši sistema turėtų būti griežtai sureguliuota. Bankams neturėtų būti leidžiama taikyti šią sistemą tam, kad išsisuktų nuo jiems keliamų kapitalo reikalavimų.

2.7.3 Rinkos

Krizė akivaizdžiai parodė, kad finansų rinkos nesugeba pačios susireguliuoti ir nustatyti naujas sąlygas užtikrinti pusiausvyrą visais atvejais. Todėl dabar yra reali galimybė gana skubiai atsisakyti perteklinių sandorių ir pereiti prie nelikvidumo.

2.7.3.1 Dvišalių sandorių, pavyzdžiui, ne biržos išvestinių finansinių priemonių, atveju dėl vienos institucijos bankroto greitai gali nukentėti kitos, ir kilti sisteminė rizika. Siekiant riboti sisteminę rinkos grėsmes, dvišalius sandorius turi pakeisti pagrindinių šalių sandoriai; be to, šie sandoriai turi būti sudarinėjami arba vienoje platformoje, arba apibrėžtose platformose siekiant užtikrinti didesnę rinkos skaidrumą. Labai tikėtina, kad dėl šių sąlygų sandoriai, kuriais prekiaujama biržoje, bus labiau standartizuojami: tai nėra nepageidaujamas šalutinis poveikis, o veikiau teigiama pasekmė, padėsianti pasiekti didesnio rinkų skaidrumo.

3. Valdymas

3.1 Sunku kontroliuoti rinkas, tačiau dar sunkiau užtikrinti valdymo kontrolę. Nors susidaro įspūdis, kad kontrolę vykdo turintys daugumą (realūs turėtojai arba su kuriais sudarytos sutartys) praktikoje įvairūs teisės aktai (vieni suteikia daugiau, kiti mažiau laisvės) sudaro sąlygas kurti neaiškios kilmės finansines struktūras. Be didžiausios, t. y. skaidrumo trūkumo problemos, yra dar vienas sudėtingas aspektas: į finansų sritį skverbiasi neaiškios arba su finansiniais nusikaltimais susijusios jėgos. Tai susiję su nepriklausomais ir valstybės kontroliuojamais turto fondais, mokestiniu sukčiavimu, mokesčių rojais kitaip tariant su neaiškaus pobūdžio interesų buvimu (nebūtinai dominuojančiu). Problema liečia ne tik dideles grupes: ji galbūt net labiau susijusi su daugybe finansų įmonių ir investicijų fondų, kurie nebūtinai didelės apimties. Direktyvose numatyta asmenų priėmimo į valdymo organus ir sandorių biržoje tvarka, tačiau nėra jokios nuorodos apie kapitalo pobūdį ar kilmę, taip netiesiogiai ji pripažįstant kaip įstatymu nedraudžiamą. Šiuo požiūriu reikėtų ne įvesti naujas taisykles, o užtikrinti tyrimus vykdančių ir priežiūros institucijų bendradarbiavimą.

3.2 Didžiųjų grupių „Achilo kulnas“ – dažnai prasta vadyba, pritaikyta vadybininkams, tapusiems tikrais įmonės šeimininkais. Kapitalo išsiskaidymas, kurio priežastis – laipsniška rinkos dalyvių integracija, lėmė laipsnišką pavyzdinių akcininkų silpnėjimą, o tai tam tikrais atvejais privertė atsisakyti nepalankių siūlymų įsigyti kontrolinį paketą. Dideles tarptautines grupes pirmiausia įsigijo, o vėliau nualino konkurentai ir tai turėjo labai neigiamų pasekmių realiajai ekonomikai ir dirbantiesiems.

3.3 „... gana netolimoje ateityje visuomenė bus organizuota remiantis visiškai kitokia svarbiausių ekonomikos, socialinių ir politinių institucijų sistema, kuri bus grindžiama netgi kitokiomis socialinėmis nuostatomis ir ideologijoms. Šioje naujoje socialinėje struktūroje kitokia grupė arba klasė – vadybininkai – bus dominuojanti arba vadovaujanti klasė“. James Burnham, *The Managerial Revolution: What is Happening in the World*. New York: John Day Co., 1941 m).

3.4 Politinės jėgos, kurios veikia priklausomos nuo bankų magnatų, rėmė šiuo pokyčius. Netgi neseniai kai kurioms valstybėms priverstinai įsigijus bankus nepavyko nors kiek sureguliuoti vadybininkų ir akcininkų santykius. Triuškinantis prezidento Obamos pralaimėjimas prieš AIG vadovus, kurie pasisavino 165 milijonus dolerių tiesiogiai juos atskaitydami nuo 170 JAV išdo skirtų milijardų dolerių, rodo nežabotą – o šiuo atveju arogantišką ir neatsargią – vadybininkų galią. Jungtinėse Amerikos Valstijose didieji bankai sugebėjo „atsistoti ant kojų“ ir tai padaryti jiems padėjo 787 milijardai dolerių,

kuriuos sumokėjo mokesčių mokėtojai. Vėliau jie „apipylė“ savo vadybininkus premijomis (46,5 milijardo vien Goldman Sachs, JPMorganChase ir Morgan Stanley). Ir šiandien šios „stebuklingos“ premijos leidžia mokėti mažiau mokesčių: kadangi šie mokėjimai išskaitomi iš mokesčių, visa sistema (remiantis Robert Willens LLC skaičiavimais) sutaupys apie 80 milijardų. Europoje sumos yra kuklesnės, nors Škotijos karališkasis bankas išdalijo 1,3 milijardų svarų sterlingų. Niekas nepasikeitė!

3.5 Reikėtų iš esmės pervarstyti valdymo mechanizmus perskirstant valdžią tarp akcininkų ir valdytojų įmonėse ir kiekvieną sugrąžinant dirbti savo darbą.

3.6 Suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas valdyme ir pažangesnė ekonomikos demokratija galėtų padėti atstatyti galių pusiausvyrą ir trumpalaikę įmonių strategiją pakeisti ilgalaikę, kuri duotų akivaizdžios naudos visai ekonomikai.

3.7 Po beprotiško laikotarpio, kai augimą buvo galima išreikšti dviveikliais skaičiais, nauja finansų sistema turėtų būti siekiama tvaraus ir stabilaus pelno, taip pat atsakingo požiūrio į rizikos valdymą ir investavimo politiką.

4. Kreditai. Plėtros veiksnys ir socialinė funkcija

4.1 Nepakeičiamas finansų sistemos gebėjimas nukreipti išteklius produktyviai veiklai turi akivaizdaus teigiamo socialinio poveikio. Dėl bankų paramos darbo ir įmonių sukauptų materialinių išteklių gerovė ir paslaugos perskirstomos bendruomenei. Tai, kad draudikai dalijasi riziką, užtikrina ekonominės veiklos vykdymą stabilioje, ramioje aplinkoje.

4.2 Vis dėlto, šios socialinės funkcijos negalima painioti su rizikos vertinimu socialiniu požiūriu. Bankas yra įmonė kaip ir daugelis kitų, todėl turi prisimti atsakomybę už jiems patikėtas lėšas: žlungančių įmonių finansuojantis bankas turi būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, o jeigu tai susiję su privačiais asmenimis, bankai turėtų būti apkaltinti skatinimu įsiskolinti.

4.3 Vienintelis pagrįstas kredito suteikimo kriterijus – griežtas, objektyvus ir atsakingas rizikos įvertinimas, žinoma, įvertinant suteiktinų lėšų socialinę paskirtį: yra skirtumas, ar pasirinkti skirti kreditą prašantiems lėšų gamybai skatinti ar darbuotojų atleidimams išvengti, ar planuojantiems perkelti verslą į užsienį. Tai yra universalūs kriterijai, galiojantys visiems bankams, dideliems ir mažiems, ribotos atsakomybės bendrovėms, kooperatyvams ar taupomiesiems bankams, netgi atliekantiems taip vadinamas socialines funkcijas, pvz., teikiantiems mikrokreditus, arba etiškus ar socialiai atsakingus kreditus.

5. Kokios finansų sistemos reikės krizei pasibaigus?

5.1 Beveik prieš 80 metų Tomášo Bat'a nurodė kelią: ryžtingas sugrįžimas prie profesinės etikos, grįžimas prie vertybių ir principų, kurie ilgai gerokai susilpnėjo, investuotojų susitaikymas su ne tokiais didelėmis, tačiau stabilesnėmis grąžos normomis vykdant ilgalaikę politiką, visiškai spekuliatyvos veiklos atskyrimas nuo kitų finansinės veiklos rūšių ir geresnis jos reglamentavimas.

5.2 Skaidri finansų sistema, kuri leidžia užtikrinti pakankamai informacijos, kad būtų aiški su siūlomais sandoriais susijusi rizika pradedant periodiškai atnaujinamomis kredito kortelėmis (kai kuriems labai dideliems subjektams neseniai uždrausta pardavinėti jų produktus, kuriais pažeidžiami kovos su pinigų plovimu ir lupikavimu įstatymai) ir baigiant paprasčiausiais arba sudėtingesniais finansiniais produktais.

5.3 Socialiai atsakinga finansų sistema. Trumpalaikio pelno siekis paskatino daug finansinių įmonių teikti pirmenybę pardavimo mastui, o ne klientų aptarnavimo kokybei. Nemažai asmenų susigundė finansinių produktų pasiūlymais, kurie pasirodė neatitinkantys jų kaip taupytojo poreikio. Tokiais atvejais susiduriama veikiau su sveikam protui ir elementariai profesinei etikai prieštaraujančiu pardavimu nesilaikant rekomendacijų, o ne pardavimu atsižvelgiant į protingas rekomendacijas. Siekiant geresnių rezultatų, pardavimas buvo skatinamas naudojant didelį nuolatinį komercinį spaudimą, o kaip atlygį taikant premijas ir apdovanojimus, tačiau darbuotojų, kuriems nepavykdavo pasiekti vis geresnių rezultatų, atžvilgiu taip pat būdavo taikomi įbauginimui prilygstantys veiksmai. Finansų sistemai taip pat

turėtų būti taikomi komercinio sukčiavimo ir paslėptų trūkumų srityje galiojantys teisės principai.

5.4 Etiškai atsakinga finansų sistema. Sektoriaus asociacijos turėtų įgyvendinti iniciatyvas, kurios padėtų užkirsti kelią neleistiniems reiškiniais, ir prisiimti atsakomybę ir visų prima skirti sankcijas įmonėms, pripažintoms kaltomis dėl nesąžiningų veiksmų, komercinio sukčiavimo ar kitų baudžiamosios teisės reguliuojamų veikų. Tokių ryžtingų veiksmų iki šiol trūksta.

5.5 Geriau reguliuojama ir prižiūrima finansų sistema. Nuolat daugėja finansų sistemos dalyvių, tačiau kartu mažėja priežiūros institucijų gebėjimas kruopščiai sekti rinkos pokyčius ir teisės aktų leidėjų gebėjimas įvesti rinkoj tvarką, pašalinti netinkamus dalyvius arba net nusikalstamas organizacijas. Sektorių reikia racionalizuoti, išvalyti ir sutvarkyti. Nors finansų srityje taip pat turėtų būti taikomi pažangiausi valdymo modeliai, ji ne visai panaši į kitas pramonės šakas. Šis sektorius valdo išskirtinį kapitalą, t. y. taupančiųjų ir klientų pasitikėjimą, kuris yra būtinas vykdant šios srities veiklą. Pakanka vertybiniais popieriais suteikti AAA įvertinimą, kad taupantysis pasijustų visiškai saugus. Faktai parodė, kad nustatyti mechanizmai toli gražu neužtikrina garantijų.

5.6 Naujoviška finansų sistema. Siekis turėti naujų finansinių priemonių, kurios geriau atitiktų rinkos poreikius, turi ir toliau būti ekonomikos variklis. Mažinti finansinius svertus, užtikrinti didesnes galimybes apsisaugoti nuo rizikos pasitenkinant tinkama grąža – toks galėtų būti teisingas kelias: sugrįžimas į ateitį. Dėl didelio neatsargumo žengę du žingsnius atgal, turėtume žengti tris į priekį ir siekti tvaraus vystymosi ateityje.

2010 m. rugsėjo 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl kūrybiškumo ir verslumo.
Priemonės krizei įveikti (nuomonė savo iniciatyva)**

(2011/C 48/09)

Pranešėja **Madi SHARMA**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2010 m. vasario 18 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Kūrybiškumo ir verslumo. Priemonės krizei įveikti.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. rugsėjo 1 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 109 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 6 susilaikius.

1. Įžanga. „Perėja“

Norėdama įveikti finansų krizę ir atremti nedarbo, skurdo, nelygybės, globalizacijos ir klimato kaitos iššūkius, Europa turi įkvėpti savo piliečius naujoms idėjoms.

1.1 Šioje nuomonėje nagrinėjama pridėtinė vertė, kurią sukuria **kūrybiškumas ir verslumas**, kaip viena krizės įveikimo priemonių, daugiausia dėmesio skiriant investicijoms į **žmogiškuosius išteklius** ir stiprinant bei skatinant **pasitikėjimą savo jėgomis**.

1.2 Europoje verslumas paprastai siejamas su įmonių steigimu, MVĮ bei pelno siekiančių ir socialinių įmonių sektoriais. Verslumas yra „**žmogaus sugebėjimas idėjas paversti veikmais**“, todėl nederėtų nuvertinti arba ignoruoti jo teikiamos naudos visuomenei, ypač krizės laikotarpiu. Jis apima:

- kūrybiškumą, inovacijas ir pasirengimą rizikuoti,
- sugebėjimą planuoti ir valdyti projektus, kad būtų pasiekti tikslai,
- paramą kasdiniame gyvenime namuose ir visuomenėje,
- darbuotojus, suvokiančius su jų darbu susijusias aplinkybes,
- gebėjimą išnaudoti galimybes,
- pagrindą, būtiną specialiai kvalifikacijai ir žinioms, kurios būtinos verslininkams pradedant socialinę ar komercinę veiklą, įgyti ⁽¹⁾.

2. Išvados ir rekomendacijos

2.1 Šioje nuomonėje siekiama nustatyti būdus, kaip įvertinti Europos piliečių potencialą ir jį išnaudoti. Ji grindžiama visa apimančiu požiūriu, leidžiančiu sukurti galimybes didesniai skaičiui žmonių, nepriklausomai nuo jų amžiaus, lyties, rasės, gebėjimų ar socialinių aplinkybių. Atsižvelgiant į tai, sprendžiant nelygybės visuomenėje problemą, konkrečiose kūrybiškumui ir verslumui skatinti skirtose regioninėse, nacionalinėse ir Europos lygio programose būtina atsižvelgti į nepalankiose padėtyje esančius žmones.

2.2 Nuomonėje nagrinėjami šie klausimai:

- kaip išlaikyti Europos įvairovę, tuo pačiu metu sukuriant bendrą Europos identitetą?
- kaip Europoje sukurti palankias sąlygas ir paskatinti aktyvų jos piliečių dalyvavimą?
- kaip sukurti išdidžią, ambicingą ir vertybes suvokiančią Europą, kurios piliečiai būtų savo šalies atstovai ir brangintų savo pasiekimus?

2.3 Finansų krizė privertė EESRK suvokti būtinumą skatinti darbo vietų kūrimą ir kurti klestinčių ir tvarų valstybių narių ūkį. Norint užtikrinti aukštos kokybės darbą, reikia aukštos kokybės verslo ir investicijų į viešąjį ir privatų sektorių, siekiant išlaikyti konkurencingumą tarptautiniu mastu. Verslumas yra viena priemonių šiam iššūkiui atremti ir suteikia realių vilčių visos visuomenės sėkmei bei padeda Europai įgyti dinamiškesnę identitetą.

⁽¹⁾ COM (2005) 548. Priedo 7 punktus.

2.4 Strategijoje „Europa 2020“ numatytos pagrindinės teminės ir tikslinės iniciatyvos, sutelkiant dėmesį šiuos prioritetus:

- kurti vertę augimą grindžiant žiniomis,
- suteikti daugiau galimybių žmonėms įtraukiose visuomenėse. Tokiomis sąlygomis, kai darbo vietų bus daugiau, bet reikės labiau prisitaikyti, bus svarbu įgyti naujų įgūdžių, skatinti kūrybingumą ir inovacijas, verslumą ir sklandų pereinamąjį darbo keitimo procesą.
- kurti konkurencingą, kompleksinę ir ekologiškesnę ekonomiką.

2.5 Krizė leidžia kurti naujus plėtros, ekonomikos augimo ir valdymo modelius. Šiems pokyčiams įgyvendinti būtinos geresnės pagrindinės sąlygos ir jų tarpusavio dermė; socialiniams partneriams ir pilietinei visuomenei tai suteikia galimybę prisidėti praktinėmis ir konkrečiomis priemonėmis.

2.6 Sukūrus palankią aplinką būtų galima greitai ir veiksmingai išnaudoti Europos žmogiškuosius išteklius, jei būtų laikomasi šių paprastų ir įgyvendinamų rekomendacijų:

10 esminių žingsnių pokyčių link

1. VIZIJA – vieningi Europos tikslai,
2. ŠVIETIMAS – iniciatyvumo skatinimas,
3. JUDUMAS – Organizuoto judumo mokymosi tikslais galimybių kūrimas,
4. RIZIKOS SUVOKIMAS – skatinimas Europos piliečius priiimti didesnę riziką,
5. STIMULAS – verslumo skatinimas,
6. ATSKAITOMYBĖ – už Europos projektus,
7. BENDRUOMENIŠKUMAS – piliečių aktyvumo skatinimas,
8. ĮGYVENDINIMAS – verslininkams ir MVĮ skirtų priemonių,
9. KONSULTAVIMAS – suinteresuotųjų subjektų diskusijų platformos sukūrimas,
10. SKATINIMAS – naujos žiniasklaidos kultūros ir pasitelkiant „ambasadorius“.

2.7 Šių rekomendacijų taikymas privalo būti visų atsakomybe, o ne tapti vieno suinteresuotojo subjekto užduotimi.

Pasaulyje, kuriame vyksta spartūs pokyčiai ir sudėtingi procesai, kiekvienam žmogui reikia naujų įgūdžių ir gebėjimų, siekiant išvengti atskirties. Socialinis dialogas gali daryti poveikį pokyčiams, kad būtų galima įgyvendinti strategijos „Europa 2020“ tikslus ir ugdyti tvarų verslumą. Visoje Europoje reikalinga tradicija, sukurianti palankią verslumui aplinką kiekvienam asmeniui ir organizacijoms.

2.8 Investicijos į verslumą yra vertingos Europai:

Jei aš tau duosiu 1 eurą ir tu man duosi 1 eurą, mes abu turėsime po 1 eurą.

Jei aš tau duosiu 1 idėją ir tu man duosi 1 idėją, mes abu turėsime jau dvi idėjas.

Verslumas Europoje = 500 milijonų žmonių + 500 milijonų idėjų + 500 milijonų veiksmų.

Kiek tokių idėjų galėtų padėti mums įveikti krizę?

3. Šiandienos Europa

3.1 2008 m. Europą ištiko finansų krizė, kilusi JAV, tačiau turėjusi rimtų ekonominių ir socialinių pasekmių visuomenės gyvenimui. Krizės priežastys yra gerai žinomos, o Europa vidutinės ir ilgalaikės trukmės laikotarpiu laikoma vienu labiausiai nukentėjusių regionų.

3.2 2010 m. ES buvo daugiau nei 20 milijonų bedarbių. Jauni žmonės, moterys, vyresnio amžiaus darbuotojai, imigrantai ir kitos pažeidžiamos grupės sudaro didžiąją dalį šių nepanaudotų žmoniškųjų išteklių. Nei didelį deficitą patiriantis viešasis sektorius, nei su krizės ir globalizacijos iššūkiais susiduriančios didelės įmonės vien savo jėgomis greitu laiku nesugebės sukurti tiek daug naujų darbo vietų. Gali labai greitai paaiškėti, kad sugrįžimas prie stipraus ES ekonomikos augimo tėra mitas, jei nebus padaryta struktūrinių pakeitimų, nes nedarbas iš esmės yra struktūrinė, o ne ekonomikos ciklo sukelta problema.

3.3 ES daugiausia dėmesio turi skirti ekonomikai, tvariam verslui, užimtumui ir socialinei politikai, tačiau globalizacijos tempas nelauks, kol ES pasivys, nepaisant to, kad ji galėtų ženkliai prisidėti prie kitų vystymosi. Europinis aspektas yra keitimosi patirtimi galimybių šaltinis ir priemonė kurti tvirtesnę Europos identitetą Europos viduje ir už jos ribų.

3.4 Šiuo metu Europos sudėtyje yra 27 talentingos, vieningos ir produktyvios valstybės narės, kurių kaimynės labai mielai prie jų prisijungtų. Europa turi daug stiprių pusių – taiką, stabilumą, įvairovę, taisyklių sistemas, gerą valdymą ir solidarumą. Europa labai gerbia tiek socialines vertybes, tiek ir savo teritorijas. Ekonominiu požiūriu Europa turi 500 milijonų žmonių rinką ir jos verslas turi didelį augimo potencialą.

3.5 Atėjo laikas Europai kuo geriau išnaudoti savo bendras stipriąsias puses.

4. Verslumas – Europos stiprioji pusė ir priemonė įveikti krizę

4.1 Verslumas yra gerovės kūrimas, išvesiantis Europą iš krizės. Lisabonos sutartyje pripažįstamas verslumas ir ūkio subjektų įvairovė, todėl šiuo metu reikia atrasti naujus tvaraus verslumo būdus, kaip pagrindines Europos ekonomikos augimo ir konkurencingumo išsaugojimo varomąsias jėgas.

4.2 Tai reiškia ieškoti naujų idėjų ir įgauti pagreitį, sukursiantį pasitikėjimą, patikimumą ir nuolatinį ekonomikos augimą. Sukurtas turtas skatins investicijas į švietimą, darbo vietų kūrimą, įgūdžius, našumą, sveikatos priežiūros ir socialines sąlygas, o verslumą, kūrybiškumą ir naujoves laikant esminėmis visuomenės pažangos priemonėmis.

4.3 Gausi teorinė ir empirinė mokslininkų patirtis bei praktinė verslo patirtis leido suvokti aiškią verslo ir ekonomikos augimo sąsają ⁽²⁾. Verslo asociacijos, profesinių sąjungų konfederacijos, tarptautinės plėtros agentūros, Pasaulio bankas, TDO, OECD ir NVO remia verslumo skatinimą, kaip pagrindinę ekonomikos augimo, plėtros, skurdo mažinimo ir socialinės įtraukties priemonę. Daugelyje EESRK nuomonių pateikiamos rekomendacijos, kuriose pabrėžiama verslumo visuomenėje vertė, o dauguma valstybių narių turi geros praktikos pavyzdžių verslumo srityje.

4.4 Visame pasaulyje verslumas vertinamas kaip naujovių, investicijų ir pokyčių varomoji jėga ir todėl atlieka lemiamą vaidmenį įveikiant dabartinę ekonomikos krizę, kuriai būdingas

didelis netikrumas. Atsižvelgiant į tai, versle įgytų žinių ir įgūdžių pripažinimas yra viena priemonių sprendžiant problemas ir kuriant naujas idėjas.

4.5 ES visada buvo išlaikyta ekonominės plėtros ir tvirto išsipareigojimo socialiniams aspektams pusiausvyra. Šio principo turi būti laikomasi ir įtraukiant verslą į kasdienį gyvenimą. Ne verslo srityje tai apima:

— Verslo iniciatyvos skatina socialinę įtrauktį ir skurdo mažinimą, nes „visuomenė yra bet kokių naujovių tyrimo centre“ ⁽³⁾, kadangi ji keičia idėjas, metodus ir institucijas.

— Aplinkos apsauga priklauso nuo tvirtų energijos išteklių ir prisitaikymo prie klimato kaitos, o tai skatins kurti naujus darbo metodus, didinti darbo vietų ekologiškumą ir kurti naujas, ekologiškas darbo vietas ir švaresnes technologijas.

— Turizmui, regeneracijai ir migracijai, įskaitant kaimo vietovių ir nepalankioje padėtyje esančių regionų atgaivinimą, prireiks verslininkystės veiklos kurti naujoms darbo vietoms ir keisti infrastruktūrą, pvz., miestų regeneracijos, žemės ūkio, miškininkystės, salų ⁽⁴⁾ ir agrarinio turizmo srityse.

— Švietimas kūrybiškumą pasitelkia nustatant atitinkamas „varomąsias jėgas“, kurios pažadintų norą siekti žinių, kad žmonės, nepriklausomai nuo jų išsilavinimo ir amžiaus, mokytųsi.

— Sveikatos priežiūros srityje taikomi nauji darbo metodai ir technologijos, siekiant sukurti optimalias sąlygas medicininei priežiūrai, moksliniams tyrimams ir aprūpinimu vaistais bei gydymui.

— Atsižvelgiant į demografines prognozes prireiks socialinio prisitaikymo, naujoviškų ir kūrybingų sprendimų infrastruktūros, paslaugų, užimtumo, šeimos ir socialinės apsaugos srityse.

— NVO sektoriai, įskaitant paramos ir mokymo projektus, yra veiksmingi ir įneša novatoriškų elementų į daugelį sektorių, kur visuomeniniams iššūkiams įveikti būtini naujoviški sprendimai.

⁽²⁾ Audretsch, D. B. and R. Thurik (2001), Linking Entrepreneurship to Growth, OECD Science, Technology and Industry Working Papers, 2001/2, OECD Publishing. doi: 10.1787/736170038056.

⁽³⁾ EUCIS LLL, Barcelona 2010.

⁽⁴⁾ Danijos sala Bornholmas.

— Kalbant apie viešojo sektoriaus gebėjimus, prireiks sprendimų, kaip esant ribotam biudžetui išlaikyti tokį patį veiklos lygį arba jį dar pakelti.

4.6 Kiekviename žmoguje slypi talentas, kūrybiškumas ir verslumas, kurie išsiskleidžia, jei tam sukuriama palanki aplinka. Nepaprastai svarbu daugiausia dėmesio skirti kiekvienam individui, tuo pačiu atsižvelgiant į įvairovę, nes atskirtis ir diskriminacija užkerta kelią pažangai, gilindama galimybių nelygybę: kuo mažiau galimybių atskleisti potencialą, tuo mažiau žmonės yra motyvuoti tobulėti⁽⁵⁾. Ypač Europoje tai šiuo metu atveria naujas galimybes, kaip sumažinti didelį ne kvalifikuotų ir darbo neturinčių žmonių skaičių. Be to, skirtingi požiūriai gali padėti sukurti galimybes didesniai skaičiui žmonių, nepriklausomai nuo jų amžiaus, lyties, rasės, gebėjimų ar socialinių aplinkybių.

4.7 Kolektyviniai veiksniai bet kurioje gyvenimo situacijoje sukuria iniciatyvai reikštinę tinkamą aplinką, padedančią siekti sėkmės ir net įveikti krizę:

— Aiški VIZIJA, įgyvendinama MISIJA ir pasiekiami TIKSLAI

— BENDRĄ TIKSLĄ (IDENTITETĄ) turintis PROJEKTAS

— SUSITELKIMAS Į TIKSLĄ ir „AŠ TAI GALIU“ POŽIŪRIS

— LYDERYSTĖ, skatinanti individualumą ir stiprias bendrąsias VERTYBES.

5. 10 PAGRINDINIŲ ŽINGSNIŲ - realistiškų veiksmų planas, kaip sukurti palankią aplinką

Augimas nesukuriamas tuščioje vietoje; tam būtini vienodai mąstantys žmonės, tinklai ir suinteresuotieji dalyviai. Galiausiai tradicija visuomenėje, darbe ir namuose sukurs palankią verslumui aplinką ir organizacijas, įskaitant darbo vietų kūrimą per mažas įmones ir didėjančią kvalifikuotų darbuotojų pasiūlą.

Suinteresuotieji subjektai – darbdaviai, profesinės sąjungos, NVO, viešasis sektorius ir sprendimus priimančios institucijos turės suvienytomis pastangomis, pasikeitus kultūrai, sukurti galimybes VISIEMS pasinaudoti verslumo kultūra, ne tik siekiant padėti išbristi iš krizės, bet ir atremti ilgalaikius planetos iššūkius.

5.1 **Viena aiški vizija Europai**⁽⁶⁾ Tai turi apimti atsakingus, atsakingus ir realybės jausmo nepraradusius politinius lyderius. Bendra rinka sukurs ekonominę gerovę visiems, didesnes judumo galimybes, naujus įgūdžius, verslo galimybes bei platesnį pasirinkimą ir todėl turi būti atgaivinta bei sukurta. Verslumas visiems turi būti įtrauktas į visų sričių politiką.

5.2 **Verslumo ugdymas visoje Europoje**, jo įtraukimas į visas mokymo programas ir į visą gyvenimą trunkantį mokymąsi dar reikalauja tikro vadovų pasišventimo. Ambicijų skatinimas ir kūrybingumo bei verslumo svarba turi būti pripažinti ir nepainiojami su verslu ar siekiu gauti pelno. Kūrybingumas ugdomas mokantis formaliose ir neformaliose sistemose. Ugdytojai privalo visapusiškai dalyvauti šiame procese, kad būtų užtikrinta, jog jie komunikuoja teisingą žinią. Mokytojai gali nepalankiai žiūrėti į verslumo sąvoką siaurąja prasme, tik kaip į verslo sukūrimą, tačiau turėtų būti palankesni plačiajai verslumo, kaip pagrindinės gyvenimo kompetencijos, sampratai. Užsiėmimams ir mokymui galėtų būti panaudoti „verslumo laiptai“, kurie padėtų sukurti auditorijoje tinkamą nuotaiką⁽⁷⁾.

5.2.1 Mokytojams būtinas novatoriškas stilius, eksperimentinis mokymasis ir mechanizmai, kad galėtų išugdyti šiuolaikines kompetencijas ir supažindinti su globalizaciją atspindinčiomis technologijomis. Jie turi laikyti save „tarpininkais“, padedančiais ugdomiešiams tapti savarankiškesniais ir mokytis savo iniciatyva. Efektyvus mokytojų rengimas, gerosios praktikos mainai ir tinklai⁽⁸⁾, taip pat metodologija ir priemonės gali padėti mokytojams prisitaikyti prie visų mokymosi stilių. Galėtų būti pripažįstama, kad partnerystė su darbdaviais, profesinėmis sąjungomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis padeda perduoti žinias.

⁽⁶⁾ Piliečiai privalo sugebėti suvokti, kad:

- I. Europos vizija – Suvienytosios Europos Valstijos visų kultūrų ir kalbų požiūriu bei atviros pasauliui;
- II. Europos stiprybė - bendro ir taikaus darinio sukūrimas po amžius trukusių pilietinių karų ir susidūrimų;
- III. ES pasisako už klestintį politinį darinį, kuris sukuria maksimalias galimybes individualioms ir kolektyvinėms svajonėms;
- IV. Būti europiečiu reiškia turėti tas pačias vertybes, iš esmės tai individualių (veiklos rezultatai) ir kolektyvinių vertybių derinys;
- V. Buvimo ES piliečiu privalumai: naudokite ES matmenį kultūros, ekonomikos ir mokslo kontekste, kad būtų išugdyti individų įgūdžiai ir kvalifikacijos, būtinos jų pačių ir kitų ateičiai.

⁽⁷⁾ OL C 309, 2006 12 16, p. 110.

⁽⁸⁾ Link veiksmingesnio bendradarbiavimo ir didesnio nuoseklumo ugdant verslumą, EK, 2010 m. kovas.

⁽⁵⁾ Hillman 1997.

5.3 **Organizuoto judumo mokymosi tikslais galimybės** galėtų būti laikomos išskirtine buvimo europiečių savybe. Galimybė mokytis yra lemiamas socialinės sanglaudos, dalyvavimo politikoje ir naudojimosi piliečio teisėmis veiksnys⁽⁹⁾. EESRK galėtų pradėti diskusiją su suinteresuotaisiais subjektais dėl plataus užmojo iniciatyvos, skirtos XXI a. ES švietimo sistemai, o vėliau ją pateikti ES sprendimus priimančiosioms institucijoms.

5.3.1 Žinių trikampis (švietimas, moksliniai tyrimai ir inovacijos) atlieka lemiamą vaidmenį skatinant augimą ir į ateitį orientuotų darbo vietų kūrimą. *Erasmus*, *Leonardo*, *Socrates* ir kitos programos turi būti atviros visiems, lengviau prieinamos, lengviau administruojamos ir suteikiančios deramas paskatas jose dalyvauti. EESRK rekomenduoja įdiegti Europasą, kuriame būtų registruojama visa mokymosi veikla Europoje.

5.4 **Padėti europiečiams nebijoti rizikuoti** ir išsiugdyti „aš tai galiu“ požiūrį, grindžiamą „pamatuotos“ rizikos kultūra yra produktyvios visuomenės sukūrimo prielaidos. Kūrybingumo ir inovacijų privalumai ir atpildas visuomenei turėtų būti sąmoningai propaguojami, stengiantis atsisakyti negatyvios nesėkmės kultūros, kurią regime šiandienos Europoje.

5.4.1 Būtina pagalvoti apie novatoriškus prieigos prie finansų mechanizmus. Tai galėtų būti mikrokreditų mechanizmas (PROGRESS, ESF, JASMINE, JEREMIE ir CIP) ir mikropaskolų teikimas kredito unijoms ir vietiniams projektams⁽¹⁰⁾. Šios priemonės gali padėti ne tik verslininkams, bet ir palaikyti bendruomenių bei vystymosi iniciatyvų, ypač nevyriausybiinių organizacijų, tvarumą.

5.4.2 Esamos inovacijų rėmimo priemonės turi būti koreguojamos, kad atspindėtų kintantį inovacijų pobūdį (atviros paslaugoms, į naudotoją orientuotos inovacijos). Tokios priemonės, kaip sudėtingumo įveikimas ir mažinimas, sistemų lankstumo didinimas, bendradarbiavimo palengvinimas ir galimybės greičiau gauti lėšų, gali padėti sparčiau paversti žinias paklausiais produktais.

5.5 **Skatinti stambias įmones atlikti savo, kaip kūrėjų ir verslumo dvasios puoselėtojų, vaidmenį.** Privalo būti vertinama visų darbuotojų kompetencija ir gabumai, kadangi darbo jėgoje slypi daug praktinių ir intelektualinių gebėjimų. Turėtų būti

skatinama sukurti naujas priemones, kurios padėtų atskleisti kompetencijas ir nematerialųjį turtą bei padėtų tai pripažinti.

5.5.1 Turėtų būti sukurtos geresnės paskatos įdarbinti ir priimti į gamybinę praktiką studentus bei bedarbius.

5.5.2 Įmonės sistemos sukūrimas papildomai veiks skirtingiems filialams (angl. *spin-offs*) steigti, kuriuose stambios įmonės remtų, globotų ir pasiūlytų inovacijų kūrėjams galimybes patekti į rinką, ir kurie galėtų būti panaudoti naujai įregistruotų patentų patekimui į rinką. Plėtojant santykius ir skatinant sukurti optimalią aplinką darbe, reikėtų numatyti priemones, skirtas padėti socialinio dialogo komitetams ir socialiniams partneriams atlikti ES užimtumo strategijos ir „Europa 2020“ strategijos poveikio vertinimą ir įnešti savo indėlį į šį darbą.

5.6 Investicijoms pagrįsti turi būti **įvertinti ilgalaikiai europinių projektų tikslai**. Tai turėtų apimti projekto tvarumo, sėkmingos inovacijų komercializacijos galimybę ateityje ir rezultatų naudingumo platesnei visuomenei įvertinimą.

5.6.1 Šiuo tikslu galėtų būti pasinaudota **Kartų solidarumo ir tarpšakiniais projektais**, įskaitant branduolius, kurie leistų vienoje vietoje sutelkti patyrusius ir jaunus, šviežių žinių turinčius darbuotojus, kurie galėtų dalytis naujais įgūdžiais, profesionaliais žiniomis ir tinklais per praktikos vadovo (arba) konsultanto (angl. *mentor/tutor*) savitarpio santykius. Skatinant tvarios ekonomikos projektus ir verslininkus, kurie pašo ekologijos ir suvokia klimato kaitos iššūkius bei energijos ir išskastinių išteklių baigtinumą, būtų akcentuojama aplinkos apsauga.

5.7 **Skatinti** bendruomenės iniciatyvas ir piliečių aktyvumą, sukuriant palankias sąlygas bendruomenei naudingiems ir (arba) bendruomenės inicijuotiems projektams, pasižymintiems europiniu matmeniu. Šiose priemonėse turėtų būti atsižvelgta į įvairovę ir į ypač pažeidžiamas visuomenės grupes, be to, jos galėtų būti sujungtos su Europos savanoriško sertifikavimo mechanizmu, skirtu įmonių socialinei atsakomybei ir galimybei peržiūrėti Bendrijos iniciatyvas.

5.8 Siekiant padėti sukurti verslui steigti palankias sąlygas, būtinas tvirtas išsipareigojimas įgyvendinti tam būtiną politiką. ES 98 proc. visų įmonių sudaro mažosios ir vidutinės įmonės, ir todėl ES sistema, turinti ilgą MVĮ tradicijas, turėtų būti išlaikyta ir tobulinama⁽¹¹⁾:

⁽⁹⁾ BIG ISSUE, ACAF Ispanija.

⁽¹⁰⁾ <http://www.european-microfinance.org> verslumu grindžiamų bendruomenių ir socialinės aprėpties projektų pavyzdžiai.

⁽¹¹⁾ MVĮ dažnai laikoma didžiausia verslininkų grupe, ir rekomendacijos remti jų augimą yra užfiksuotos ETUC ir UEAPME bei dideliame skaičiuje EESRK nuomonių.

- Europos smulkiojo verslo aktas ir „pradėk nuo mažo“ (MVĮ) principas turėtų būti kur kas geriau įgyvendinami daugelyje valstybių narių, be to netenkina krizės iškeltų reikalavimų. MVĮ turi būti sudarytos didesnės galimybės dalyvauti ES projektuose ir viešuosiuose pirkimuose atveriant rinkas ir tokiu būdu padedant šioms įmonėms augti. Verslo inkubatorių, branduolių, mokslo ir technologijų parkų bei partnerystių su akademinė bendruomene panaudojimas padėtų sukurti iniciatyvai palankią aplinką. Tai galėtų apimti ES masto visų sektorių verslininkams skirtą informacijos centrą, sukurtą pagal „vieno langelio“ principą.
- Reikėtų numatyti minimalios **socialinės apsaugos sistemą** savarankiškai dirbantiems asmenims, kurioje būtų numatyti išskirtiniai verslo vadybos aspektai, pirmiausia tokie kaip motinystė, vaiko priežiūra ir įmonės veiklos nutraukimas,
- EESRK ragina **Tarybą priimti Europos bendrovių statutą mažosioms ir vidutinėms įmonėms**, kuris tuo pačiu padėtų įgyvendinti bendrosios rinkos sukūrimo projektą ir palengvintų MVĮ tarptautines operacijas. Šis projektas, kurį inicijavo EESRK, sukuria naujiems verslininkams europinę tapatybę,
- **Būtina geriau informuoti apie Erasmus programą jauniems verslininkams ir ją remti** ⁽¹²⁾. Būtina rasti sprendimų, kaip padidinti jaunuosius verslininkus priimančių įmonių skaičių, ir pripažinti jų indėlį, norint, kad projektas būtų tikrai veiksmingas. Tai galėtų būti „Europos verslininkų apdovanojimas“ ES prekės ženklo pavidalu arba sudaryta galimybė dalyvauti akcijose, kurios padidintų jų žinomumą. Būtina akredituoti ne tik dirbančiųjų, bet ir verslininkų kompetencijas, kurios yra retai visuomenės pripažįstamos, o tuo pačiu ir nepripažįstamas verslininkų indėlis.

5.9 Sutelkti kompetenciją sukuriant suinteresuotųjų subjektų diskusijų platformą, kurioje būtų aptariama, kaip kelti ES inovacijų ir kūrybingumo dvasią ir kultūrą. Geresnis suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas sudarytų galimybę pateikti suderintas ir transversalias politines rekomendacijas, kaip pagerinti akademinės bendruomenės ir pramonės santykius, inovacijų diegimą komerciniuose ir nekomerciniuose

sektoriuose, mokslo darbuotojų judumą, struktūrinių fondų panaudojimą bei pasaulinės geriausios praktikos taikymą, taip pat, kaip sukurti šių skubių klausimų sprendimo sistemą. Siekiant gerinti Europos verslininko įvaizdį, tinkamą XXI amžiui, pilietinis dialogas turėtų padėti kelti verslumo dvasią regioniniu lygmeniu.

5.10 Naujosios kultūros sklaida žiniasklaidos priemonėmis, per verslo „ambasadorių“ tinklą ir pasitelkus sektinus pavyzdžius. Būtina puoselėti kultūrą, kuri pripažįsta verslų mąstymą ir remia iniciatyvas, skirtas naujai įkurtoms ir augančioms įmonėms, socialiai atsakingus verslininkus, viešojo sektoriaus novatoriškumą, darbo kūrybiškumą, verslo perėmimo planavimą ir darbuotojų aktyvumą. Nauja verslo kultūra Europoje reikalauja strateginio vadovavimo ir jos palaikymo per atstovus spaudai arba „ambasadorius“.

6. Krizė yra stimulus Europai ne tik pripažinti savo piliečių potencialą, bet ir puoselėti jų verslumo dvasią ir verslumo kultūrą.

6.1 Ši krizė nėra vienintelė, su kuria susidūrė Europa, ir norint užtikrinti, kad ji būtų pasirengusi priimti naujus iššūkius ateityje, reikia kuo skubiau pradėti įgyvendinti pirmiau minėtus 10 pagrindinių žingsnių, kaip pažangos garantą, o tam dar būtinas:

- Veiksmų planas,
- Europos darbo grupė verslo klausimais,
- Suinteresuotųjų subjektų platforma,
- Europos ir Didžiojo dvidešimtuko aukščiausio lygio susitikimas verslumo klausimais,
- akcija „Atnaujinkime Europą“ (Europa 2020).

6.1.1 EESRK galėtų išplėtoti šias idėjas su suinteresuotomis šalimis artimiausiu metu.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽¹²⁾ Europos Komisijos programa (Įmonių GD) „Įmonių Erasmus verslininkams“

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nuomonė dėl ES atsako kintant pasaulio ekonominės galios pusiausvyrai (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 48/10)

Pranešėjas **Brian CALLANAN**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 punktu, 2010 m. vasario 18 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

ES atsako kintant pasaulio ekonominės galios pusiausvyrai (nuomonė savo iniciatyva).

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. liepos 20 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 135 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Įžanga

1.1 Europos Sąjungos valstybės narės susidūrė su didžiausiu nuosmukiu nuo XX amžiaus ketvirtojo dešimtmečio [...], o atsigavimas išlieka netolygus, trapus ir pažeidžiamas. Giliausia krizė nuo II pasaulinio karo laikų pakeitė pasaulinę pusiausvyrą. Šiomis aplinkybėmis Europa turi iš naujo apibrėžti savo poziciją ir strategiją. Kadangi 85 proc. Europos prekybos vyksta jos pačios rinkose, atsakymus į kai kuriuos kylančius iššūkius galima rasti viduje. Norint užtikrinti, kad tvari ES susidorotų su kylančiais pasauliniais iššūkiiais, labai svarbu didinti paklausą vidaus rinkoje. EESRK parengė nemažai nuomonių šiuo klausimu. Šioje nuomonėje nagrinėjamas ES atsakas į pasaulio ekonomikos krizę: analizuojami ES ekonominės veiklos pasaulinėje rinkoje rezultatų pokyčiai ir tarptautiniai dabartinio Kinijos ir kitų besivystančių šalių ekonomikos augimo padariniai; joje užduodami klausimai, skirti šių tendencijų analizei ir diskusijai apie jų poveikį ES politiniams ir prekybos santykiams su kitomis pasaulio šalimis paskatinti; joje taip pat siūloma įtraukti pilietinės visuomenės mintis ir idėjas į politines diskusijas, kurių išvados turės ilgalaikį padarinių.

1.2 Europa susiduria su didžiulėmis problemomis, susijusiomis su esminiais pasaulio ekonominių, politinių ir prekybos santykių pokyčiais, kurios paspartino dabartinis nuosmukis. Šiame procese ji turi prisitaikyti skatindama augimą, kurdama daugiau ir geresnių darbo vietų, užtikrindama, kad ekonomika taptų ekologiškesnė ir novatoriškesnė; pasiekdama strategijoje „Europa 2020“ nustatytą 75 proc. užimtumo tikslą ir užtikrindama rizikos grupių, pavyzdžiui, jaunimo, moterų, vidutinio amžiaus asmenų ir asmenų, turinčių negalią, įtraukimą.

1.3 Iki šiol Europos projekte didžiausias dėmesys buvo skiriamas vidaus politikai: bendrosios rinkos kūrimas, institucijų struktūra, ginčai dėl lėšų, nesibaigiančios derybos dėl sutarčių. Tam, kad atsigauntų po šio nuosmukio ir sėkmingai persitvarkytų siekdama spręsti XXI amžiaus uždavinius, ateinančių dešimtmetį

Europa privalo teikti prioritetą išorės politikai. Siekdama šio tikslo ES privalo geriau suprasti ir labiau reaguoti į pokyčius, kuriuos lemia nauji JAV ir Kinijos santykiai ir įtakingų besivystančių šalių grupių (pavyzdžiui, BRIC (Brazilija, Rusija, Indija, Kinija)) poveikis.

1.4 Jei ji tai padarys, tuomet, kaip pažymi Komisijos Pirmininkas J. M. Barroso, Europa turi sėkmei reikalingų „išteklių, intelekto, būtinų gebėjimų, istoriją, žmogiškųjų, intelektinių ir kultūrinių išteklių“.

1.5 Savo darbo programoje Komisija įsipareigoja: sumažinti kliūtis tarptautiniam prekybos ir investicijų srautui, užbaigti šiuo metu vykstančias dvišales derybas, geriau įgyvendinti esamus susitarimus ir imtis iniciatyvų pradėti prekybą augimo srityse, pavyzdžiui, pažangiųjų technologijų, paslaugų ir aplinkos srities paslaugų sektoriuose.

1.6 Susirūpinimą kelia tai, kad Europa nė viename pažangiųjų technologijų sektoriuje neužima pirmaujančių pozicijų pasaulio lygmeniu ir kad ES neturi pakankamai pirmaujančių pažangiųjų technologijų bendrovių, kurios galėtų tinkamai naudotis ateities Didelio poveikio technologijomis (DPT).

1.7 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kokie svarbūs yra klausimai, kurie nepatenka į šios nuomonės, kurioje pagrindinis dėmesys skiriamas kovai su protekcionizmu ir klimato kaitos problemos sprendimui, griežtai apibrėžtą taikymo sritį. Šie klausimai susiję su naujai besikuriančių, verslių, į pasaulinę rinką orientuotų įmonių veiklos skatinimu, parama inovacijoms jau susikūrusiose pramonės šakose, Europai strategiškai būtinų sektorių rėmimu, galimybių eksportuoti viešąsias paslaugas, pavyzdžiui, sveikatos apsaugos ir švietimo paslaugas, apsvaistymu ir ES valstybių narių miestų bendradarbiavimo su kitais pasaulio miestais skatinimu.

1.8 Pasaulinis nuosmukis lėmė, kad protekcionistinė politika tapo patrauklesnė. Pasaulio prekybos organizacijos generalinis direktorius Pascal Lamy įspėjo, kad šalys privalo atsispirti šiai pagundai.

1.9 Išorės santykių srityje reikia sėkmingai užbaigti Dohos derybų raundą, bet pasirodo, kad tai sudėtinga. Tuo tarpu ES formuoja naują dvišalių santykių ir susitarimų tiek su išsivysčiusiomis, tiek su besivystančiomis valstybėmis sistemą, kuri turės vis didesnę įtaką pasaulio prekybos politikos priemonėms.

1.10 Kiti svarbūs ES politikos tikslai yra šie: pasiekti abipusį sąsiskumą šiuose naujuose dvišaliuose ES susitarimuose, be kita ko, jei įmanoma, skatinant energetinį saugumą; užtikrinti, kad taisyklės būtų lanksčios ir pritaikomos prie dažnai sparčiai besikeičiančių aplinkybių; panaikinti netarifines kliūtis, įskaitant tarptautines kliūtis, užtikrinti darbo ir kokybės standartų skaidrumą vadovaujantis TDO taisyklėmis; sudaryti laisvosios prekybos sutartis (LPS) dėl su aplinkosauga susijusių prekių ir paslaugų.

1.11 Daugiašaliai aplinkos apsaugos susitarimai turi gerai derėti su tarptautinės prekybos sistemos susitarimais, kad jie taptų abipusiškai palankūs, o ne trukdytų vieni kitiems.

1.12 Energetinis saugumas yra svarbus uždavinys ES sprendžiant klimato kaitos problemą. Pavyzdžiui, derintinos pastangos vedant derybas dėl išorės tiekimo susitarimų (kaip tai jau daroma dvišalių prekybos susitarimų atžvilgiu); parduodant sukauptas žinias ir technologijas, skirtas infrastruktūros stiprinimui, pavyzdžiui, pažangiuosius tinklus arba naujos kartos elektros energijos gamybos technologiją, naudojančią kitas žaliavas nei iškastinis kuras; keičiantis naujomis technologijomis, kuriamomis siekiant įgyvendinti dabartinius ES 20 procentų alternatyviosios energetikos tikslus; ieškant galimybių eksportuoti sukauptas žinias išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimo skatinimo priemonėms kurti ir įgyvendinti.

1.13 Pasaulio valstybės tampa vis labiau viena nuo kitos priklausomos ir tarpusavyje susijusios, todėl politikos formuotojai turi taikyti bendrą požiūrį. Dar niekada Europos bendrosios rinkos ir prekybos politikos tarpusavio sąveika nebuvo tokia svarbi. Taip pat svarbu užtikrinti, kad reikalingomis ES viduje bei jos institucijų tarpusavyje vykdomomis konsultacijomis, taip pat konsultacijomis su valstybėmis narėmis būtų stiprinamas ir remiamas veiksmingas lankstesnės prekybos politikos vystymas, derinimas ir įgyvendinimas.

1.14 Gyventojų lygiu reikia spręsti ekonominės galios pokyčių keliamos baimės ir nesaugumo problemą. Organizuota pilietinė visuomenė turi galimybę ir pareigą padėti žmonėms, politikams ir ekonomikai prisitaikyti prie permainų.

1.15 Komisijos naujoji strategija „Europa 2020“ yra pirminis ES strateginės politikos atsakas į nuosmukį ir kintančią pasaulio ekonominės galios pusiausvyrą. Kad strategija būtų sėkminga, reikalingas koordinuotas Europos, įskaitant socialinius partnerius ir pilietinę visuomenę (citata iš J. M. Barroso pranešimo dėl „Europa 2020“), atsakas. Reaguodama į kintančią pasaulio ekonominės galios pusiausvyrą, ES turi pasikliauti valstybės ir organizuotos pilietinės visuomenės partneryste, kad pasiektų puikių ekonominės veiklos rezultatų ir užtikrintų socialinę sanglaudą.

1.16 Tačiau Komisija turi tik kelias priemones, kuriomis galėtų tiesiogiai daryti įtaką; atsakomybė iš esmės tenka valstybių narių vyriausybėms, kurios dabar taip pat susiduria su didėjančiu vidiniu finansiniu, politiniu ir socialiniu spaudimu.

2. Įžanga

2.1 „Europos Sąjungos valstybės narės susidūrė su didžiausiu nuosmukiu nuo XX amžiaus ketvirtojo dešimtmečio [...], o atsigavimas išlieka netolygus, trapus ir pažeidžiamas“⁽¹⁾. Giliausia krizė nuo II pasaulinio karo laikų pakeitė pasaulinę pusiausvyrą. Šiomis aplinkybėmis Europa turi iš naujo apibrėžti savo poziciją ir strategiją. Kadangi 85 proc. Europos prekybos vyksta jos pačios rinkose, atsakymus į kai kuriuos kylančius iššūkius galima rasti viduje. Norint užtikrinti, kad tvari ES susidorotų su kylančiais pasauliniais iššūkiais, labai svarbu didinti paklausą vidaus rinkoje. EESRK parengė nemažai numonių šiuo klausimu⁽²⁾. Šioje nuomonėje nagrinėjamas ES atsakas į pasaulio ekonomikos krizę: analizuojami ES ekonominės veiklos pasaulinėje rinkoje rezultatų pokyčiai ir tarptautiniai dabartinio Kinijos ir kitų besivystančių šalių ekonomikos augimo padariniai; joje užduodami klausimai, skirti šių tendencijų analizei ir diskusijai apie jų poveikį ES politiniams ir prekybos santykiams su kitomis pasaulio šalimis paskatinti; joje taip pat siūloma įtraukti pilietinės visuomenės mintis ir idėjas į politines diskusijas, kurių išvados turės ilgalaikių padarinių.

2.2 Europa priklauso nuo pasaulio ekonomikos ir šiuo metu dominuoja daugelyje pasaulio rinkų, bet ar ilgai tai tęsis? 1800 m. Europoje ir jos teritorijose Naujajame pasaulyje gyveno 12 proc. viso pasaulio gyventojų, kurie gaudavo maždaug 27 proc. visų pasaulio pajamų. Šis dominavimas aukščiausią tašką pasiekė 1913 m., kai šiose išsivysčiusios ekonomikos šalyse gyveno 20 proc. pasaulio gyventojų, bet jie gaudavo daugiau kaip pusę viso pasaulio pajamų (t. y. daugiau kaip 50 proc.). Šiuo metu gyventojų skaičius Europoje vėl nukrito iki 12 proc. ir jų toliau mažėja, bet mes vis dar gauname apytiksliai 45 proc. pasaulio pajamų⁽³⁾.

⁽¹⁾ Buvusio Europos Parlamento Pirmininko Pat Cox nuomonė, išsakyta neseniai dienraštyje publikuotame straipsnyje „Europe must raise its game now and not later“: <http://www.irishtimes.com/newspaper/opinion/2010/0407/1224267827518.html>.

⁽²⁾ Žr., be kita ko: *Finansų krizė ir jos poveikis realiajai ekonomikai* OL C 255, 2010 09 22, p. 10; *Europos ekonomikos atkūrimo planas (papildoma nuomonė)* OL C 228, 2009 m. rugsėjo 22 d., 149 p.; *Europos ekonomikos atkūrimo planas* OL C 182/2009, 2009 m. rugpjūčio 4 d. 71 p.; *Lisabonos strategija po 2010 m.* OL C 128, 2010 m. gegužės 18 d. 3 p.

⁽³⁾ Istoriko Niall Ferguson straipsnis dienraštyje *Financial Times* (10.4.2010) apie istorijos mokymo antroje studijų pakopoje Jungtinėje Karalystėje reformą

Siekiant veiksmingai reaguoti į dabartinių pasaulio rinkų pokyčių poveikį, EESRK nuomone, ES politikos formuotojams gali tekti skirti daugiau dėmesio naujoms Europos prekybos santykių su kitomis pasaulio valstybėmis realijoms, ypač eksporto srityje, ir labiau į jas atsižvelgti.

3. Bendroji informacija

3.1 Europos prekyba

3.1.1 Europos eksporto mastas siekia apytiksliai 1,3 trilijono JAV dolerių. Išskyrus valstybių narių tarpusavio prekybą, 2008 m. ES vykdė 16 proc. viso pasaulio eksporto, o pagrindinėmis ES eksporto prekybos partnerėmis buvo Jungtinės Valstijos, Rusija, Šveicarija, Kinija ir Turkija.

3.1.2 Globalizuotame pasaulyje, kuriame ES šalys yra pagrindiniai svarbių rinkų dalyviai, ES valstybių narių tarpusavio santykius reglamentuojanti politika privalo atspindėti pasaulio vystymosi raidą, pavyzdžiui, augančios prekybos partnerių (Kinijos, Indijos ir Brazilijos) ekonominės galios įtaką politiniams santykiams. Bet kaip Europa turėtų prisitaikyti? AR ES turi imtis svarbesnio vaidmens pasaulio reikaluose? O gal turi elgtis priešingai ir pripažinti naują sparčiai besiformuojančią pasaulio panoramą, kur pagrindinį vaidmenį vaidina naujoji G-2 (Vašingtono ir Pekino) grupė?

3.1.3 Savo darbo programoje Komisija pripažįsta, kad tarptautinė prekyba yra augimo siekiant užimtumo ir investicijų Sąjungoje varomoji jėga, ir išpareigoja: sumažinti kliūtis tarptautiniam prekybos ir investicijų srautui, užbaigti šiuo metu vykstančias dvišales derybas, geriau įgyvendinti esamus susitarimus ir imtis iniciatyvų pradėti prekybą augimo srityse, pavyzdžiui, pažangiųjų technologijų, paslaugų ir aplinkos srities paslaugų sektoriuose. Itin svarbi sritis bus dvišalių santykių su JAV, Kinija, Japonija ir Rusija gerinimas.

3.2 Europos prekyba pasaulio ekonomikoje

3.2.1 Nuosmukis keičia pasaulio ekonominės galios pusiausvyrą. 2000–2007 m. besivystančiosios ekonomikos šalys, visų pirma Kinija, išplėtė savo investicijų bazę ir šiuo metu, daugiausia dėl eksporto augimo (pvz., 2009 m. gruodžio mėn. 17,7 proc.), pasaulyje atsigauja sparčiausiai. Tuo pačiu laikotarpiu ES eksporto veiklos rezultatai buvo netolygūs, ji patyrė didelių nuostolių kai kuriose dinamiškose rinkose, ypač Azijoje ir Rusijoje.

3.2.2 Kinijoje dėl eksporto atsigauja visa ekonomika, o ES tai tik siekiamybė. Komisija prognozuoja, kad labai padedant sumažėjusiai euro vertei palyginti su pagrindiniais prekybos partneriais ES eksportas 2010 m. išaugo 5 proc., o 2011 m. –

5,1 proc., bet tai nėra spartus nacionalinės ekonomikos atsigavimas už jau aktyviai tarptautinėje prekyboje dalyvaujančių šalių, pavyzdžiui, Vokietijos ir Airijos, ribų ir jis nėra tokiu laikomas⁽⁴⁾.

3.2.3 Europos Komisijos ataskaitoje pažymima, kad ES veiklos rezultatai pažangiųjų technologijų produktų eksporto srityje yra prasti, ir tai kelia susirūpinimą dėl Europos gebėjimo toliau užtikrinti aukščiausią jos produktų kokybę ir novatoriškumą⁽⁵⁾. ES rezultatai paslaugų teikimo srityje taip pat pablogėjo ir nuo 2004 m. iki 2006 m. sumažėjo užimama rinkos dalis. Tai susirūpinimą kelianti tendencija, taip pat neramina tai, kad Europa nėra viename pažangiųjų technologijų sektoriuje neužima pirmaujančių pozicijų pasaulio lygmeniu ir kad ES neturi pakankamai pirmaujančių pažangiųjų technologijų bendrovių, kurios galėtų tinkamai naudotis ateities Didelio poveikio technologijomis (DPT).

3.2.4 Nepaisant šių trūkumų, ES pirmauja prekybos paslaugomis srityje, yra didžiausia prekių eksportuotoja ir antra pagal dydį jų importuotoja, svarbus tiesioginių tarptautinių investicijų šaltinis ir investavimo vieta. Dėl šios priežasties Europai gyvybiškai svarbu išlaikyti ir sustiprinti savo pozicijas pasaulio prekybos arenoje, bet siekiant įgyvendinti šį tikslą būtinas naujoviškas mąstymas, tvirtai pagrįstas kitokios ir daug sudėtingesnės pasaulio prekybos aplinkos realijomis.

3.2.5 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kokie svarbūs yra klausimai, kurie nepatenka į šios nuomonės, kurioje pagrindinis dėmesys skiriamas kovai su protekcionizmu ir klimato kaitos problemos sprendimui, griežtai apibrėžtą taikymo sritį. Šie klausimai susiję su naujai besikuriančių, verslių, į pasaulinę rinką orientuotų įmonių veiklos skatinimu, parama inovacijoms jau susikūrusiose pramonės šakose, Europai strategiškai būtinų sektorių rėmimu, galimybių eksportuoti viešąsias paslaugas, pavyzdžiui, sveikatos apsaugos ir švietimo paslaugas, apsvartymu ir ES valstybių narių miestų bendradarbiavimo su kitais pasaulio miestais skatinimu.

3.3 Ekonominės galios ir politikos pusiausvyros atkūrimas

3.3.1 „Lehman Brothers“, vieno iš seniausių *Wall Street* investicijų banko, bankrotas ir velesnis sąmyšis rinkoje, įskaitant didžiausią pasaulio gamybos nuosmukį po Antrojo pasaulinio karo, paskatino pasaulio ekonomikos griūtį. Valstybės įsikišimas leido išvengti domino efekto pasaulio bankų sistemoje, bet negalėjo užkirsti kelio staigiam ir sparčiam kapitalo srautų mažėjimui.

⁽⁴⁾ 2010 m. pavasario Europos ekonomikos prognozė, Europos ekonomika 2 – 2010 m.

⁽⁵⁾ Europos Komisijos prekybos generalinis direktoratas, „Globalioji Europa: ES veiklos rezultatai pasaulio ekonomikoje“ žr. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2008/october/tradoc_141196.pdf (peržiūrėta 2010 m. vasario 4 d.).

3.3.2 Poveikis prekybai buvo žaibiškas, nes paskolų suteikimas buvo apribotas ir vartotojai sumažino savo išlaidas, todėl įmonės buvo priverstos mažinti gamybą. Vis dėlto neigiamas šių pokyčių poveikis labai skyrėsi įvairiuose prekybos blokuose. Kinijos ekonomika atsigavo sparčiausiai, ypač vyriausybei priėmus sprendimą dėl fiskalinės politikos, dėl kurios ekonomika gavo 580 mlrd. JAV dolerių vertės injekciją sparčiam atsigavimui paskatinti.

3.3.3 2009 m. kovo mėn. politinių veiksmų buvo imtasi Pekine, Londone, Vašingtone ir Frankfurte. G-20 grupės lyderiai pažadėjo skirti 1 trilijoną JAV dolerių TVF ir Pasaulio banko paramos, tuo atkartodami tarptautiniu mastu atskirų valstybių veiksmus. Šiame susitikime tapo aišku, kad ateina nauja, neseniai galią ir (arba) įtaką įgijusių pasaulinio masto veikėjų karta, kurianti naują pasaulio ekonomikos tvarką, drebinanti ekonominius santykius ir galinti daryti rimtą poveikį ES prekybos politikai.

3.3.4 Pernelyg didelio vartojimo šalys, pavyzdžiui, JAV, buvo paragintos mažinti išlaidas, o perteklinį kreditų ir valiutos rezervą turinčios valstybės – didinti vartotojų paklausą. Buvo pabrėžta, kad reikia siekti tvarios ir subalansuotos pasaulio ekonomikos, ir atkreiptas dėmesys į ES suinteresuotumą stiprinti glaudesnę bendradarbiavimą su kitomis pasaulio valstybėmis.

3.3.5 Nepaisant neseniai vėl prasidėjusio augimo, reikia neprarasti budrumo. Ekonomistai abejoja, kokia bus tolesnė pasaulio ekonomikos kryptis. Išlieka neaiškumų dėl to, kada ir koku būdu nustoti taikyti fiskalines paskatas, koks iki šiol buvo jų poveikis ir ilgalaikis tvarumas. Nors po truputį vėl pastebimas augimas, reikėtų nepamiršti ir „nuosmukio žmogiškuoju aspektu“⁽⁶⁾. **Aukštas nedarbo lygis rodo, kad pasaulio lyderiams sunku ginti laisvąją prekybą politinėmis, intelektinėmis ir nacionalinėmis priemonėmis.**

3.3.6 Atsižvelgiant į kintančią galios pusiausvyrą pasaulyje, ES sprendimų priėmimo procese reikia: greitai prisitaikyti prie pokyčių padarinių; pakeisti mąstymą, norint pasiekti šį tikslą; užtikrinti glaudesnę, labiau apgalvotą ir operatyvesnę bendradarbiavimą; remti darbo vietų kūrimo galimybes, pavyzdžiui, ekolo-

gišką ekonomiką; padėti įmonėms perkvalifikuoti savo darbuotojus; padėti bedarbiams įgyti naujų įgūdžių, kad jie galėtų prisitaikyti prie šių naujų galimybių, nes ankstesni struktūriniai pertvarkymai parodė, kad pagalba žmonėms prisitaikyti yra veiksmingiausia politikos priemonė⁽⁷⁾.

4. Du pagrindiniai klausimai

4.1 Protekcionizmas

4.1.1 Pasaulinis nuosmukis lėmė, kad protekcionistinė politika tapo patrauklesnė. Pasaulio prekybos organizacijos generalinis direktorius Pascal Lamy įspėjo, kad šalys privalo atsispirti šiai pagundai⁽⁸⁾. Naudingiausios ES buvo skaidrios ir įgyvendinamos taisyklės, kurios teisingai ir objektyviai sustiprina konkurencingą prekybos aplinką ir sudaro jai sąlygas. Tačiau už ES prekybą atsakingos Komisijos narės Karel De Gucht teigimu, pagrindiniai Sąjungos prekybos partneriai per šią ekonomikos krizę iki šiol jau taikė 280 prekybos ribojimo priemonių. Kyla susirūpinimas, kad šios priemonės gali tapti nauja ir nuolatine bendros prekybos sistemos dalimi.

4.1.2 Šiuo metu viena iš svarbiausių prekybos kliūčių yra dirbtinai žemas renminbi, arba juanio, kursas. Tai, vyriausybės nuomone, yra Kinijos eksporto konkurencingumo užtikrinimas. Tai didelė kliūtis laisvai ir sąžiningai prekybai, todėl palankiai vertinami veiksmai, kurių buvo neseniai imtasi padėčiai palengvinti, tačiau reikalingi ir ilgalaikiai tvarūs pokyčiai Kinijos vyriausybės valiutos kurso politikos srityje.

4.1.3 Paskatų paketais prisidedama prie ekonomikos augimo didinant paklausą, bet jų pagrindinis tikslas yra teikti pagalbą vietos verslo įmonėms. Šalutinis poveikis galėtų būti nekonkurencingų sektorių rėmimas. Konkurencijos ir valstybės pagalbos taisyklės leidžia ES veiksmingai koordinuoti pastangas siekiant to išvengti, o sklandžiai veikianti bendroji rinka užkerta kelią potencialiai žalingam protekcionizmui.

4.1.4 Išorės santykių srityje reikia sėkmingai užbaigti Dohos derybų raundą, bet pasirodo, kad tai sudėtinga. Tuo tarpu ES formuoja naują dvišalių santykių ir susitarimų tiek su išsivysčiusiomis, tiek su besivystančiomis valstybėmis sistemą, kuri turės vis didesnę įtaką pasaulio prekybos politikos priemonėms.

⁽⁶⁾ „Falling Flat: More Evidence that America is Experiencing a Jobless Recovery“, *The Economist*, žr. http://www.economist.com/world/united-states/displaystory.cfm?story_id=15473802 (2010 m. vasario 6 d.).

⁽⁷⁾ Pavyzdžiui, EESRK nuomonėje dėl Europos ekonomikos atkūrimo plano (OL C 228, 2009 9 22, p. 149) siūloma „atsižvelgiant į tikėtinas demografinės tendencijas pažangus ekonomikos restruktūrizavimas turi padėti išlaikyti įmonėje darbuotojus, užuot juos atleidus, ir kelti jų kvalifikaciją, kad sustiprėjus ekonomikai būtų pakankamai išsilavinusių specialistų. Parama bedarbiams turėtų būti siejama su perkvalifikavimu ir kvalifikacijos kelimu.“

⁽⁸⁾ http://www.wto.org/english/news_e/sppl_e/sppl101_e.htm „Lamy warns on protectionism“ PPO naujienos.

4.1.5 Kiti svarbūs ES politikos tikslai yra šie: pasiekti abipusiškumą šiuose naujuose dvišaliuose ES susitarimuose, be kita ko, jei įmanoma, skatinant energetinį saugumą; užtikrinti, kad taisyklės būtų lanksčios ir pritaikomos prie dažnai sparčiai besikeičiančių aplinkybių; panaikinti netarifines kliūtis, įskaitant tarptautines kliūtis, užtikrinti darbo ir kokybės standartų skaidrumą, vadovaujantis TDO taisyklėmis; sudaryti laisvosios prekybos sutartis (LPS) dėl su aplinkosauga susijusių prekių ir paslaugų⁽⁹⁾.

4.1.6 Patvirtinus Lisabonos sutartį reformuojamos ES sprendimų priėmimo procedūros, be kita ko, išplečiama bendro sprendimo procedūra įtraukiant Parlamentą į pagrindines politikos sritis, įskaitant prekybą. Svarbu užtikrinti, kad šios naujos su Taryba, Parlamentu ir Komisija susijusios procedūros leistų greičiau ir lanksčiau pagerinti ES gebėjimą veiksmingai ir darniai reaguoti tiek į aukščiausiojo lygio strateginius prekybos poreikius, tiek į konkrečias kasdienes su prekyba susijusias problemas.

4.2 Klimato kaita

4.2.1 Šiuo metu Europoje sutariama, kad reikia nedelsiant spręsti klimato kaitos problemą. Neįprastas globalizacijos padarinys yra jos sąlygojama tarpusavio priklausomybė. Nevaldoma klimato kaita taps našta ateities kartoms ir sudarys kliūčių globalizacijai sukeldama išteklių kainų šuolius ir ekologines katastrofas, ypač besivystančiose šalyse. Taigi klimato kaita yra ekonominė problema, turinti labai svarbų prekybos aspektą.

4.2.2 ES atlieka pagrindinį vaidmenį tarptautiniu mastu siekiant sušvelninti visuotinį atšilimą pagal Kioto protokolą. Kopenhagos aukščiausiojo lygio vadovų susitikimo klimato kaitos klausimais rezultatai pristabdė Europos pastangas sustiprinti tarptautinį bendradarbiavimą, ypač su besivystančiomis šalimis, kurios pagal išmetamą kiekį iki 2020 m. aplenks išsivysčiusias valstybes. ES taip pat yra susirūpinusi dėl to, kad būtent pasaulio skurdžiausieji labiausiai nukentės nuo visuotinio atšilimo. Todėl ES reikalinga nuosekli, tikroviška ir praktiška politika siekiant užtikrinti, kad ateities kartos nesudurtų su neigiamomis socialinėmis ir ekonominėmis pasekmėmis, kurių galima išvengti.

4.2.3 Klimato kaitą įtraukus į ES prekybos ir vystomąją politiką atsirastų išlaidų ir apribojimų įgyvendinti tikslą, kurio neįmanoma pasiekti, jei kiti stambūs prekybos blokai nesiimtu tokių pat veiksmų⁽¹⁰⁾. Daugiašaliai aplinkos apsaugos susita-

rimai turi gerai derėti su tarptautinės prekybos sistemos susitarimais, kad jie taptų abipusiškai palankūs, o ne trukdytų vieni kitiems. Taigi ar išmintinga rodyti pavyzdį, jei kiti nebus ir iš esmės negali būti priversti juo sekti? Pavyzdžiui, ar galime priversti Kiniją pakeisti savo modelį „moka vartotojas“ ES taikomu modeliu „moka gamintojas“ tam, kad būtų sumažintas išmetamo anglies dioksido kiekis?⁽¹¹⁾ Ar dingo *Wall street* tendencija su Vašingtono pagalba siekti atlikti pagrindinį vaidmenį smarkiai išsiplėtusioje tarptautinėje prekybos anglies apyvartiniais taršos leidimais rinkoje?

4.2.4 Energetinis saugumas yra svarbus uždavinys ES sprendžiant klimato kaitos problemą. Nors pirmiausia ši problema sprendžiama valstybių narių lygiu, taip pat egzistuoja realus ir svarbus ES aspektas, ypač prekybos srityje. Pavyzdžiui, derintinos pastangos vedant derybas dėl išorės tiekimo susitarimų (kaip tai jau daroma dvišalių prekybos susitarimų atžvilgiu); parduodant sukauptas žinias ir technologijas, skirtas infrastruktūros stiprinimui, pavyzdžiui, pažangiuosius tinklus arba naujos kartos elektros energijos gamybos technologiją, naudojančią kitas žaliavas nei iškastinis kuras; keičiantis naujomis technologijomis, kuriamomis siekiant įgyvendinti dabartinius ES 20 procentų alternatyviosios energetikos tikslus; ieškant galimybių eksportuoti sukauptas žinias išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimo skatinimo priemonėms kurti ir įgyvendinti.

5. Atsakas

5.1 Spręsti uždavinius ir pasinaudoti galimybėmis

5.1.1 Siekiant sukurti galimybes Europos prekybos plėtrai, svarbu atvirai pripažinti problemas, kurias ES, jos institucijoms ir valstybėms narėms kelia pasikeitusi pasaulio aplinka. Lisabonos sutartimi nustatytos institucijų reformos, EESRK nuomone, turi būti įgyvendintos veiksmingai ir dar glaudžiau bendradarbiaujant siekiant išspręsti naujų novatoriškų būdų, kaip išlaikyti ES praeities laimėjimus ir pasiekti būsimus tikslus, nustatymo problemą⁽¹²⁾. Veiksmingai intervencijai reikalingas visa apimantis požiūris, pagrįstas aukštu naujausių žinių lygiu, įžvalgumu ir supratimu.

5.1.2 Pasaulio valstybės tampa vis labiau viena nuo kitos priklausomos ir tarpusavyje susijusios, todėl politikos formuotojai turi taikyti bendrą požiūrį. Dar niekada Europos bendrosios rinkos ir prekybos politikos tarpusavio sąveika nebuvo tokia svarbi. Taip pat svarbu užtikrinti, kad reikalingomis ES viduje bei jos institucijų tarpusavyje vykdomomis konsultacijomis, taip

⁽⁹⁾ Į šią darbotvarkę šiuo metu nėra įtraukta diskusija dėl intelektinės nuosavybės taisyklių, bet šį klausimą verta apsvaistinti.

⁽¹⁰⁾ Pavyzdžiui, EESRK darbdavių grupė neseniai pažymėjo, kad „išaugęs tarpusavyje konkuruojančių traukos centrų tarp pasaulyje įtaką darančių subjektų skaičius lėmė labai sudėtingą dvišalių ir daugiašalių santykių sąveiką, kuri, be kita ko, reikalauja įgyvendinti anglies dioksido kiekio mažinimo ir energijos taupymo politiką ir apsaugoti atvirąsias rinkas nuo paslėpto protekcionizmo“. „A New Phase Ahead: Need for a Political and Economic Impetus“, p. 10. Brošiūrą rasite <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.group-1-statements&itemCode=9894>.

⁽¹¹⁾ Vadovaujantis logika, sunku visiškai atmesti Kinijos poziciją: kodėl ji turėtų sutikti su prekių gamybos apmokestinimu, jei tos prekės vėliau suvartojamos išsivysčiusiose šalyse, kur jos nėra apmokestinamos jokių su išmetamo anglies dioksido kiekiu susijusių vartojimo mokesčių?

⁽¹²⁾ Geras būtinų naujovių pavyzdys yra neseniai Pirmininko J. M. Barroso suformuota, iš Komisijos narių sudaryta grupė, kuriai pavesta spręsti mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros finansavimo klausimus, kurių atžvilgiu skirtingi direktoratai atlieka atskirus, bet galbūt iš dalies sutampančius ir (arba) vienas kitą papildančius vaidmenis, turi biudžetus ir atsakomybę.

pat konsultacijomis su valstybėmis narėmis būtų stiprinamas ir remiamas veiksmingas lankstesnės prekybos politikos vystymas, derinimas ir įgyvendinimas.

5.1.3 Gyventojų lygiu reikia spręsti ekonominės galios pokyčių keliamos baimės ir nesaugumo problemą. Organizuota pilietinė visuomenė turi galimybę ir pareigą padėti žmonėms, politikams ir ekonomikai prisitaikyti prie permainų. Protekcionizmo politika keičiantis pasaulio galios pusiausvyrai gali būti tolygi pastangoms sulaikyti potvynį. Veiksmingas būdas spręsti baimės ir nesaugumo problemą yra pagalba asmenims, įmonėms ir vyriausybėms prisitaikyti prie naujų sąlygų. Pavyzdžiui, mažas gimstamumas ir gyventojų senėjimas Europoje kelia daug rimtų ir sudėtingų struktūrinių problemų, kurias reikia spręsti.

5.1.3.1 Svarbiausia politika, atsižvelgiant į strategijos „Europa 2020“ tikslus, yra padidinti dirbančiųjų skaičių. Tam būtina sąlyga – visiems norintiems tėvams užtikrinti vaiko priežiūros galimybes. Konkrečiai tai reikėtų, kad daugiau moterų galėtų likti darbo rinkoje. Šią priemonę reikėtų derinti su pakankamos trukmės vaiko priežiūros atostogomis ir pakankamo dydžio motinystės (tėvystės) pašalpomis. Tokiu būdu sumažinus ekonominę našta tėvams turėtų padėti gimstamumas.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas
pirmininkas
Mario SEPI

5.1.3.2 Be to, nesant darbo jėgos pasiūlą galinčios padidinti imigracijos politikos, už ES ribų produkciją eksportuojančioms įmonėms kyla dilema: apriboti įmonių plėtrą ar perkelti jų veiklą į šalis, kuriose didelė pasiūla⁽¹³⁾? Todėl būtų išmintinga, pateisinama ir skubiai reikalinga apsvarstyti nuoseklios ir įtraukios ES imigracijos politikos, kaip atsako į Europos demografinius pokyčius, galimybę.

5.1.4 Komisijos naujoji strategija „Europa 2020“ yra pirminis ES strateginės politikos atsakas į nuosmukį ir kintančią pasaulio ekonominės galios pusiausvyrą. Kad strategija būtų sėkminga, reikalingas koordinuotas Europos, įskaitant socialinius partnerius ir pilietinę visuomenę (citata iš J. M. Barroso pranešimo dėl „Europa 2020“), atsakas. Reaguodama į kintančią pasaulio ekonominės galios pusiausvyrą, ES turi pasikliauti valstybės ir organizuotos pilietinės visuomenės partneryste, kad pasiektų puikių ekonominės veiklos rezultatų ir užtikrintų socialinę sanglaudą.

5.1.5 Tačiau ši iniciatyva susidurs su daugeliu tų pačių sunkumų, kurie iškilo įgyvendinant Lisabonos strategiją: jos prioritetai gali būti pernelyg skirtingi; įgyvendinimas gali būti sudėtingas; Komisija turi tik kelias priemones, kuriomis galėtų tiesiogiai daryti įtaką; atsakomybė iš esmės tenka valstybių narių vyriausybėms, kurios dabar taip pat susiduria su didėjančiu vidiniu finansiniu, politiniu ir socialiniu spaudimu⁽¹⁴⁾.

⁽¹³⁾ Iš tikrųjų daugelis įmonių jau pasirinko ir tos, kurios pasitraukė iš Europos, taip pat naudojasi daugeliui į ES importuojamų prekių taikomų mažų tarifų teikiamais pranašumais. Dėl šios priežasties siūloma sureguliuoti tokių mokesčių (muitų) sistemą.

⁽¹⁴⁾ Būdama viena iš mažiausių, atviriausių ir labiausiai nuo prekybos priklausomų Europos valstybių, Airija galėtų būti laikoma laboratorija šių priemonių vykdymo eigai stebėti iš arti, nes siekdama prekybos grindžiamo ekonomikos atsigavimo šalies vyriausybė skatina investicijas į trečios ir ketvirtos pakopos studijas siekiant mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros; pasauliniu mastu konkurencingą mokslinių tyrimų sistemą, perkeliančią žinias iš mokslo institutų į rinką; palankesnę konkurencijos aplinką tarptautinėje rinkoje prekiaujančioms Airijos įmonėms; išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimą 20 proc. ir paramą besivystančioms šalims, kovojančioms su klimato kaitos padariniais.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ekonomikos atgaivinimo. Dabartinė padėtis ir praktinės iniciatyvos (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 48/11)

Pranešėjas **Lars NYBERG**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2010 m. kovo 18 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Ekonomikos atgaivinimo. Dabartinė padėtis ir praktinės iniciatyvos (nuomonė savo iniciatyva).

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. liepos 20 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 146 nariams balsavus už, 45 – prieš ir 16 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 2008 m. finansų krizė ir jos sukelta ekonomikos krizė buvo pati giliausia nuo Antrojo pasaulinio karo. 2010 m. pradžioje, pasirodžius pirmiesiems atsigavimo po ekonomikos nuosmukio požymiams, netikėtai prasidėjo vyriausybės obligacijų krizė, kuri šį sykį buvo ne pasaulinė, bet europinė. Būtinybė sumažinti valstybių biudžetams tekusią naštą dėl sąnaudų, susijusių su suteikta parama bankams ir diskrecinėms priemonėms, didėjantis nedarbo lygis ir daugelyje šalių įgyvendinamos papildomos taupymo priemonės – visa tai kelia grėsmę ekonomikos augimui. EESRK mano, kad tokiomis aplinkybėmis būtina ieškoti politinių priemonių, kurios būtų skirtos ne tik ekonomikai atgaivinti, bet – visų svarbiausia – neleisti Europai patirti dar vieno ekonomikos nuosmukio.

1.2 2009 m. ES ekonomikos augimo rodikliai buvo neigiami – -4,1 proc. Iki pavasarį prasidėjusios vyriausybės obligacijų krizės buvo prognozuojama, kad 2010 m. ekonomika augs 0,7 proc. Šiais metais nedarbo lygis turėtų būti apie 10 proc., o darbo jėgos aktyvumo lygis sumažės 2 proc. Vidutinis biudžeto deficitas, kuris 2008 m. buvo 2,3 proc., 2009 m. padidėjo iki 6,8 proc. ir prognozuojama, kad 2010 m. jis pakils iki 7,5 proc. Finansų krizės metu finansų rinkos likvidumas buvo palaikomas didžiulėmis viešųjų lėšų injekcijomis. Prieš krizę vykusį privačių paskolų bumą, jai prasidėjus, pakeitė didelis valstybinio kredito poreikis. Kartu, norint padidinti paklausą, privačiajam sektoriui taip pat reikia paskolų. Valstybių narių ekonomikos būklė labai skiriasi. Valstybės biudžeto deficitas didžiausias Graikijoje, kitose Viduržemio jūros regiono šalyse, Jungtinėje Karalystėje ir Airijoje. Nedarbo lygis aukščiausias Baltijos valstybėse ir Ispanijoje. Visgi Baltijos valstybėms pavyko per labai trumpą laiką griežtomis ekonominėmis priemonėmis sumažinti didelį valstybės biudžeto deficitą ir įveikti neigiamą ekonomikos augimo tendencijas.

1.3 Puolimo strategija

Atsižvelgiant į pastarųjų dešimtmečių ekonominius pokyčius būtų netinkama kalbėti apie *pasitraukimo strategiją*. Turime

naujomis ekonominėmis ir politinėmis iniciatyvomis parengti visuomenei veiklos grafiką, kitaip sakant – *puolimo strategiją*.

1.4 Esminis visuminės paklausos elementas – privatus vartojimas

Suvaržantys pasiūlymai didžiausiam valstybių biudžetų deficitui sumažinti padarė poveikį visai Europos ekonomikai ir savaiminio ekonomikos augimo perspektyvas atidėjo ateičiai. Siekiant užtikrinti augimo procesą, EESRK pabrėžia visuminės paklausos, ypač privataus vartojimo, svarbą. Kad ekonominė parama padarytų esminį poveikį augimui, ją privaloma skirti mažesnes pajamas gaunantiems visuomenės grupėms. Kadangi šios grupės vartojimui išleidžia didžiąją savo pajamų dalį, mažiau lėšų dings iš apyvartos santaupoms didinti. Jeigu sugebėsime pakeisti keletą dešimtmečių vyraujančią tendenciją, kai valstybės daugiau pajamų gauna apmokestindamos kapitalą, o ne darbo jėgą, atrasime būsimą ekonomikos augimo šaltinį. Be abejonės, investicijos ir eksportas yra svarbūs, tačiau atsižvelgiant į tai, kad privatus vartojimas sudaro apie 60 proc. BVP, jo didinimas turi lemiamos reikšmės ekonomikos augimui, ypač dabartinėmis sąlygomis.

1.4.1 Numatomas griežtų taupymo programų poveikis

Aukštas nedarbo lygis, sumažėjusi darbo jėga, mažai didėjantys atlyginimai, valstybės išlaidų apribojimas, keliami mokesčiai ir naujos griežtos taupymo programos sumažins ekonomikos augimo galimybes. Tokiomis aplinkybėmis Komisija turėtų skubiai įvertinti visų šių veiksnių ribojantį poveikį ir pateikti pasiūlymus dėl atsakomųjų priemonių ekonomikos augimui išlaikyti. Augimas yra būtinas kitiems ekonominės politikos tikslams pasiekti. Nedera sėdėti ir laukti, kol griežtos išlaidų taupymo programos pagaliau duos konkrečių rezultatų.

1.5 Konkurencingumo raidos įvertinimas

Svarstant ekonominės politikos tikslus nebuvo tinkamai atsižvelgta į einamosios sąskaitos balansą. Ilgalaikis biudžeto deficitas ir perteklius kai kuriose šalyse akivaizdžiai parodė, kad 2010 m. pavasario ES ekonomikos krizės problemos anksčiau ar vėliau turėjo iškilti į paviršių. EESRK norėtų pabrėžti, kad būtina sumažinti didelius einamosios sąskaitos balanso skirtumus. Tuomet pagrindinis tikslas taptų konkurencingumas, įvertinamas pagal realių vieneto darbo sąnaudų rodiklį, kuris apima darbo užmokesčio ir našumo raidą. Per pastarąjį dešimtmetį Airijos, Graikijos, Italijos, Ispanijos ir Portugalijos konkurencingumas vidutiniškai sumažėjo 10 proc. Biudžeto problemų nebuvo įmanoma išvengti.

1.5.1 Einamosios sąskaitos balanso įtraukimas į Stabilumo ir augimo paktą

Kadangi bendros valiutos zonoje darbo užmokeskis ir našumas kinta nevienodai, padėtį galima pataisyti tik pakeitus santykinį darbo užmokesčių ir pakėlus našumą atsiliekančiose šalyse. Todėl EESRK rekomenduoja Komisijai atlikti einamųjų sąskaitų balanso patikrą, panašią į biudžeto deficito ir valstybės skolos tikrinimus. Tai būtų galima įteisinti iš dalies pakeičiant Stabilumo ir augimo pakto taikomus reglamentus. Einamųjų sąskaitų raida, pagrindinės jos priežastys, darbo užmokesčio ir našumo pokyčiai turėtų būti išsamiai ištirti visose 27 valstybėse narėse, tačiau daugiau įgaliojimų veikti reikėtų suteikti euro zonai priklausančiose šalyse. Tokiu būdu į Stabilumo ir augimo paktą būtų įtraukta realioji ekonomika.

1.5.2 Statistiniai duomenys apie privačius kreditus ir užsienio skolos dalį valstybės skoloje

Į diskusijas dėl Stabilumo ir augimo pakto reikėtų įtraukti naujus statistinius duomenis apie privačius kreditus ir valstybės užsienio skolos dalį visoje skoloje.

1.6 Veiksmingesnis finansų sektoriaus reguliavimas ir veiksmingesnė priežiūros praktika

Finansų sektoriuje būtų tikslinga užtikrinti, jog tam tikra bankų kapitalo dalis ir toliau priklausytų valstybei, kad būtų galima žinoti, kas vyksta bankininkystės sektoriuje. 2010 m. finansiniai įvykiai rodo, kad siūloma finansinė priežiūra ir reguliavimas nėra pakankami. Norint pakeisti finansų sektoriaus elgseną ir rasti naujų būdų valstybės skolai finansuoti, reikia veiksmingiau reguliuoti ir taikyti veiksmingesnę priežiūros praktiką, ypač atsižvelgiant į tai, kaip finansų sektorius elgėsi Graikijos krizės metu.

1.7 Viešosios investicijos į infrastruktūrą ir energetiką

Investuojant svarbiausią dėmesį privaloma skirti aplinkos apsaugai ir kovos su klimato kaita priemonėms. EESRK pritaria apmokestinimui kaip priemonei, kuria rinkai daroma įtaka mažinti pavojingų išmetamųjų teršalų kiekį. Šiuo metu, kai trūksta verslo investicijų, viešasis sektorius turi įsikišti investuodamas į infrastruktūrą ir energetiką. Patikslintame Stabilumo ir augimo pakte nurodoma, kad investicijos neturi būti įtrauktos skaičiuojant perviršinį deficitą.

1.8 Aktyvi darbo rinkos politika

Pagrindinis darbo rinkos politikos uždavinys turėtų būti naujų gebėjimų naujoms darbo vietoms paieška. Taip pat būtina kelti bendrą švietimo lygį. Šiam tikslui pasiekti svarbi strategija „Europa 2020“. Akivaizdu, kad norint pakelti užimtumo lygį, būtina įgyvendinti politiką, suteikiančią kokybiškas vaikų priežiūros paslaugas ir pakankamai ilgas bei deramai apmokamas vaiko priežiūros atostogas.

1.9 Puolimo strategija šeimos politikos ir įgūdžių ugdymo srityje

Sumažėjus bedarbio išmokų poreikiui, šios viešosios lėšos turėtų būti skiriamos šeimos politikai ir įgūdžių ugdymui. Taip pasitraukimo politika tampa puolimo politika. Socialinių sistemų struktūra – savaime suprantama tiek, kiek leidžia finansinės galimybės – privalo užtikrinti gerovę ir užimtumą.

1.10 Nauji pajamų šaltiniai – finansinių sandorių ir anglies dioksido apmokestinimas

Naujas valstybės pajamų šaltinis gali būti finansinių sandorių ir išmetamo anglies dioksido apmokestinimas. Jis ne tik padidins pajamas, bet ir atitinkamai finansų rinkoje sumažins trumpalaikių sandorių skaičių ir pagerins mūsų aplinkos būklę.

1.11 Leidimas EIB leisti euroobligacijas

Leidžiant Europos investicijų bankui leisti euroobligacijas, o ne visas 27 valstybes nares apimančias ES obligacijas, viešasis sektorius galėtų sukaupti naują kapitalą visiškai nepriklausant nuo privataus finansų sektoriaus. Finansinių išteklių reikėtų surasti priešroviniam lygmenyje, pavyzdžiui, įstaigose, atsakingose už profesinių pensijų skyrimą, kad Europos investicijų bankas taptų sąsaja tarp šių kapitalo išteklių ir jų investavimo. Euroobligacijos taip pat galėtų būti ilgalaikio privačių santaupų investavimo priemone.

2. Dabartinė padėtis ⁽¹⁾

2.1 2008 m. finansų krizė ir jos sukelta ekonomikos krizė buvo pati giliausia nuo Antrojo pasaulinio karo. 2010 m. pradžioje, pasirodžius pirmiesiems atsigavimo po ekonomikos nuosmukio požymiams, netikėtai prasidėjo vyriausybės obligacijų krizė, kuri šį sykį buvo ne pasaulinė, bet europinė. Būtinybė sumažinti valstybių biudžetams tekusią naštą, kai buvo teikiama parama bankams ir kitiems sektoriams, taip pat sumažinti kitų

⁽¹⁾ Remiantis Komisijos dokumentais *Europos ekonomikos atkūrimo plano įgyvendinimo pažangos ataskaita ir 2010 m. vasario mėn. tarpinė prognozė*.

diskrecinių priemonių sąnaudas, didėjantis nedarbo lygis ir daugelyje šalių įgyvendinamos papildomos taupymo priemonės – visa tai kelia grėsmę ekonomikos augimui. EESRK mano, kad tokiomis aplinkybėmis būtina ieškoti politinių priemonių, kurios būtų ne tik skirtos ekonomikai atgaivinti, bet – visų svarbiausia – neleistų Europai patirti dar vieno ekonomikos nuosmukio.

2.2 Neigiamas ekonomikos augimas

2.2.1 Kai 2008 m. gruodžio mėn. buvo patvirtintas Europos ekonomikos atgaivinimo planas, 2009 m. ekonomikos augimo prognozės svyravo apie 0 proc. Šis rodiklis pasirodė esąs -4,1 proc. Planas buvo pagrįstas pernelyg optimistiškais prognozėmis, tačiau be fiskalinių paskatų būtų buvę dar blogiau.

2.2.2 Valstybių narių suteiktos ekonominės paramos dydis buvo didesnis nei planuotas 1,2 proc. BVP. 2009 m. ir 2010 m. jis gali siekti 2,7 proc. BVP. Akivaizdžios paramos poreikis valstybėse narėse viršijo planus, tačiau veiksmų, turint omenyje ekonomikos augimo raidą, buvo pernelyg mažai.

2.2.3 Ekonomiką stimuliuo ne tik valstybių biudžeto lėšos. ECB ir kiti centriniai bankai sumažino palūkanų normas beveik iki nulio ir padidino ekonominės sistemos likvidumą iki precedento neturinio lygio. Kai kurios valstybės narės taip pat skyrė didžiules viešųjų lėšų sumas kai kuriems bankams gelbėti. Nepaisant to, šių veiksmų nepakako 2009 m. užkirsti kelią neigiamoms ekonomikos augimo tendencijoms, o tai rodo, kad finansų ir ekonomikos krizė buvo labai gili.

2.2.4 Iki 2010 m. pavasarį prasidėjusios krizės buvo prognozuojama, kad ekonomika augs 0,7 proc. Šis rodiklis mažesnis nei mūsų pagrindinių pasaulinių konkurentų. Kalbant apie teigiamus aspektus, didėja pasitikėjimo rodikliai, ekonomikos augimas paspartėjo kituose pasaulio kraštuose, o pasaulio prekyba beveik grįžo į ankstesnį lygį. Žvelgiant iš neigiamos pusės, 2009 m. ketvirtą ketvirtį verslo investicijos ir toliau mažėjo, pramonės gamyba nerodo ryškių atsigavimo požymių, paklausa pastaruoju metu padidėjo tik tiek, kiek reikia atsargoms sukaupti, ypač žemas pajėgumų išnaudojimo lygis neskatinio investicijų, bankų sektoriaus būklė nesudaro sąlygų didesnėms investicijoms ir visą šią padėtį dar pablogina neramumai vyriausybės obligacijų rinkoje.

2.3 Prekyba

Pasaulio prekyba sužlugo 2008 m. ketvirtąjį ketvirtį. Metais anksčiau jos mastas padidėjo maždaug 20 proc., tačiau 2008 m. jis sumažėjo 12 proc. Kitais ketvirčiais toliau vyravo mažė-

jimo tendencijos. Pats didžiausias sumažėjimo rodiklis per vieną ketvirtį, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų ketvirčiu, buvo apie 30 proc. 2009 m. ketvirtą ketvirtį tendencija pasikeitė ir prekybos mastas padidėjo 4 proc. ES duomenys buvo beveik identiški. ES vidaus prekyba sumažėjo šiek tiek daugiau negu ES užsienio prekyba.

2.4 Darbo rinka

2.4.1 Neigiami padariniai nedarbui vis dar gali didėti, nes, pasikeitus realiosios ekonomikos būklei, paprastai jie išryškėja vėliau. 2010 m. nedarbo lygis Europos Sąjungoje bus apie 10 proc., t. y. padidės 3 proc. per metus. Skirtingose valstybėse narėse jis bus labai nevienodas.

2.4.2 Nedarbas – tik vienas iš neigiamų padarinių, kitas jų – sumažėjęs darbo jėgos aktyvumo lygis. Prarasta apie 2 proc. visos darbo jėgos. Be to, siekdami išsaugoti darbo vietas daug žmonių dirba mažiau darbo valandų, o dėl to darbo jėga sumažėja dar 1 proc. Ekonomikai atsigaunant pastarasis rodiklis tikriausiai pirmiausia grįš į normalią padėtį. Ekonomikos augimas turi būti pakankamai aukštas. Kitai tai bus „darbo vietų nekuriantis augimas“.

2.5 Valstybių biudžeto deficitai

Vidutinis biudžeto deficitai, kuris 2008 m. buvo 2,3 proc., 2009 m. padidėjo iki 6,8 proc., ir prognozuojama, kad 2010 m. pakils iki 7,5 proc. Padėtį pablogino ne tik aktyvios paramos priemonės, bet ir dėl savaiminių stabilizatorių padidėjusios išlaidos bei sumažėjusios mokesčių pajamos. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) duomenimis, šios socialinės apsaugos priemonės išgelbėjo daugiau darbo vietų Europoje nei kitose šalyse.

2.6 Finansų rinka

2.6.1 Padėtis finansų rinkoje nėra aiški net 2010 m. Neaišku, dėl kokių priežasčių ir toliau mažai investuojama: dėl tebesitęsiančio nepakankamo likvidumo, kredito įstaigų vengimo prisiimti riziką ar nepakankamos pramonės sektoriaus paklausos.

2.6.2 Siekiant tvaraus ekonomikos atgaivinimo būtina užtikrinti, kad kredito rinkoje vėl būtų sudaroma daugiau ilgalaikių sandorių, o ne itin trumpalaikiai sandoriai. Ši mintis toliau plėtojama EESRK nuomonėje dėl finansinių sandorių apmokestinimo ⁽²⁾.

⁽²⁾ Žr. Nuomonę dėl Finansinių sandorių mokesčio.

2.6.3 Nuo 2006 m. iki pat finansų krizės protrūkio nepaprastai padaugėjo privačių kreditų⁽³⁾. Euro zonoje, kaip ir JAV, privačių asmenų įsiskolinimas išaugo dvigubai. Privačiojo sektoriaus išlaidos buvo didelės ir kai kuriose šalyse jos sukūrė didelį einamosios sąskaitos deficitą. 2009 m. šis kredito burbulas sprogo, jį iš dalies pakeitė valstybės skolos. Ateinančiais metais valstybių biudžeto deficitas ir toliau bus didelis. Tačiau, norint atgaivinti ekonomiką, reikia didinti privačiojo sektoriaus paklausą. Abiem reikia kreditų.

2.6.4 Pensijų fondams skaudų smūgį sudavė didžiulis akcijų nuvertėjimas, kuris, kaip apskaičiuota 2009 m. realiomis kainomis, sudaro 24 proc.⁽⁴⁾ Kyla pavojus pensininkų pajamų lygiui, o tai turės neigiamą poveikio galimybei padidinti privačiojo sektoriaus paklausą. Išmokos iš pensijų fondų mokamos labai ilgą laiką, tačiau pensijų fondų aktyvai investuojami daug trumpesniam laikotarpiui. Todėl finansų rinkoje susidaro didesnis tiek pensijų fondų, tiek ir kitų pensijas mokančių įstaigų, pavyzdžiui, draudimo bendrovių, ilgalaikio skolinimosi poreikis.

2.7 Šalių ypatumai

2.7.1 Iš didžiųjų valstybių narių BVP labiausiai sumažėjo Vokietijoje ir JK. Kalbant apie mažąsias valstybes nares, 2009 m. didžiausias BVP kritimas užfiksuotas visose trijose Baltijos valstybėse. Šis rodiklis smuko po keletą metų stebėto labai didelio BVP augimo. Tuo laikotarpiu darbo užmokestis taip pat buvo didinamas labai sparčiai (greičiau nei augo našumas), tačiau Baltijos šalys, ypač Lietuva, labai staigiai reagavo į krizę sumažindamos atlyginimus. 2009 m. darbo užmokestis labiausiai didėjo Graikijoje, kurioje nebuvo užfiksuota atitinkamo našumo augimo. 2009 m. išskirtinę padėtį užėmė tik Lenkija, kurios ekonomikos augimo rodiklis buvo teigiamas – 1,7 proc. Šį rezultatą padėjo pasiekti padidintos viešosios investicijos ir privatus vartojimas, taip pat gana geri užimtumo rodikliai.

2.7.2 2009 m. užimtumo lygis labiausiai smuko taip pat Baltijos valstybėse, po jų sekė Bulgarija ir Ispanija. Nė vienai valstybei narei nepavyko išsaugoti tokio paties užimtumo lygio, tačiau Vokietijoje jis sumažėjo tik 0,4 proc. 2009 m. nedarbo lygis buvo didžiausias Latvijoje (21,7 proc.), taip pat Lietuvoje, Estijoje, Ispanijoje, Slovakijoje ir Airijoje.

2.7.3 Per 2010 m. vyriausybės obligacijų suirutę paaiškėjo, kad Graikijos biudžeto deficitas sudaro apie 13 proc. BVP, o tai paskatino spekuliacinius išpuolius prieš eurą. Panašus deficitas nustatytas ir Jungtinėje Karalystėje. Ispanijos biudžeto deficitas tapo nepakeliamai aukštas praktiškai „per naktį“. Šios valstybės, taip pat Portugalija, Italija, Airija didelio biudžeto deficito ir

valstybės skolos problemą ėmėsi spręsti įvesdamos griežtas taupymo priemones.

3. Praktinės iniciatyvos sėkmingam ekonomikos atgaivimui

3.1 Puolimo, o ne pasitraukimo strategija

3.1.1 Daug diskutuota apie pasitraukimo strategiją, t. y. bet kokios papildomos valstybės paramos ekonomikai atšaukimą. Teisinės priežastys – taisyklė, kad biudžeto deficitas neturi viršyti 3 proc. BVP ribos, ir valstybės skolos apribojimas iki 60 proc. BVP. Kaip Komisija teisingai nurodo savo komunikate „2020 m. Europa“, „paramos priemonės turėtų būti nutrauktos tik tada, kai nebeliks abejonių dėl ekonominio atsigavimo“⁽⁵⁾. Atsižvelgiant į visus mūsų šalių ekonomikai kylančius neišikumus, bus labai sunku nuspręsti, kada tokių abejonių nebeliks. Suvaržantys pasiūlymai didžiausiam valstybių biudžetų deficitui sumažinti padarė poveikį visai Europos ekonomikai ir savaiminio ekonomikos augimo perspektyvas atidėjo ateičiai. Be to, pasitraukimo strategija šia prasme reiškia, kad nutraukus minėtas paramos priemones galime grįžti į iki krizės buvusią padėtį. Negalima leisti, kad taip atsitiktų.

3.1.2 Visų pirma, finansų sektoriuje įgyvendinama arba rengiamasi įgyvendinti daug pokyčių. Tikimasi, kad šis sektorius taps skaidresnis ir atsparus krizėms. Antra, dabartinė padėtis kituose ekonomikos sektoriuose taip pat turi pasikeisti. Priešingu atveju kyla aiškus pavojus, kad problemos, su kuriomis susidūrėme pastaraisiais metais, pasikartos ir vėl.

3.1.3 Nagrinėdami pastaraisiais dešimtmečiais įvykusius ekonominius pokyčius, privalome ieškoti naujų ekonominių ir politinių iniciatyvų, kurios sumažintų ekonomikos rizikingumą. Negalima siūlyti pasitraukimo strategijos, nes kuriant pasitraukimo strategijos planą taip pat priimame sprendimus dėl visuomenės formavimosi, t. y. apibrėžiamo puolimo strategiją.

3.2 Visuminė paklausa

3.2.1 Teoriškai, ekonomikos augimą galima užtikrinti dviem būdais: gaminti daugiau taikant tuos pačius darbo metodus arba tobulinti darbo metodus siekiant geriau išnaudoti turimus gamybos išteklius. Ekonomikos būklė lemia, kuris iš jų labiau akcentuojamas. Pakilimo laikotarpiu išnaudojami visi ištekliai, ir vienintelis būdas didesniai ekonomikos augimui pasiekti – tai investuoti į novatoriškus gamybos metodus. Tokiu ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, kuris prasidėjo 2008 m., yra daug neišnaudojamų išteklių, o juos būtina išnaudoti. Todėl turi būti vykdoma paklausą didinanti politika. Deja, visuminė paklausa nebeprapažįstama kaip reali ekonomikos augimo varomoji jėga.

⁽³⁾ Europos politikos studijų centras (CEPS), Nr. 202, 2010 m. vasario mėn.

⁽⁴⁾ OECD, „Pensijos iš pirmo žvilgsnio“ (*Pensions at a glance*), 2009 m.

⁽⁵⁾ COM(2010) 2020, 4.1 punktas.

3.2.2 Kad vykdомomis priemonėmis pavyktų padidinti paklausą, jos ne tik turi daryti tiesioginį poveikį vartojimui bei investicijoms, bet ir didinti vartotojų ir investuotojų pasitikėjimą. Ekonomikos pakilimo metu didesnis pasitikėjimas gali būti toks pats svarbus kaip savaiminiai stabilizatoriai ekonomikos nuosmukio laikotarpiu. Pasitikėjimas gali padidinti valstybės priemonių poveikį ir užtikrinti, kad ekonomikos pakilimas taptų savaiminiu procesu. Kad taip būtų, svarbus ne tik suteikiamos paramos dydis, bet ir visuomenės grupės, kurioms ji skirta. Mažesnes pajamas gaunančios visuomenės grupės vartojimui išleidžia didžiąją savo pajamų dalį. Todėl kuo daugiau paramos bus suteikta šioms visuomenės grupėms, tuo mažiau lėšų dings iš apyvartos santaupoms didinti.

3.2.3 Pradiniame ekonomikos atgaivinimo plane numatytas poveikis gali būti mažesnis nei tikėtasi, nes daugelis valstybių narių priemonių jau buvo suplanuotos ir nesuteikė jokio papildomo postūmio ekonomikos augimui. 2010 m. pavasarį Komisija teisingai pabrėžė, kad ekonomikos augimą skatinančios priemonės turi būti veiksmingos socialiniu požiūriu. 2010 m. prognozuojamas augimas yra mažesnis kaip 1,5 proc., kurį daugelis ekonomistų laiko potencialiu ES ekonomikos augimu. Tačiau, net jei augimas siektų 1,5 proc., nedarbo lygis ir biudžeto deficitas nebus sumažintas pakankamai greitai.

3.2.4 EESRK norėtų pabrėžti visuminės paklausos svarbą siekiant užtikrinti augimo procesą ir ypač atkreipti dėmesį į privataus vartojimo reikšmę.

3.2.5 Svarbu daugiau investuoti. Persvarstytame Stabilumo ir augimo pakte numatyta, kad perviršinio deficito procedūros koregavimas gali būti atidėtas, jeigu patirtos papildomos išlaidos buvo skirtos investicijoms. Tačiau investicijos ne visada yra vienintelė priemonė didesniai augimui užtikrinti.

3.2.6 Taip pat nepakanka daugiau eksportuoti. ES prekyba daugiausia vyksta tarp valstybių narių. Išorės prekyba – eksportas į kitus pasaulio ekonominius regionus – jau senokai yra nusistovėjusi ties 10 proc. ES BVP. ES prekyba sudaro trečdalį pasaulio prekybos. Tačiau, jeigu neatsižvelgsime į ES vidaus prekybą, jai tektų tik 16 proc. pasaulio prekybos. Prekybos svarba didelė, ji taip pat parodo pasaulinio konkurencingumo mastą. Yra požymių, kad padidėjo eksportas į kitus pasaulio kraštus. Tai, žinoma, geras ženklas, tačiau jis menka paguoda nepakankamų investicijų ir prastėjančios darbo rinkos sąlygomis.

3.2.7 TDO duomenimis⁽⁶⁾, ilgiau nei dešimtmetį visame pasaulyje vyrauja tendencija, kai valstybės daugiau pajamų gauna apmokestindamos kapitalą, o ne darbo jėgą. 1999–2007 m. laikotarpiu ES 27 įmonių pelno dalis sukurtame BVP išaugo nuo 37 iki 39 proc. Ji labai sumažėjo 2008 m.

⁽⁶⁾ TDO „2009 m. pasaulinė darbo užmokesčio ataskaita. Nauja redakcija“ (*Global Wage Report 2009 Update*), 2009 m. lapkričio mėn.

antrąjį pusmetį – iki 36 proc., tačiau 2009 m. padidėjo iki 37 proc.⁽⁷⁾ Tai rodo, kad padidėjo pajamų pasiskirstymo nelygybė.

3.2.8 Didžiausią BVP dalį sudaro privatus vartojimas. Jo dalis labai skiriasi priklausomai nuo veiksmų, kurių ėmėsi viešieji ir privatieji subjektai atsižvelgdami į savo šalies politinę sistemą. Vis dėlto, pasikeitusi privataus vartojimo dalis galėtų būti pajamų pasiskirstymo pokyčio rodiklis. 2008 m. vartojimas sudarė tik 58 proc. ES BVP, nors 2005 m. jo dalis buvo 60 proc., o 2000 m. – 61 proc. Nors laikui bėgant šis rodiklis pasikeitė labai nedaug, jis parodo, kad dar yra galimybių didinti privatų vartojimą siekiant užtikrinti didesnę visuminę paklausą⁽⁸⁾, kuri yra itin svarbi dabartinėmis ekonominėmis sąlygomis.

3.2.9 Tačiau 2010 m. aukštas nedarbo lygis ir sumažėjęs darbo jėgos aktyvumas, kartu su itin nuosaikiu darbo užmokesčio didinimu, nerodo jokių padidėjusio vartojimo požymių – veikiau atvirkščiai. Todėl valstybės paramos priemonių sumažinimas šiuo metu nėra tinkama politika. Priešus prie šios išvados, dabartinė padėtis (2010 m.), kai labai mažinamos viešosios išlaidos ir didinamos mokestinės pajamos, yra itin sudėtinga žvelgiant iš ekonominės politikos perspektyvos. Šis neišvengiamas visuminės paklausos sumažėjimas dėl neskiriamų valstybės biudžeto lėšų, be abejonės yra prokliškas reiškinys, nes jis apribos ekonomikos augimo galimybes. Jo poveikis, kai visų pirma sumažės viešojo sektoriaus darbuotojų pajamos, bus jaučiamas visoje ekonomikoje sumažėjusia paklausa. Ekonomikos augimas negalės pasiekti savo potencialaus lygio.

3.2.9.1 Europos Sąjungai būtų itin naudinga numatyti, koks gali būti šių naujų valstybės biudžeto sumažinimo priemonių ribojamasis poveikis. Šios priemonės buvo drastiškos. Europos Sąjungai nemažiau svarbu užtikrinti, kad šalys, esančios ne tokioje sudėtingoje padėtyje, imtųsi atsakomųjų priemonių, t. y. didintų visuminės paklausos lygį. Komisija skubos tvarka turi įvertinti jos mastą ir tada pateikti atitinkamų pasiūlymų. Komisija ketina tai padaryti 2010 m. lapkričio mėn. ekonominėse prognozėse. Tai pernelyg vėlu. 2010 m. pirmąjį ketvirtį ekonomika augo 0,7 proc., panašiai kaip prognozuota, tačiau tai buvo prieš pradėdant įgyvendinti griežtas taupymo programas. Nedera sėdėti ir laukti, kol šios griežtos išlaidų taupymo programos pagaliau duos konkrečių rezultatų.

⁽⁷⁾ Eurostatas, *Euroindicators* 61/2010, 2010 m. balandžio 30 d.

⁽⁸⁾ Šie rodikliai apskaičiuoti remiantis Eurostato duomenimis. Skirtumai tarp valstybių narių yra neįtikėtina dideli, pavyzdžiui, nuo 46 proc. Švedijoje iki 75 proc. Graikijoje. Vartojimo dalis šiek tiek sumažėjo daugelyje šalių, tačiau kai kuriose jų šis rodiklis pasikeitė radikaliai. Sunku paaiškinti, kodėl Jungtinėje Karalystėje per 8 metus jis sumažėjo nuo 72 iki 60 proc.

3.2.9.2 EESRK mano, kad dabartinė ekonominė padėtis reikalauja naujų diskusijų. 3 proc. valstybės biudžeto deficito turėtų būti išlaikytas, tačiau be to dar būtina apsvarstyti didžiulius biudžeto deficito skirtumus, nes šalys, kurių biudžeto deficitas labai didelis, turi galutinai konsoliduoti savo valstybės biudžetą. Reikalavimai kitoms šalims, kurių biudžeto deficitas yra 3 proc. BVP (arba nežymiai šią ribą viršija), turėtų būti švelnesni. Jeigu vis dar yra galimybė finansuoti biudžeto deficitą taikant santykinai mažas palūkanų normas, turėtume laikinai susilaikyti nuo pernelyg ribojančių biudžeto priemonių. Persvarstyto Stabilumo ir augimo pakto peržiūra nuo 2005 m. rodo, kad šios priemonės labai panašios į tuomet padarytus pataisymus, ypač susijusius su viešosiomis investicijomis ir ekonomikos nuosmukio laikotarpiais.

3.3 Einamosios sąskaitos balansas grįžta į politinę darbotvarkę

3.3.1 Kainų stabilumas, ekonomikos augimas ir visiškas užimtumas jau seniai yra patys svarbiausi ekonominės politikos tikslai, kuriais siekiama užtikrinti klestėjimą ir gerovę. Biudžeto balansas ir valstybės skola yra tarpiniai tikslai, būtini galutiniams tikslams pasiekti. Ilgą laiką nebuvo atsižvelgta į du tikslus. Vienas jų – teisingas pajamų paskirstymas. Antrasis – einamosios sąskaitos balansas. Šio tikslo svarba pamažu užsimiršo. Tai buvo klaida. Bendrojoje rinkoje, turinčioje bendrą valiutą, šis tikslas yra esminis.

3.3.2 Vertinant einamosios sąskaitos balansą, t. y. prekybos su kitomis šalimis balansą, buvo galima labai aiškiai numatyti, kokia padėtis susiklostys euro zonoje. Šiuo metu ir laikui bėgant didelis einamosios sąskaitos deficitas susidarė Graikijoje. Vokietijoje, Nyderlanduose ir Švedijoje ilgą laiką buvo fiksuojamas perteklius. Kita vertus, deficitas nustatytas daugumoje Viduržemio jūros regiono šalių, tačiau didžiausias deficitas, atrodo, susidarė Bulgarijoje.

3.3.3 Net ir didelis trumpalaikis einamosios sąskaitos deficitas arba perteklius nėra problema. Problemos iškyla tada, kai jie išlieka daugelį metų arba kai importuotas kapitalas nėra tinkamai investuojamas ir dėl to nerealizuojamas potencialus našumo augimas. Iš euro zonos šalių Graikija, Portugalija, Ispanija, Italija ir Airija turėjo gana didelį deficitą iš esmės nuo euro įvedimo. Už euro zonos ribų ypač didelis deficitas susidarė Baltijos valstybėse ir Bulgarijoje. Didelis deficitas gali būti panaikintas tik įgyvendinus labai griežtą ekonominę politiką, kokią 2009 m. pradėjo Estija, Latvija ir Lietuva.

3.3.4 Atkreipęs dėmesį į didelius skirtumus tarp valstybių narių, EESRK norėtų pabrėžti, jog būtina sumažinti daugumą jų. Todėl pagrindiniu tikslu turime nurodyti konkurencingumą. Konkurencingumas įvertinamas pagal realių vieneto darbo sąnaudų rodiklį, kuris apima bendrą darbo užmokesčio ir našumo raidos poveikį. Euro zonoje savo konkurencingumą itin padidino Vokietija ir Austrija, sumažindamos realias vieneto darbo sąnaudas. Kita vertus, nuo 2008 m. darbo užmokesčio

lygis Vokietijoje augo sparčiau nei našumas, todėl pablogėjo jos konkurencinė padėtis. Per pastarąjį dešimtmetį Airijos, Graikijos, Italijos, Ispanijos ir Portugalijos konkurencingumas vidutiniškai sumažėjo 10 proc.⁽⁹⁾ Ilgalais konkurencingumo mažėjimas gali sukelti biudžeto problemų. Šis poveikis tapo akivaizdus 2010 m. Nebuvo pakankamai aiškiai pastebėta pagrindinė priežastis – konkurencingumo pokyčiai.

3.3.5 Kadangi svyruojantys valiutų kursai nebeprispaudžia euro zonos „priemonių paketui“, santykinio konkurencingumo pokyčius, kartu su aukštesnėmis nei kitose šalyse kainomis, galima stebėti „realiuose valiutų kursuose“. Turint omenyje tai, kad bendros valiutos zonoje darbo užmokestis ir našumas kinta nevienodai, vienintelis būdas problemoms išspręsti – pakeisti santykinį darbo užmokestį arba investicijomis pakelti našumą atsiliekančiose šalyse. Būtų absurdiška reikalauti šalių, kuriose geros našumo tendencijos, jį sustabdyti.

3.3.6 2010 m. pavasario krizės patirtis rodo, kad Eurostatui reikėtų suteikti įgaliojimus atlikti nacionalinių statistikos biurų auditus. Tikslī statistika bus dar svarbesnė, jeigu statistikos duomenys apie einamosios sąskaitos balansą, darbo užmokesčio ir našumo raidą bus pagrindas naujoms politinėms diskusijoms Europos lygiu.

3.3.7 EESRK siūlo biudžeto balanso ir valstybės skolos tikslus papildyti einamosios sąskaitos balanso tikslu. Šiuo atveju neįmanoma taikyti vieno rodiklio. Teigiamas einamosios sąskaitos balansas tam tikrose šalyse visada gali būti neigiamu einamosios sąskaitos balansu kitose valstybėse. Problema iškyla tada, kai skirtumas pernelyg didelis arba atsiranda pernelyg staigiai ir kai importuotas kapitalas nepanaudojamas investicijoms į našumo didinimą.

3.3.8 Todėl EESRK rekomenduoja Komisijai atlikti einamųjų sąskaitų balanso patikrą, panašią į biudžeto deficito ir valstybės skolos tikrinimus. Šią mintį jau yra iškelusi ir pati Komisija savo ekonominėse gairėse ir dokumente dėl ekonomikos atkūrimo stiprinimo. Šiuos klausimus taip pat svarsto speciali Ekonomikos valdysenos darbo grupė, kuriai pirmininkauja Europos Vadovų Tarybos pirmininkas Herman Van Rompuy.

⁽⁹⁾ „Krizė euro zonoje ir kaip ją įveikti“ (*Crisis in the euro area and how to deal with it*), Europos politikos studijų centras (CEPS), 2010 m. vasario mėn.

3.3.9 EESRK norėtų sustiprinti šių pasiūlymų esmę. Naujasis einamosios sąskaitos tikslas turėtų būti vertinamas taip pat, kaip ir Stabilumo ir augimo pakte jau nustatyti kiti du tikslai. Komisija visose 27 valstybėse narėse turėtų išsamiai ištirti einamąsias sąskaitas ir esminius darbo užmokesčio ir našumo pokyčius. Įgaliojimai imtis veiksmų prieš neigiamus rodiklius turinčias valstybes turėtų būti didesni euro zonos šalių atžvilgiu, kaip ir valstybės biudžeto deficito ir skolos atveju. Europos veiksmai turėtų būti taikomi politikos krypties keitimui, o ne praktiniam jos įgyvendinimui. Pastarasis ir toliau priklausys valstybių narių kompetencijai pagal subsidiarumo principą. Paprasčiausiai iš dalies pakeičiant reglamentus, taikomus Stabilumo ir augimo paktui, į jį gali būti įtraukta realioji ekonomika arba, kitais žodžiais tariant, makroekonominiai aspektai.

3.3.10 Krizė parodė, kad reikia tobulinti ir kitus Stabilumo ir augimo pakto aspektus. Statistinius duomenis apie privačias paskolas ir valstybės užsienio paskolų dalį valstybės skoloje reikėtų skelbti kartu su įprasta statistika, numatyta Stabilumo ir augimo pakte. Šie nauji duomenys galėtų būti ankstyvojo išpėjimo sistema ir daryti spaudimą šalims, kuriose ekonominė padėtis sudėtinga.

3.4 Kitos svarbiausios sritys kuriant naują Europos ekonomiką

3.4.1 Valstybės finansinė parama, finansų sektoriaus reguliavimas

3.4.1.1 Siekiant išvengti katastrofiškų padarinių tam tikriems ekonomikos sektoriams, visų pirma automobilių gamybos pramonei, buvo suteikta didelė valstybės parama. Dabartinėmis sąlygomis „įprastinė“ Europos valstybės pagalbos politika nebuvo panaudota tokiai paramai sustabdyti.

3.4.1.2 Išpūdingiausia parama buvo suteikta finansų sektoriui. Kai kuriose Europos šalyse, taip pat JAV, keletas bankų buvo iš dalies nacionalizuoti. Be abejonės, šios politikos bus atsakyta, tačiau tai gali užtrukti keletą metų. Net ir laikui bėgant būtų tikslinga valstybių narių finansų politikoje užtikrinti, kad tam tikra bankų kapitalo dalis ir toliau priklausytų valstybėms, bent jau kaip priežiūros priemonė, kad būtų galima žinoti, kas vyksta bankininkystės sektoriuje.

3.4.1.3 Tam tikri finansų sektoriaus subjektai, gavę precedento neturinčią paramą iš vyriausybių, vėliau dalyvavo spekuliaciniuose išpuoliuose euro zonos šalių vyriausybės obligacijų rinkoje Graikijos krizės metu. Finansų rinka bandė perimti sprendimų priėmimo galią iš politikų. Prasidėjus itin sunkiai krizei politikai atgavo savo galią. Politikus galima kritikuoti dėl nesugebėjimo imtis veiksmų, kol neprasidėjo rimta krizė: taip buvo ir finansų krizės, ir vyriausybės obligacijų krizės atveju. Tai rodo, kad siūlomas reguliavimas ir finansinė priežiūra nėra pakankami. Norint pakeisti finansų institucijų elgseną ir

rasti naujų būdų valstybės skolai finansuoti reikia veiksmingiau reguliuoti ir taikyti veiksmingesnę priežiūros praktiką.

3.4.2 Ekologiškesnė ekonomika

Ilgalaikėje perspektyvoje investuojant svarbiausią dėmesį privaloma skirti aplinkos apsaugai ir kovos su klimato kaita priemonėms. Investicijų struktūrą reikia pradėti keisti dabar. Komisija mano, kad susidaro išpūdis, jog mūsų tarptautiniai konkurentai yra labiau linkę įgyvendinti tokius pokyčius. Šie pokyčiai yra labai svarbūs ne tik aplinkos apsaugos tikslais, bet ir Europos konkurencingumui pasauliniu mastu užtikrinti. Sukurtos naujos darbo vietos galėtų pakeisti naikinamus etatus. Tokiu būdu ekonomikos tvarumas būtų suderintas su aplinkos ir socialiniu tvarumu. EESRK, kaip ir Komisija savo pasiūlyme dėl bendrų ekonominės politikos gairių, pritaria apmokestinimui kaip priemonei, kuria rinkai būtų daroma įtaka mažinti pavojingų išmetamųjų teršalų kiekį.

3.4.3 Infrastruktūra ir energetika

Kai trūksta verslo investicijų, investuoti turi viešasis sektorius. Jos reikalingos kaip postūmis ekonomikai augti ir dideliems infrastruktūros ir energetikos investicijų poreikiams patenkinti. Naujas bankininkystės sektoriaus nenoras prisiimti riziką teikiant kreditus verslui skaudžiai atsiliepia MVĮ. Nepaisant dabartinių problemų, susijusių su vyriausybių obligacijomis, daugumoje šalių vis dar mokama palūkanų normos priemonė už vyriausybės obligacijas, o tai yra naudinga viešosioms investicijoms. Persvarstytame Stabilumo ir augimo pakte nurodoma, kad investicijos neturi būti įtrauktos apskaičiuojant perviršinių deficitą.

3.4.4 Aktyvi darbo rinkos politika

Darbo rinkos politika turi būti aktyvi ir neapsiriboti ekonomine parama bedarbiams. Buvo įgyvendinta daug skirtingų programų perkvalifikuoti tiek vis dar dirbančius darbuotojus, tiek ir bedarbius. Daug vilčių teikia „švietimo visiems“ tikslas Ispanijos, Belgijos ir Vengrijos programoje. Įtraukioji politika turi ne tik užtikrinti žmonėms galimybę gauti darbą, bet ir sudaryti jiems palankesnes sąlygas aktyviau dalyvauti visuomenės gyvenime.

3.4.4.1 Nustatytas tikslas padidinti užimtumo lygį, kaip strategijoje „Europa 2020“, niekada nebus pakankamas. Siekiant pagerinti užimtumo lygį, turi būti suformuluota politika šiose esminėse srityse:

— Viena jų – įgūdžių ugdymo politika. Mokymasis visą gyvenimą yra privalomas. Didelė problema – išsiaiškinti, kas turi už tai mokėti. Visuomenė, darbdaviai ar darbuotojai? Tam tikru mastu visi trys turi prisidėti prie finansavimo.

- Viso to pagrindas – bendras švietimo lygis. Europa turi kelti bendrų žinių lygį.
- Akivaizdu, kad norint padidinti užimtumo lygį, būtina įgyvendinti politiką, suteikiančią kokybiškas, nebrangiai kainuojančias vaikų priežiūros paslaugas ir pakankamai ilgas bei deramai apmokamas vaiko priežiūros atostogas, kurios būtų paskata turėti vaikų.
- Daug kliūčių užkerta žmonėms kelią kreiptis dėl darbo. Stengiantis užtikrinti didesnę darbo jėgos aktyvumą gali prireikti atskiros politikos kiekvienam trūkumui šalinti.

3.4.5 Socialinė politika

3.4.5.1 Socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties ataskaitoje⁽¹⁰⁾ Komisija pripažįsta, kad socialinės apsaugos sistemos vaidina gyvybiškai svarbų vaidmenį mažinant socialinį ir ekonominį krizės poveikį. Nurodoma, kad socialinės išlaidos krizės metu vidutiniškai padidėjo nuo 28 iki 31 proc. valstybių narių BVP. Sumažėjus bedarbių išmokų poreikiui, šios viešosios lėšos turėtų būti skiriamos šeimos politikai ir įgūdžių ugdymui. Šis pavyzdys rodo, kaip pasitraukimo strategija taps puolimo strategija.

3.4.5.2 Pasak Komisijos, svarbu užtikrinti pakankamas socialines išmokas, galimybes patekti į darbo rinką ir kokybiškas socialines paslaugas. Veiksmai, kurių ES gali imtis socialiniais klausimais, tik nedideliu mastu papildo valstybių narių socialinę politiką. Buvo taikyta daug ES priemonių paskatinti valstybes nares mokytis vienoms iš kitų: lyginamoji analizė, tarpusavio vertinimas, atvirasis koordinavimo metodas. Jos nedavė lauktų rezultatų. ES negali priversti valstybių narių taikyti gerosios praktikos pavyzdžius. Vienas iš būdų visuomenei informuoti apie skirtumus galėtų būti „gėdos lenta“.

3.4.5.3 Griežtos taupymo priemonės turi būti subalansuotos. Negalime leisti, kad socialinės gerovės sistemos būtų paaukotos biudžeto balanso vardan. Krizė atskleidė nepašalintus socialinių sistemų trūkumus. Pastarųjų struktūra privalo užtikrinti gerovę ir užimtumą. Tačiau socialinės sistemos taip pat yra suvaržytos – jos negali viršyti finansinių galimybių.

3.4.6 Nauji pajamų šaltiniai⁽¹¹⁾

3.4.6.1 Nuomonėje dėl Lisabonos strategijos po 2010 m. EESRK nurodo, kad naujas viešųjų pajamų šaltinis galėtų būti finansinių sandorių ir išmetamo anglies dioksido apmokestinimas. Jis atneštų vadinamųjų dvigubų dividendų: ne tik padidintų pajamas, bet ir atitinkamai finansų rinkoje sumažintų trumpalaikių sandorių skaičių ir pagerintų mūsų aplinkos būklę. Dabartinis naujų finansavimo šaltinių paieškos motyvas – sumažinti didelį biudžeto deficitą. Reikėtų pirmenybę teikti finansinių sandorių ir anglies dioksido mokesčiams, o ne didinti kitus mokesčius, pavyzdžiui, darbo jėgos apmokestinimą ir PVM. Pastarieji sumažintų bendrąją paklausą, o tai dabartinėmis sąlygomis nepartartina.

3.4.6.2 Dar vienas naujas viešojo finansavimo būdas yra euroobligacijos. Jas leisdamas viešasis sektorius galėtų sukaupti kapitalo visiškai nepriklausant nuo privataus finansų sektoriaus. Euroobligacijos pritrauktų finansinių išteklių tiesiogiai iš jų šaltinio, pavyzdžiui, pensijų fondų, siekiančių ilgam laikui investuoti savo pinigus. Be to, siekiant rasti naujų finansavimo šaltinių Europos investicijų bankui, būtų galima leisti privatiems asmenims šiame banke ilgam laikui investuoti savo santaupas. Taip Europos investicijų bankas taptų sąsaja tarp šių naujų kapitalo išteklių ir jų investavimo. Ilgalaikiai indėliai tada būtų naudojami ilgalaikėms viešosioms investicijoms, pavyzdžiui, į infrastruktūrą. Sukurta euroobligacijų „konceptija“, tačiau ji turėtų apimti visas ES valstybes nares. Šioje srityje mes vėlgi gautume dvigubų dividendų – sumažėtų ir galimybių spekuliuoti finansų rinkoje didinant valstybės skolą.

2010 m. rugsėjo 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽¹⁰⁾ Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2010 m. bendrosios socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties ataskaitos pasiūlymas“, COM(2010) 25 galutinis.

⁽¹¹⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl Finansinių sandorių mokesčio ir nuomonę dėl Valstybių skolų krizės poveikio ES valdymui.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasirengimo 2012 m. pasaulio aukščiausiojo lygio susitikimui tvaraus vystymosi klausimais (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 48/12)

Pranešėjas **Frederik Adrian OSBORN**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2010 m. vasario 18 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Pasirengimo 2012 m. pasaulio aukščiausiojo lygio susitikimui tvaraus vystymosi klausimais.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo už Komiteto darbo parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. rugpjūčio 31 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 116 narių balsavus už, 1 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Santrauka ir rekomendacijos

1.1 Atstovaudamas Europos organizuotai pilietinei visuomenei, EESRK rekomenduoja Europos Sąjungai atlikti vadovaujamąjį vaidmenį rengiantis naujam Jungtinių Tautų aukščiausiojo lygio susitikimui tvaraus vystymosi klausimais, kuris įvyks 2012 m. Rio de Žaneire.

1.2 ES turėtų aktyviai ginti drąsą šio susitikimo darbotvarkę, kuri gali atgaivinti ir suteikti naują postūmį tvaraus vystymosi darbotvarkėi visame pasaulyje, tiek vyriausybių, tiek apskritai pilietinės visuomenės lygiu.

1.3 Šis aukščiausiojo lygio susitikimas turėtų atgaivinti ankstesnio susitikimo Rio de Žaneire dvasią, principus bei Darbotvarkę 21, kuriuos įgyvendinant dalyvauja skirtingi suinteresuotieji subjektai ir kurios padeda pasauliui siekti tvarumo tikslų.

1.4 Aukščiausiojo lygio susitarimas turėtų nustatyti gaires ir terminus, kada turi būti baigtas vienas derybų dėl klimato kaitos ir biologinės įvairovės etapas ir prasidėti kitas, kada turi būti baigtos dabartinės derybos dėl gyvsidabrio ir kada turi prasidėti naujos derybos dėl tvarumo aspekto įtraukimo į įmonių valdymą ir į regionų ir vietos valdymą.

1.5 Aukščiausiojo lygio susitikimas turėtų pripažinti ir remti Žemės chartiją, kaip priemonę, skatinančią pavienius asmenis ir organizacijas visame pasaulyje prisiimti įsipareigojimus ir veikti.

1.6 ES turėtų pasinaudoti šiuo aukščiausiojo lygio susitikimu, kad naujam gyvenimui prikeltų savo procesus ir struktūras, skirtas pažangai tvaraus vystymosi srityje užtikrinti, ir kartu

raginti atnaujinti panašius tvarumo veiksmus visame pasaulyje. Todėl Komitetas ragina Europos Sąjungą:

— apibrėžti ir įgyvendinti įvairius ekologiškos ekonomikos aspektus Europoje ir kurti bei finansuoti naujus finansinės pagalbos šaltinius, perduoti technologijas ir praktinę patirtį, kad padėtų besivystančiosioms šalims tvariai vystytis,

— sustiprinti įvairius tvaraus vystymosi valdymo aspektus Europoje,

— skatinti Europos pilietinę visuomenę prisidėti prie Rio de Žaneiro proceso įgyvendinimo ir atgaivinti Rio de Žaneiro viziją bei politinę ir plačiosios visuomenės paramą jai.

1.7 Siekdama ekologiškos ekonomikos per artimiausius 12 mėnesių ES turėtų:

— peržiūrėti ir sustiprinti ES tvaraus vystymosi strategiją, kad pagrindiniai jos tikslai būtų įgyvendinti pagal strategiją „Europa 2020“, ir parengti panašių pasiūlymų aukščiausiojo lygio susitikimo deryboms dėl tvirtesnio tarptautinio pagrindo propaguoti ir koordinuoti nacionalines tvarumo strategijas sukūrimo,

— pabaigti šiuo metu atliekamą darbą rengiant geresnes priemones tvarumo pažangai, jas aiškiai įtraukti į pagrindinę strategijos „Europa 2020“ stebėsenos sistemą ir parengti panašių pasiūlymų aukščiausiojo lygio susitikimo deryboms dėl nuoseklesnių ir suderintų tarptautinių pažangos tvaraus vystymosi srityje įvertinimo ir stebėjimo terminų nustatymo ir laikymosi,

- užbaigti ilgai besitęsiančius tausaus vartojimo ir gamybos tyrimus, juos įtraukti į pagrindinę veiksmingo išteklių naudojimo pavyzdinę programą pagal strategiją „Europa 2020“ ir parengti panašių pasiūlymų, skirtų aukščiausio lygio susitikimo deryboms,
- kartu sutelkti Europos patirtį ekologinių mokesčių ir finansinių priemonių (įskaitant anglies dioksido kainų nustatymą ir prekybą apyvartiniais taršos leidimais) srityje, juos įtraukti į naują visos Europos iniciatyvą dėl ekologinių mokesčių priemonių ir parengti panašių pasiūlymų dėl JT pagalbos arba sistemų šioje srityje,
- kartu sutelkti Europos patirtį, susijusią su tvaraus vystymosi socialiniu aspektu, įskaitant galimybes kurti naujas ekologiškas darbo vietas vietoje darbo vietų, kurios buvo prarastos dėl ekonomikos nuosmukio, ir su priemonėmis nelygybei mažinti, ir parengti panašių pasiūlymų aukščiausio lygio susitikimo diskusijoms dėl ekologiškos ekonomikos socialinio aspekto,
- imtis veiksmingų priemonių tvariam vystymuisi besivystančiose šalyse skatinti ir teikti tinkamą finansinę ir technologinę paramą.

1.8 Norėdama sutvirtinti valdymą tvaraus vystymosi srityje, ES turėtų:

- remti ir stiprinti Jungtinių Tautų aplinkos programą (JTAP) ir JT Tvaraus vystymosi komisiją,
- remti tvaraus vystymosi įtraukimą į Pasaulio banko, TVF, PPO ir kitų atitinkamų tarptautinių organizacijų įgaliojimus,
- skatinti sustiprinti nacionalines tvaraus vystymosi strategijas ir nacionalines jų kūrimo, įgyvendinimo bei stebėsenos sistemas ir priemones, pavyzdžiui, ES tvaraus vystymosi strategiją, šiam darbui sustiprinti ir suderinti supranacionaliniu lygiu, tiek Europoje, tiek ir tarptautinėse derybose,
- skatinti sustiprinti regionų ir vietos tvaraus vystymosi strategijas ir jų įgyvendinimo priemones tiek Europoje, tiek ir tarptautinėse derybose,
- skatinti verslo sektoriuje tvarų vystymąsi įtraukti į įmonių valdymo taisykles ir gaires tiek Europoje, tiek ir tarptautinėse derybose.

1.9 Norėdama užtikrinti aktyvų pilietinės visuomenės dalyvavimą, ES turėtų:

- remti aktyvų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą JT procese,

- bendradarbiauti su EESRK ir kitais organizuotos pilietinės visuomenės atstovais siekiant užtikrinti aktyvų pilietinės visuomenės dalyvavimą pasirengimo procese Europoje ir jos valstybėse narėse,
- tiek Europoje, tiek ir tarptautinėse derybose remti nepriklausomus pasirengimo procesus konkrečiuose pilietinės visuomenės sektoriuose, įskaitant verslininkus, profesines sąjungas, NVO, mokslinę ir akademinę bendruomenę, ūkininkus, moterų grupes ir jaunimą.

2. Įžanga ir aplinkybės

2.1 2009 m. gruodžio 24 d. JT generalinė asamblėja priėmė rezoliuciją dėl JT konferencijos tvaraus vystymosi klausimais surengimo 2012 m. Ji įvyks Rio de Žaneire praėjus 40 metų po Jungtinių Tautų konferencijos dėl žmogaus aplinkos Stokholme, 20 metų po Jungtinių Tautų aplinkos ir plėtos konferencijos Rio de Žaneire ir 10 metų po pasaulio aukščiausio lygio susitikimo tvaraus vystymosi klausimais Johanesburge.

2.2 Pagal generalinės asamblėjos rezoliuciją konferencija turės tris tikslus:

- atnaujinti politinį išpareigojimą siekti tvaraus vystymosi,
- įvertinti iki šiol padarytą pažangą ir spragas, likusias įgyvendinant pagrindinių aukščiausio lygio susitikimų tvaraus vystymosi klausimais rezultatus,
- spręsti naujas, kylančias problemas,

ir dvi konkrečias temas:

- ekologiška ekonomika tvaraus vystymosi ir skurdo šalinimo sąlygomis,
- institucijų sąranga siekiant tvaraus vystymosi.

2.3 EESRK palankiai vertina šią iniciatyvą. Akivaizdu, kad pasaulio pagreitis siekiant tvaraus vystymosi pastaraisiais metais sulėtėjo ir reikalingas naujas postūmis tvaraus vystymosi darbotarkei suaktyvinti. Europoje tvaraus vystymosi srityje ir toliau daroma pažanga, nes tai visaapimantis politikos formavimo pagrindas, tačiau pastaraisiais metais jį nustelbė ekonomikos krizės padariniai ir poreikis daugiausiai dėmesio skirti ekonomikos atgaivinimui. Naujasis aukščiausio lygio susitikimas Rio de Žaneire galėtų suteikti galimybę grąžinti tvarų vystymąsi, kaip svarbią Europos Sąjungos ir valstybių narių varomąją jėgą, į tinkamą poziciją.

2.4 Numatyta surengti tris parengiamojo komiteto posėdžius. Pirmasis įvyko 2010 m. gegužės 17–19 d. Kiti įvyks 2011 m. ir 2012 m.

Per pirmąjį parengiamojo komiteto posėdį buvo nustatytos konferencijos procedūros, procesai ir tvarkaraštis ir surengtos preliminaros diskusijos dėl pirmiau minėtų pagrindinių temų. Komitetas nusprendė, kad JT sekretoriatas turėtų paklausti valstybių narių, atitinkamų tarptautinių institucijų ir pagrindinių grupių nuomonės dėl keleto tikslinių klausimų.

2.5 Pilietinei visuomenei parengiamajame komitete atstovavo JT pripažintos 9 pagrindinės grupės. Jų paprašyta pačioms pasirėngti ir paruošti medžiagą vėlesniems pasirėngimo proceso etapams ir pačiai konferencijai. Keletas pagrindinių grupių pareiškė, kad norėtų pasinaudoti 2012 m. proceso galimybe pačioms įvertinti savo sektorių tvaraus vystymosi pažangą. Jos norėtų Rio de Žaneire parodyti laimėjimus, galimybes ir problemas, siekti tolesnio procese dalyvaujančių vyriausybės pripažinimo ir paramos ir pateikti rekomendacijų šioms vyriausybėms dėl oficialių derybų formos ir tikslų.

2.6 Pirmajame parengiamajame komitete Europos Sąjunga aktyviai padėjo suformuoti pozityvią ir įvykdomą aukščiausiojo lygio susitikimo proceso darbotvarkę. Ji toliau su valstybėmis narėmis aktyviai vykdo savo pasirėngimo procesą. Kaip ES delegacijos narys pirmajame parengiamajame komitete EESRK džiaugėsi galėdamas atstovauti organizuotai pilietinei visuomenei ir ketina toliau aktyviai dalyvauti iš pradžių parengdamas šią pradinę nuomonę, o vėliau, išibėgėjęs pasirėngimo procesui, prisidėdamas prie tolesnio darbo (žr. 7.2 punktą).

3. Vizija ir užmojai

3.1 1992 m. aukščiausiojo lygio susitikimo užmojai ir siekiai buvo dideli. Visame pasaulyje sėkmingai sutelkta parama tvariam vystymuisi ir šioje srityje vykdoma veikla. To pasiekta parengus svarbią ir konkrečią darbotvarkę, pagrįstą įtikinama ir įkvepiančia vizija, kuri susilaukė visuomenės palaikymo ir paskatino parodyti politinę valią.

3.2 Tvarumo problema dabar yra aktuali kaip niekada anksčiau ir daugeliu požiūrių ją reikia spręsti kuo skubiau. Tačiau menkas vyriausybės energingumas ir entuziazmas pirmajame parengiamajame komitete nuvylė. Keletas jų labiau stengėsi nuslopinti pernelyg didelius lūkesčius, o ne pasiryžti teigiamiems pokyčiams.

3.3 Pilietinė visuomenė yra drąsesnė. Įvairių sričių suinteresuotieji subjektai pirmajame parengiamajame komitete aktyviai ragino pateikti konkrečių pasiūlymų dėl oficialių įgaliotinių ir

savo ruožtu vykdė atitinkamus, su konferencija susijusius procesus. EESRK mano, kad Europoje įvairių sričių suinteresuotieji subjektai turi noro ir galimybių įgyti daugiau įtakos ir daryti spaudimą siekti teigiamų 2012 m. proceso rezultatų. Komitetas ragina ES ir jos valstybes nares visiškai išnaudoti šį potencialą ir sukurti atvirą ir plačių užmojų visų lygmenų skirtingų suinteresuotųjų subjektų procesą siekiant visapusiškai pasinaudoti visų jų patirtimi.

3.4 Abiem procesams būtų naudinga, jei deryboms dėl klimato kaitos ir biologinės įvairovės būtų nustatytas terminas ir tikslas laiku pasiekti pagrįstus susitarimus, kuriuos pasaulio lyderiai patvirtintų 2012 m. Rio de Žaneire. Tokia tikslų kombinacija labai veiksmingai atgaivino procesą dvejus metus prieš 1992 m. Rio de Žaneiro susitikimą. 2012 m. konferencija galėtų nustatyti terminą, kada turi prasidėti kitas derybų dėl klimato kaitos ir biologinės įvairovės etapas.

3.5 2012 m. aukščiausiojo lygio susitikimu taip pat galima pasinaudoti siekiant paspartinti sprendimų priėmimą dėl šiuo metu vykdomų derybų dėl gyvsidabrio ir dėl REDD (dėl miškų naikavimo ir nykimo susidarančio išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo besvystančiose šalyse) proceso. Jis taip pat galėtų būti proga pradėti naujas derybas dėl tvarumo aspekto įtraukimo į įmonių valdymą (žr. 6.8 punktą) ir dėl vietos lygio veiksmų tvarumo srityje (žr. 6.9 punktą).

3.6 1992 m. aukščiausiojo lygio susitikimas padėjo sukurti naują ir įkvepiančią harmoningos pasaulio ateities viziją, išreikštą nauja tvaraus vystymosi idėja. Norint įkvėpti 2012 m. aukščiausiojo lygio susitikimą Rio de Žaneire reikalinga nauja vizija. EESRK siūlo šiuo tikslu atkreipti dėmesį į Žemės chartiją ir pasinaudojant susitikimu oficialiai pripažinti šią įkvepiantį dokumentą (kaip jau padarė UNESCO). Pastaraisiais metais Žemės chartija susilaukė vis daugiau palaikymo visame pasaulyje. Jei šią chartiją pripažintų visa Jungtinių Tautų organizacija, padidėtų jos patrauklumas visame pasaulyje ir būtų lengviau pažadinti MES TAI GALIME dvasią, kuri uždegė pasaulį 1992 m.

4. Įgyvendinimo pažanga ir likusios spragos

4.1 Pirmasis JT parengiamasis komitetas nurodė, kad įgyvendinant 1972 m. Stokholmo konferencijos, 1992 m. ir 2002 m. aukščiausiojo lygio susitikimų tvaraus vystymosi klausimais užduotis ir tikslus padaryta pažanga yra abejotina ir netolygi. Nepaisant keleto laimėjimų daugiausiai augančios ekonomikos šalyse, ypač pajamų augimo, skurdo mažinimo, prieigos prie švietimo ir kokybiškesnių sveikatos priežiūros paslaugų gerinimo srityse, vis dar yra daug rimtų problemų.

4.2 Nemažėja įgyvendinimo spragų, susijusių su skurdo šalinimu, apsirūpinimu maistu, pajamų skirtumais, biologinės įvairovės išlaikymu, klimato kaitos problemos sprendimu, spaudimo ekosistemoms ir žvejybos plotams mažinimu, prieiga prie švaraus vandens ir sanitarijos, visapusišku moterų dalyvavimu siekiant tarptautiniu lygiu nustatytų tikslų. Šios spragos atspindi skirtingą požiūrį, kurio laikomasi siekiant tvaraus vystymosi tikslų. Po Jungtinių Tautų aplinkos ir plėtros konferencijos vartojimo ir gamybos modeliai iš esmės nepakitę, nors esminiai pokyčiai būtini pasaulio tvariam vystymuisi.

4.3 Pastangoms siekti tvaraus vystymosi tikslų, įskaitant Tūkstantmečio vystymosi tikslus, trukdo dabartinė finansų ir ekonomikos krizė, kuri padarė neigiamą įtaką ekonominės veiklos rezultatams, sugriovė sunkiai pasiektus laimėjimus ir padidino žmonių, kurie gyvena ypač skurdžiai, skaičių.

4.4 Per pastaruosius 20 metų Europoje (ir likusioje išsivysčiusio pasaulio dalyje) buvo padaryta pažanga kai kurių aplinkos tikslų srityje, tačiau pagrindiniai išteklių vartojimo ir CO₂ taršos klausimai bus išspręsti dar negreitai. Europos ekologinio pėdsako poveikis likusiai planetos daliai išteklių išsekimo ir taršos eksporto požiūriu vis dar yra labai netvaraus lygio. Socialiniu požiūriu nedarbo lygis ir didėjanti nelygybė bendruomenėse ir tarp jų taip pat yra netvarumo pavyzdys.

4.5 Parengiamasis komitetas neiškėlė jokių visiškai naujų tvarumo klausimų. Tačiau jis nurodė, kad daugelis 1992 m. Rio de Žaneiro tvarumo klausimų tampa vis aktualesni, kaip rodo pastarojo meto besitęsiančios krizės, susijusios su finansais ir ekonomika, energetika, vandeniu ir maistu. Kitos problemos, pavyzdžiui, klimato kaita ir biologinės įvairovės nykimas, taip pat kelia vis didesnę grėsmę ir yra sudėtingesnės nei pirmiau manyta. Prie visų kitų sunkumų prisideda augantis pasaulio gyventojų skaičius.

4.6 Besivystančiose pasaulio šalyse ryškėja skirtumas tarp augančios ekonomikos šalių, kurių spartus augimas yra nauja našta pasaulio ištekliais ir taršai, ir mažiausiai išsivysčiusių šalių, kuriose skurdas ir aplinkos nykimas išlieka kritiniais rizikos veiksniais tvarumo srityje. Išskyrus keletą išimčių, išsivysčiusios šalys vis dar neteikia pakankamai oficialios paramos vystymuisi, nors jos dažnai žadėjo padėti besivystančioms šalims, kad šios vystytųsi tvariau.

4.7 Susiduriant su šiomis problemomis, ES tenka ypatinga užduotis – kaip pagerinti savo ekonomikos tvarumą ir kartu sutelkti pakankamai finansinės ir techninės pagalbos besivystančioms šalims, ypač mažiausiai išsivysčiusioms šalims, kad jos galėtų veiksmingiau spręsti savo tvaraus vystymosi problemas.

ES turėtų pasinaudoti šiuo aukščiausiojo lygio susitikimu, kad naujam gyvenimui prikeltų savo procesus ir struktūras, skirtas pažangai sprendžiant šiuos klausimus užtikrinti. Todėl Komitetas ragina Europos Sąjungą:

- apibrėžti ir įgyvendinti įvairius ekologiškos ekonomikos aspektus Europoje ir kurti bei finansuoti naujus finansinės pagalbos šaltinius, perduoti technologijas ir praktinę patirtį, kad padėtų besivystančiosioms šalims tvariai vystytis (5 skirsnis),
- sustiprinti įvairius tvaraus vystymosi valdymo aspektus Europoje (6 skirsnis),
- skatinti Europos pilietinę visuomenę prisidėti prie Rio de Žaneiro proceso įgyvendinimo ir atgaivinti Rio de Žaneiro viziją bei politinę ir plačiosios visuomenės paramą jai (7 skirsnis).

5. Ekologiška ekonomika tvaraus vystymosi ir skurdo šalinimo sąlygomis

5.1 Ekologiška ekonomika bus viena svarbiausių konferencijos temų. Ekologiškos ekonomikos sąvoka vis dar suprantama labai skirtingai. Tačiau sutariama dėl to, kad ją reikėtų susieti su tvariumi vystymuisi. Ekologiška ekonomika arba ekonomikos ekologiskumo siekimas gali būti suprantami kaip būtina priemonė sudaryti sąlygas tvaresniam vystymuisi ateityje.

5.2 Skatinant veiksmingiau naudoti gamtinius išteklius ir energiją ir propaguojant naujas technologijas, skirtas švariai energijai ir švaresnei gamybai, ekologiška ekonomika gali sukurti naujų galimybių ekonomikos augimui ir naujų darbo vietų kūrimui. Norint pereiti prie ekologiškos ekonomikos, skatinti tausų vartojimą ir gamybos modelius ir užtikrinti, kad ekonominė veikla neviršytų ekosistemų pajėgumų, reikės sukurti tvarią nacionalinės politikos sistemą.

5.3 Jei vystymasis ir permainos yra tvarūs, jie neperžengia gamtinių ribų ir užtikrina gamtos išteklių bei kultūros paveldo apsaugą. Tačiau tvarus vystymasis nereiškia stagnacijos. Priešingai – jam reikia nuolatinių pokyčių ir plėtros. Pavyzdžiui, per artimiausius 40 metų energetikos srityje reikės didžiulių gamybos metodų ir energijos vartojimo pokyčių, kaip nurodoma naujausiame Tarptautinės energetikos agentūros pranešime dėl technologijų scenarijų 2050 m. Kitas pavyzdys yra chemijos pramonė. Nemažai nuveikta keičiant gamybos modelius veiksmingesne ir tvaresne linkme ir šiuos pokyčius paverčiant komerciniu privalumu.

5.4 Politikos priemonės, kurios gali būti naudojamos pagal ekologiškos ekonomikos sistemą, galima sugrupuoti į keletą kategorijų:

- tinkamų kainų nustatymas,
- viešųjų pirkimų politika,
- ekologinių mokesčių reformos,
- viešosios investicijos į tvarią infrastruktūrą,
- tikslinė valstybės pagalba moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai aplinką tausojančių technologijų srityje,
- socialinė politika socialiniams tikslams ir ekonomikos politikai suderinti.

5.5 JT šioje srityje jau vykdo keletą pasaulinio lygio iniciatyvų, kuriomis galėtų remtis 2012 m. JT konferencija tvaraus vystymosi klausimais. JT ekologiškos ekonomikos iniciatyvos tikslas – padėti vyriausybėms performuoti ir perorientuoti politiką, investicijas ir išlaidas į tam tikrus sektorius, pavyzdžiui, švarias technologijas, atsinaujinančią energiją, vandens paslaugas, ekologišką transportą, atliekų tvarkymą, ekologiškus pastatus, tvarų žemės ūkį ir miškus. Svarbiausi šios iniciatyvos projektai yra Ekosistemų ir biologinės įvairovės ekonomika ir Naujojo kurso ekologinė politika (angl. k. *Global Green New Deal*).

5.6 Šiuo metu išsivysčiusios šalys labiausiai santykinai prisideda prie klimato kaitos problemos išmesdamos vis didesnę šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį vienam gyventojui. Todėl didžiausia joms išskylanti problema – kaip savo ekonomikos modelį pertvarkyti į mažiau anglies dioksido išskiriantį ekonomikos modelį. Tačiau išsivysčiusios šalys kartu turi ir privalumų, t. y. pažangias technologijas ir kapitalo lėšų, kad pereinamuoju laikotarpiu jos galėtų užimti pirmaujančią padėtį, su sąlyga, kad jos skubiai imsis spręsti šią problemą.

5.7 Besivystančios šalys baiminasi, kad ekologiška ekonomika yra šiaurietiška koncepcija, kuri iš esmės gali sulėtinti vystymosi procesą ir sąlygoti protekcionizmą. Bus itin svarbu parodyti, kuo ekologiška ekonomika bus naudinga besivystančioms šalims ir kaip ji padės pereiti prie tvaraus vystymosi. Svarbus aspektas – kaip rimtai išsivysčiusios šalys vertina savo išpareigojimus remti ekologišką ekonomiką besivystančiose šalyse.

5.8 Siekiant užtikrinti, kad 2012 m. būtų pasiekta reikšmingų rezultatų didesniu pasaulio ekonomikos ekologiškumo srityje, išsivysčiusioms šalims reikės įrodyti, kad jos šią koncepciją įgyvendina savo ekonomikoje ir kad jos yra pasirengusios besivystančioms šalims suteikti realią pagalbą finansinių lėšų, technologijų perdavimo ir gebėjimų ugdymo srityse.

5.9 ES jau padarė pažangą ekologiškos ekonomikos srityje, tačiau jos dar nepakanka. EESRK nuomone, Europos Sąjungai nepakaks Rio de Žaneire tiesiog išdėstyti savo poziciją dėl per pastaruosius metus padarytos ribotos pažangos ir įvairių strategijos „Europa 2020“ elementų, nukreiptų tvarumo linkme. Konkrečiai, kad 2012 m. būtų galima užimti solidesnę poziciją rekomenduojame Europos Sąjungai per artimiausius 12 mėnesių:

- peržiūrėti ir sustiprinti ES tvaraus vystymosi strategiją, kad jos pagrindiniai tikslai būtų įgyvendinami pagal strategiją „Europa 2020“,
- pabaigti šiuo metu atliekamą darbą rengiant geresnes priemones tvarumo pažangai įvertinti ir jas aiškiai įtraukti į pagrindinę strategijos „Europa 2020“ stebėsenos sistemą,
- užbaigti ilgai besitęsiančius tausaus vartojimo ir gamybos tyrimus ir juos įtraukti į pagrindinę veiksmingo išteklių naudojimo pavyzdinę programą pagal strategiją „Europa 2020“,
- kartu sutelkti Europos patirtį ekologinių mokesčių ir finansinių priemonių (įskaitant anglies dioksido kainų nustatymą ir prekybą apyvartiniais taršos leidimais) srityje ir parengti panašių pasiūlymų dėl JT pagalbos arba sistemų šioje srityje,
- kartu sutelkti Europos patirtį, susijusią su tvaraus vystymosi socialiniu aspektu, įskaitant galimybes kuri naujas ekologiškas darbo vietas vietoje darbo vietų, kurios buvo prarastos dėl ekonomikos nuosmukio, ir su priemonėmis nelygybei mažinti.

Panašių priemonių reikia ir valstybių narių lygiu. Galėdama parodyti šiose srityse padarytą pažangą ES užimtų geresnę poziciją ir galėtų remti pasaulio Ekologiškos ekonomikos darbotvarkę, kurioje yra panašių nuostatų.

5.10 **Finansų** srityje aiškiai reikia dėti daugiau pastangų sutelkiant viešuosius ir privačius išteklius nebaigtiems Tūkstantmečio vystymosi tikslų darbotvarkės reikalams sutvarkyti ir sudaryti naują Ekologiškos ekonomikos darbotvarkę. Rio de Žaneiro oficialios paramos vystymuisi tikslai dar nepasiekti. Tarptautinės finansų institucijos, Jungtinių Tautų vystymo programa (UNDP), Pasaulio prekybos organizacija, Jungtinių Tautų prekybos ir vystymosi konferencija ir finansų, ekonomikos ir prekybos ministerijos visame pasaulyje turi aktyviai dalyvauti tiek sutelkimo procese, tiek visoje kitoje su perėjimu prie ekologiškos pasaulio ekonomikos susijusioje veikloje. ES turi parengti išsamų ir nuoseklų pasiūlymą dėl šios pasaulinės ekologinės iniciatyvos tikslų ir dėl senų pažadų teikti pagalbą išpildymo.

6. Institucijų sistema siekiant tvaraus vystymosi

6.1 Seniai pripažinta, kad tvaraus vystymosi valdymas pasaulio lygiu yra neveiksmingas ir kad reikės esminių pokyčių jam atgaivinti. Naujas impulsas taip pat būtų naudingas tvaraus vystymosi valdymui nacionaliniu, regionų ir vietos lygiu.

6.2 Akivaizdu, kad tarptautiniu lygiu skubiai reikia sustiprinti įgaliojimus pagal Jungtinių Tautų aplinkos programą ir sutvirtinti Tvaraus vystymosi komisijos arba ją pakeisiančios institucijos gebėjimą propaguoti tvarų vystymąsi skirtinguose pasaulio ekonomikos sektoriuose ir visose tarptautinėse agentūrose. Seniai svarstoma galimybė Jungtinių Tautų tvaraus vystymosi komisiją paversti Pasaulio aplinkos organizacija, kuriai būtų suteikta platesnė kompetencijos sritis. Ji turi išlaikyti tvirtesnį, patikimą ir prieinamą mokslinį pagrindą. Jai reikia didesnių pajėgumų, kad galėtų kūrybiškai bendradarbiauti su kitomis JT sistemos institucijomis, koordinuoti daugiau atskirų daugiašalių aplinkos susitarimų ir remti su aplinkos klausimais susijusių pajėgumų stiprinimą besivystančiose šalyse ir kitose valstybėse narėse. Be to, jai reikia didesnės ir saugesnės išteklių bazės. 2012 m. konferencija galėtų būti proga įgyvendinti šias idėjas.

6.3 JT sistemoje tvariam vystymuisi reikia suteikti daugiau svarbos ir galios. Viena iš galimybių – jam įsteigti JT tarybą. Kita galimybė – Tvaraus vystymosi komisiją sujungti su išplėsta Jungtinių Tautų ekonomikos ir socialinių reikalų taryba (JT ECOSOC) jai suteikiant daugiau įgaliojimų propaguoti tvarų vystymąsi JT šalyse, Pasaulio banke ir TVF (Tarptautiniame valiutos fonde). Tačiau dar platesnių galimybių šioje srityje galėtų atsirasti atsižvelgiant į neseniai JT generalinio sekretoriaus sukurtos naujos aukšto lygio grupės dėl klimato kaitos ir vystymosi darbą.

6.4 Rengiantis tolesnėms diskusijoms EESRK rekomenduoja ES atsižvelgti į tris bendrus tikslus:

— integruoti tvarų vystymąsi į keleto pagrindinių agentūrų, įskaitant pačias Jungtines Tautas ir jų ECOSOC, Pasaulio banką, TVF, PPO bei institucijas, kurių veikla yra skirta konkrečiai tvariam vystymuisi, pavyzdžiui, Tvaraus vystymosi komisiją, JT aplinkos programą, JT vystymosi programą ir kt., kompetencijos sritį,

— stiprinti Tvaraus vystymosi komisiją ir jos gebėjimus koordinuoti su tvariu vystymuisi susijusį darbą JT sistemoje, visų pirma nustatyti jai tokį statusą ir misiją, kurie suburtų finansų ir ekonomikos departamentus su konkrečia užduo-

timi – tvarų vystymąsi įtraukti į pasaulio ekonomikos politikos valdymą,

— sustiprinti JT aplinkos programą ir jos gebėjimą stebėti kritinius pasaulio aplinkos pokyčius ir skatinti veiksmingus apsaugos veiksmus.

6.5 Taip pat reikia sustiprinti tvaraus vystymosi valdymą nacionaliniu, regionų, vietos ir įmonių lygmenimis. Reikia atkurti nacionalines, subnacionalines ir vietos tvaraus vystymosi strategijas ir joms suteikti naują postūmį. Įmonių valdymo srityje reikia labiau akcentuoti tvarų vystymąsi. Reikia sukurti nacionalines tvaraus vystymosi tarybas ar panašias struktūras arba jas sustiprinti siekiant suteikti didesnę postūmį tvariam vystymuisi. Pilietinė visuomenė turėtų aktyviau dalyvauti. Europos Sąjungoje Europos tvaraus vystymosi strategija nustatytas pagrindas daryti pažangą visose šiose srityse. Tačiau galiausiai to nebuvo aktyviai siekiama. Pagrindiniams jos elementams reikia suteikti naują postūmį ir juos įtraukti į pagrindinę strategiją „Europa 2020“, o vėliau – atidžiai stebėti.

6.6 Pagrindinės pilietinės visuomenės grupės, kurių vaidmuo JT sistemoje sustiprintas po 1992 m. Rio de Žaneiro susitikimo, apsvarstys savo patirtį, susijusią su šiais klausimais, ir Rio de Žaneire pateiks gerosios praktikos pavyzdžių siekdamas, kad būtų pripažinta ir remiama geriausia praktika įgyvendinant įvairias priemones, pavyzdžiui, nacionalines ir vietos tvarumo strategijas, įmonių socialinės atsakomybės iniciatyvas ir kt.

6.7 EESRK rekomenduoja ES tvirtai siekti didelio pilietinės visuomenės ir pagrindinių grupių įnašo į 2012 m. procesą. Reikėtų raginti šias grupes parodyti, ko jau pasiekta, ir pateikti pasiūlymų, kaip sustiprinti ir konsoliduoti jų vaidmenį.

6.8 Pramonės sektoriuje atsakomybę už tvarumą reikėtų kodifikuoti kuriamose įmonių socialinės atsakomybės sistemose. Derybos dėl naujos tarptautinės konvencijos šiuo klausimu galėtų prasidėti 2012 m. Rio de Žaneire.

6.9 Regionų vyriausybės ir kitos subnacionalinės valdžios institucijos atlieka vis svarbesnį vaidmenį įgyvendinant daugelį tvaraus vystymosi aspektų. Tą patį galima pasakyti apie daugelį miestų ir kitas vietos valdžios institucijas. Šiuos pokyčius būtų galima kodifikuoti naujame susitarime suteikiant išplėstinių įgaliojimų (ir reikiamų išteklių) konkrečioms tvaraus vystymosi darbotvarkės dalims įgyvendinti, kad puikūs pirmaujančiųjų veiklos pavyzdžiai taptų standartine daugumos praktika.

7. Galimas ES ir EESRK vaidmuo

7.1 ES neabejotinai turės atlikti svarbų vaidmenį kuriant 2012 m. strategiją. Ji tarptautinei bendruomenei turėtų parodyti, kodėl perėjimas prie ekologiškos ekonomikos yra naudingas tiek Šiaurei, tiek Pietums ir skatinti institucinius pokyčius tvaraus vystymosi valdymui propaguoti. ES ir valstybės narės taip pat turėtų pasinaudoti konferencija, kad pagreitintų savo pačių perėjimą prie ekologiškesnės ekonomikos, pagerintų savo valdymą bei tvaraus vystymosi valdymą ir šiuose procesuose aktyviau bendradarbiautų su pilietine visuomene.

7.2 EESRK yra pasirengęs atlikti svarbų vaidmenį padedant įnešti pilietinės visuomenės indėlį į Europos ir tarptautinius procesus ir daryti spaudimą siekti plataus užmojo rezultatų. Aktyvus pilietinės visuomenės dalyvavimas yra būtinas reikalingam pagreičiui ir spaudimui, kurio reikia norint pasiekti reikšmingų susitikimo Rio de Žaneire rezultatų, daryti. Artimiausiais 12 mėnesių EESRK ketina imtis šios veiklos:

- organizuoti tolesnes konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais Briuselyje dėl 2012 m. Rio de Žaneiro tikslų ir, jei įmanoma, sukurti bendrą platformą,
- toliau siekti užtikrinti, kad prisidėtų valstybių narių pilietinė visuomenė, bendradarbiaujant su nacionalinėmis tvaraus vystymosi tarybomis, Europos aplinkos ir tvaraus vystymosi konsultavimo tarybų tinklu ir nacionalinėmis ekonomikos ir socialinių reikalų tarybomis,
- pradėti keletą sektorių tyrimų, susijusių su sėkmingo ekologiškos ekonomikos mąstysenos taikymo reikalavimais pagrindiniuose sektoriuose, pavyzdžiui, energetikos, transporto, statybų, žemės ūkio, ir apskritai bendroje ekonomikos politikoje,
- pasitelkiant regionų ir dvišales nuolatinės delegacijas siekti koordinuoti Europos pilietinės visuomenės veiklą su pilietinės visuomenės veiksmis kituose pasaulio regionuose ir palyginti jų indėlius.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl viešojo ir privačiojo sektorių dalyvaujančios partnerystės modelių gerinimo plėtojant elektroninių paslaugų teikimą visose 27 ES šalyse (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 48/13)

Pranešėjas **Claudio CAPPELLINI**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva

Gerinti viešojo ir privačiojo sektorių dalyvaujančios partnerystės modelius plėtojant elektroninių paslaugų teikimą visose 27 ES šalyse.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. rugsėjo 6 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (2010 m. rugsėjo 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 102 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina Europos Komisijos (EK) skaitmeninę darbotvarkę ir Vidaus rinkos ataskaitoje pateiktus pasiūlymus, kuriais siekiama tvarios ekonominės ir socialinės naudos iš skaitmeninės vidaus rinkos ir itin spartaus interneto ryšio, kuris padėtų kaimo ir atokių vietovių gyventojams ir MVĮ pasinaudoti tam tikromis taikomosiomis programomis. Be to, EESRK sutinka su EK, Europos Parlamentu (EP) ir Regionų komitetu (RK), jog reikia išplėsti stebėsenos veiklą siekiant užtikrinti, kad iki 2013 m. kiekvienas galėtų naudotis fiksuotu ir belaidžiu plačiajuosčiu ryšiu. Reikia daugiau investicijų visais lygmenimis ir ištirti privačiojo ir viešojo sektorių partnerystės galimybes kaimo ir atokioms vietovėms ir tinklų atnaujinimui.

1.2 EESRK remia ES ir bendrąją nacionalinę politiką siekiant „Europos 2020“ tikslų, todėl prašo EK sudaryti patariamąją *ad hoc* grupę, kuri galėtų padėti valstybėms narėms, šalims kandidatėms ir suinteresuotiems privatiems operatoriams geriau vykdyti kaimo ir atokių vietovių prieigos prie plačiajuosčio ryšio stebėseną.

1.3 Esama rimtų rinkos trūkumų užtikrinant prieinamą sparčiojo plačiajuosčio ryšio tinklų atokiose vietovėse. Todėl EK turi skatinti visą spektrą priemonių formuoti tokią politiką, kuri padėtų vystyti atvirus tinklus pagal valstybės ir viešojo sektoriaus iniciatyvas. ES turi visapusiškai išnaudoti e. paslaugų vystymo galimybes viešajame ir privačiame sektoriuje, kad pagerintų vietos ir regionų sveikatos priežiūros, švietimo, bendros svarbos skubios pagalbos, saugumo ir socialines paslaugas. Visų valdžios institucijų pritarimas viešojo ir privataus sektoriaus partnerystėms galėtų suteikti MVĮ, kurios specializuojasi viešųjų informacinių ir ryšių technologijų (IRT) paslaugų srityje ir ugdo jaunų verslininkų IRT gebėjimus, strateginę paramą.

1.4 Reikėtų skatinti privačias investicijas ir viešojo ir privataus sektoriaus partnerystes atokiose, kaimo vietovėse ir vietovėse, kurių gyventojai gauna mažas pajamas, pasitelkiant struktūrinius fondus, kartu su Europos investiciniu banku (EIB) ir EIF priemonėmis, kad būtų galima užtikrinti interneto ryšį už teisingą kainą pažeidžiamiems piliečiams ir MVĮ. Specialiai skirtomis EK programomis ir priemonėmis turėtų būti siekiama skatinti ir didinti vietos viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės skaičių tarpregioniniuose ir tarpvalstybiniuose bandomoosiuose projektuose ir propaguoti „Europos e. paslaugų dieną visiems“.

1.5 EESRK didelę svarbą teikia stipresnėms viešųjų ir privačių viešųjų e. paslaugų teikėjų tarpusavio partnerystėms, kad būtų teikiamos geresnės ir veiksmingesnės paslaugos. Būtina užtikrinti didesnį skaidrumą ir aktyvų piliečių dalyvavimą, nepamirštant atsakomybės už investicijas į viešąją infrastruktūrą ir veiklos rezultatų priežiūros. Viešosios paslaugos dažnai teikiamos regionų ir vietos lygiu, kur MVĮ ir jų asociacijos galėtų dalyvauti partnerystėse su viešuoju sektoriumi kaip tiesioginiai teikėjai arba, jei reikia didelių finansinių išteklių ar platesnio masto patirties, kaip konsorciumo dalyvis. Taip jau yra kai kuriuose Prancūzijos (Overnė), Italijos (Trentinas, Lombardija) regionuose ir kitose ES valstybėse narėse.

1.6 Aukštos kokybės belaidžio plačiajuosčio ryšio prieiga už pagrįstą kainą gali padidinti valdžios institucijų teikiamų paslaugų prieinamumą ir kokybę ir sudaryti sąlygas MVĮ tapti konkurencingesnėmis rinkoje. Prieiga prie greitesnio plačiajuosčio ryšio paslaugų būtų naudingiausia atokiems regionams ir bendruomenėms.

1.7 EESRK pabrėžia, kad norint vystyti universalią ir sparčią prieigą prie fiksuoto ir mobilaus plačiajuosčio ryšio visiems piliečiams ir vartotojams, būtinos specialios investicijos. Be to, praverstų labiau skatinanti ir ES konkurencijos nuostatas atitinkanti valstybės pagalbos sistema ES lygiu, taip pat geresnis įvairių ES politikos sričių ir programų koordinavimas, kad laisvas vartotojų pasirinkimas padėtų pasiekti numatytus tikslus, susijusius su e. paslaugų prieiga visiems piliečiams visose vietovėse.

1.8 EESRK sutinka, kad kiekvienas namų ūkis iki 2013 m. turėtų turėti prieigą prie plačiajuosčio interneto už konkurencingą kainą. Reikėtų skatinti skaitmeninį dividendą ir taikyti jį mobilaus plačiajuosčio ryšio aprėptčiai išplėsti ir paslaugų kokybei pagerinti. Valstybės narės turi atnaujinti nacionalinius plačiajuosčio ir sparčiojo interneto ryšio aprėpties tikslus, kad paskatintų regionų valdžios institucijas ir privačius subjektus nuosekliai remti Europos sparčiojo plačiajuosčio ryšio strategiją. Visų pirma regionų valdžios institucijos, ES ir (arba) nacionalinės patariamąsios institucijos, MVI, organizacijos ir kiti privatūs subjektai turėtų iš pat pradžių dalyvauti EK iniciatyvoje „Ateities internetas“.

1.9 EESRK remia viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės sprendimus, kurių finansavimo modeliai gali laiku užtikrinti ekonomišką plačiajuosčių ryšių kaimo vietovių ir pasienio regionų gyventojams. Šiuo požiūriu EESRK pabrėžia, kad kaimo ir atokiose vietovėse skaitmeninis raštingumas, visų pirma MVI ir jauniems verslininkams, yra labai svarbus siekiant įtraukios skaitmeninės visuomenės, pirmiausia ten, kur dėl e. paslaugų prieigos atsiranda skaitmeninė vyresnio amžiaus žmonių, pažeidžiamų grupių ir mažas pajamas gaunančių žmonių atskirtis. Taip pat reikia spręsti esamas prieigos problemas.

1.10 ES turėtų visapusiškai išnaudoti e. paslaugų vystymo galimybes viešajame ir privačiame sektoriuje, kad pagerintų vietos ir regionų sveikatos priežiūros, švietimo, bendros svarbos skubios pagalbos, saugumo ir socialines paslaugas.

2. Apžvalga ir bendrosios aplinkybės

2.1 Internetas tapo viena strategiškai svarbiausių XXI amžiaus infrastruktūrų ir vaidina pagrindinį vaidmenį užtikrinant Lisabonos sutartyje numatyto ES universaliųjų paslaugų išpareigojimo vykdymą. Nepaisant to, padėtis kaimo ir atokiose vietovėse beveik nepagerėjo ir vargu, ar galima kalbėti apie Europos e. paslaugų rinką⁽¹⁾. Kadangi, atrodo, kad privatus sektorius nėra suinteresuotas tenkinti paslaugų paklausos, o vyriausybės vienos nepajėgia įveikti šio iššūkio, tinkamas sprendimas būtų pasitelkiant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę

(1) COM(2009)479 galutinis „Ateities interneto valdžios ir privačiojo sektorių partnerystė“

abiems pusėms (viešajai ir privačiai) pasidalyti naudą ir riziką šioje srityje. Kuriant e. paslaugas lemiamas veiksnys galėtų būti aktyvus organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas ir jos vaidmuo viešojo ir privačiojo sektorių partnerystėse.

2.2 Šia nuomone savo iniciatyva siekiama išnagrinėti šį klausimą ir sutelkti dėmesį į diskusiją dėl tvarių sprendimų įdiegiant elektronines paslaugas visur ir visiems Europoje, visų pirma mažiausiai prieinamose vietovėse ir pažeidžiamiausioms žmonių grupėms.

2.3 Šios nuomonės bendrieji tikslai yra šie:

— padedant EESRK ir viešųjų ir privačiųjų interesų organizacijoms analizuoti, kaip būtų galima taikyti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes e. paslaugoms visiems – piliečiams, įmonėms ar regionų ir vietos valdžios institucijoms – skatinti,

— pabrėžti pažeidžiamų grupių didesnės socialinės įtraukties ir atokių vietovių ekonominės integracijos potencialą tvariai ir veiksmingai taikant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes e. paslaugoms Europoje plėtoti⁽²⁾,

— padėti ES institucijoms ir politikams, taip pat suinteresuotiems viešojo ir privataus sektoriaus subjektams, norintiems dalyvauti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystėse e. paslaugų srityje, nustatant problemas ir galimus sprendimus, atliekant e. paslaugų paklausos ir pasiūlos, palyginti su pilietinės visuomenės poreikiais, poveikio tyrimus, išnagrinėti susijusius užimtumo ir kompetencijos reikalavimus, taip pat gerąją ES lygmens politikos ir programų patirtį, kuri galėtų būti perduota nacionaliniam ir regionų lygmeniui.

2.4 IRT turi poveikį daugumai mūsų visuomenės sričių. Kadangi ribos tarp telefono, interneto, televizijos, mobilaus telefono ir kitų komunikacijos paslaugų tampa vis mažiau pastebimos, nyksta ribos ir tarp pramonės ir viešojo sektoriaus bei ES ir nacionalinės politikos. Iš esmės, nacionalinė ir regioninė politika nesugebėjo veiksmingai suteikti šių paslaugų prieigos visiems.

(2) Pagrindinė e. paslaugų ES problema yra jų bendros apibrėžties trūkumas. Paprastai e. paslaugos suprantamos siaurąja prasme kaip IRT, įskaitant tokias paslaugas kaip e. vyriausybė, e. verslas, e. sveikata, viešojo sektoriaus informacija, e. mokymasis, e. įtrauktis ir e. viešieji pirkimai.

2.5 Atsižvelgiant į tai, Neelie Kroes, nauja Komisijos narė, atsakinga už skaitmeninę darbotvarkę, pradėjo diskusiją dėl viešų konsultacijų, kuria siekiama įsitikinti, „ar reikia atnaujinti taisykles, kad būtų užtikrinta visų ES piliečių ir įmonių prieiga prie esminių komunikacijos paslaugų, įskaitant spartų internetą. Turime užtikrinti, kad niekas neliktų atskirtas nuo skaitmeninės visuomenės“. Be to, neseniai paskelbtame „Europa 2020“ komunikate patvirtintas tikslas siekti, kad bendra skaitmeninė rinka, pagrįsta sparčiu ir itin sparčiu internetu ir sąveikiomis taikomosiomis programomis, duotų tvarios ekonominės ir socialinės naudos, kad iki 2013 m. visi galėtų naudotis plačiajuosčiu internetu.

2.6 Lisabonos strategijoje jau buvo nustatyta, kad mums būtina prieiga prie šiuolaikinės skaitmeninės infrastruktūros (pavyzdžiui, internetas, GPS) ir vadinamųjų e. paslaugų. Turint tai omenyje, viešųjų paslaugų modernizavimas apima:

- geresnės kokybės ir saugesnes paslaugas visuomenei,
- įmonių, visų pirma MVĮ, pageidaujančių mažiau biurokratinių procedūrų ir didesnio veiksmingumo, prašymų patenkinimą,
- bendros svarbos paslaugų, įskaitant civilinę saugą, tęstinumo tarpvalstybiniu mastu užtikrinimas, kuris labai svarbus norint išlaikyti judumą Europoje ir socialinę sanglaudą valstybėse narėse.

2.7 Pagal galiojančias ES taisykles (pagal 2002 m. Universaliųjų paslaugų direktyvą⁽³⁾) valstybės narės turi užtikrinti, kad visi piliečiai galėtų prisijungti prie viešojo telefono ryšio tinklo fiksuotoje vietoje ir naudotis viešosiomis telefono ryšio paslaugomis balsui ir duomenims perduoti, taip pat turėtų veikiančią interneto prieigą. Turi būti sudarytos galimybės vartotojams naudotis informacijos apie abonentus teikimo paslaugomis ir abonentų knygomis, taip pat taksofonais, o neįgalieji – specialiomis priemonėmis.

2.8 Be to, neseniai paskelbtame EK komunikate nustatyta, kad viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės yra viena iš galimybių „paspartinti“ naudojimąsi internetu Europoje ir e. paslaugų teikimą ES piliečiams. Viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės laikomos būdu padėti Europos piliečiams geriau ir visapusiškiau naudotis žinomomis ir būsimosiomis technologijomis. Be to, viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės galėtų padėti nustatyti kliūtis, kurias lemia ne techninio pobūdžio problemos, ir išanalizuoti strategiją šiems klausimams spręsti⁽⁴⁾. Sąvoka „viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė“

apima daug situacijų, todėl literatūroje galima rasti skirtingų apibrėžčių, pavyzdžiui, JT gairėse⁽⁵⁾, taip pat EIB praktinėse nuostatose.

2.9 EK jau surengė keletą viešųjų konsultacijų, kuriose dalyvavo ir EESRK, šiais klausimais:

- naujos kartos prieigos tinklai,
- skaitmeninio dividendo nauda visuomenės poreikiams ir ekonomikos augimui Europoje,
- universaliųjų paslaugų principai e. komunikacijoje.

2.10 EK komunikatu COM (2009) 479 galutinis „Viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė dėl ateities interneto“ siekiama padėti pagrindą, kuriuo remiantis būtų pasirengta „pažangios“ visuomenės atsiradimui ir padidintas Europos IRT pramonės konkurencingumas. Rengiantis pradėti vykdyti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės iniciatyvą dėl ateities interneto, kaip siūlė kai kurios valstybės narės ir pramonės subjektai, teks aktyviau įtraukti pilietinę visuomenę ir regionų valdžios institucijas.

3. Bendrosios pastabos. Viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės ir e. paslaugų plėtojimas

3.1 Lygiai taip pat, kaip mūsų visuomenėje yra užtikrinamos aprūpinimo maistu ir vandeniu, švietimo, sveikatos priežiūros, transporto paslaugos ir prieiga prie jų bei valdžios institucijų prieinamumas, svarbu rasti ir patvirtinti tvariausius sprendimus ir veiksmingiausią politiką užtikrinti vienodas sąlygas ES piliečiams ir įmonėms informacinėje visuomenėje, visų pirma ES kaimo ir atokiose vietovėse.

3.2 Tačiau iki šiol dar ne visoje ES tai pasiekta; vis dar esama geografinių vietovių ir socialinių grupių, kurioms gresia „skaitmeninė atskirtis“. Skaitmeninė atskirtis gali būti susijusi su demografiniais (amžius lytis, namų ūkio tipas, kt.), socialiniais ir profesiniais (išsilavinimas, užimtumas, statusas, pajamos, kt.) ir geografiniais (būstas, vietovė, regiono ar vietos ypatumai, geopolitiniai veiksniai ir pan.) veiksniais. E. paslaugų rinkos nesėkmės priežastys kiekvienu atveju bus skirtingos – nepalankus kraštovaizdis, nedidelis gyventojų tankumas, dideli mokesčiai ar visos šios priežastys kartu paėmus. Kadangi tokiose vietovėse dažnai paklausa ir sandorių galimybės būna nepakankamos, privatūs operatoriai gali nuspręsti neinvestuoti.

⁽³⁾ OL L 108, 2002 4 24, p. 51–77.

⁽⁴⁾ Baltoji knyga dėl būsimos interneto viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės, 2010 m. sausio mėn.

⁽⁵⁾ Gairės dėl gero valdymo skatinimo viešojo ir privačiojo sektorių partnerystėje, 2008 m., Jungtinės Tautos, Niujorkas ir Ženeva.

3.3 Nepaisant to, reikėtų rūpintis ne tik geografine, bet ir socialine atskirtimi, kuri būna neatsiejama nuo tam tikrų naudotojų grupių nepakankamos perkamosios galios ar ribotų įgūdžių⁽⁶⁾. Todėl universaliosios paslaugos turėtų būti išplėstos, kad būtų užtikrinta visų naudotojų, nepaisant jų geografinės, finansinės ar socialinės padėties, prieiga prie jų.

3.4 Būtinoms papildomoms politinėms pastangoms ir priemonėms, kad pažeidžiamos grupės ir visų pirma ne miesto vietovės gautų konkrečią naudą.

3.5 EESRK skyrė keletą nuomonių ir pagrindinių rekomendacijų įvairioms temoms, susijusioms su e. paslaugomis, jų sąveikumu ir IRT infrastruktūra⁽⁷⁾.

3.6 EESRK mano, kad viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės galėtų būti priemone plėtoti ES e. paslaugas, kurios yra perspektyvi nauja sritis, o veiklos aspektai yra labai svarbūs.

3.7 Išanalizavus paaiškėjo, kad pagrindiniai argumentai pasirinkti tokį būdą yra šie:

- geresnė e. paslaugų kokybė pažeidžiamoms grupėms,
- didesnis sąnaudų veiksmingumas pasinaudojant privačiojo sektoriaus inovacijomis, patirtimi ir lankstumu,
- didesnės investicijos į viešąją infrastruktūrą išplėsti e. paslaugų teikimą,
- didesnio privačių partnerių lankstumo tvarumas ir galimybės pasinaudoti jų ištekliais,
- geresnė viešųjų išlaidų kokybė,
- didesnis veiksmingumas ir bendros svarbos paslaugų konvergencija.

⁽⁶⁾ OL C 139, 2001 5 11, p. 15; OL C 123, 2001 4 25, p. 53; OL C 108, 2004 4 30, p. 86.

⁽⁷⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 60; OL C 175, 2009 7 28, p. 92; OL C 175, 2009 7 28, p. 8; OL C 317, 2009 12 23, p. 84; OL C 218, 2009 9 11, p. 36; OL C 224, 2008 8 30, p. 50; EESRK nuomonė „Skaitmeninio dividendo nauda – visuomenės poreikiams ir ekonomikos augimui“, pranešėja Anna Maria Darmanin (TEN/417).

3.8 Be to, investicijos į skubius infrastruktūros projektus yra svarbi priemonė išlaikyti ekonominę veiklą, visų pirma šiuo krizės laikotarpiu, kurios gali padėti greitai sugrįžti prie tvaraus ekonomikos augimo. Atsižvelgiant į tai, viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės gali būti veiksmingas būdas infrastruktūros projektams įgyvendinti, bendros svarbos paslaugoms ir paramos verslui paslaugoms teikti, kurios užtikrintų vystymąsi vietos lygiu ir ekonomikos atsigavimą kai kuriuose ES regionuose⁽⁸⁾.

3.9 Taip pat kyla grėsmė dėl privačiojo ir viešojo sektorių partnerystės e. paslaugų srityje. Vienas iš šių pavojų – atokių vietovių neištraukimas, nes jose privačiojo sektoriaus paslaugų teikėjai neretai patiria nuostolių. Todėl privačiojo ir viešojo sektoriaus partnerystei reikėtų taikyti išpareigojimą teikti šias paslaugas atokioms vietovėms.

4. Lemiami e. paslaugų plėtojimo aspektai

4.1 Šioje nuomonėje taip pat kalbame apie e. paslaugų plėtojimą, kurį suprantame kaip infrastruktūros plėtojimą ir vienodų galimybių jomis pasinaudoti sudarymą visoje ES. Tam reikia arba ten, kur reikia, sukurti naują, „pažangią“ infrastruktūrą arba pagerinti esamą. Su šiuo klausimu yra susiję keletas esminių problemų:

- **Veiksmingumas.** Jeigu infrastruktūra yra, ji nebūtinai veiksmingai funkcionuoja arba ne visos atitinkamos socialinės grupės turi vienodas galimybes ja naudotis. Naujausias pavyzdys – *Eurobarometro* apklausa siekiant nustatyti, kiek žmonių žino skubios pagalbos numerį 112. Nors paslauga jau egzistuoja ir ja galima naudotis 20 ES šalių, apie ją žino labai maža dalis žmonių, tik 32 proc. apklaustųjų⁽⁹⁾. Padėti pagerinti galima geriau informuojant ir įtraukiant piliečius bei geriau taikant e. mokymosi technologijas.
- **Kaimo vietovės.** Kalbant apie prieigą prie e. paslaugų, vis dar išlieka skirtumai visoje ES⁽¹⁰⁾. Kaimo vietovėse vis dar trūksta IRT prieigos, tokiose vietovėse 23 proc. žmonių neturi prieigos prie fiksuoto plačiajuosčio ryšio tinklą⁽¹¹⁾.

⁽⁸⁾ COM(2009) 615 galutinis, „Privačiųjų ir viešųjų investicijų telkimas ekonomikai gaivinti ir ilgalaikiams struktūriniais pokyčiams skatinti. Viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės plėtojimas“.

⁽⁹⁾ Flash Eurobarometer 285 – The European Emergency Number 112, Analytic Report, Wave 3, 2010 m. vasario mėn.

⁽¹⁰⁾ Telecoms: konsultacija dėl būsimų universaliųjų paslaugų skaitmeniniame amžiuje, IP/10/218, 2010 m. kovo 2 d., Briuselis (žr. http://ec.europa.eu/information_society/policy/ecomom/doc/library/public_consult/universal_service2010/index_en.htm)

⁽¹¹⁾ COM (2009)103 galutinis, Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui „Šiuolaikinių informacinių ir komunikacinių technologijų geresnės prieigos kaimo vietovėse galimybės“

4.2 Jeigu būtų laikomasi tikrojo „atviros rinkos“ principo, reikėtų iš pat pradžių sudaryti tokią viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę, kurioje visais lygmenimis veiksmingai dalyvautų ES, nacionalinės ir regionų valdžios institucijos, socialiniai partneriai, organizuotos pilietinės visuomenės subjektai, MVĮ organizacijos, vartotojų asociacijos ir kiti suinteresuotieji subjektai (operatoriai, pardavėjai, IT paslaugų teikėjai, vertikalios ir taikymo rinkos ir kt.).

4.3 Gera pradžia būtų esami ES struktūriniai fondai, EIB ir EIF ir keletas konkrečių programų, pavyzdžiui, Bendrosios programos mechanizmas būsimoje IRT darbo programose (2011–2013 m.), tam skiriant beveik 300 mln. eurų biudžetą.

4.4 Šiuo požiūriu viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės galėtų remtis penkių Europos technologijos platformų darbu, ir viena kitą praturtinti su internetu susijusiais aspektais ir savo atitinkamais strateginiais moksliniais tyrimais. Esminis tokios viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės ypatumas būtų atvirų, standartinių ir keletą sektorių apimančių paslaugų platformų kūrimas.

4.5 Žiūrint iš Europos politikos perspektyvos, tokie sektoriai kaip sveikatos priežiūra, judumas, aplinka ir energijos valdymas galėtų pirmieji pasinaudoti nauja „pažangia“ internetu grindžiama infrastruktūra, kuri padėtų greitai įdiegti paslaugas ir milijonams naudotojų ir vartotojų jomis naudotis.

2010 m. rugsėjo 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Kokių visuotinės svarbos paslaugų reikėtų krizei įveikti?“ (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 48/14)

Pranešėjas **Raymond HENCKS**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2010 m. kovo 18 d. nusprendė savo iniciatyva parengti nuomonę

Kokios naujos visuotinės svarbos paslaugos reikalingos krizei įveikti?

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. rugsėjo 6 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 119 narių balsavus už, 11 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Įžanga

1.1 Nors pastarojo meto finansų, o vėliau ir ekonomikos krizė valstybės nares palietė labai nevienodai, ji turės ilgalaikių socialinių pasekmių: didės nedarbas, neužtikrintumas, atskirtis, skurdas – problemos, su kuriomis jau šiandien susiduria kas šeštas Europos pilietis.

1.2 Beveik 80 milijonų, t. y. 16 proc., Europos Sąjungos gyventojų gyvena žemiau skurdo rizikos ribos ir susiduria su dideliais sunkumais ieškodami darbo, galimybių gauti būstą, išmokas ir svarbiausias, visų prama sveikatos priežiūros ir socialines, paslaugas. Nepalankioje padėtyje esančioms visuomenės grupėms (neįgaliems asmenims, imigrantams) kyla ir ateityje kils daugiausia problemų, visų pirma dėl to, kad kyla abejonių dėl per pastaruosius du dešimtmečius socialinės integracijos ir užimtumo srityje pasiektos pažangos.

1.3 Smurto banga, priemiesčių problemos, nusikalstamumo didėjimas, nepilietiška elgsena ir tikra prasme solidarumo stoka tik dar labiau sustiprina įspūdį, kad finansų ir ekonomikos krizė tapo ir socialine krize.

1.4 Lėto ekonomikos atsigavimo nepakanka šiai socialinei krizei įveikti. Dar blogiau – remiantis anksčiau vykusių krizių (1993–1996 m. ir 2002–2004 m.) patirtimi, galima tikėtis, kad netgi atsigavus ekonomikai socialinės pasekmės bus dar ilgai jaučiamos.

1.5 Dėl skurdo ir socialinės atskirties stiprėjimo vis labiau didės socialinių paslaugų paklausa, visų pirma sveikatos priežiūros, būsto, švietimo, energetikos, transporto ir komunikacijos priemonių srityse.

2. Visuotinės svarbos paslaugų vaidmuo krizės laikotarpiu

2.1 Ši krizė patvirtino, kad šiuolaikiškos ir veiksmingos visuotinės svarbos paslaugos yra svarbus ekonomikos stabilizavimo veiksnys: yra daugiau nei 500 000 visuotinės svarbos

paslaugas teikiančių įmonių (viešųjų, privačių ir mišraus kapitalo), kuriose dirba 64 milijonai dirbančiųjų (daugiau nei 30 proc. ES darbo vietų) ir kuriose sukuriama daugiau nei 26 proc. Europos Sąjungos BVP (2010 m. gegužės mėn. paskelbtas Europos viešąsias paslaugas teikiančių darbdavių ir įmonių centro tyrimas „Viešųjų paslaugų žemėlapis“).

2.2 Be to, visuotinės svarbos paslaugos (VSP) padeda sušvelninti ne tik socialines ir teritorines, bet ir pačias sudėtingiausias aplinkos patiriamas pasekmes, kadangi jų tikslas užtikrinti, kad kiekvienas gyventojas gautų būtiniausias prekes ir paslaugas ir garantuoti pagrindines teises. Jos taip pat atlieka esminį vaidmenį skatinant ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą ir tvarų vystymąsi.

2.3 Per visą Europos kūrimo istoriją valstybės narės, siekdamos bendro intereso ir taikydamos labai įvairias organizavimo formas ir būdus, nustatė specialias VSP taisykles, papildančias bendrus konkurencijos teisės aktus ir rinkos taisykles, kurios pagal priimtą Lisabonos sutartį gali būti reguliariai peržiūrimos ir keičiamos.

2.4 Kadangi VSP atlieka Europos socialinio modelio ir socialinės rinkos ekonomikos ramsčio vaidmenį, tarpusavy sąveikaudamos ir prisidedamos prie ekonominės bei socialinės pažangos, jos turėtų:

— užtikrinti kiekvieno gyventoją teisę į būtiniausias prekes ir paslaugas,

— užtikrinti ekonominę, socialinę, teritorinę ir kultūrinę sanglaudą,

— siekti socialinio teisingumo ir įtrauktis, ugdyti teritorijų, kartų ir (arba) socialinių kategorijų solidarumą, propaguoti visuotinę bendruomenės interesą,

— užtikrinti vienodas sąlygas visiems piliečiams ir gyventojams,

— sukurti sąlygas darniam vystymuisi.

2.5 Krizė akivaizdžiai parodė, kad vien tik rinkos mechanizmais neįmanoma užtikrinti, kad visi piliečiai galės naudotis šiomis teisėmis, todėl šiandien visi ne tik vieningai pritaria viešųjų institucijų įsikišimui, bet ir rekomenduoja tai tarptautiniu lygiu.

3. Biudžeto lėšų mažinimo grėsmė krizės laikotarpiu

3.1 Kilus finansų ir ekonomikos krizei, kai kurioms valstybėms narėms vis sunkiau subalansuoti savo biudžetą, todėl joms iškyla vis didesnė grėsmė nesugebėti vykdyti visuotinės svarbos užduočių.

3.2 Nors valstybių narių gebėjimas patenkinti augančią VSP paklausą labai nevienodas, jos susiduria su dideliais sunkumais skirdamos biudžeto lėšas VSP užtikrinti.

3.3 Dėl šių biudžetinių apribojimų gali tekti sumažinti socialines išmokas ir paslaugas, skirti mažiau lėšų socialinio draudimo sistemoms ir mažinti subsidijas, dėl ko labai neigiamas pasekmes patirtų labiausiai pažeidžiami asmenys, bus padaryta žala pasiektai pažangai mažinant skurdą ir nelygybę ir stiprinant socialinę sanglaudą.

3.4 Todėl Komisija privalo priimti sprendimą dėl finansavimo poreikių ir atsižvelgti ne tik į trumpalaikę perspektyvą ir sutelkti dėmesį į konkurencijos sąlygas (valstybės pagalba), bet siekti užtikrinti VSP finansinį gyvybingumą ir šių paslaugų vaidmenį, kaip nurodyta Lisabonos sutartyje.

3.5 Todėl labai svarbu, kad valstybės narės, remiamos Europos Sąjungos, dar kartą pakoreguotų savo biudžetą taip, kad būtų galima išlaikyti arba išplėsti VSP, kurios leistų veiksmingai spręsti socialinės krizės problemas.

3.6 EESRK teigiamai vertina Komisijos paramą valstybių narių mokymo programoms, t. y. supaprastintas bendro su Europos socialinių fondų finansavimo taisyklės. Turėtų būti labiau naudojamos socialinės sanglaudos fondo lėšos valstybių

narių ekonomikos socialiniam matmeniui sustiprinti ir sumažinti socialinius skirtumus bei stabilizuoti jų ekonomiką.

4. Europos Sąjungos vaidmuo

4.1 Remiantis subsidiarumo principu ir aiškia Lisabonos sutarties nuostata, kiekvienai valstybei narei turi būti suteikta laisvė apibrėžti, organizuoti ir finansuoti bendrąjį interesą atitinkančias ir esminius poreikius tenkinančias paslaugas, remiantis visuomenine ir pilietine veikla ir į ją atsižvelgiant.

4.2 Visos visuotinės svarbos paslaugos – ekonominės ir neekonominės – savo pobūdžiu bei tikslais padeda įgyvendinti Europos Sąjungos tikslus, visų pirma nuolat stiprinti piliečių gerovę, užtikrinti jų teises ir sąlygas jomis naudotis.

4.3 Taigi, Europos Sąjunga, būdama atsakinga už šių tikslų įgyvendinimą, taip pat yra atsakinga už tikslų įgyvendinimo priemones.

4.4 Todėl Europos Sąjunga, laikydama subsidiarumo ir proporcingumo principų bei remdamasi pasidalijamąja kompetencija su valstybėmis narėmis, turi užtikrinti, kad VSP būtų veiksmingos ir visiems prieinamos, įperkamos ir geros kokybės.

4.5 Nors apibrėžti VSP iš esmės priklauso valstybių narių kompetencijai, tai jokia būdu nesumažina ES kompetencijos nustatyti visuotines ekonominės svarbos paslaugas (VESP) Europos lygiu, kai tai yra būtina Sąjungos tikslams įgyvendinti.

4.6 Todėl EESRK savo įvairiose nuomonėse yra rekomendavęs Europos Sąjungos institucijoms, nepažeidžiant ūkio subjektų statuso, pripažinti, kad Bendrijos visuotinės svarbos paslaugos egzistuoja ir yra būtinos tose srityse, kuriose ES veiksmams tikslų galima siekti veiksmingiau, nei kiekvienos valstybės narės atskirais veiksmais. EESRK konkrečiai siūlė atlikti tyrimus, ar įmanoma užtikrinti Europos energijos tiekimo visuotinės svarbos paslaugą.

5. Įpareigojimai teikti viešąsias paslaugas ir universaliąsias ir paslaugas

5.1 Nors galimybę VESP turi užtikrinti rinkos jėgos ir laisvoji konkurencija, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 14 straipsnyje nurodoma, kad ES ir valstybės narės pagal savo atitinkamus įgaliojimus rūpinasi, kad šios paslaugos būtų teikiamos taip, kad atitiktų joms skirtus uždavinius.

5.2 Taigi, siekiant, kad ekonominės veiklos vykdytojai, tiesiogiai laikydamiesi rinkos taisyklių, nepradėtų teikti tik pelningų, o ne mažą pelną teikiančių, paslaugų tik tankiai apgyvendintose, o ne nuošaliuose ar sunkumų turinčiuose vietovėse, ir neimtų orientuotis į mokius vartotojus užuot užtikrinę vienodas sąlygas visiems, tinklų pramonės (telekomunikacijų, energijos, transporto, pašto) liberalizavimo metu ES lygiu pradėtos vartoti dvi naujos sąvokos: įpareigojimas teikti viešąsias paslaugas ir universaliąsias paslaugas.

5.3 Šios dvi sąvokos papildo viena kitą, kadangi jomis siekiama užtikrinti paslaugų naudotojams tam tikras garantijas: labiau ar mažiau paplitusias paslaugas, kurios, laikantis kokybės standartų ir taikant prieinamas kainas, turi būti teikiamos visoje ES teritorijoje tuose sektoriuose, kuriuose numatyta teikti universaliąsias paslaugas (telekomunikacijos, pašto paslaugos, elektra); kai įsipareigojimai yra susiję su viešąja paslauga, specifiniai aspektai, kuriuos Europos Sąjunga arba valstybės narės gali užtikrinti ir kurie gali būti susiję ne tik su naudotojams teikiama paslauga (įskaitant vartotojų apsaugą), bet taip pat su saugumu, ES savarankiškumu, ilgalaikių investicijų programavimu, aplinkos apsauga ir kt. Abiem atvejais yra galimybė nukrypti nuo konkurencijos taisyklių, jei šių taisyklių taikymas kenkia pirmiau minėtoms paslaugoms.

5.4 Šia visuotinės prieigos už prieinamą kainą sąvoka turėtų būti pagrįstos visos visuotinės svarbos paslaugas Europos Sąjungoje reglamentuojančios bendros taisyklės nustatant būtiniausias įsipareigojimus valstybėms narėms ir vietos valdžios institucijoms, kurios turi ne riboti visuotinių svarbos paslaugų teikimą, o plėtoti ir teikti pirmenybę jų finansavimui.

5.5 Vis dėlto visiems prieinamų paslaugų sąvoka nėra nederinama su galimybe kiekvienai valstybei narei laikytis ne tik būtiniausių standartų, bet ir užtikrinti kitus visuotinės svarbos paslaugoms keliamus reikalavimus, visų pirma susijusius įpareigojimu teikti universaliąsias paslaugas.

6. Taikytinos priemonės

6.1 Lisabonos sutartimi Europos Sąjunga pradėjo su pagrindinėmis teisėmis ir jų užtikrinimu susijusį procesą: nustatyti bendrus principus, kuriais remiantis šios teisės būtų reguliuojamos didesnę dėmesį skiriant socialiniam aspektui, visų pirma praktiškai užtikrinant visas (ir ne tik teisės į visuotines ekonominės svarbos paslaugas) teises, kurias visiems piliečiams garantuoja Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija.

6.2 Teisė į universalią prieigą prie VSP nuo šiol ne apsiribos tinklų pramonės šakų teikiama paslaugomis, bet apims visas paslaugas, būtinas oriam gyvenimui, socialiniams ryšiams ir pagrindinėms teisėms užtikrinti.

6.3 Todėl reikia išsiaiškinti: pirma, ar šiuo metu galiojančios nuostatos (telekomunikacijų, pašto paslaugų, elektros tiekimo srityje) yra tinkamos dabartinės krizės sąlygomis ir tvarumo požiūriu, kad būtų galima užkirsti kelią teikiamų paslaugų kokybės blogėjimui, atskirčiai, socialiniam atotrūkiui ir skurdiui,

antra, ar naujose srityse nereikėtų užtikrinti „aukštą kokybę, saugos ir prieinamumo lygį, lygias galimybes ir visuotinio prieinamumo bei vartotojų teisių propagavimą“, kurie prie Lisabonos sutarties pridėtame Protokole Nr. 26 įvardijami Europos Sąjungos principais.

6.4 Akivaizdu, kad Europos piliečiai nori didesnių su profesine veikla susijusių garantijų, taip pat didesnio saugumo nedarbo ir skurdo rizikos atveju, didesnės lygybės švietimo ir mokymosi visą gyvenimą srityse, daugiau galimybių naudotis socialinėmis paslaugomis, geresnės ekologinės pusiausvyros apsaugos tiek dabar, tiek ir ateinančioms kartoms.

6.5 Taip pat būtų galima numatyti universaliąsias teises, susijusias su galimybėmis:

- turėti banko sąskaitą ir mokėjimo priemones,
- gauti prieinamą kreditą skiriant mikrokreditus arba suteikiant valstybės garantijas,
- turėti tinkamą būstą,
- gauti priežiūrą namuose,
- judėti,
- naudotis socialinėmis paslaugomis,
- naudotis specialiai neįgaliesiems ir pan. skirtomis priemonėmis,
- naudotis energija,
- naudotis saugia skaitmenine prieiga.

6.6 Tebesitęsianti krizė, poreikis rasti veiksmingiausias būdas jai įveikti ir kartu Lisabonos sutarties (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 14 straipsnį, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją, Protokolą Nr. 26) įgyvendinimas turi paskatinti ES institucijas persvarstyti ir atnaujinti visuotinės svarbos paslaugų vietą ir vaidmenį atsižvelgiant į esamas aplinkybes.

6.7 EESRK siūlo Komisijai pradėti diskusiją su visais suinteresuotaisiais subjektais ir pilietine visuomene dėl naujų įpareigojimų teikti universaliąsias paslaugas galimos naudos, arba netgi dėl naujų visuotinės svarbos paslaugų krizei įveikti ir užtikrinti iki šiol pernelyg atskirai veikiančių trijų sričių – ekonomikos, socialinės ir sanglaudos – sąsają ir pasiūlyti suderinti vystymąsi galinčias užtikrinti priemones.

6.8 Todėl EESRK ragina parengti ataskaitą dėl visuotinės galimybės naudotis Europos Sąjungos teisėmis ir VSP plėtojimo, taip pat apibrėžti naujus VSP tikslus, susijusius su kova su

skurdu ir socialine atskirtimi, ir apskritai su strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimu, tvaraus vystymosi ir ekologiškos ekonomikos skatinimu.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl naujosios Europos Sąjungos energetikos politikos: taikymas, veiksmingumas ir solidarumas piliečiams (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 48/15)

Pranešėjas **Bernardo HERNÁNDEZ BATALLER**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2010 m. kovo 18 d. plenarinėje sesijoje nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Naujosios Europos Sąjungos energetikos politikos: taikymas, veiksmingumas ir solidarumas piliečiams.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. rugsėjo 6 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d (rugsėjo 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 44 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados

1.1 Reikia skatinti visus energijos vidaus rinkos veikimo aspektus: infrastruktūrą, viešųjų pirkimų sistemą, tinkamą rinkos veikimą ir vartotojų apsaugą. Todėl EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad norint vystyti energetikos vidaus rinką pagrindinis klausimas yra būtinybė sukurti energijos infrastruktūrą ir transeuropinius tinklus.

Konkrečiau kalbant, reikia sukurti mechanizmus kainų nustatymo kriterijams išaiškinti, kad būtų užkirstas kelias dideliems ir nepagrįstiems skirtumams, kurie dažnai grindžiami vartojamos energijos rūšimi, tiekimo šaltiniais arba paskirstymo priemonėmis.

Be to, turi būti nustatyti kriterijai ir priemonės, skirtos energijos gamybai valstybių narių teritorijoje racionalizuoti, atsižvelgiant į tvarų išteklių naudojimą ir remiantis geografiniais ir klimato veiksniais, pavyzdžiui, nustatant padidėjusio aktyvumo laikotarpius fotoelektros, vėjo bei potvynių ir atoslūgių energijos gamybai.

1.1.1 Kad energetikos rinkos veiktų tinkamai, būtina užtikrinti skaidrumą, suteikiantį naujiems dalyviams prieigą prie energijos tinklų ir klientų. Todėl valdžios institucijos turėtų užkirsti kelią antikonkurenciniam elgesiui, išnaudotojiškam piktnaudžiavimui ir slaptiems įmonių susitarimams. Konkurencijos politika taip pat turėtų siekti užtikrinti vartotojų gerovę ir palankesnes sąlygas jiems atsižvelgiant į konkrečius veiksnius, pavyzdžiui, būtinybę užtikrinti tiekimo patikimumą, energijos transportavimą ir paskirstymą. EESRK primena savo nuomonės dėl universaliosios paslaugos ir visuotinės svarbos paslaugų, kuriose jis jau pareiškė tvirtą poziciją dėl vartotojų apsaugos pabrėždamas

aiškios universaliosios paslaugos apibrėžties ir bendrų visuotinės svarbos paslaugų teikimo taisyklių nustatymo būtinybę.

1.1.2 Kalbant apie viešųjų pirkimų procedūras, reikėtų užkirsti kelią perkančiosioms organizacijoms piktnaudžiauti jų prerogatyvomis tendencingai aiškinant SESV 194 straipsnio 2 dalyje⁽¹⁾ numatytas suverenumo teises, kadangi taip gali būti sudarytos sudėtingesnės ar diskriminuojančios sąlygos prieigai prie gamtinių dujų perdavimo tinklų⁽²⁾ ar tarptautinės prekybos elektros energija tinklo⁽³⁾. Galiausiai, Europos Sąjunga turėtų priimti kuo tvirtesnę institucinę išpareigojimą stiprinti ir tobulinti procedūras, užtikrinančias dujų ir elektros energijos kainų galutiniams pramonės vartotojams skaidrumą⁽⁴⁾.

1.1.3 Atsižvelgiant į šias aplinkybes, galima numatyti, kad bus iš naujo apibrėžtas bendrų ekonominės svarbos paslaugų vaidmuo veikiančioje vidaus rinkoje. Vadovaujantis Lisabonos sutartimi, šios paslaugos padeda veiksmingiau įgyvendinti nacionalinių, regionų ar vietos valdžios institucijų pavestus uždavinius⁽⁵⁾. Tai itin svarbu energetikos srityje atsižvelgiant į svarbų stambiųjų tinklų pramonės įmonių teikiamų paslaugų vaidmenį.

⁽¹⁾ Viršvalstybinės teisės sistema šiuo metu nustatyta 2004 m. kovo 31 d. EP ir Tarybos direktyva 2004/17/EB (OL L 134), iš dalies pakeista Direktyva 2005/51/EB, ir Reglamentu 2083/2005/EB (OL L 333).

⁽²⁾ 2009 m. liepos 13 d. EP ir Tarybos reglamento 715/2009/EB nuostatos (OL L 211) įsigalios nuo 2011 m., kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos laisvai konkurencijai.

⁽³⁾ EP ir Tarybos reglamento 714/2009/EB nuostatos (OL L 211) įsigalios nuo 2011 m.

⁽⁴⁾ Remiantis tikslais, išdėstytais 1990 m. birželio 29 d. Tarybos direktyvoje 90/377/EEB (OL L 185), 2003 m. birželio 26 d. EP ir Tarybos direktyvose 2003/54/EB ir 2003/55/EB (OL L 176) ir 2007 m. lapkričio 29 d. EP ir Tarybos pasiūlyme dėl direktyvos (COM (2007) 735 galutinis).

⁽⁵⁾ Prie Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo pridėdamas Protokolas Nr. 26 dėl visuotinės svarbos paslaugų papildo Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 14 straipsnį ir suteikia Europos Sąjungos Teisingumo Teismui naują pagrindą aiškinti Chartijos 36 straipsnį šiuo klausimu.

1.1.4 Taigi bus sunku nustatyti teisinę sistemą suderinant valstybių narių valdžios institucijoms suteiktą didelę veiksmų laisvę (žr. prie Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo pridėamo Protokolo Nr. 26 pirmą straipsnį ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 194 straipsnio 2 dalį) ir laisvą konkurenciją vidaus rinkoje, ypač atsižvelgiant į tai, kad iki Lisabonos sutarties įsigaliojimo Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika (nepažeidžiant valstybių narių teisės užtikrinti bendrą ekonominės svarbos paslaugų⁽⁶⁾ prieinamumą) aiškiai parodė, kad tai vis dėlto turi atitikti Sutartį⁽⁷⁾ ir kad visais atvejais galimos Sutarčių nuostatų išimtyms, susijusioms su vidaus įgaliojimų vykdymu šioje srityje, turi būti aiškinamos siaurai⁽⁸⁾.

2. Įžanga

2.1 Per ateinančius keturis dešimtmečius Europos energetikos sektorius privalės spręsti daugelį opių klausimų, kurie reikalauja esminių pokyčių energijos tiekimo, perdavimo ir vartojimo srityse. Kad šiuos klausimus būtų galima spręsti Europos lygiu, Komisija šiuo metu vykdo konsultacijos dėl rengiamos naujos 2011–2020 m. energetikos strategijos ir 2050 m. veiksmų plano. Savo ruožtu Komitetas rengia nuomonę dėl abiejų minėtų iniciatyvų.

2.2 Siekiant sukurti išsamią ir kompleksinę Europos strategiją, kuri galėtų padėti įveikti ateities iššūkius, Europos Sąjunga, be abejonės, turės visapusiškai išnaudoti Lisabonos sutartimi energetikos srityje jai suteiktus naujus įgaliojimus ir skatinti valstybes nares vykdyti aktyvų bendradarbiavimą daugeliu klausimų, kurie teisiškai priklauso nacionalinės valdžios arba bendrajai valstybių narių ir Bendrijos kompetencijai. Kai kurie šiuolaikiniai metodai gali reikalauti papildomų Sutarčių pakeitimų ar net naujos sutarties (pavyzdžiui, Jacques Delors pasiūlymas pasirašyti naują Sutartį dėl Europos energetikos bendrijos steigimo). Bet kuriuo atveju, šioje nuomonėje mes apsiribojame Lisabonos sutartimi ir priemonėmis, kurios būtinos užtikrinti, kad minėtoje Sutartyje numatyta pasidalijamoji kompetencija būtų taikoma kompleksiskai ir nepažeistų vartotojų teisių ir Sąjungai bei valstybėms narėms suteiktų kompetencijos sričių.

2.3 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo⁽⁹⁾ (SESV) 194 straipsnyje nustatomas naujas viršvalstybinio lygio veiksmų energetikos srityje pagrindas, kuriam vis dėlto taikomi tam

⁽⁶⁾ Teismas pripažino valstybių narių teisę į savo nacionalinės politikos tikslus įtraukti kai kurioms įmonėms patikėtų bendrą ekonominės svarbos paslaugų apibrėžimą. 1997 m. spalio 23 d. sprendimas, bylos Nr. C-159/94, Europos Bendrijų Komisija prieš Prancūzijos Respubliką. Rink. p. I-5815,49 punktą.

⁽⁷⁾ 2000 m. gegužės 23 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas, bylos Nr. C-209/98, Sydhavnens Stens, Rink. p. I-3743,74 punktą.

⁽⁸⁾ 2000 m. gegužės 17 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas, bylos Nr. C-340/99, TNT Traco, Rink. p. I-4109, 56–58 punktai.

⁽⁹⁾ Paskelbta OL C 83, 2010 3 30, p. 47.

tikri reguliavimo sistemos apribojimai, aiškiai išdėstyti galiojančioje pirminėje ir institucinėje teisėje ir priklausantys nuo būsimo ryšio su kai kuriomis ES pagrindinių teisių chartijoje (toliau – Chartija) pripažintomis teisėmis.

2.4 Šiuo požiūriu Europos Sąjungos energetikos politikos tikslų (energijos rinkos veikimo, energijos tiekimo patikimumo, veiksmingumo, energetikos inovacijų, energijos taupymo ir tinklų sujungimo) galima pasiekti tik su sąlyga, kad jie yra visiškai suderinami su vidaus rinkos veikimu ir aplinkos apsauga (SESV 194 straipsnio 1 dalis). Todėl Komisija visų pirma stengiasi pasiekti energijos tiekimo patikimumo užtikrinimo, tausaus energijos išteklių naudojimo ir prieigos prie energijos už vartotojams priimtina ir konkurencingą kainą tikslus, nes Europos energetikos rinkos integracija pati savaime nėra tikslas, o veikia būtina priemonė minėtiems tikslams pasiekti.

2.5 Be to, būsimos priemonės, kurias šiems tikslams pasiekti ES turi priimti pagal įprastinę teisės aktų leidimo procedūrą, nepažeis valstybių narių teisės nustatyti savo energijos šaltinių naudojimo, skirtingų energijos šaltinių pasirinkimo ir bendros energijos tiekimo sistemos sąlygas (SESV 194 straipsnio 2 dalis).

2.6 Pastaroji nuostata aiškiai nurodo valstybių narių suverenumo sritis ir užtikrina joms plačią veiklos sritį pagal SESV 2 straipsnio 6 dalį⁽¹⁰⁾ netrukdam vykdyti jų veiksmų vadovaujantis solidarumu, kaip nurodyta SESV 194 straipsnio 1 dalyje.

2.7 Atsižvelgiant į tai, kad energetika priklauso pasidalijamajai kompetencijai (SESV 4 straipsnio 4 dalies i punktą) ir siekiant išvengti galimų bendrų ES ir nacionalinių valstybių narių interesų⁽¹¹⁾, konkrečių energetikos sektoriaus įmonių interesų, piliečių teisių ir vartotojų bei naudotojų teisių konfliktų ateityje, reikėtų, kad Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas šiuo klausimu pateiktų oficialią poziciją.

⁽¹⁰⁾ Kurioje nurodyta: „Naudojimosi Sąjungos kompetencija apimtą ir būdus nustato Sutarčių nuostatos, skirtos kiekvienai konkrečiai sričiai“.

⁽¹¹⁾ Reguliavimo sistemų ir administracinės praktikos santykis gali būti labai sudėtingas atsižvelgiant į SESV 2 straipsnio 2 dalį, kuria leidžiama Sąjungai ir valstybėms narėms priimti teisiškai privalomus sprendimus šioje srityje ir suteikiama teisė valstybėms narėms naudotis savo kompetencija tiek, kiek Sąjunga nepasinaudojo savo kompetencija, arba tiek, kiek Sąjunga nusprendė nesinaudoti savo kompetencija. Be to, prie ES sutarties ir SESV pridėamo Protokolo Nr. 25 vieninteliame straipsnyje (dėl kompetencijos pasidalijimo) nurodoma, kad „kai Sąjunga imasi veiksmų tam tikroje srityje, jos kompetencija apima tik tuos aspektus, kurie reglamentuojami atitinkamu Sąjungos teisės aktu, bet neapima visos srities“.

2.8 Komisija pateikė plataus masto Europos Sąjungos išpaieigojimų pasiūlymų paketą sprendžiant klimato kaitos problemą ir skatinant naudoti atsinaujinančiuosius energijos išteklius iki 2020 m. Šiuo tikslu Taryba ir Parlamentas išpaieigojo 20 proc. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, nustatyti 20 proc. atsinaujinančiosios energijos kvotą ir 20 proc. padidinti energijos vartojimo efektyvumą. Todėl Komisija priėmė naują Bendrąjį bendrosios išimties reglamentą, pagal kurį valstybės pagalbai atsinaujinančiajai energijai ir energijos vartojimo efektyvumui remti netaikomas reikalavimas pranešti, jei ji atitinka nustatytus kriterijus.

2.9 Svarbiausi klausimai, nagrinėjami Komisijos dokumente „Naujos 2011–2020 m. Europos energetikos strategijos link“, be gyventojų kaip vartotojų apsaugos, prieigos prie energetikos paslaugų ir mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos sukuriama darbo vietų apima ir:

- politikos, kuri jau buvo patvirtinta energetikos rinkos liberalizavimo ir klimato kaitos paketais bei strateginiu energetikos technologijų planu (SET planas), įgyvendinimą,
- energetikos sektoriaus dekarbonizacijos iki 2050 m. planą,
- technologines inovacijas,
- išorės politikos koordinavimo sustiprinimą,
- energijos poreikių mažinimą (energijos vartojimo efektyvumo veiksmų planas), ypač poreikį plėtoti energijos infrastruktūrą, kad būtų užtikrintas jos tiekimas ir paskirstymas pagal energijos vidaus rinkos poreikius.

2.10 Šios Komisijos priemonės, dalį kurių dar turi patvirtinti Taryba ir Parlamentas ir kurias įgyvendins valstybės narės (pvz., gamtinių dujų paskirstymas, platesnis energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių naudojimas ir energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonės, taikomos transportui, statyboms ir kt.), atspindi tvirtą siekį sėkmingai įgyvendinti 20/20/20 strategiją.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Vis dėlto būtina sukurti priemones, kurių reikia dėl Sutartyse nenustatyto pakankamo teisinio pagrindo, norint trumpuoju laikotarpiu sukurti tikrą energetikos politiką, kuri būtų tinkama spręsti problemas, su kuriomis ES susiduria XXI amžiuje. Šiuo požiūriu rekomenduojamos kai kurios svarbios iniciatyvos, pavyzdžiui, Jacques Delors pasiūlymas sudaryti

naują Sutartį dėl Europos energetikos bendrijos įsteigimo, kuri ES įgaliotų skatinti sukurti daugiau ir tobesnių tarptautinių energijos infrastruktūros tinklų, sutelkti bendrus išteklius ir finansavimą moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir inovacijoms energetikos srityje arba vystyti verslo priemones, skirtas bendradarbiauti tarptautinėse energetikos produktų rinkose⁽¹²⁾.

3.2 Tuo pat metu, atsižvelgiant į pirmiau minėtą SESV 194 straipsnį, reikėtų pradėti diskusiją dėl trijų sričių, kurioms nacionalinio ir viršvalstybinio lygio viešoji politika darys poveikį, masto: ES piliečių teisių apsauga ir vystymas, išimčių, pateisnamų dėl nacionalinio saugumo, taikymo ir tarptautinio energijos tiekimo patikimumo suderinamumas ir nacionalinių priemonių suderinamumas su bendrosios energijos rinkos kūrimu ir veikimu, visų pirma transporto ir paskirstymo infrastruktūros, tinklų sujungimo, viešųjų pirkimų sistemos ir vartotojų teisių srityse.

3.3 Pagrindinės teisės, glaudžiausiai susijusios su būsimois ES energetikos priemonėmis, pripažįstamos Pagrindinių teisių chartijos IV skyriaus („Solidarumas“) 36 („Bendriausių ekonominių paslaugų prieinamumas“), 37 („Aplinkos apsauga“) ir 38 („Vartotojų apsauga“) straipsniuose. Reikėtų išnagrinėti galimas pasekmes, jei visos valstybės narės ratifikuotų Europos žmogaus teisių konvencijos 14 protokolą, kuris kartu su Lisabonos sutartimi suteikia galimybę ES prisijungti prie Europos žmogaus teisių konvencijos.

3.3.1 Tačiau, nors šios nuostatos numato ES institucijų oficialių veiksmų principus, jose nepripažįstamos subjektyvinės teisės⁽¹³⁾, net jei aplinkos apsaugos ir vartotojų srityse sukurtas tvirtas Europos teisinis pagrindas individualiems ir, taip vadinamiems, vienaarūšiams individualiems interesams apsaugoti. Nepaisant to, prie ES sutarties ir SESV pridėto protokolo dėl visuotinės svarbos paslaugų įgyvendinimas, be abejonės, užtikrins geresnę piliečių prieigą prie įvairių energijos vartojimo šaltinių, ypač skurdžiausiems visuomenės nariams.

3.3.2 Dėl ankščiau išdėstytų priežasčių galima tikėtis teisinės įtampos tarp ES ir valstybių narių, nes viršvalstybinė užduotis liberalizuoti ir (arba) suderinti svarbiausius energijos rinkos veikimo aspektus Europoje ir nacionalinių valdžios institucijų užduotis užtikrinti socialinę gerovę yra sunkiai suderinamos⁽¹⁴⁾. Tačiau Komisija mano, kad valstybių narių bendradarbiavimas kaip tik padidins nacionalinį saugumą.

⁽¹²⁾ Žr. EESRK tiriamąją nuomonę dėl Energijos nepritekliaus ekonomikos krizės ir liberalizavimo sąlygomis, CESE 990/2010.

⁽¹³⁾ Žr. Benoît Rohmer ir kt. „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos komentaras“ (*Commentary of the Charter of Fundamental Rights of the European Union*), 2006 m., Briuselis, p. 312 ir tolesni. Lucarelli, A. ir kt. „Teisių Europa. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos komentaras“ (*L'Europa dei diritti. Commento alla Carta dei diritti fondamentali dell'Unione Europea*), 2002 m. Bolonija, p. 251 ir tolesni.

⁽¹⁴⁾ Žr. Moreiro González, C. J. „Socialinės gerovės tikslas pasaulio ekonomikos krizės sąlygomis“ (*El objetivo del bienestar social en el contexto de crisis económica mundial*), *Gaceta Jurídica de la UE y de la Competencia*, Nueva Época, 2009 11 5, p. 7 ir tolesni.

3.3.3 Taip nutiktų visų pirma todėl, kad Chartijoje, kaip žinia, nustatomas tik minimalus joje pripažįstamų teisių ir laisvių⁽¹⁵⁾ apsaugos lygis ir jos taikymui kai kuriose valstybių narių teritorijose taikomi apribojimai⁽¹⁶⁾. Reikia kaip įmanoma stengtis išlaikyti socialinę sanglaudą siekiant užtikrinti su energijos prieiga susijusias solidarumo teises tiek ekonomine prasme nepalankiausioje padėtyje atsidūrusiems visuomenės grupėms, tiek ir pažeidžiamiems bei neigaliems asmenims.

3.3.4 Tai yra svarbiausia, nes dėl katastrofiško dabartinės ekonomikos krizės poveikio užimtumui (darbo vietų praradimo prasme), atlyginimams (jų sumažinimo prasme) ir viešųjų įstaigų pajėgumams toliau teikti socialines paslaugas daugeliui gyventojų grupių gresia netekti prieigos prie energijos ir susidurti su energijos nepriteklumi.

3.4 Kitas klausimas, kurį reikia spręsti – valstybių narių nacionalinio saugumo strategijų ir būtinybės užtikrinti energijos tiekimo patikimumą viršvalstybiniu lygiu suderinamumas.

3.4.1 Europos Sąjungos energijos tiekimo šaltiniai ir būdai turi padėti užtikrinti tiekimo patikimumą visoje ES ir atskirose valstybėse narėse. Tiekimo patikimumas ateityje priklausys nuo energijos rūšių derinimo raidos, gamybos vystymosi Europos Sąjungoje ir ją aprūpinančiose trečiojoje šalyse, investicijų į saugyklas ir tiekimo būdus Europos Sąjungoje ir už jos ribų.

3.4.2 Atsižvelgiant į tai, kad ES sutarties 4 straipsnio antroje dalyje nacionalinio saugumo užtikrinimas pripažįstamas esmine valstybių narių funkcija ir joms aiškiai suteikiama išskirtinė kompetencija šioje srityje, reikės nustatyti politinio ir

⁽¹⁵⁾ Žr. Chartijos 51 ir 52 straipsnius ir valstybių narių deklaraciją Nr. 1 dėl Chartijos, pridėdamą prie Tarpvyriausybines konferencijos, priėmusios Lisabonos sutartį, pasirašytą 2007 m. gruodžio 13 d., OL C 83, 2010 3 30, galutinio akto ir su Pagrindinių teisių chartija susijusias paaiškintis, kuriuos suformulavo Chartijos projektą parengęs Konvento prezidentas ir atnaujino Europos konvento prezidentas, OL C 303/2, 2007 12 14, p. 17 ir tolesni.

⁽¹⁶⁾ Kaip nustatyta prie Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo pridėdamame Protokole (Nr. 30) dėl Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos taikymo Lenkijai ir Jungtinei Karalystei ir prie tarpvyriausybines konferencijos, patvirtinusios Lisabonos sutartį, baigiamojo akto pridėtoje Lenkijos deklaracijose (Nr. 61 ir 62) ir Čekijos deklaracijose (Nr. 53).

teisinio ES ir valstybių narių bendradarbiavimo sritis siekiant sukurti sinergiją ir papildomumą, kaip nustatyta SESV 194 straipsnio 1 dalyje.

3.4.3 Šiuo tikslu reikėtų išnagrinėti būdus, kurie instituciniu lygmeniu padėtų sustiprinti Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrą⁽¹⁷⁾. Jos uždaviniai: skatinti keitimąsi gerąja praktika ir reguliavimo institucijų ir ūkio subjektų bendradarbiavimą, rengti nuomones dėl reguliavimo institucijų priimtų sprendimų atitikimo viršvalstybiniam reikalavimams ir tam tikrais atvejais nuspręsti, kokios turi būti priegijos prie mažiausiai dvi valstybes nares sujungiančios elektros ir dujų infrastruktūros ir saugaus jos eksploatavimo nuostatos bei sąlygos. Agentūros stebimos valstybės narės turėtų koordinuoti savo veiklą ir bendradarbiauti. Nepaisant to, bet koks Agentūros įgaliojimų padidėjimas arba pakeitimas turi neperžengti ribų, kurias nustatė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, visų pirma, sprendimas *Meroni* byloje⁽¹⁸⁾.

3.4.4 Būtina užtikrinti ES energetinio saugumo taisyklių įgyvendinimą (jos buvo parengtos ir priimtos prieš minėtą Europos Sąjungos sutarties 4 straipsnio 2 dalį ir apima tiek griežtai viršvalstybinius⁽¹⁹⁾, tiek su bendra užsienio ir saugumo politika susijusius veiksmus, taip pat 2010 m. pavasario Europos Vadovų Tarybos *ad hoc* teiginius dėl energijos tiekimo patikimumo⁽²⁰⁾ ir užtikrinti derėjimą su kai kuriomis Europos energetikos chartijos nuostatomis dėl energijos perdavimo infrastruktūros naudojimo ir energetikos medžiagų ir produktų tranzito⁽²¹⁾.

3.4.5 Siekiant didinti tiekimo patikimumą ir valstybių narių solidarumą susidarius Bendrijos masto ekstremaliajai situacijai ir ypač remti mažiau palankias geografines ir geologines sąlygas turinčias valstybes nares, reikėtų, kad valstybės narės viršvalstybiniu ir net tarpvalstybiniu lygmeniu parengtų bendrus prevencinių ar skubos priemonių planus. Šie planai turėtų būti

⁽¹⁷⁾ Įsteigta 2009 liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 713/2009, OL L 211, 2009 8 14.

⁽¹⁸⁾ Šiuo požiūriu reikėtų pažymėti, kad ESTT praktika neleidžia Komisijai perduoti savo teisėkūros įgaliojimų arba vykdomosios valdžios, išskyrus atvejus, kai įgaliojimai yra aiškiai numatyti Sutartyje (sprendimas *Meroni* byloje, 1959 7 17, Rinkinio p. 331).

⁽¹⁹⁾ Žr., pavyzdžiui, Komisijos komunikatą „Antroji energetikos strategijos apžvalga. ES energijos tiekimo saugumo ir solidarumo veiksmų planas“ (COM(2008) 781 galutinis), kuriame ji, be kitų svarbių priemonių, siūlo iš dalies pakeisti Direktyvą 2006/67/EB dėl strateginių naftos rezervų, kurios pagrindu priimta 2009 m. rugsėjo 14 d. Tarybos direktyva 2009/119/EB (OL L 265), ir Direktyvą 2004/67/EB dėl gamtinių dujų tiekimo patikimumo; žalią knygą „Siekiant saugaus, tausojančio ir konkurencingo Europos energetikos tinklo“ (COM(2008) 782 galutinis) ir kt.

⁽²⁰⁾ Briuselis, 2010 3 26, dok. Co EUR 4, 1 išvada.

⁽²¹⁾ Tarybos ir Komisijos sprendimas 98/181/EB, EABP ir Euratomas (OL L 69, 1997 9 23) ir Tarybos sprendimas 2001/595/EB (OL L 209, 2001 7 13).

reguliariai atnaujinami ir skelbiami. Ateityje finansinę paramą šiems planams galėtų teikti sanglaudos fondas ir struktūriniai fondai.

3.4.6 Siekiant geriau užtikrinti, kad pirmiau minėti tikslai būtų pasiekti, būtų tikslinga remiantis SESV 122 arba 194 straipsniu kaip įmanoma greičiau patvirtinti tam tikrų energetikos produktų tiekimo priemones tuo atveju, jei valstybė narė susidurtų su dideliais sunkumais, ir priemones, nustatančias finansinės pagalbos valstybėms narėms, kurias ištiko stichinė nelaimė ar kuriose vyksta išskirtiniai įvykiai, teikimo taisykles. Be to, būtina apsvarstyti galimybę taikyti SESV 149 straipsnį

kaip papildomą pagrindą šiems tikslams pasiekti su sąlyga, kad tai daroma atsižvelgiant į aplinkybes, kurios pateisina viršvalstybines priemones.

3.4.7 Turint omenyje Europos Sąjungos problemas ir tikslus energetikos srityje, būtų tikslinga skatinti sukurti tikrą Europos energetikos viešąją tarnybą, kuriai, laikantis subsidiarumo principo, būtų be kita ko patikėta užduotis įsteigti viešąjį registrą dėl energijos vartotojų įpročių valstybėse narėse, vartojamos energijos rūšių, priemonių užkirsti kelią katastrofoms, susijusioms su energijos vartojimu ir transportavimu, civilinės apsaugos koordinavimo šiuo tikslu ir kt.

2010 m. rugsėjo 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonės

Asamblėjai priėmus pakeitimus, šie skyriaus nuomonės punktai buvo atmesti, tačiau už juos balsavo mažiausiai ketvirtadalis narių:

1.1 punkto 4 sakiny

„Reikia skatinti visus energijos vidaus rinkos veikimo aspektus: infrastruktūrą, viešųjų pirkimų sistemą, tinkamą rinkos veikimą ir vartotojų apsaugą. Todėl EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad norint vystyti energetikos vidaus rinką pagrindinis klausimas yra būtinybė sukurti energijos infrastruktūrą ir transeuropinius tinklus.

Konkrečiau kalbant, reikia nustatyti mechanizmus kainų nustatymo kriterijams išaiškinti, kad būtų užkirstas kelias dideliems ir nepagrįstiems skirtumams, kurie dažnai grindžiami vartojamos energijos rūšimi, tiekimo šaltiniais arba paskirstymo priemonėmis.

Be to, turi būti viršvalstybiniai nustatyti kriterijai ir priemonės, skirtos energijos gamybai valstybių narių teritorijoje racionalizuoti, atsižvelgiant į tvaraus išteklių naudojimą ir remiantis geografiniais ir klimato veiksniais, pavyzdžiui, nustatant padidėjusio aktyvumo laikotarpis fotoelektros, vėjo bei potvynių ir atoslūgių energijos gamybai.“

Balsavimo rezultatai

27 nariai balsavo užtai, kad būtų išbrauktas žodis „viršvalstybinis“, 17 – prieš ir 2 susilaikė.

1.1.5 punktas

„Todėl reikėtų numatyti galimybę parengti reglamentą, kuris apimtų Europos energijos vartotojų teisių chartijoje (COM(2007) 386 galutinis, CESE 71/2008, pranešėjas Edgardo Maria Iozia) ⁽¹⁾ numatytas teises ir visuotinės svarbos paslaugų ypatumus, kuriuos valstybės narės gali išskirti šioje srityje, nustatant būtiniausias bendrus standartus viešųjų paslaugų įsipareigojimams, kurie turėtų būti aiškiai apibrėžti ir skaidrūs, objektyvūs ir nediskriminuojantys. Todėl suprantama, kad reikėtų suvokti skirtumą tarp piliečių teisių ir valstybių narių galimybių nustatyti ir taikyti viešųjų paslaugų įsipareigojimus, kurių pagrindas – bendros ekonominės svarbos paslaugos.

Reglamentas yra tinkamesnė priemonė už direktyvą dėl šių priežasčių:

- reglamentas tiesiogiai taikomas atsakingoms valstybių narių valdžios institucijoms, energetikos įmonėms ir vartotojams,
- jam nereikalingas ilgas perkėlimo į nacionalinę teisę laikotarpis,
- juo užtikrinamas taisyklių ir reikalavimų visoje Europos Sąjungoje aiškumas ir nuoseklumas,
- juo apibrėžiamas tiesioginis Europos Sąjungos institucijų dalyvavimas.

⁽¹⁾ Komisijos komunikatas Rengiant Europos energijos vartotojų teisių chartiją, COM(2007) 386 galutinis“

Balsavimo rezultatai

28 nariai balsavo už punkto išbraukimą, 16 – prieš ir 2 susilaikė.

3.4.5 punktas

„Siekiant didinti tiekimo patikimumą ir valstybių narių solidarumą susidarius Bendrijos masto ekstremaliajai situacijai ir ypač remti mažiau palankias geografines ir geologines sąlygas turinčias valstybes nars, reikėtų, kad valstybės narės viršvalstybinio ir net tarpvalstybinio lygmeniu parengtų bendrus prevencinių ar skubos priemonių planus (įmonių prekybos sutartys, didesnis eksportas, kompensavimo mechanizmai ir kt.). Šie planai turėtų būti reguliariai atnaujinami ir skelbiami. Ateityje finansinę paramą šioms planams galėtų teikti sanglaudos fondas ir struktūriniai fondai.“

Balsavimo rezultatai

30 narių balsavo už teksto skliausteliuose išbraukimą, 11 – prieš ir 3 susilaikė.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES ir Kanados santykių (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 48/16)

Pranešėjas **José Isaías RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. vasario 26 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

ES ir Kanados santykių.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. rugsėjo 3 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 16 d. posėdis) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ir Kanados pilietinę visuomenę sieja bendros vertybės, įskaitant ir ekonomines vertybes, kuriomis grindžiama šių šalių visuomenės savimonė XXI amžiuje. Jų principų abipusis puoselėjimas gali suteikti pridėtinę vertę Europos Sąjungai ir Kanadai, taip pat visai tarptautinei bendruomenei.

1.2 Atsižvelgiant į tai, Kanada turėtų būti svarbi ES partnerė. Šiuo metu plėtojami santykiai yra pakankamai geri, tačiau jie gali būti apibūdinami kaip nuosaikūs. Todėl EESRK itin palankiai vertina pradėtas derybas dėl išsamaus ekonominio ir prekybos susitarimo. Šis susitarimas teikia didelių vilčių ne tik ES ir Kanados santykių ateičiai, bet ir apskritai transatlantinių santykių plėtotei. Primename, kad JAV ir Kanada kartu su Meksika yra pasirašiusios Šiaurės Amerikos laisvosios prekybos sutartį (NAFTA), todėl Kanada gali būti vartai į labai didelę JAV rinką.

1.3 EESRK teigiamai vertina 2010 m. gegužės 6 d. įvykusio paskutiniojo ES ir Kanados aukščiausiojo lygio susitikimo rezultatus. EESRK yra palankiai vertina, kad vadovai išipareigojo išspręsti ginčytinus klausimus dėl vizų išdavimo tvarkos, ir mano, kad Kanados ketinimas peržiūrėti savo prieglobsčio politiką bus naudingas siekiant užtikrinti, kad visiems ES piliečiams vizų režimas būtų taikomas pagal visiško abipusiškumo principą.

1.4 EESRK laikosi nuomonės, kad siekiant sėkmingai įgyvendinti minėtą susitarimą labai svarbu įtraukti konkrečias nuostatas dėl provincijų, teritorijų ir pilietinės visuomenės dalyvavimo derybose ir sutikimo davimo. Vienas labiausiai Europos Sąjungą dominančių klausimų – viešųjų pirkimų rinkos atvėrimas. Šioje srityje Kanados provincijoms suteikti labai dideli

įgaliojimai, todėl pastarosios privalo dalyvauti derybose dėl šio klausimo. Kadangi šioje srityje skirtingų socialinių ir ekonominių subjektų nuomonės nesutampa, EESRK mano, kad aktyvus socialinių partnerių dalyvavimas derybose dėl šio klausimo bus iš esmės svarbus.

1.5 EESRK norėtų, kad Europos Parlamentas dalyvautų šiame procese, užtikrindamas tinkamą derybų stebėseną ir informacijos sklaidą, o ne tik patvirtindamas ir ratifikuodamas galutinę susitarimo redakciją, kaip numatyta Lisabonos sutartyje.

1.6 Pasirašius susitarimą, būtų tikslinga, kad ES ir Kanados jungtinis bendradarbiavimo komitetas atliktų panašias funkcijas, kokias vykdo ES ir JAV įsteigta Transatlantinė ekonominė taryba, siekiant, be kita ko, užtikrinti ES ir Kanados reguliavimo priemonių susivienodinimą.

1.7 ES privalo suderėti plataus užmojo susitarimą, kuris apimtų visus ES ir Kanados prekybinių santykių aspektus, įskaitant viešuosius pirkimus. Šioje srityje labai svarbu skubiai spręsti rimtas problemas, kurias patiria įmonės. Jas išspręsti galima derinant teisės aktus ir šalinant prekybos kliūtis.

1.8 Susitarime būtina apsvarstyti aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi aspektus.

1.9 Komitetas mano, kad ir ES, ir Kanada negali praleisti galimybės sustiprinti savo santykius, kurie duos naudos jų visuomenėms. Todėl būtų tikslinga abiem šalims sklandžiai plėtoti dialogą su organizuotos pilietinės visuomenės atstovais ne tik derybų metu, bet ir stebint būsimo susitarimo įgyvendinimą ir rezultatus, kad būtų galima jį tobulinti.

1.10 EESRK rekomenduoja, sudarius susitarimą, įsteigti ES ir Kanados organizuotos pilietinės visuomenės jungtinių konsultacinių organą. Šis organas atliktų konsultacinių vaidmenį būsimai jungtinei struktūrai, kuri bus svarbiausias politinis susitarimo organas, ir galėtų teikti nuomones dėl šios struktūros teikiamų konsultacijų susitarime aptariamais klausimais. Šis konsultacinis komitetas galėtų būti sukurtas vadovaujantis kitų pilietinės visuomenės jungtinių konsultacinių organų modeliu, kurių naujusias pavyzdys – 2010 m. ES ir Centrinės Amerikos asociacijos susitarimu įsteigtas jungtinis konsultacinis komitetas.

2. Įvadas

2.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) nagrinėjo Europos Sąjungos ir Kanados santykius 1996 m. ⁽¹⁾ Nuo to laiko įvyko daug įvykių, pakeitusių sąlygas, kuriomis dabartiniu metu plėtojami šie santykiai, todėl atsirado būtinybė parengti šią nuomonę.

2.2 Europos ir Kanados pilietinę visuomenę sieja bendros vertybės, kuriomis grindžiama šių šalių visuomenės savimonė XXI amžiuje. Jų principų abipusis puoselėjimas gali sukurti pridėtinę vertę Europos Sąjungai ir Kanadai, taip pat visai tarptautinei bendruomenei tokiose srityse kaip ekonomika, aplinkos politika, saugumas, imigracija ir pan. Be to, būtų tikslinga vykdyti glaudesnę daugiašalį bendradarbiavimą ūkio valdymo, klimato kaitos, konfliktų sprendimo ir panašiais klausimais.

2.3 Šiuo požiūriu daugelis abiejų šalių ekonomikos sektorių pasižymi dideliu papildomumu ir abi teritorijas sieja bendros ekonominės vertybės, dėl kurių bus lengviau pasirašyti susitarimą. 2009 m. gegužės 6 d. Prahėje įvyko ES ir Kanados aukščiausio lygio susitikimas, kurio didžiausias pasiekimas – pradėtos abiejų šalių derybos dėl išsamaus ekonominio ir prekybos susitarimo (angl. CETA).

2.4 EESRK palankiai vertina pradėtas derybas dėl minėto susitarimo ir tikisi, kad juo bus pradėtas naujas ES ir Kanados santykių plėtotės etapas, skatinantis abipusiškai naudingą bendradarbiavimą. Susitarimas taip pat bus aiškus signalas tarptautinei bendruomenei, kad šiais ekonomikos ir finansų krizės laikais ir ES, ir Kanada atsisako protekcionizmo. Be to, naujo impulso transatlantiniams santykiams suteikti neįmanoma be visapusiško Kanados dalyvavimo.

2.5 Įdomu pastebėti, kad šis susitarimas, jį pasirašius, bus pirmasis prekybos susitarimas, pastaruoju metu sudarytas dviejų Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijai (OCDE) priklausančių šalių, kurios abi yra vienodai suinteresuotos ekonomikos augimu ir darbo vietų kūrimu. Todėl tikimasi, kad susitarimas nustatys tvirtą pagrindą tiek tvarios ekonominės

bei socialinės plėtros ir aplinkos apsaugos klausimams spręsti, tiek ir konsultavimuisi su pilietine visuomene ir prekybos susitarimo įgyvendinimo stebėsenai vykdyti.

3. Kanados pilietinė visuomenė

3.1 Kanados konsultacijų su pilietine visuomene sistema skiriasi nuo Europos sistemos. Ir parlamentiniai komitetai, ir federaliniai ministrai su pilietine visuomene konsultuojasi *ad hoc* pagrindu. Konsultuoti privaloma įgyvendinant Kanados parlamentines procedūras, kurių metu būtina įrodyti, kad tokios konsultacijos iš tikrųjų vyko. Konsultacijos su pilietine visuomene provincijų lygiu taip pat yra įprasta praktika.

3.2 Apie 4,6 milijonai ⁽²⁾ Kanados darbuotojų, t. y. 26,1 proc. visų darbuotojų, priklauso profesinėms sąjungoms. Per pastarąjį dešimtmetį į profesines sąjungas įstojo daugiau nei pusė milijono darbuotojų, tačiau atsižvelgiant į tai, kad darbo vietų skaičius taip pat proporcingai išaugo, profesinėms sąjungoms priklausančių darbuotojų procentinė dalis praktiškai nekito ir minėtu laikotarpiu išliko panašaus lygio.

3.3 Kanados darbo kongresas ⁽³⁾ yra pagrindinis nacionalinis profesinių sąjungų judėjimo balsas. Kanados darbo kongresui priklauso dauguma Kanados nacionalinių profesinių sąjungų: prie jo yra prisijungusios 12 provincijų ir teritorinių federacijų bei 136 darbo tarybos, atstovaujančios maždaug 3 milijonams profesinėms sąjungoms priklausančių darbuotojų. Kongreso misija – užtikrinti priimtinesnį darbo užmokestį ir darbo sąlygas, tobulinti darbuotojų sveikatą ir saugą reglamentuojančius standartus, nustatyti teisingą mokesčių sistemą ir socialines programas, apimančias vaikų priežiūros paslaugas, sveikatos draudimą ir pensijas. Be to, kongresas reikalauja rengti geresnes mokymo programas ir kurti darbo vietas.

3.4 Kanados verslininkų taryba ⁽⁴⁾ – pagrindinė šalies verslininkų organizacija. Ją sudaro apie 150 didžiausių Kanados įmonių deleguotų narių ir atskirų verslininkų, atstovaujančių visiems gamybos sektoriams. Pagrindinis organizacijos tikslas – pristatyti verslininkų poziciją trimis lygmenimis: Kanados, Šiaurės Amerikos ir pasaulio. Kanadoje organizacija daugiausia nagrinėja nacionalinius klausimus, pavyzdžiui, pinigų ir mokesčių politiką, aplinkos politiką, konkurencingumo klausimus, bendrovių teisę ir teisės aktus. Šiaurės Amerikos lygiu organizacijos veikla visų pirma yra orientuota į JAV, Kanados ir Šiaurės Amerikos laisvosios prekybos sutarties (NAFTA) šalių ekonomikos tarpusavio priklausomybę. Pasaulio lygmeniu organizacija daugiausia nagrinėja tarptautines mokesčių problemas, prekybos, investicijų ir vystymosi politikos, dvišalių ir daugiašalių santykių klausimus.

⁽¹⁾ Nuomonė dėl Europos Sąjungos ir Kanados santykių, EXT/142, 1996 m. lapkričio 27 d., Briuselis.

⁽²⁾ „2008 m. darbo jėgos apžvalga“ (angl. *Labour Force Survey 2008*), Kanados statistiniai duomenys.

⁽³⁾ <http://canadianlabour.ca>

⁽⁴⁾ <http://www.ceocouncil.ca/en/>

3.5 Kanados savarankiškų įmonių federacija⁽⁵⁾ nacionaliniu lygiu turi 105 000 narių iš visų sektorių. Jos tikslas – atstovauti MVĮ interesams federacijos, provincijų ir teritorijų lygiu. Taip pat veikia Kanados prekybos rūmai⁽⁶⁾ – įtakinga nacionalinio lygmens organizacija.

3.6 Vartotojams atstovauja Kanados vartotojų asociacija⁽⁷⁾, kuri, ko gera, yra pati reprezentatyviausia. Ji visų pirma siekia informuoti vartotojus⁽⁸⁾, taip pat išsakyti jų nuomonę vyriausybei ir įmonėms sprendžiant su vartojimu susijusius ginčus.

3.7 Kanadoje taip pat veikia keletas ūkininkų organizacijų. Didžiausia jų – Kanados žemės ūkio federacija⁽⁹⁾, kuriai priklauso daugiau kaip 200 000 narių. Ji buvo įsteigta 1935 m. siekiant vienu balsu pristatyti Kanados ūkininkų poziciją. Tai „skėtinė“ organizacija, atstovaujanti provincijų organizacijoms ir šalies gamintojų grupėms. Ji gina Kanados žemės ūkio sektoriaus ir žemės ūkio maisto produktų pramonės interesus.

3.8 Žuvininkystės sektoriui visų pirma atstovauja Kanados žuvininkystės taryba⁽¹⁰⁾. Tai nacionalinio lygmens atstovaujamoji organizacija, kuriai priklauso apie 100 įmonių narių, pagaminančių didžiąją dalį Kanados žuvies ir jūros produktų.

4. Naujas impulsas ES ir Kanados santykiams. Ekonominiai mainai ir politiniai ryšiai

4.1 Kanados ekonomika pagal dydį užima keturioliktą vietą pasaulyje. Jos BVP – 1,51⁽¹¹⁾ trilijono USD. Pagrindinis Kanados ekonomikos sektorius – paslaugų sektorius, kuriame 2008 m. buvo sukurta daugiau kaip 69,6 proc.⁽¹²⁾ BVP ir dirba trys ketvirtadaliai Kanados darbo jėgos⁽¹³⁾.

4.2 Apskaičiuota, kad 2009 m. Kanados prekybos balansas buvo neigiamas, nes importas 34309 mln. USD viršijo eksportą, nors 2008 m. prekybos balanse buvo 7606 mln. USD perteklius. Pagrindinės Kanados eksporto prekės: automobiliai ir jų dalys, pramoninės mašinos, orlaiviai, telekomunikacinė įranga,

chemikalai, plastikinės medžiagos ir trąšos. Remiantis 2009 m. kovo mėn. parengtu bendru ES ir Kanados dokumentu, viena iš penkių darbo vietų Kanadoje yra susijusi su prekyba.

4.3 ES ir Kanados oficialūs ryšiai buvo užmegzti 1959 m., kai buvo pasirašytas Bendradarbiavimo susitarimas dėl taikaus branduolinės energijos naudojimo. Nuo to laiko abi šalys pasirašė daug susitarimų ir deklaracijų. Vadovaujantis naująja Transatlantine darbotvarke, pasirašyta su JAV 1995 m., 1996 m. gruodžio mėn. įvykusiame ES ir Kanados aukščiausiojo lygio susitikime buvo priimta politinė deklaracija ir veiksmų planas, kuriais siekiama dvejopo tikslo – plėtoti dvišalius politinius ir ekonominius santykius ir sudaryti palankesnes sąlygas bendradarbiavimui daugiašaliais klausimais. Minėtame plane taip pat numatyta kas pusmetį rengti aukščiausiojo lygiu susitikimus atliktiems darbams apžvelgti ir dvišaliams santykiams stimuliuoti.

4.4 Kanada ir ES palaiko intensyvius ekonominius santykius. 2009 m. jų prekyba prekėmis sudarė 40,2 milijardų EUR⁽¹⁴⁾, o prekyba komercinėmis paslaugomis (išskyrus viešąsias paslaugas) – 18,8 milijardų EUR. Be to, pastaraisiais metais prekybos tendencijos yra gana teigiamos, nes 2000–2009 m. laikotarpiu ES prekių eksportas į Kanadą išaugo nuo 21,1 iki 22,4 milijardų EUR, o Kanadoje pagamintų prekių importas į ES per tą patį laikotarpį sumažėjo nuo 19 iki 17,8 milijardų EUR. Taigi, paskutinįjį dešimtmetį ES prekybos prekėmis perteklius padidėjo nuo 2,1 iki 4,7 milijardų EUR. Pagrindinės į Kanadą eksportuojamos ES prekės: vaistai, variklinės transporto priemonės ir orlaivių varikliai. Savo ruožtu, Kanada į ES daugiausia eksportuoja orlaivius, deimantus, geležies rūdą, vaistus ir uraną. 2009 m. prekybos paslaugomis balanse 2,5 milijardų EUR perteklius susidarė taip pat ES naudai.

4.5 Ekonominiu požiūriu ES yra itin suinteresuota viešųjų pirkimų rinkos liberalizavimu. Kanados įmonės gali laisvai dalyvauti Europos viešųjų pirkimų konkursuose, kadangi ir Kanada, ir ES yra pasirašiusios Pasaulio prekybos organizacijos sutartį dėl viešųjų pirkimų (angl. ACP, 1994 m.). Kanadoje Europos bendrovėms tokia galimybė nesuteikiama. Provincijų kompetencijai priklauso tokie sektoriai kaip energetika, aplinkos apsauga, transportas ir sveikatos priežiūra. Todėl akivaizdu, kad būtina ši klausimą įtraukti į derybų procesą siekiant priimtino susitarimo, kuris Europos Sąjungai būtų ekonomiškai naudingas. Šių metų pradžioje Kanada pasirašė prekybos sutartį su JAV, kurioje numatoma atverti subregioninio lygmens viešųjų pirkimų rinkas. Kanada pateikė tokį pasiūlymą atsakydama į JAV pradėtą taikyti protekcionistines priemones, skatinančias pirkti amerikietiškas prekes (angl. *Buy America*), kuriomis siekiama stimuliuoti ekonomiką. Šioje sutartyje provincijos parodė savo valią atverti viešųjų pirkimų rinkas tarptautinei konkurencijai.

⁽⁵⁾ <http://www.cfib.org>

⁽⁶⁾ <http://www.chamber.ca>

⁽⁷⁾ <http://www.consumer.ca>

⁽⁸⁾ Kitos Kanados vartotojų organizacijos: Kanados vartotojų taryba, Kanados profesionalių vartotojų susivienijimas, „Vartotojų pasirinkimas“ ir Vartotojų sąjunga.

⁽⁹⁾ <http://www.cfa-fca.ca/pages/home.php>

⁽¹⁰⁾ <http://www.fisheriescouncil.ca/>

⁽¹¹⁾ Apskaičiuota, kad 2009 m. jis buvo 1,3 trilijono USD, o 2008 m. – 1,4 trilijono USD. TVF. Pasaulio ekonomikos apžvalgos duomenų bazė. 2009 m. spalio mėn.

⁽¹²⁾ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ca.html>

⁽¹³⁾ Šaltinis. Ispanijos užsienio prekybos institutas (ICEX).

⁽¹⁴⁾ Eurostatas.

4.6 Dvišaliai ES ir Kanados santykiai iš esmės grindžiami šiais dokumentais:

- 1976 m. Bendrasis susitarimas dėl bendradarbiavimo ekonomikos ir prekybos srityse,
- 1990 m. Transatlantinė deklaracija, kurioje nustatyta institucinė struktūra: numatyti ES ir Kanados aukščiausiojo lygio susitikimai ir ministrų posėdžiai,
- 1996 m. ES ir Kanados jungtinė politinė deklaracija ir veiksmų planas, kurie apima tris pagrindinius skyrius: ekonominiai ir prekybiniai santykiai, užsienio politika ir saugumas bei politiniai klausimai,
- 2004 m. kovo mėn. Otavos aukščiausiojo lygio susitikime patvirtinta nauja Partnerystės darbotvarkė, pagal kurią pradėta plėtoti santykius daugelyje iki tol nenagrinėtų sričių (tarptautinio koordinavimo, jungtinio dalyvavimo taikos palaikymo misijose, vystomojo bendradarbiavimo, mokslinio bendradarbiavimo, teisingumo, užsienio reikalų ir pan.), ir derybų planas Prekybos ir investicijų skatinimo susitarimui pasirašyti.

4.7 Apskritai, reikia pažymėti, kad Kanados ir ES santykiai yra puikūs. Pagrindiniai politinės trinties tarp Kanados ir ES elementai – Arkties regiono klausimai, draudimas Europoje prekiauti iš ruonių pagamintais produktais ir Kanados taikomas privalomas vizų režimas tam tikroms ES valstybėms narėms.

Pirma, neišvengiamas laivybos maršrutų atvėrimas Arkties jūroje kelia tam tikrų suverenumo problemų atsižvelgiant į tai, kad iki šiol nebuvo manoma, kad šią zoną būtų galima komerciškai eksploatuoti. Prognozuojama, kad minėtame regione gali būti 20 proc. visų pasaulio naftos ir dujų išteklių, taip pat jame galimi nauji, alternatyvūs ir labai patrauklūs prekybos maršrutai. Kadangi šios srities neregulmentuoja jokie daugiašaliai normatyvai ar taisyklės, jų stokos klausimą reikės išspręsti vidutinės trukmės laikotarpiu, kol neiškilo nesutarimų ar ginčų dėl teritorijos suverenumo. 2009 m. gruodžio mėn. ES Taryba nustatė ES politikos Arkties regiono klausimais tris pagrindinius tikslus: pirma, kartu su vietos gyventojais užtikrinti Arkties regiono aplinkos apsaugą ir išsaugojimą, antra, skatinti tvarų regiono išteklių naudojimą ir, trečia, gerinti daugiašalį Arkties regiono valdymą, vadovaujantis Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija (angl. UNCLOS).

Antra, Kanada reikalauja vizų režimo Čekijos, Rumunijos ir Bulgarijos piliečiams, remdamasi tuo, kad šių šalių piliečiai piktinaudžia prieglobsčio suteikimo sistema. Atsižvelgiant į tai, kad ES vizų politika yra pagrįsta abipusiškumo principu, būtina skubiai rasti šios problemos sprendimą, nes kitaip ES bus priversta imtis panašių atsakomųjų priemonių. Bulgarija ir Rumunija šiuo metu stengiasi patenkinti Kanados nustatytus bevizio režimo įvedimo kriterijus. Čekijai Kanada dar nėra

nustačiusi konkrečių priemonių vizų režimui panaikinti. Savo veiksmus Kanada teisingai būtinybe apsiginti nuo nepagrįstų prašymų suteikti prieglobstį. Šiuo metu rengiami teisės aktų pakeitimai, tačiau praeis šiek tiek laiko, kol jie pasieks Parlamentą.

4.8 Sprendžiant šią problemą, EESRK teigiamai vertina 2010 m. gegužės 6 d. įvykusio paskutiniojo ES ir Kanados aukščiausiojo lygio susitikimo rezultatus, nes jame vadovai įsipareigojo išspręsti šį klausimą, ir mano, kad Kanados ketinimas peržiūrėti savo prieglobsčio politiką bus naudingas siekiant sudaryti palankesnes sąlygas taikyti bevizį režimą visiems ES piliečiams.

5. ES ir Kanados išsamaus ekonominio prekybos susitarimo įvertinimas

5.1 2009 m. gegužės 6 d. Prahoje įvykusiame ES ir Kanados aukščiausiojo lygio susitikime buvo susitarta pradėti derybas siekiant pasirašyti išsamų ekonominį ir prekybos susitarimą.

5.2 ES ir Kanada bendromis jėgomis atliko glaudesnės ekonominės ES ir Kanados partnerystės ekonominės naudos analizę ir priėjo prie išvados, kad abi šalys pasiektų geresnių rezultatų atsisakydamos tarifų, liberalizuodamas prekybą paslaugomis ir mažindamos netarifines kliūtis prekėms ir investicijoms.

5.3 Tame pačiame pranešime teigiama, jog į susitarimą tinkamiausia būtų įtraukti šias sritis: prekybą prekėmis, sanitarijos ir augalų sanitarijos klausimus, technines prekybos kliūtis, palankesnių sąlygų prekybai sudarymą, muitinės procedūras, tarptautinę prekybą paslaugomis, investicijas, viešuosius pirkimus, bendradarbiavimą reglamentavimo srityje, intelektinę nuosavybę, asmenų judėjimą, konkurencijos politiką, institucinius išpareigojimus ir ginčų sprendimą bei darnų vystymąsi. Neprekybinės kliūtys ir reguliavimas yra svarbiausi klausimai, kurie bus svarstomi derybų metu.

5.4 Liberalizavus abiejų šalių prekybą prekėmis ir paslaugomis, dvišalius prekybinius mainus būtų galima padidinti 20 proc. Be to, buvo apskaičiuota, kad per 7 metus nuo tokio susitarimo įsigaliojimo datos, ES realiosios pajamos padidėtų 11,6 milijardų EUR, o Kanada gautų 8,2 milijardo EUR papildomų pajamų. Iš viso iki 2014 m. ES eksportas į Kanadą padidėtų 24,3 proc. arba 17 milijardų EUR, o Kanados eksportas išaugtų 20,6 proc. arba 8,6 milijardų EUR.

5.5 Tyrimas rodo, kad yra galimybių plėsti bendradarbiavimą, ypač mokslo ir technologijų srityje, įgyvendinant bendrą tyrimų darbotvarkę visų pirma strategiškai svarbiose srityse, t. y. energetikos ir aplinkos apsaugos, šviesios anglies ir anglies dioksido surinkimo ir saugojimo, bioenergetikos gamybos ir pažangiųjų elektros energijos tinklų.

5.6 Įgyvendinant susitarimą bus glaudžiau bendradarbiaujama ir kitose srityse, būtent saugumo, socialinės apsaugos, kvalifikacijos lygiavertiškumo pripažinimo sistemos, bendradarbiavimo Šiaurės Vakarų Atlanto žvejybos organizacijoje ir pan.

5.7 Prekybos požiūriu neatrodo, kad tarifų klausimai keltų problemų derybų metu. Svarbus derybų klausimas bus teisės aktų suderinimas, nes, atsižvelgiant į perėjimo prie paslaugų ekonomikos tendencijas ir užsienio investicijas, reguliavimo sistema tampa kaip niekada svarbi. Vis dėlto, teisėkūros galios, paskirstytos federalinei valstybei, provincijoms ir teritorijoms, galėtų būti kliūtis derybose dėl minėto susitarimo sprendžiant šį klausimą.

5.8 Dėl šios priežasties provincijoms išimties tvarka buvo leista tiesiogiai dalyvauti derybų procese, ir ES tokiam sprendimui pritarė. Deryboms vadovauja federalinės vyriausybės atstovas, tačiau pasidalijamosios arba išskirtinės kompetencijos srityse tarp provincijų arba tarp jų ir federalinės vyriausybės gali kilti nesutarimų.

5.9 Kanadoje nėra tikros bendrosios rinkos. Ir federalinė vyriausybė, ir provincijos supranta, kad reikia sukurti vidaus rinką, tačiau kol kas tik rodoma tvirta politinė valia. Nepaisant to, pasaulio ekonomikos krizė verčia Kanadą sudaryti susitarimą kuo skubiau, kad ji galėtų diversifikuoti savo užsienio rinkas už JAV ribų.

5.10 Nagrinėjant pačius jautriausius sektorius, didžiausias komercinio pobūdžio konfliktas tarp ES ir Kanados gali kilti dėl automobilių sektoriaus. Priešingai, žvejybos sektoriuje palankiami geri santykiai, todėl derybų metu jis nedominuos. Energetikos srityje ES norėtų diversifikuoti savo energijos tiekėjus. Todėl ji svarsto galimybę susiderėti dėl specialaus susitarimo energetikos klausimais, tačiau kol kas tai tik pasiūlymas. Kiti sektoriai, kuriuose Europos bendrovėms kyla verslo problemų Kanadoje, – aviacijos, bankininkystės ir viešųjų pirkimų. ES ir Kanada taip pat nesutaria dėl geografinių nuorodų koncepcijos ir žemės ūkio klausimų.

5.11 Federalinė ir provincijų vyriausybės dar turi susitarti dėl bendros pozicijos aplinkos apsaugos klausimais, ypač dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo. Provincijų požiūris į šį klausimą labai skiriasi: Kvebekas, Ontarijas, Britų Kolumbija ir Manitoba yra prisijungusios prie Vakarų klimato iniciatyvos ir įgyvendina priemones klimato kaitai švelninti ir prie jos prisitaikyti, tačiau Alberta ir Niufaundlandas, kurių ekonomika labai priklauso nuo naftos gamybos, šioje iniciatyvoje nedalyvauja. Šis klausimas lieka neišspręstas ir mažai tikėtina, kad derybų metu dėl jo bus pasirašytas įpareigojantis susitarimas. Tačiau bet koku atveju šiuo klausimu negalima patvirtinti pozicijos, kuri

sukurtų nepalankias sąlygas, trukdančias Europos įmonėms konkuruoti. Vis dėlto, Kanada įsipareigojo investuoti į švarios energijos technologijas ir pradėti dvišalį bendradarbiavimą dėl branduolinės energijos strategijos.

6. Pilietinės visuomenės pozicija dėl ES ir Kanados susitarimo

6.1 Darbdaviai

6.1.1 Europos darbdaviai (BUSINESSEUROPE) prašo panaikinti tarifines ir netarifines kliūtis, nedarant išimties jokiai tarifų pozicijai, sudaryti geresnes sąlygas dalyvauti visų lygmenų (nacionalinio ir subnacionalinio) viešųjų pirkimų konkursuose, įsipareigoti suderinti reguliavimo priemones prioritėtiniuose sektoriuose, stiprinti intelektinės nuosavybės apsaugą (įskaitant kilmės nuorodų apsaugą, visų pirma alkoholinių gėrimų), nustatyti ginčų sprendimo mechanizmus ir didinti darbuotojų judumą, įskaitant įmonių darbuotojų ir tam tikrų profesijų, pavyzdžiui, medicinos seserų ir teisininkų, kvalifikacijos atnaujinimą.

6.1.2 Susitarimas atveria naujų verslo galimybių abiem partneriams, kurie yra panašaus išsivystymo lygio ir turi panašų požiūrį į prekybos politiką. Gerovė yra glaudžiai susijusi su ekonomikos politika, pagrįsta prekybos liberalizavimu ir tiesioginių užsienio investicijų pritraukimu. Dabar kaip niekada svarbu išlaikyti atviras rinkas, nes tai didelė paskata konkuruoti, diegti naujoves ir augti.

6.1.3 Verslo pasaulis yra įsitikinęs, kad, reglamentuojant tarptautinę prekybą, pirmenybė turėtų būti teikiama daugiašalėms prekybos taisyklėms, tačiau taip pat mano, kad galima siekti ir daugiau pasirašant platesnio užmojo dvišalius susitarimus, kurie leistų greičiau šalinti prekybos kliūtis, ypač netarifines, prekybos paslaugomis ir investicijų srityje.

6.1.4 Išsamus ir aukštus tikslus keliantis ES ir Kanados susitarimas turės teigiamo poveikio stiprinant abiejų šalių ekonominius santykius, kurie pastaraisiais metais plėtojami vis aktyviau, ne tik eksporto srityje, bet ir sudarant sudėtingesnius sandorius paslaugų sektoriuje bei steigiant įmones.

6.1.5 Susitarimas bus paskata didinti dvišalius ekonominius ir prekybos srautus. Derybų metu turi būti sudaromos verslo galimybės tuose sektoriuose, kuriuose įmonės yra įrodžiusios, jog gali konkuruoti pasaulinėje rinkoje, pavyzdžiui, energetikos sektoriuje, ypač atsinaujinančiųjų energijos išteklių, infrastruktūros valdymo, finansinių paslaugų, statybų, paslaugų ir aplinkos apsaugos bei telekomunikacijų technologijų pasektoriuose.

6.1.6 Apskritai siekiama sukurti daugiau nevaržomų galimybių, kitaip tariant, atverti įmonėms naujų verslo galimybių mažinant kliūtis prekybai prekėmis, paslaugomis ir kapitalu.

6.1.7 Susitarimas turės lemiamos reikšmės didesnei Europos Sąjungos ir Kanados ekonomikos integracijai ir paskatins abiejų šalių ekonomikos atsigavimą krizės laikotarpiu, nes padidės prekybos ir investicijų srautai.

6.1.8 Tarptautinė prekyba gali ir turi atlikti pagrindinį vaidmenį kaip pasaulinė ekonomikos augimo ir vystymosi varomoji jėga, o prekybos politika, kuri atvertų rinkas, turi būti svarbi ES ekonominės politikos dalis.

6.2 Profesinės sąjungos

6.2.1 Europos ir tarptautinės profesinės sąjungos (Europos viešųjų paslaugų profesinių sąjungų federacija (FSESP), Europos profesinių sąjungų konfederacija (ETUC) ir Tarptautinė profesinių sąjungų konfederacija (ITUC)) pateikė rekomendacijų dėl darbuotojų teisių ir TDO pagrindinių darbo konvencijų - Nr. 98 (kolektyvinės derybos), Nr. 138 (minimalus amžius), Nr. 94 (darbo nuostatos viešosiose sutartyse) ir Nr. 29 (priverstinis darbas) - laikymosi, taip pat dėl kitų tinkamo darbo aspektų. Jos reikalauja, kad abi šalys reguliariai pateiktų minėtų įsipareigojimų vykdymo pažangos ataskaitas. Primename, kad Kanados darbo kongresas dažnai pateikia skundų Tarptautinei darbo organizacijai dėl darbo sutarčių pažeidimo Kanadoje provincijų lygmeniu. Faktiškai, nors federaliniai įstatymai garantuoja darbuotojams teisę burtis į profesines sąjungas, skirtingos provincijų teisinės sistemos apriboja profesinių sąjungų teises visoje šalyje ir dėl to susilaukia TDO kritikos.

6.2.2 Abi šalys taip pat privalo įsipareigoti laikytis OECD gairių dėl tarptautinių įmonių ir TDO trišalės deklaracijos dėl tarptautinių įmonių ir socialinės politikos, o ne mažinti darbo standartus siekiant pritraukti užsienio investicijų.

6.2.3 Europos profesinių sąjungų konfederacija (ETUC) norėtų, kad susitarime būtų parengtas stiprus skyrius, skirtas darniam vystymuisi, kuriame būtų numatytas privalomas mechanizmas, užtikrinantis pagrindinių darbo konvencijų įgyvendinimą.

6.2.4 Savo ruožtu Europos viešųjų paslaugų profesinių sąjungų federacija (FSESP) prašo susitarime apsaugoti esamas ir būsimas viešąsias paslaugas, kurioms reikia užtikrinti nacionalinių teisės aktų laikymąsi.

6.2.5 Kanados profesinių sąjungų atžvilgiu Kanados darbo kongresas tvirtai remia viešųjų pirkimų taikymą siekiant socialinių, aplinkos ir ekonomikos vystymosi tikslų ir todėl prieštarauja viešųjų pirkimų atvėrimui, kad juose galėtų dalyvauti „Crown Corporations“ ir subfederalinės vyriausybės.

6.2.6 Kanados darbo kongresas taip pat yra rimtai susirūpinęs, kad galimas investuotojų ir valstybės interesų konfliktas gali kelti grėsmę viešosioms paslaugoms ir nacionalinėms taisyklėms, o pernelyg didelė autorių teisių apsauga gali turėti poveikį, ypač farmacijos produktų kainoms.

6.2.7 Būtina numatyti privalomą mechanizmą, kuriuo naudodamasi abiejų šalių darbdavių ir darbuotojų organizacijos galėtų reikalauti vyriausybės imtis veiksmų.

6.2.8 Prašoma įsteigti Prekybos ir darnaus vystymosi forumą, kuriame būtų konsultuojamasi su pilietinės visuomenės darbdavių, darbuotojų ir kitomis organizacijomis. Šiuo metu Kanados darbo organizacijos tvirtina, kad per konsultacijų procesą labiau paisoma verslo atstovų nuomonės.

6.2.9 Taip pat reikalaujama nustatyti griežtas sąlygas, įpareigojančias laikytis daugiašalių aplinkos apsaugos susitarimų, įskaitant Kioto protokolą. Manoma, kad šiame skyriuje reikėtų numatyti, jog būtina laikytis žmogaus teisių konvencijų, įskaitant politines ir pilietines teises, nes tai labai svarbus darnaus vystymosi socialinis aspektas.

6.3 Įvairūs interesai

6.3.1 Žemės ūkio sektorius reikalauja, kad ES derybininkai atsižvelgtų į „jautrias“ šios srities prekes. Sprendžiant kilmės nuorodų taisyklių klausimą, sektorius rekomenduoja kaip modeliu pasinaudoti susitarimu su Pietų Korėja. Lemiamos reikšmės turi pieno sektorius, todėl tikimasi, kad susitarimu bus atvertos naujos rinkos galimybės Europos gamintojams. Mėsos sektoriuje ES interesai yra gynybiniai, todėl prašoma įvesti kvotas kiaulienai, paukštienai, kiaušiniams ir kiaušinių produktams. Sektorius taip pat yra itin suinteresuotas grūdų, ypač kviečių, rinka, todėl jis priešinasi Kanados kvotų didinimui. Be to, būtų tikslinga, kad Kanados vyriausybė praneštų Pasaulio prekybos organizacijai apie bet kokias taisykles, kurios gali sudaryti kliūtis prekybai, kad Techninių prekybos kliūčių komitetas galėtų ištirti jų atitikimą reikalavimams, kaip buvo Kanados įstatymo C-32 dėl tabako gaminių sudedamųjų dalių atveju.

6.3.2 Švietimo ir mokymo klausimu EESRK primena, kad ES ir Kanados bendradarbiavimo galimybės šioje srityje jau buvo aptartos 1990 m. lapkričio mėn. pasirašytoje bendroje deklaracijoje. 2006 m. ES ir Kanada išplėtė susitarimo taikymo sritį ir į ją įtraukė aukštąjį mokslą bei jaunuolių ugdymą 2006–2013 m. laikotarpiu. Tai buvo pirmasis ES pasirašytas dvišalis susitarimas, kuriame numatyta bendradarbiauti jaunimo reikalais ne tik aukštojo mokslo srityje. Tačiau atrodo, kad šiam susitarimui įgyvendinti nebuvo skirta pakankamai lėšų. EESRK prašo šias priemones tinkamai finansuoti ir taip pat suteikti finansinę paramą daugybei ES socialinių darbuotojų, kurie dirba su vaikais bei jaunuoliais ir yra pasirengę keistis patirtimi ir imtis bendrų veiksmų su panašiomis Kanados organizacijomis.

7. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pozicija dėl išsamaus ekonominio ir prekybos susitarimo

7.1 EESRK pritaria didesnei liberalizacijai ir gausesniems prekybiniams mainams, todėl itin palankiai vertina pradėtas derybas dėl ES ir Kanados susitarimo, nors Komitetas apgailestauja dėl Dohos derybų raundo žlugimo ir primena savo pageidavimą taikyti daugiašalius metodus ir atsisakyti prekybos protekcionizmo.

7.2 EESRK pritaria visoms priemonėms, kuriomis siekiama išspręsti keletą likusių nesutarimų dėl dvišalių klausimų (prieiga prie Arkties regiono, vizos, prekyba iš ruonių pagamintais produktais), ir primena šio susitarimo svarbą sudarant palankias sąlygas ES prekybai su visu Šiaurės Amerikos regionu, priklausančiu NAFTA erdvei. Todėl EESRK rekomenduoja užtikrinti, jog Europos Parlamentas tinkamai stebėtų visus derybų dėl susi-

tarimo etapus, kad šiai institucijai būtų lengviau patvirtinti galutinį susitarimą.

7.3 EESRK džiaugiasi puikiais ES ir Kanados santykiais ir ragina abi šalis užtikrinti, kad šie santykiai sustiprintų daugiašalių tikslų siekiančias partnerystės politikos srityje, ypač įgyvendinant ryžtingus veiksmus ir konkrečias priemones, skirtas pasaulio ekonomikos atgaivinimui arba kitoms sritims, pavyzdžiui, branduolinio ginklo neplatavimo, klimato kaitos ar bendro krizių valdymo (taikos palaikymo misijų, gamtinių nelaimių).

7.4 EESRK tvirtai gina Europos socialinio ir pilietinio dialogo modelį. Todėl jis primygtinai teigia, kad vykstant deryboms dėl susitarimo ir vėliau jį įgyvendinant reikia išklausti socialinius partnerius, juos įtraukti į šį procesą ir užtikrinti jų dalyvavimą jame.

7.5 EESRK mano, kad būsimame susitarime reikėtų numatyti įsteigti ES ir Kanados jungtinį konsultacinį komitetą, kurio veikloje dalyvautų organizuota pilietinė visuomenė. Šio komiteto uždavinys būtų skatinti dialogą ir bendradarbiavimą ekonominiams, socialiniams ir aplinkos apsaugos klausimais plėtojant ES ir Kanados santykius pagal pasirašytą susitarimą. Atsižvelgiant į tai, kad Kanada neturi panašios organizuotai pilietinei visuomenei atstovaujančios institucijos, EESRK siūlo kartu su Kanados pilietinės visuomenės organizacijomis ištirti, koks būtų geriausias būdas nustatyti, kas dalyvaus minėto komiteto veikloje.

2010 m. rugsėjo 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl neįgaliųjų padėties Europos ir Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse

(2011/C 48/17)

Pranešėjas **Meelis JOOST**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Neįgaliųjų padėties Europos ir Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. rugsėjo 3 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 16 d. posėdis), vieningai nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

1. Išvados

1.1 EESRK palankiai vertina tai, kad daugelis Viduržemio jūros regiono šalių partnerių ratifikavo Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją ir taip padėjo pagrindus neįgaliųjų gyvenimo kokybei gerinti.

1.2 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad pilietinės visuomenės organizacijos, atstovaujančios neįgaliesiems Viduržemio jūros regiono valstybėse partnerėse, turėtų veiksmingiau nei iki šiol dalyvauti Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių bendradarbiavime. Kad šios organizacijos aktyviai dalyvautų pilietinės visuomenės raidoje, būtina užtikrinti jų finansavimą.

1.3 EESRK ragina Viduržemio jūros regiono valstybes partneres kuriant žmonių gyvenamąją aplinką skatinti „visiems tinkamus projektus“, kadangi palanki naudotojams aplinka be kliūčių taip pat padeda išnaudoti turizmo potencialą.

1.4 EESRK ragina Europos Komisiją užtikrinti, kad lėšomis, skirtomis valstybėms partnerėms Viduržemio jūros regione, galėtų pasinaudoti ir neįgaliesiems atstovaujančios pilietinės visuomenės organizacijos ir kad naudojant lėšas pagal Europos kaimynystės politikos programas nebūtų sukurta papildomų kliūčių neįgaliesiems vienodomis sąlygomis dalyvauti visuomenės gyvenime.

1.5 Atsižvelgdamas į Viduržemio jūros regiono valstybių partnerių kultūrinę sąlygą ir pripažindamas labdaros organizacijų pasiekimus gerinant neįgaliųjų gyvenimo kokybę, EESRK ragina visus susijusius subjektus siekti teisėmis grindžiamo modelio, kad visuomenė prisimtum už atsakomybę už neįgaliųjų

gerovę ir jų kasdienį pragyvenimą ir sukurtų tokią aplinką ir paslaugas, kad būtų atsižvelgiama į visų naudotojų poreikius. Toks modelis atitiktų Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją.

1.6 Viduržemio jūros regiono valstybės turėtų skirti daugiau dėmesio mokymuisi, kuris tiktų neįgaliesiems, kad būtų sukurtos aukštos kokybės darbo vietos ir parengti rinkos reikalavimus atitinkantys darbuotojai. Be to, šios valstybės turėtų sušvelninti neįgaliųjų masinės emigracijos padarinius užimtumui ir mažinti migracijos bangas.

1.7 Remiantis statistiniais duomenimis, neįgalieji sudaro mažiau kaip 10 proc. gyventojų, taigi Viduržemio jūros regiono valstybėse partnerėse turėtų gyventi apie 25 mln. neįgaliųjų. EESRK ragina Viduržemio jūros regione sprendimus priimančius asmenis stengtis sudaryti neįgaliesiems vienodas galimybes ir, be kita ko, skatinti neįgaliųjų integraciją į darbo rinką.

1.8 Reikėtų Viduržemio jūros regiono valstybes partneres įtraukti į kaip galima daugiau iniciatyvų, kurios gerina valstybių, esančių abipus Viduržemio jūrą, sanglaudą. Iš šių iniciatyvų reikia paminėti Europos teminius metus⁽¹⁾, kasmet skelbiamas Europos kultūros sostines ir naujausią iniciatyvą – kiekvienais metais rinkti Europos visuotinio pritaikymo sostinę⁽²⁾.

2. Įžanga

2.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas anksčiau nuomonėse nagrinėjo socialinį vystymąsi Viduržemio jūros regiono valstybėse partnerėse.

⁽¹⁾ 2010 m. yra Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metai.
⁽²⁾ OL C 354, 2010 12 28, p. 8.

2.2 Komitetas savo iniciatyva nusprendė parengti šią nuomonę norėdamas atkreipti dėmesį į neigaliųjų padėtį Viduržemio jūros regione ir prisidėti prie jos gerinimo. Šiuo metu socialinėje srityje vyksta lemiamo vystymosi etapas, jis yra susijęs su dideliais iššūkiais visame pasaulyje.

2.3 1995 m. pradėtas Barcelonos procesas suteikė naują postūmį⁽³⁾ ES santykiams su kaimyninėmis Viduržemio jūros regiono šalimis ir nustatė gaires taikos ir klestinčios ekonomikos erdvei regione sukurti. Tačiau per penkiolika metų po Barcelonos deklaracijos priėmimo pasiekta tik nedidelė pažanga.

2.4 2008 m. pradėta Viduržemio jūros šalių sąjungos iniciatyva bendradarbiavimui suteikė naują postūmį, kuris buvo naudingas Viduržemio jūros regiono partneriams siekiant darnaus regiono vystymo. Šiuo požiūriu ypatinga reikšmė tenka socialiniams klausimams, įskaitant ir neigaliųjų padėties gerinimą.

2.5 Partnerystės susitarimuose Europos Komisija galėtų skirti daugiau dėmesio vystymosi aspektui socialiniame sektoriuje ir aiškiau pabrėžti, kad būtina skubiai gerinti socialinę sanglaudą.

2.6 2002 m. spalio mėn. Libane buvo paskelbtas Arabiškas neigaliųjų dešimtmetis, kuris baigsis 2012 m. Šio dešimtmečio pradžios paskelbimo ceremonijoje dalyvavo 19 arabų valstybių ir daugiau nei šimto su neigaliaisiais dirbančių arabų pilietinės visuomenės organizacijų atstovai. Šia proga priimta deklaracija – ilgai užtrukusių dalyvaujančių valstybių socialinių reikalų ministrų konsultacijų vaisius.

2.7 Keletas Viduržemio jūros regiono valstybių ratifikavo Neigaliųjų teisių konvenciją⁽⁴⁾, kurios tikslas – užtikrinti neigaliųjų teises ir pagerinti jų gyvenimo kokybę. Europos Sąjungoje konvencijos ratifikavimo procesas yra susietas su Direktyvos dėl kovos su diskriminacija projektu, dėl kurio EESRK parengė nuomonę. Nors direktyva, kuria siekiama kovoti su diskriminacija įvairiose gyvenimo srityse, dar nepriimta, bet procesas pradėtas ir kartu su juo ES žengė didelį žingsnį teisinės neigaliųjų apsaugos link.

⁽³⁾ Šiuo metu Viduržemio jūros šalių sąjungą sudaro 27 ES valstybės narės ir šios Viduržemio jūros regiono šalys: Alžyras, Marokas, Tunisas, Turkija, Egiptas, Izraelis, Palestina, Sirija, Libanas, Jordanija, Kroatija, Albanija, Juodkalnija, Bosnija ir Hercegovina, Monakas, Mauritanija ir Libija (stebėtojo statusas).

⁽⁴⁾ <http://www.un.org/disabilities>.

2.8 Bendradarbiaujant žmoniškųjų išteklių ugdymo srityje pasiekta teigiamų rezultatų. Žmogaus socialinės raidos indeksas pakilo nuo 0,694 (1995 m.) iki 0,736 (2007 m.)⁽⁵⁾. Kadangi dabartinė krizė neigiamai veikia šią raidą, labai didelį dėmesį reikėtų skirti lygių galimybių kūrimui vykstant socialiniam ir ekonominiam vystymuisi Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse.

2.9 Neigaliųjų teisių padėtis ir gyvenimo kokybė Viduržemio jūros regiono valstybėse partnerėse yra skirtinga. Šios nuomonės tikslas – atkreipti valstybių dėmesį į būtinybę gerinti neigaliųjų padėtį ir šios srities pilietinės visuomenės organizacijų darbo veiksmingumą, taip pat aktyviau nei iki šiol įtraukti šių organizacijų atstovus į nuolatinį ES ir Viduržemio jūros regiono šalių partnerių pilietinės visuomenės bendradarbiavimą. Pavienių valstybių pavyzdžiai ir nuorodos į tose valstybėse atliktus tyrimus ir surinktus duomenis rodo, kad šios valstybės rimtai žiūri į neigaliųjų integraciją ir ėmėsi priemonių gerinti socialinę sanglaudą.

3. Socialinė integracija ir lygios galimybės

3.1 1995 m. pradėtu Barcelonos procesu siekiama labiau suvienodinti socialinę ir ekonominių vystymąsi abiejose Viduržemio jūros pusėse. Tačiau jame neatsižvelgiama į skirtingų žmonių grupių specialius poreikius. ES sanglaudos politika parodė, kad lygių galimybių pažeidžiamoms grupėms kūrimo skatinimas ir visuomenės sanglaudos gerinimas atneša naudos visai visuomenei.

3.2 Kuriant bendrą laisvosios prekybos zoną ypač svarbu užtikrinti, kad neigaliųjų gyvenamoji aplinka ir pragyvenimo šaltiniai vis labiau priartėtų prie įprastų ES standartų. Kad pavyktų tai pasiekti, neįgalieji turi veiksmingiau dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose nacionaliniu, regionų ir vietos lygiu.

3.3 Įtrauki švietimo sistema, užimtumo politika, regionų atžvilgiu suderintas ekonominis vystymasis ir dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose padeda mažinti skurdą, taip pat didina Viduržemio jūros regiono šalių partnerių, kaip gyvenimo ir darbo vietas, patrauklumą ir stabdo emigraciją. Galiausiai socialinė integracija gerina žmonių judumą. Daugelyje Viduržemio jūros regiono šalių partnerių neįgaliejiems vaikams nesudaromos galimybės mokytis, todėl vėliau, sulaukę darbingo amžiaus, jie dažniausiai negali patekti į darbo rinką ir pasinaudoti jos galimybėmis.

⁽⁵⁾ JTVP.

3.4 Daugumoje Euromed šalių mokyklų nesudaromos mokymuisi reikalingos sąlygos neigaliems vaikams. Beveik pusė visų neigalių vaikų gyvena atskirti nuo šeimų globos įstaigose. Neigalieji negali įgyvendinti savo teisės į dalyvavimą darbo rinkoje, nors Euromed šalyse yra priimti įstatymai, išsipareigojantys juos remti ir užtikrinti užimtumo galimybes darbo rinkoje. 2003 m. Libano neigaliųjų asociacijos LPHU (*Libano žmonių su fizine negalia sąjunga*) atliktas tyrimas aiškiai parodė, kad institucijos, kurios gauna didžiąją dalį neigaliesiems skirtų viešųjų lėšų, nesuteikia jiems reikiamo lavinimo, kad jie galėtų rasti darbą.

Jungtinių Tautų neigaliųjų teisių konvencija Europos ir Viduržemio jūros regiono šalyse

3.5 JT neigaliųjų teisių konvenciją ratifikavo šios ES nepriklausančios Europos ir Viduržemio jūros regiono šalys partnerės: Alžyras, Bosnija ir Hercegovina, Marokas, Tunisas, Turkija, Egiptas, Sirija, Jordanija, Kroatija ir Juodkalnija. Iki šiol jos neratifikavo Izraelis, Palestina, Libanas, Albanija, Mauritanija, Monakas ir valstybė stebėtoja Libija. Keletas ES valstybių narių taip pat dar neratifikavo šios konvencijos.

3.6 Konvencijos straipsniai užtikrina neigaliesiems apsaugą nuo diskriminacijos visose gyvenimo srityse: darbo, viešojo transporto, viešųjų pastatų ir būsto. Konvencijoje primygtinai pabrėžiama, kad tiek miestuose, tiek kaimo vietovėse neigaliesiems būtina užtikrinti svarbiausias paslaugas ir tinkamą socialinę apsaugą.

3.7 Konvencijoje didelė svarba teikiama lavinimo galimybėms, teisei laisvai pasirinkti gyvenamąją vietą, teisei į šeiminių gyvenimą ir dalyvavimą politiniame gyvenime. Kelete skyrių kalbama apie neigalias moteris ir neigalius vaikus – dvi grupes, kurios yra labai svarbios socialinės sanglaudos gerinimui vykstant ES ir Viduržemio jūros regiono bendradarbiavimą.

3.8 Be pagrindinio Konvencijos teksto, priede dar yra pateiktas neprivalomas protokolai. Valstybės, kurios pasirašė Konvenciją ir ją ratifikavo, išsipareigoja sukurti observatoriją, kuri stebėtų, kaip laikomasi Konvencijos. Kartu dalyvaujančios valstybės, ratifikuodamos šį dokumentą, išsipareigoja Jungtinėms Tautoms pateikti ataskaitą, ar neigaliųjų padėtis atitinka Konvencijos nuostatas.

3.9 Konvencijos ratifikavimas yra pirmas žingsnis ilgame kelyje siekiant pakeisti visuomenės elgesį neigaliųjų atžvilgiu ir jų gyvenamąją aplinką ne tik ES valstybėse narėse, bet ir Viduržemio jūros regiono valstybėse partnerėse. Šiandien kai kurių gyventojų grupių, tarp jų ir neigaliųjų, socialinė ir ekonominė padėtis pietinėse Viduržemio jūros regiono valstybėse neatitinka Konvencijos reikalavimų.

Regioninio vystymosi lygių galimybių aspektas

3.10 Gerinant neigaliųjų kasdienį gyvenimą, svarbus vaidmuo tenka Viduržemio jūros regiono valstybių partnerių bendradarbiavimui. Judumo galimybės, informacijos platinimas, paslaugų neigaliesiems kūrimas ir bendrų projektų vykdymas – visa tai turėtų būti skatinama daug veiksmingiau nei tai daroma šiandien. Valstybės regioninė sanglauda, t. y. tvarus kaimo vietovių vystymasis ir paslaugų neigaliesiems pasiūla ne tik miestuose, padidina Viduržemio jūros regiono šalių partnerių konkurencingumą.

3.11 Viduržemio jūros regiono šalių partnerių santykiams ir Europos ir Viduržemio jūros regiono partneryste turėtų būti būdingas savitarpio supratimas, įskaitant įvairių gyventojų grupių tarpusavio toleranciją ir kovą su diskriminacija.

3.12 Skurdas, nedarbas, infrastruktūros trūkumas, dirvožemio erozija ir nepalaujamas masinis išvykimas rodo socialinį Viduržemio jūros regiono kaimo vietovių pažeidžiamumą. Valstybės turėtų dėti visas pastangas, kad sustabdytų šią neigiamą tendenciją.

Neigaliesiems atstovaujančios pilietinės visuomenės organizacijos ir jų visuomeninis vaidmuo

3.13 ES valstybėse narėse įvairias neigaliųjų organizacijas paprastai suburia skėtinės organizacijos. Jos padeda įvairioms neigaliųjų grupėms geriau suprasti kitų grupių poreikius ir formuojant politiką laikytis bendros pozicijos. Viduržemio jūros regiono valstybėse partnerėse reikėtų remti skėtinių neigaliųjų organizacijų kūrimą ir stiprinimą.

3.14 Skėtinės žmonių su įvairių rūšių negalia organizacijos buvo įkurtos šiose Viduržemio jūros regiono valstybėse partnerėse: Maroke, Jordanijoje, Tunise ir Egipte.

3.15 Tarptautinė neįgaliųjų organizacija *Handicap International* paskelbė konkursą ne pelno organizacijoms įtraukti neįgaliuosius į savo veiklą.

Tunisas ir Jordanija buvo įtrauktos į Jungtinių Tautų vystymosi programą (JTVP). Jordanijoje partnerystei su JTVP buvo suskurta organizacija žmonėms su fizine negalia (angl. *Al Hussein Society for the Habilitation and Rehabilitation of the Physically Challenged*). Jos tikslas – įrengti IT patalpas, kuriose būtų įdiegtos specialios kompiuterių programos, be kita ko, grafika paremtos prietaikos, rengti neįgaliesiems pritaikytus IT kursus ir taip suteikti jiems galimybę pasinaudoti informacinėmis technologijomis.

3.16 Tarptautinė skėtinė neįgaliųjų organizacija DPI (angl. *Disabled Peoples International*) savo interneto tinklapyje patvirtina, kad organizacija kuria šeštą regioną, kuris apima arabų šalis. Šios organizacijos duomenimis, jau 10 valstybių pareiškė norą prisijungti ir parengiamieji darbai turėtų būti baigti per du ar tris mėnesius.

4. Neįgaliųjų gyvenimo kokybės gerinimas susiejant labdarą su teisėmis pagrįstu modeliu

4.1 Dėl kultūrinių Viduržemio jūros regiono šalių ypatybių religija turi didžiausią įtaką elgesiui su neįgaliaisiais ir jų vaidmeniui visuomenėje. Įvairūs negalios priežasčių aiškinimai turėtų būti pakeisti moksliskai pagrįsta informacija, tai padėtų neįgaliųjų problemas spręsti remiantis teisėmis. Skirtingose Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse visuomenės požiūris į žmones su įgimta ar įgyta negalia skiriasi, tačiau labiausiai diskriminuojami žmonės su įgimta ir išorėje matoma negalia. Todėl labai svarbu informuoti apie įvairias negalios rūšis ir atkreipti dėmesį į neįgaliųjų gebėjimus ir įgūdžius.

4.2 Pavyzdžiui, Maroke negalios problemos plėtimą prasmė paliečia apie 25 proc. šeimų. Jei negalia yra matoma, pasinaudoti paslaugomis labai sunku. Dėl svarbaus šeimos ir religijos vaidmens Maroko visuomenėje paplito labdara paremtas požiūris. Tačiau norint užtikrinti, kad žmonės su įvairiomis negaliojomis ar sergantys lėtinėmis ligomis galėtų įveikti gyvenimo sunkumus, tauraus principo remti žmones, kuriems reikia pagalbos, nepakanka.

4.3 Be neįgaliųjų gyvenimo kokybės gerinimo pasitelkiant labdarą, reikėtų pasirūpinti ir nuolatinių paslaugų pasiūlos ir gyvenamosios aplinkos gerinimu. Neįgaliųjų asociacijos ir kitos socialinėje srityje dirbančios pilietinės visuomenės organizacijos su visuomenės parama galėtų labdarą sėkmingai papildyti teisėmis paremtu modeliu. Būtina neįgaliuosius įtraukti į sprendimų priėmimo procesus, susijusius su socialinės sistemos vystymu. Pavyzdžiui, Maroke pastebima tendencija labdara paremtą modelį keisti labiau teisėmis paremtu modeliu.

4.4 Tarptautinės neįgaliųjų organizacijos *Handicap international* projektai Maroke gali būti laikomi geru pavyzdžiu, kaip valstybė ar vietos valdžios institucija taiko minėtą modelį Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse. Tarptautinė neįgaliųjų organizacija yra nevyriausybinė organizacija, kuri veikia Maroke nuo 1993 metų. 2004 m. su Socialinės apsaugos ministerijos finansine parama atlikta apklausa dėl neįgaliųjų, tarp jų vaikų su negalia ir jų šeimų, padėties parodė, kad 70 proc. neįgaliųjų neturėjo galimybių mokytis ir tik 30 proc. neįgaliųjų vaikų lanko mokyklą. Paaiškėjo, kad pagrindinė problema yra socialinių paslaugų ir specialistų trūkumas ir tai, kad atskirtis nuo švietimo sistemos 50 proc. atvejų suformavo neigiamą visuomenės požiūrį į neįgaliuosius vaikus. Tyrimo išvadose buvo pateiktos šios rekomendacijos:

— visa visuomenė privalo keisti savo elgesį neįgaliųjų atžvilgiu,

— Maroke ir Tunise buvo parengta išsami 2006–2011 m. vyriausybės strategija, kuria jungiant į tinklus vietos neįgaliųjų centrus siekiama išplėsti regiono paslaugų spektrą,

— pagrindinis šios strategijos punktas – paslaugų teikėjų mokymas (pavyzdžiui, fizinės terapijos tinklo sukūrimas bendradarbiaujant su Sveikatos apsaugos ministerija),

— į neįgaliųjų tinklo veiklą reikėtų įtraukti visas vietos interesų grupes,

— be medicininės reabilitacijos priemonių išplėtimo reikėtų dėti daugiau pastangų skatinti svarbių žinių sklaidimą vietos ir bendruomenių (angl. *community-based*) lygiu.

4.5 Ypatingą dėmesį reikia skirti neįgalių vaikų ir šeimų, kuriose gyvena neįgalieji, padėčiai Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse. Patys neįgalieji ir šeimos, kurios jais, įskaitant neįgalius vaikus, rūpinasi turėtų dalyvauti priimant sprendimus dėl būtinų naujų paslaugų ir tinkamų reabilitacijos centrų ir kitų paslaugų kūrimo. Dabartinėje socialinės apsaugos ir reabilitacijos sistemoje tiek vietos administracijos, tiek nacionalinių institucijų atstovų ir paslaugų teikėjų partneris yra šeima. Ji teikia pasiūlymus dėl paslaugų, dalyvauja kuriant paslaugų pasiūlą ir yra vertinga patarėja visais su negalia susijusiais klausimais. Nesant išvystyto paslaugų tinklo, pirmiau minėtą metodą galima taikyti reabilitacijai bendruomenės lygiu (angl. *community-based rehabilitation*) ir įtraukti neformalias neįgaliųjų paramos grupes ir šio tikslo siekiančias ne pelno asociacijas (juridinius asmenis).

Socialinė ir ekonominė raida ir priemonės neįgaliųjų gyvenimo sąlygoms gerinti

4.6 Tik sisteminga ir nuolatinė parama padės neįgaliesiems įveikti kasdienio gyvenimo sunkumus ir pasinaudoti savo teisėmis. Atsižvelgiant į tai, kad pavienių Viduržemio jūros regiono šalių socialinės ir ekonominės raidos skirtumai ir dabartinė krizė nesuteikia daug galimybių kurti paslaugas, patys neįgalieji turėtų aktyviai dalyvauti ieškant sprendimų.

4.7 Socialinė integracija geriausiai pavyksta tada, kai pasirūpinama užimtumo galimybėmis. Šiuo požiūriu reikia apsvarstyti užimtumo galimybes pagrindinėje, atviroje darbo rinkoje ir apsaugoto bei subsidijuojamo darbo galimybes. Europos Sąjungoje buvo imtasi teisinių priemonių ir išbandytų procedūrų neįgaliųjų užimtumo padėčiai gerinti. 2003 m. Europos neįgaliųjų metų proga ES socialinių partnerių asociacijos dar kartą patvirtino bendrą deklaraciją dėl neįgaliųjų užimtumo skatinimo. Šios deklaracijos, kuri pabrėžė ne negalią, o gebėjimus, pagrindinė idėja yra naudinga priemonė Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse imtis būtinų neįgaliųjų užimtumo skatinimo veiksmų, visų pirma pasitelkiant socialinės ekonomikos įmones.

4.8 Integruojant neįgaliuosius į darbo rinką Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse, taip pat galima remtis 1993 m. pasirašytu arabų šalių susitarimu dėl neįgaliųjų užimtumo ir reabilitacijos skatinimo. Šiame susitarime pabrėžiama būtinybė kurti darbo aplinką be kliūčių ir sudaryti tinkamas sąlygas neįgaliesiems naudotis viešuoju transportu. Be to, siūloma įvesti neįga-

liųjų užimtumo kvotą – priemonę, kuri yra taikoma kai kuriose ES šalyse siekiant pagerinti neįgaliųjų užimtumo padėtį.

4.9 Neįgalieji nori būti naudingi visuomenei, tačiau tam reikia sukurti tinkamą aplinką, pagrįstą teisėmis ir visapusiška integracija į visuomenę. Taip pat svarbu remti neįgaliųjų asociacijų darbą. Valstybė turėtų sistemingai rūpintis tais žmonėmis, kurie sudaro silpniausią visuomenės grandį, įskaitant neįgaliuosius.

4.10 Paprastai įgyvendinant neįgaliųjų gyvenimo kokybės gerinimo priemones aktyviai dalyvauja moterys, tiek privačiai šeimoje, tiek vykdomose socialinėse priemonėse. Būtina pripažinti moterų vaidmenį atliekant šiuos darbus. Tačiau socialinių priemonių įgyvendinimas neturi būti tik šeimų našta. Viduržemio jūros regiono valstybėse partnerėse šeimose, kuriose gyvena neįgalūs vaikai, moterims, t. y. jų motinoms, dažniausiai tenka didžioji priežiūros dalis, o šią tendenciją dar labiau įtvirtina religiniai įsitikinimai ir kultūrinės ypatybės.

Bendroji moterų, vaikų ir mažumų padėtis Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse aprašyta 2002 m. ataskaitoje dėl žmogaus socialinės raidos arabų šalyse (angl. *Arab Human Development Report*), pagal kurią 2000 m. apie 53 proc. moterų buvo neraštingos. Manoma, kad 2015 m. jų bus 37 proc.

4.11 Geras socialinės apsaugos pavyzdys Viduržemio jūros regione – Tarptautinės neįgaliųjų organizacijos *Handicap International* vykdyti projektai Tunise socialinei apsaugai ir solidarumui vystyti, kuriuose dalyvavo specialistai, susijungę į tinklus, ir galutiniai vartotojai, t. y. neįgalieji ir jų šeimos. 1998–2002 m. buvo vykdomas vaikų negalios prevencijos projektas, kurio tikslas – mokant reabilitacijos srities specialistus ir aprūpinant specializuotus centrus reikalinga įranga pagerinti paslaugų pasiūlą neįgaliesiems vaikams. 1998–2003 m. pagal atskirą projektą buvo įrengtos dvi reabilitacijos klinikos ir įsteigtas reabilitacijos centras, techninės pagalbos dirbtuvės ir dvi kilnojamos techninės dirbtuvės. Tarptautinės neįgaliųjų organizacijos Maroke, Alžyre ir Tunise vykdytas projektas „Neįgaliųjų apsisprendimo skatinimas Magrebo šalyse“ (2004–2006 m.) siekė skatinti vietos iniciatyvas neįgaliųjų socialinei integracijai remti ir suteikti neįgaliesiems daugiau pasitikėjimo savimi ir orumo. Šiame projekte dalyvavo Tuniso socialinės apsaugos ministerija ir įvairios neįgaliųjų asociacijos.

4.12 Geras Europos Sąjungos Viduržemio jūros regiono šalyje partnerėje atlikto projekto siekiant pakeisti elgesį neįgalųjų atžvilgiu pavyzdys yra *Euromed jaunimo programa* – vienas iš Europos Komisijos darbo jaunimo klausimais trečiosiose šalyse ramsčių. Tai yra regioninė Barselonos proceso trečiojo skyriaus programa, kuria siekiama vystyti neformalų mokymą ir kultūrų dialogą 27 Euromed šalyse partnerėse. Greitu laiku dalyvaujančių valstybių skaičius padidės iki 37. Euromed jaunimo programa yra konkreti Europos ir Viduržemio jūros regiono partnerystės iniciatyva. Šiai iniciatyvai skirtos lėšos gali būti panaudotos jaunimo savitarpio supratimui gerinti Viduržemio jūros regiono valstybėse partnerėse, pilietinės visuomenės demokratizacijai skatinti, jaunimo, visų pirma jaunų moterų, pilietinei drąsai didinti, jaunimo organizacijų vaidmeniui stiprinti ir skatinti jaunimo organizacijas keistis informacija ir patirtimi. Būtent tokiais priemonėmis galima pakeisti visuomenės elgesį neįgalųjų ir lėtinėmis ligomis sergančių žmonių atžvilgiu. Programa buvo pradėta 1999 m. ir gali būti laikoma Europos Komisijos jaunimo programos tęsiniu šiame regione.

5. „Visiems tinkamas projektas“ – aplinkos be kliūčių kūrimas Viduržemio jūros regione

5.1 Pastatų struktūra ir transportas Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse vis dar nėra pritaikyti neįgalųjų poreikiams. Reikia prisiminti, kad naudotojams palanki ir kliūčių neturinti aplinka naudinga ne tik neįgaliesiems, bet ir kitoms visuomenės grupėms, pavyzdžiui, šeimoms su vaikais, vyresnio amžiaus žmonėms ir susižeidusiems asmenims, kurie tam tikrą laiką negali laisvai judėti.

5.2 „Visiems tinkamas projektas“ reiškia kurti tokius produktus ir gyvenamąją aplinką, kad jais kuo laisviau galėtų naudotis visi žmonės ir nereikėtų jokio pritaikymo ar specialių sprendimų. Universalus projektas yra veiksmingas siekiant kitų visuomeninių tikslų ir neatsiejama holistinio sprendimo dalis.

5.3 Esminiai „Visiems tinkamo projekto“ principai kuriant mūsų gyvenamąją aplinką yra šie:

- lygios naudojimosi galimybės įvairioms gyventojų grupėms,
- „visiems tinkamo projekto“ koncepcijoje esminė reikšmė teikiama žmogaus teisių klausimui,
- patogumas naudoti ir lankstus naudojimas – lengva daryti pakeitimus,

— paprastumas ir intuityvumas – atsižvelgiama į naudotojo logiką,

— suprantama informacija naudotojui,

— patvarumas – sukurta aplinka yra atspari gedimams ir dėvėjimui,

— aplinka ir pagalbinės priemonės nereikalauja didelių fizinių pastangų,

— sukurta aplinka yra erdvi ir tinkama žmonėms, kurie naudoja įvairias pagalbines priemones.

5.4 Greta fizinės aplinkos formavimo, ypač svarbus vaidmuo tenka žmonių požiūriui. Miesto transporto saugumas labai priklauso nuo eismo dalyvių teikiamo dėmesio kitiems eismo dalyviams. Kuriant naudotojams palankią aplinką be kliūčių esminis vaidmuo tenka visuomenės informavimui.

5.5 Kai kuriose Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse jau priimti teisės aktai dėl viešosios erdvės prieinamumo (Jordanoje, Maroke, Tunise ir kt.). Jungtinių Tautų neįgalųjų teisių konvencijoje primygtinai pabrėžiama, kad prieinamumo neįgaliesiems principo nepaisymas laikomas diskriminavimu. Taip pat labai svarbus neribotas darbo vietos prieinamumas ir sauga darbe.

5.6 Viešasis transportas labiau pritaikytas neįgaliesiems ten, kur buvo skatinamas ir modernizuojamas geležinkelių transportas. Pavyzdžiui, Maroke geležinkelių transportas yra geria išvystytas ir neįgalieji gali važiuoti traukiniais, jei geležinkelio stotyje ir peronuose tam nėra kliūčių.

5.7 Būtina pabrėžti gerus transporto be kliūčių pavyzdžius ir kitus projektus, kurie buvo vykdomi Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse pagal „Visiems tinkamo projekto“ iniciatyvą.

5.8 Pavyzdžiui, Jordanoje buvo imtasi priemonių, kad kasdieniame gyvenime būtų laikomasi viešosios erdvės prieinamumą neįgaliesiems užtikrinančių teisės nuostatų. Šiuo tikslu Didžiojo Amano regiono savivaldybė, bendradarbiaudama su Neįgalųjų taryba, surengė dviejų dienų klausymą. Panašios iniciatyvos būtų sveikintinos visame regione.

Aplinka be kliūčių kaip turizmo varomoji jėga

5.9 Kasmet daugiau nei 40 mln. turistų aplanko Viduržemio jūros regiono valstybes partneres. Aplinka be kliūčių ir „Visiems tinkamo projekto“ koncepcijos principų taikymas vaidina labai svarbų vaidmenį turizmo srityje. Patogumas ir prieinamumas yra svarbūs veiksniai, nulemiantys turistų atostogų vietas pasirinkimą. Taigi pirmenybė teikiama regionams, kuriuose dedamos pastangos sukurti aplinką be kliūčių.

5.10 Įgyvendinant bendrus projektus, t. y. visus ES finansuojamus projektus, reikėtų atsižvelgti į „Visiems tinkamo projekto“ koncepcijos principus. Taip pat svarbu skatinti prieinamumą be kliūčių transporto sektoriuje <http://www.euromedtransport.org>.

5.11 Europos Tarybos pranešime dėl visapusiškos integracijos taikant universalus projekto principus pateikiama keletas gerų pavyzdžių, kaip galima panaudoti visiems prieinamos aplinkos privalumus neįgaliųjų integracijai. Viduržemio jūros regiono šalys ES partnerės galėtų pasinaudoti šiais teigiamais pavyzdžiais.

5.12 Pripažinimas, kad aplinka be kliūčių, paremta „Visiems tinkamo projekto“ koncepcijos principais, turi teigiamą poveikį visuomenės ekonominiam vystimuisi – svarbus argumentas įtikinant sprendimus priimančius asmenis palaikyti visiems žmonėms, taip pat ir neįgaliesiems, pritaikytos aplinkos kūrimą.

5.13 Taikant „Visiems tinkamo projekto“ koncepciją reikia atsižvelgti į daugelį kliūčių, kurios iškyla turintiems klausos ar regos negalia. Reikia pašalinti šios rūšies kliūtis, kad būtų užtikrintos lygios teisės visiems žmonėms įsigyti prekių ir naudotis paslaugomis visose gyvenimo srityse.

6. ES ir Viduržemio jūros regiono šalių partnerių bendradarbiavimo neįgaliųjų klausimais stiprinimas

6.1 Visose Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse yra Europos Sąjungos atstovybės. Taip lengviau supažindinti su konkrečiomis ES politikos teminėmis sritimis. Atstovybės turėtų rodyti gerą pavyzdį ir būti atviros neįgaliųjų asociacijoms. Taip pat reikėtų užtikrinti, kad ES atstovybių viešosios paskirties pastatai būtų įrengti laikantis „Visiems tinkamo projekto“ koncepcijos principų.

6.2 Nuo 1999 m. Amsterdamo sutarties kova su neįgaliųjų diskriminacija priklauso svarbiausiems ES tikslams. Šiuo metu svarstoma ES direktyva dėl kovos su diskriminacija, dėl kurios EESRK parengė nuomonę⁽⁶⁾. 2010 m. paskelbti Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metai, todėl atsižvelgiant į socialinę padėtį Viduržemio jūros regiono šalyse reikėtų išnaudoti jų galimybes tolesniam bendradarbiavimo su šiomis valstybėmis vystymui. Į šiemis teminiams metams skirtą veiklą reikėtų labiau įtraukti Viduržemio jūros regiono šalių partnerių pilietinę visuomenę ir vyriausybes.

6.3 Europos teminiais metais ir kitomis iniciatyvomis siekiant informuoti platesnę visuomenę apie Europos Sąjungos prioritetus propagavimo tikslais galėtų pasinaudoti Viduržemio jūros regiono šalių partnerių pilietinės visuomenės organizacijos, dirbančios socialinėje srityje ir nagrinėjančios žmogaus teisių ir kovos su diskriminacija klausimus. Informavimas yra labai svarbus norint pakeisti visuomenės elgesį ir pagerinti neįgaliųjų ir kitų socialiai remtinų grupių gyvenimo kokybę.

6.4 Naujusias pasiūlymas remiantis Europos kultūros sostinės pavyzdžiu suteikti Europos visuotinio pritaikymo sostinės titulą turi būti bet koku atveju įtrauktas į Euromed procesą, kad ir šalių partnerių miestai galėtų siekti šio titulo.

6.5 EESRK taip pat mano, kad investicijos į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą skatina naujų techninių pagalbinių priemonių ir IRT paremtų produktų ir paslaugų kūrimą ir taip padeda gerinti neįgaliųjų gyvenimo kokybę, mažinti sveikatos priežiūros ir socialines išlaidas, palengvinti patekimą į darbo rinką ir skatinti naujų darbo vietų kūrimą.

6.6 Europos neįgaliųjų forumo (angl. EDF) ir Viduržemio jūros regiono šalių partnerių neįgaliųjų asociacijų bendradarbiavimo skatinimas, taip pat tiesioginių ES valstybių narių ir Viduržemio jūros regiono šalių partnerių neįgaliųjų asociacijų tiesioginių ryšių plėtojimas turėtų teigiamą poveikį skėtinių organizacijų formavimuisi tose šalyse, kuriose jų iki šiol nėra.

⁽⁶⁾ OL C 182, 2009 8 4, p. 19.

6.7 Europos neigaliųjų forumas bendradarbiauja su Arabų neigaliųjų organizacija, kuri buvo įkurta 1989 m. Kaire kaip keleto šalių neigaliųjų pilietinės visuomenės asociacijų skėtinė organizacija. Arabų neigaliųjų organizacijos pirmininkas Naser

Al-Mahmood, kaip delegacijos vadovas, dalyvavo Europos neigaliųjų forumo generalinėje asamblėjoje, įvykusioje 2010 m. Madride. Siekiant gerinti neigaliųjų padėtį Viduržemio jūros regiono šalyse partnerėse, labai svarbu bendradarbiauti.

2010 m. rugsėjo 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES daugiakalbystės politikos (papildomoji nuomonė)

(2011/C 48/18)

Pranešėja **An Le NOUAIL MARLIÈRE**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių įgyvendinimo nuostatų 29 straipsnio a punktu, 2009 m. liepos 14 d. nusprendė parengti papildomąją nuomonę dėl

ES daugiakalbystės politikos.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. liepos 9 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 145 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Įžanga

1.1 Pastaraisiais metais Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas parengė dvi Europos institucijoms skirtas nuomones dėl Europos daugiakalbystės strategijos:

1) pirmoji – dėl naujos daugiakalbystės pagrindų strategijos – susijusi su 2005 m. Europos Komisijos pasiūlytos naujos strategijos rengimu ⁽¹⁾;

2) antroji parengta 2008 m. vasario 4 d. gavus Europos Komisijos nario Leonard Orban prašymą pateikti tiriamąją nuomonę, kuri padėtų Komisijai parengti komunikatą „Daugiakalbystė – Europos turtas ir bendras rūpestis“ ⁽²⁾.

1.2 Daugiakalbystės politika yra vienas iš EESRK ir jo vadovybės 2008–2010 m. programos politinių prioritetų, kadangi ji padeda didinti ekonomikos konkurencingumą, įgyvendinti Lisabonos strategijos tikslus ir stiprinti Europos integraciją vystant kultūrų dialogą („vienybė įvairovėje“).

1.3 2006 m. apibrėžta daugiakalbystės politika šiuo metu yra vystoma ir įgyvendinama. Šios papildomosios nuomonės tikslas – stebėti veiksmus šioje srityje ir priemones, kurių ėmėsi Komisija ir konkrečiai EAC GD, taip pat papildyti ir atnaujinti EESRK rekomendacijas, visų pirma dėl mokymosi visą gyvenimą, suaugusiųjų mokymosi, užimtumo ir tvaraus ekonominio, kultūrinio ir socialinio poveikio.

⁽¹⁾ 2005 m. lapkričio 22 d. COM(2005) 596. OL C 324, 2006 12 30, p. 68.

⁽²⁾ 2008 m. rugsėjo 18 d. COM(2008) 566. OL C 77, 2009 3 31, p. 109.

2. Daugiakalbystė Europoje: dabartinė padėtis

2.1 2008 m. lapkričio 21 d. Švietimo, jaunimo ir kultūros taryba patvirtino išvadas dėl **kultūrų įvairovės ir dialogo skatinimo** Sąjungos ir jos valstybių narių išorės santykių srityje, taip pat rezoliuciją dėl Europos daugiakalbystės strategijos ⁽³⁾.

2.2 Komisija ir Taryba atsižvelgė į daugelį Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateiktų pasiūlymų:

— skatinti kalbų naudojimo ir mokymo pasiūlos įvairovę,

— skatinti tarpkultūriškumą ir migrantų kalbas,

— skleisti Europos kalbas palaikant kultūrinius ryšius su trečio-siomis šalimis,

— skatinti mokymąsi visą gyvenimą, įvairovę ekonomikos srityje ir įmonėse,

— remti vertimą raštu ir žodžiu.

2.3 Nuo to laiko Komisija sukūrė dvi konsultacijų platformas: vieną švietimo ir kultūros sektoriuje veikiančioms asociacijoms ir NVO, o kitą skirtą ekonominiams interesams. Pastarojoje dalyvauja socialiniai partneriai ir universitetai ⁽⁴⁾, taip pat EESRK stebėtojo teisėmis.

⁽³⁾ Rezoliucija 2008/C320/01.

⁽⁴⁾ „Daugiakalbystei skirta įmonių platforma“.

2.4 Nuo 2006 m. profesinės sąjungos savo ruožtu ėmėsi keleto iniciatyvų arba jose dalyvavo: buvo rengtos kalbų vartojimui darbe skirtos konferencijos, siekta teismų sprendimų, įpareigojančių gerbti teisę darbe vartoti savo kalbą ir nukreiptų prieš diskriminaciją, bendradarbiauta prancūzų kalbos propagavimo tikslais (sukurtas elektroninis portalas prancūzų kalba su Kvebeko aeronautikos sektoriaus darbuotojais).

2.5 Komisija pasinaudojo daugeliu viešų konsultacijų metu gautų vietos profesinių sąjungų (8) ir profesinių organizacijų atsakymų, tačiau iki 2009 m. nė karto deramai nesikonsultavo su Europos profesinių sąjungų konfederacija (angl. ETUC).

2.6 EESRK dalyvavo Europos daugiakalbystės pagrindų konferencijoje, kurią 2009 m. birželio mėn. Berlyne surengė Europos daugiakalbystės observatorija – įmonės ir universitetai vienijantis tinklas. Europos profesinių sąjungų konfederacija ir sektorių socialiniai partneriai taip pat dalyvavo šioje konferencijoje.

2.7 Kalbant apie nacionalinį lygmenį galima paminėti prancūzų kalbos vartojimo metinę ataskaitą, kurią Prancūzijos Parlamentui teikia šios šalies kultūros ir komunikacijos ministerija vadovaudamasi įstatymu Nr. 94-665 ⁽⁵⁾, kuriame numatyta daryti prancūzų kalbos vartojimo nacionaliniu lygmeniu ir tarptautinėse organizacijose apžvalgas. 2009 m. ataskaitoje apžvelgiama prancūzų kalbos padėtis ES institucijose ir Afrikoje įsikūrusiose tarptautinėse organizacijose. Ataskaitoje aptariami ir šie klausimai: prancūzų kalbos vartojimas ir daugiakalbystė valstybės tarnybose, darbo rinka ir įmonių kalbų strategijos, visuomeninis gyvenimas, mokslo bendruomenė, taip pat neraštingumas, migrantų integracija ir darbuotojų mokymas įvairiuose viešuose ir privačiuose sektoriuose.

2.8 Europos profesinių sąjungų konfederacija pradės vertinimo tyrimo finansavimo projektą ir šiuo tikslu sukurs darbo grupę (angl. *Task Force*) dėl kalbų ir darbo sąlygų. Ir tyrimo, ir darbo grupės tikslas būtų nagrinėti įvairius kalbos vartojimo darbo vietoje aspektus:

- suburti šios srities darbuotojus, mokytojus, suaugusiųjų švietimo specialistus, taip pat vertėjus žodžiu ir raštu ir mokslo darbuotojus, kad jie išsakytų savo konkrečius ir visiems rūpimus reikalavimus,
- remti nacionalinės kalbos vartojimą darbe ir skatinti atitinkamai ir nediskriminuojant laikytis užsienio kalbų mokėjimo darbo vietoje kriterijų,

— išnagrinėti, kokią ekonominę naudą gauna valstybės, kurių kalba yra daugiausia vartojama tarpvalstybiniu lygmeniu,

— suteikti daugiau teisių kai kuriems organams, pavyzdžiui, Europos įmonių taryboms, kuriems iki šiol kalbų mokymuisi skiriama tik dvidešimt valandų per metus,

— pirmenybę teikti darbuotojų ir naudotojų saugumo aspektams, susijusiems su jiems suteiktomis priemonėmis ir darbavimų reikalavimais dėl kvalifikacijų pripažinimo, kalbinių įgūdžių ir atitinkamo darbo užmokesčio.

2.9 Europos Komisija (EAC GD) paskelbė kvietimą teikti paraiškas savo pačios sukurtų konsultacijų platformų dalyviams siekdama

— paremti paslaugų įmonėms projektus,

— nustatyti kalbinių įgūdžių stiprinimui reikalingus mokymus, skleisti gerąją praktiką ir parengti konkrečius pasiūlymus,

— rengti projektus, kurie padėtų geriau integruotis „nuskriausoms“ grupėms, pavyzdžiui, migrantams, per anksti palikusiems mokyklą ir vyresnio amžiaus žmonėms,

— skleisti mokymosi metodus, naujomis technologijomis paremtus modelius,

— apskritai įgyvendinti savo pačios strategijoje ir Tarybos rekomendacijose numatytas priemones.

2.10 Teliaka apgailestauti, kad visi konsultacijų platformų ir daugiakalbystės propagavimo konkursų darbo dokumentai skelbiami tik viena kalba. **1 rekomendacija Komisijai. Komisija turėtų būti pavyzdinga, veiksminga ir parodyti atitinkamą savo veiksmų derėjimą su daugiakalbystės gynimo ir propagavimo kuo didesniai piliečių skaičiui strategija, gerbti savo pačios sukurtų konsultacijų platformų, kurias sudaro pilietinės visuomenės organizacijų atstovai ir (arba) socialiniai partneriai, dalyvių pagrindines teises, t. y. sudaryti jiems sąlygas kalbėti ir gauti rašytinius dokumentus savo kalba arba viena iš Sąjungos ⁽⁶⁾ kalbų ir šiuo tikslu vartoti mažiausiai tris ar keturias pagrindines kalbas, įskaitant bent vienos valstybės narės, įstojusios 2004 ir 2007 m., kalbą.**

⁽⁵⁾ 1994 m. rugpjūčio 4 d. prancūzų kalbos vartojimo įstatymas.

⁽⁶⁾ Pagrindinių teisių chartijos 22 straipsnis „Sąjunga gerbia kultūrų, religijų ir kalbų įvairovę“.

2.11 Be to, 2010 m. Komisija paskelbė „Mokymosi visą gyvenimą programą“⁽⁷⁾, kurios konkretus septintas tikslas yra skatinti kalbų mokymąsi ir remti kalbų įvairovę. Ši programa apima keturias sektorių programas: COMENIUS, skirtą mokykliniam ugdymui, ERASMUS – aukštajam mokslui, LEONARDO DA VINCI – profesiniam mokymui ir GRUNDTVIG – suaugusiųjų mokymui su įvairiais kelias sritis apimančiais elementais, iš kurių pagrindinė veikla Nr. 2 susijusi su *kalbomis*. Ši programa atvira ne tik ES valstybėms narėms, bet ir Europos ekonominei erdvei (EEE), Turkijai, užjūrio šalims ir teritorijoms, Kroatijai ir Buvusiajai Jugoslavijos Respublikai Makedonijai, vykdančioms veiksmus, susijusius su parengiamųjų priemonių etapu, taip pat atitinkamiems trečiųjų šalių partneriams, kurie įgyvendina Europos kaimynystės politiką arba kuriems turi būti skiriamas ypatingas dėmesys formuojant strateginę dialogo švietimo, mokymo ar daugiakalbystės srityse politiką. Komitetas daug reikšmės teikia Europos bendrai orientacinei sistemai, užtikrinančiai mokymosi visą gyvenimą kokybę, ir skatina pilietinės visuomenės organizacijas susipažinti su parengto vadovo pirmąja dalimi. Jis su susidomėjimu laukia antrosios šio vadovo dalies, kad susipažintų su daugiakalbystei skirtų asignavimų paskirstymu pagal jų mastą ir kiekį. **2 rekomendacija.** Komitetas dar kartą atkreipia Komisijos dėmesį į tai, **kad, nepaisant akivaizdžių patobulinimų palyginti su ankstesnėmis programomis, bendras požiūris padėtų lengviau suprasti programų ir procedūrų taikymo vadovą**, kadangi jos tebėra sudėtingos ir nelabai skatina dalyvauti organizacijas, kurios mažiau geba rengti projektus, nors jos, nežiūrint jų dydžio ar administracinių gebėjimų, gali kelti tikslinių naudos gavėjų susidomėjimą savo patirtimi ir novatoriškumu. Kai kurios viešosios mokslo įstaigos taip pat kritikuoja procedūrinius ar organizacinius suvaržymus, nepritaikytus turimiems administraciniams ištekliams, ir pagal programas, kurios galėtų padėti rengti jaunus vertėjus žodžiu (judumas, įsitraukimas) ar jų mokytojus, skiriamų lėšų dydį.

2.12 Europos Audito Rūmų 2008 finansinių metų metinėje ataskaitoje⁽⁸⁾ nurodoma, kad 1060 mln. Europos fondų lėšų skirta švietimui, kultūrai, įskaitant daugiakalbystę, centralizuotam (Europos agentūra) ir decentralizuotam (nacionalinės agentūros) valdymui, įvairiems tiesioginiams ir antraeilams patikrinimams dėl didelio skaičiaus tiesioginių naudos gavėjų, tačiau aiškiai nenurodoma, kokia dalis skirta daugiakalbystei. Taigi nelengva, o gal net ir neįmanoma tiksliai žinoti, kokia finansinės paramos dalis Europos, nacionaliniu lygmeniu ir apskritai skiriama įvairiems Europos daugiakalbystės strategijos aspektams. **Dėl šios priežasties minėta strategija negali būti vertinama nei prieš ją įgyvendinant, nei po to, todėl Komisija jau turėtų pradėti galvoti, kaip šią problemą išspręsti. 3 rekomendacija.** Parengti aiškią lentelę, kuri atspindėtų

⁽⁷⁾ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc78_fr.htm, „Mokymosi visą gyvenimą programa“.

⁽⁸⁾ OL C 269, 2009 11 10.

daugiakalbystei skiriamas lėšas: kiek jų numatyta biudžete, kiek panaudota, kiek suteikta Europos ir nacionaliniu lygiu.

3. EESRK politika ir daugiakalbystė

3.1 EESRK ir RK savo jungtinėse tarnybose turi vertimo raštu tarnybą (užsakomosios paslaugos šiuo metu sudaro maždaug 4–6 proc.) ir naudoja Komisijos tarpinstitucinėmis vertimo žodžiu paslaugomis (SCIC), kurioms teikti įdarbinama 49–52 proc. laisvai samdomų vertėjų žodžiu atsižvelgiant į sezoninius svyravimus ir kiekvienos institucijos poreikius.

3.2 EESRK ir RK kiekvienas atskirai pasirašė paslaugų sutartis (angl. *Service Level Agreement (SLA)*), kuriose nurodomos SCIC vertėjų žodžiu samdymo sąlygos, sąskaitų faktūrų išrašymo kriterijai ir abiejų šalių įsipareigojimai. Laisvai samdomų vertėjų darbo sąlygas ir užmokestį reglamentuoja susijusių Europos institucijų ir Tarptautinės konferencijų vertėjų asociacijos tarpinstitucinio susitarimo nuostatos.

3.3 Abiejų komitetų jungtinės tarnybos, siekdamos patenkinti papildomus *kalbinius poreikius*, atsiradusius dėl 11 naujų oficialių kalbų (462 galimi deriniai), po 2004 m. ir 2007 m. plėtros etapų sukūrė *pagrindinių kalbų sistemą*⁽⁹⁾. Be to, 2010 m. gegužės 25 d. abiejų komitetų generaliniai sekretoriai patvirtino elgesio vertimų srityje kodeksą, suteikiantį galimybę nustatyti prioritetus ir terminus atsižvelgiant į atitinkamų asamblėjų ir administracijų rengiamų dokumentų specifiką.

3.4 Kalbos tarnybos, norėdamos sustiprinti tarpusavio ir narių bendradarbiavimą, parengė informacinę lankstinuką nariams ir pranešėjams. Šiame lankstinuke primenama, kad yra atskira kalbos tarnyba, kuri teikia pagalbą pranešėjams rengiant pradinę dokumento versiją, ypač kai dokumentai rengiami ne pranešėjų gimtąja kalba. Ši tarnyba, taip pat galimybė dar kartą perskaityti dokumentus prieš pateikiant juos vertimo tarnyboms padeda pagerinti dokumentų kokybę, taigi ir vertėjų darbo sąlygas ir kartu sutrumpinti terminus.

⁽⁹⁾ 2009-106, 2009 11 23.

3.5 Vykdamas glaudesnę bendradarbiavimą, kurio tikslas – teikti kokybiškesnes paslaugas ir sudaryti geresnes sąlygas pranešėjams, nariams ir vertėjams, per vidutinės trukmės laikotarpį **narius ir jų atstovus reikėtų suburti į ryšių palaikymo grupę, kuri papildytų jau užmegztus vertimo tarnybų, administracinių tarnybų ir generalinių sekretoriatų ryšius, siekiant paskatinti reikalingus bendrus, skaidrius ir ilgalai-kiškesnę perspektyvą aprėpiančius svarstymus apie Komitetų kalbų politiką, be kita ko, apie jos kokybinius ir kiekybinius aspektus (4 rekomendacija).**

4. Konkrečios pastabos

4.1 Pasikonsultavus su Tarptautine konferencijų vertėjų asociacija (pranc. AIIC) ir Europos pareigūnų profesine sąjunga paaiškėjo, kad organizacijos ne tik gina samdomų ar savarankiškai dirbančių specialistų interesus, susijusius su darbuotojų skaičiaus ir darbo grafiko problemomis, taip pat materialinėmis sąlygomis (darbo zona ir kabinos), bet ir atlieka profesijos reguliavimo funkciją. Pagal su Europos institucijomis sudarytus susitarimus vertėjams žodžiu ir raštu suteikiamos tos pačios teisės ir mokamas toks pat užmokestis kaip ir tas pačias pareigas einantiems pareigūnams. Skirtumas tas, kad laisvai samdomiems darbuotojams ši lygybė užtikrinama tik dirbtomis dienomis ir tik kiekvienos atskiros misijos metu, dėl to praktiškai atsiranda neišvengiamų skirtumų. Tačiau susitarimuose numatyti ir teikiamų paslaugų kokybės standartai. AIIC priklausantys vertėjai žodžiu paprastai derasi visos vertėjų grupės vardu, jei konkrečiai misijai institucijų kviečiami vertėjai žodžiu yra asociacijos nariai. Iki šiol Europos institucijos, pagrindinės nuomonės formuotojos, atliko teigiamą vaidmenį, papildantį AIIC veiklą profesijos socialinių ir profesinių standartų srityje.

4.2 Paaiškėjo, kad dėl didelės paklausos įvairovės, kaip rodo praktika, kai kurie klientai linkę mažiau paisyti akreditavimo ir kokybės kriterijų ir netgi sutinka su „visiškai įrengtų kabinų“ metodu, pagal kurį tiekėjas nuomoja įrangą (kabinas ir klausymo įrangą) ir vertėjų žodžiu paslaugas ir išrašo bendrą sąskaitą, tai turi dvejopas pasekmes:

- neteisėtai nuomojami darbuotojai ir neteisėtai atskaičiuojami komisiniai (įmonė nedeklaruota kaip darbuotojus delegalizuojanti agentūra, tad ji neturi teisės atskaityti mokestį nuo užmokesčio nei pagal Europos teisę, nei pagal tarptautinius susitarimus),
- nepakankamai kontroliuojamos teikiamos paslaugos, pristatomos kaip „europinio lygio“, o tai skatina klaidingai manyti, kad paslaugas teikia institucijų parengti kvalifikuoti vertėjai žodžiu.

4.3 Kalbant apie institucijas, AIIC atkreipė Vertimo žodžiu generalinio direktorato dėmesį, kad kai kurie Europos Komisijos generalinių direktoratų konkursai dėl konferencijų paslaugų, kurios kartais apima ir vertimo žodžiu paslaugas, paskelbti nesilaikant pirmiau minėto susitarimo nuostatų. Pasikonsultavęs su

Teisės skyriumi, Vertimo žodžiu generalinis direktoratas informavo kitus Komisijos generalinius direktoratus apie šiuos veiksmus.

4.4 Vertėjo žodžiu profesija nėra reglamentuota. AIIC pabrėžia, kad nepaisant paklausos įvairovės (įmonės, socialinis sektorius ir kt.) gali prireikti **pasvarstyti apie profesijos pristatymą ir nustatyti aiškius kriterijus, kas gali būti vadinamas vertėju žodžiu (universiteto baigimo diplomais, profesiniai kriterijai, patirtis ir kt.), siekiant užkirsti kelią neigiamam poveikiui vertėjo žodžiu profesijai ir apsaugoti naudotoją ar klientą nuo piktnaudžiavimo (pernelyg didelės sąskaitos už žemesnės negu skelbta kokybės paslaugas). Komisija šiuo klausimu galėtų pradėti Europos masto konsultacijas su socialiniais partneriais (5 rekomendacija).** Be to, visi instituciniai partneriai ir laisvai samdomi darbuotojai (vertėjai žodžiu ir raštu), su kuriais buvo konsultuotasi, sutartinai pripažino būtinybę propaguoti teigiamą ir patrauklų šių dviejų profesijų įvaizdį siekiant patenkinti kadrų atnaujinimo poreikį vidutinės trukmės ir ilgu laikotarpiu.

4.5 Europos Parlamentas turi savo vertimo žodžiu ir raštu tarnybas ir elgesio kodeksą⁽¹⁰⁾. 40 proc. jo poreikių šioje srityje taip pat patenkina laisvai samdomi specialistai. 2010 m. vertimui raštu išleista 22 mln. eurų.

4.6 Europos Audito Rūmai, atsižvelgdami į institucijų kalbų vartojimą reglamentuojančias taisykles, parengė dvi konkrečias EP, Komisijos ir Tarybos vertimo žodžiu (RS 5/2005) ir vertimo raštu (RS 9/2006) išlaidų ataskaitas⁽¹¹⁾.

5. Kalbų vartojimą reglamentuojančios taisyklės ir kultūrų įvairovė priėmus Lisabonos sutartį

5.1 Išskyrus kalbų skaičių ir teisės aktų projektų teikimo nacionaliniams parlamentams kalbų sistemą (Protokolo Nr. 1, 4 straipsnis), Lisabonos sutartimi ES kalbų vartojimą reglamentuojančios taisyklės iš esmės nepakeistos, tačiau įtvirtinamas tikslas gerbti Europos kultūrų ir kalbų įvairovę⁽¹²⁾.

5.2 Europos Sąjungos institucijose kalbų vartojimą reglamentuojančias taisykles, nepažeisdama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto nuostatų, priimdama reglamentus vieningai nustato Taryba (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 342 straipsnis, ES sutarties ex 290 straipsnis). Europos Sąjungos Teisingumo Teisme kalbų vartojimą reglamentuojančias taisykles taip pat priimdama reglamentus vieningai nustato Taryba (Protokolas Nr. 3, 64 straipsnis). Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnyje (ES sutarties ex 2 straipsnis), be kita ko, teigiama, kad Europos Sąjunga „gerbia turtingą savo kultūros ir kalbų įvairovę bei užtikrina, kad Europos kultūros paveldas būtų saugomas ir turtinamas.“

⁽¹⁰⁾ PE 413.599/BUR, 2008 11 18.

⁽¹¹⁾ OL C 291, 2005 11 23 ir OL C 284, 2006 11 21.

⁽¹²⁾ Žr. 2010 m. vasario 15 d. EP reglamentą 431.591.0 „Tyrimas dėl struktūrinės ir sanglaudos politikos priėmus Lisabonos sutartį“.

5.3 Europos Sąjungos sutarties 55 (ES sutarties ex 53 straipsnis) straipsnyje apibrėžiama, kokia kalba parengtas Sutarties tekstas ir į kokias kalbas jis verčiamas. Deklaracijoje Nr. 16 dėl Europos Sąjungos sutarties 55 straipsnio 2 dalies teigiama, kad „Konferencija mano, kad numatant galimybę versti Sutartis į 55 straipsnio 2 dalyje⁽¹³⁾ minimas kalbas prisidedama prie 3 straipsnio 3 dalies ketvirtojoje pastraipoje įtvirtinto tikslo gerbti turtingą Sąjungos kultūros ir kalbų įvairovę įgyvendinimo. Šiuo požiūriu Konferencija patvirtina, kad Sąjunga liks ištikima Europos kultūros įvairovei ir toliau skirs išskirtinį dėmesį šioms ir kitoms kalboms.“

5.4 Sutarties dalyje dėl nediskriminavimo ir Europos Sąjungos pilietybės (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo antra dalis) apibrėžiama, kad ES piliečiai turi teisę kreiptis į Sąjungos institucijas ir patariamuosius organus bet kuria Sutarčių kalba ir ta pačia kalba gauti atsakymą (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 20 straipsnis, EB sutarties ex 17 straipsnis).

5.5 XII antraštinėje dalyje dėl švietimo, profesinio mokymo, jaunimo ir sporto teigiama, kad „Sąjunga prie geros kokybės švietimo plėtojimo prisideda skatindama valstybių narių bendradarbiavimą ir prireikus paremdama bei papildydama jų veiksmus, kartu visiškai pripažindama valstybių narių atsakomybę už mokymo turinį ir švietimo sistemų organizavimą ir gerbdama jų kultūrų bei kalbų įvairovę“

(Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 165 straipsnis, EB sutarties ex 149 straipsnis).

5.6 Bendros prekybos politikos klausimu Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 207 straipsnyje (EB sutarties ex 133 straipsnis) nustatoma, kad „[...] Taryba taip pat sprendžia vieningai dėl derybų ir susitarimų sudarymo: a) prekybos kultūros ir audiovizualinėmis paslaugomis srityje, kai yra pavojus, kad šie susitarimai gali pakenkti Sąjungos kultūrų ir kalbų įvairovei“.

5.7 Pagrindinių teisių chartijoje nurodoma, kad kalba negali būti diskriminacijos priežastis ir kad draudžiama „bet kokia diskriminacija dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos“ (21 straipsnis), taip pat Chartijos 22 straipsnyje primenama, kad „Sąjunga gerbia kultūrų, religijų ir kalbų įvairovę“.

5.8 **Todėl EESRK taip pat turėtų pirmenybę teikti turiniui, o ne formai ir kiekvieną kartą darant pakeitimus Komiteto interneto svetainėje patikrinti, ar visi svetainės puslapiai ir dokumentai išversti ir pateikiami visomis ES kalbomis. Atitinkamiems pakeitimams skirto biudžeto dalis galėtų tekti kalbų tarnyboms, kurių pagrindinė funkcija yra komunikacija (6 rekomendacija).**

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽¹³⁾ „Ši Sutartis gali būti išversta ir į bet kurias kitas valstybių narių nustatytas kalbas, kurios pagal šių valstybių narių konstitucinę tvarką yra oficialios kalbos visoje jų teritorijoje arba jos dalyje.“

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

465-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2010 M. RUGSĖJO 15, 16 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

nuomonė

dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Trečioji geresnio reglamentavimo Europos Sąjungoje strateginė apžvalga“

(COM(2009) 15 galutinis)

Komisijos darbo dokumento „Administracinės naštos mažinimas Europos Sąjungoje. Trečiosios geresnio reglamentavimo strateginės apžvalgos priedas“

(COM(2009) 16 galutinis)

Komisijos darbo dokumento „Trečioji reglamentavimo aplinkos paprastinimo strategijos pažangos ataskaita“

(COM(2009) 17 galutinis)

(2011/C 48/19)

Pranešėjas **Claudio CAPPELLINI**

Bendrapranešėja **Milena ANGELOVA**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. liepos 15 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Trečioji geresnio reglamentavimo Europos Sąjungoje strateginė apžvalga“

COM(2009) 15 galutinis,

Komisijos darbo dokumento „Administracinės naštos mažinimas Europos Sąjungoje. Trečiosios geresnio reglamentavimo strateginės apžvalgos priedas“

COM(2009) 16 galutinis ir

Komisijos darbo dokumento „Trečioji reglamentavimo aplinkos paprastinimo strategijos pažangos ataskaita“

COM (2009) 17 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. liepos 8 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 16 posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 103 nariams balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Išvadų ir rekomendacijų santrauka

1.1 Įmonėms ir pilietinei visuomenei reikia tokios teisinės bazės, kurią būtų lengva suprasti ir taikyti. Geresnis reglamentavimas padeda didinti konkurencingumą, nes panaikinamos dėl šios teisinės bazės patiriamos nereikalingos sąnaudos ir našta.

EESRK ryžtingai remia šią politiką, o geresnį reglamentavimą laiko būdu remti verslą šiuo ekonomikos krizės laikotarpiu, nepatiriant papildomų sąnaudų ir investicijų.

1.2 Geresnis reglamentavimas turėtų pagerinti proporcingo ir tikslinio teisinio atsako į rinkos nesėkmes kokybę, darną ir įgyvendinimą ir strategijos „Europa 2020“ darbotvarkę. Reglamentavimą galima pagerinti sumažinus nereikalingą reglamentavimą, tačiau tai nereiškia visišką reglamentavimo panaikinimą⁽¹⁾. Juo siekiama supaprastinti taisykles, padaryti jas veiksmingas ir kad vartotojai ir mokesčių mokėtojai patirtų mažiau išlaidų. Geresnis reglamentavimas turėtų skatinti greitus ir veiksmingus sprendimus ir veiksmingą įgyvendinimą, o procedūros turėtų būti stebimos siekiant užtikrinti visišką atskaitomybę.

1.3 Geresnį reglamentavimą reikėtų vertinti kaip bendrą ir nuoseklią politiką, apimančią įvairius principus, pvz., Smulkiojo verslo akte (SVA) įtvirtintą principą „pradėk nuo mažo“, reguliariau ir sistemingiau nei dabar atliekant „Smulkiojo verslo tyrimą“. EESRK siūlo vykdyti visapusišką ir nuoseklią politiką ir kad tuo tikslu būtų sistemingiau remiamasi suinteresuotaisiais subjektais. Konsultacijų metu turėtų būti vadovaujama skaidriais prioritetais, jos taip pat turėtų būti patikimos, jose turėtų dalyvauti kuo daugiau subjektų ir būti pagrįstos.

1.4 Geresnis reglamentavimas būtų kur kas pažangesnis, jeigu jis būtų ne toks technokratiškas, o sprendimai būtų priimami remiantis išsamesne informacija, pilietinei visuomenei plačiai dalyvaujant visuose reglamentavimo veiklos lygmenyse. Poveikio vertinimai turėtų būti laiku pateikiami nacionalinėms ir ES lygmens ekonomikos ir socialinių reikalų taryboms (ESRT) ir turėtų būti sudarytos sąlygos naudotis išsamia duomenų baze. Naujoviški sprendimai, didesnis informuotumas ir šių svarstymų teisėtumas būtų naudingi ES teisės aktams.

1.5 Renkantis reglamentus, o ne direktyvas, labai padidėtų skaidrumas, pagerėtų įgyvendinimas ir vykdymo užtikrinimas. Daug reglamentavimo problemų kyla direktyvas perkeltiant į nacionalinę teisę. Valstybės narės neturėtų dubliuoti ES teisės aktų arba padaryti juos dar sudėtingesniais, todėl jas atidžiai turėtų stebėti Komisija ir visi socialiniai partneriai⁽²⁾.

1.6 Komitetas ragina Komisiją spręsti geresnio reglamentavimo klausimą, susijusį su valstybių narių naudojimusi Europos fondais ir jų valdymu, visų pirma panaikinant nereikalingas arba netinkamas nacionalines taisykles ir administracines procedūras, kliudančias tinkamai ir sparčiai paskirstyti tokius išteklius⁽³⁾.

1.7 EESRK galėtų remti geresnį reglamentavimą, pilietinei visuomenei ir kitoms institucijoms pristatydamas laimėjimus, taip pat politikos keliamus uždavinius. Tai būtų apčiuopiamas EESRK vaidmens Lisabonos sutarties 11 straipsnyje apibūdintoje dalyvaujamojoje demokratijoje įrodymas⁽⁴⁾.

2. Geresnio reglamentavimo įgyvendinimas

2.1 Reglamentavimas – pagrindinė ES politikos priemonė. ES teisinėmis priemonėmis sukurta bendroji Europos rinka, padidintas konkurencingumas ir suteiktos didesnės vartotojų pasirinkimo ir jų teisių apsaugos, mažesnių sąnaudų sandorių, aplinkos apsaugos ir įvairių kitų Europos Sąjungoje veikiančių įmonėms bei jos piliečiams teikiamų privalumų galimybės. Be to, šios priemonės suteikė teisinio tikrumo rinkoje, įvairias nacionalines taisykles pakeisdamos aiškiais bendromis taisyklėmis, prie kurių gali prisitaikyti ir kurių gali laikytis įmonės ir kurios yra naudingos piliečiams, darbuotojams ir vartotojams visoje Europoje.

2.2 Dėl sėkmingos reglamentavimo reformos padidėjo neekonominei rizikai valdyti skirto reglamentavimo poreikis. Nors reglamentavimas socialiniams tikslams pasiekti nėra naujas dalykas valstybėse narėse, ES lygmens reglamentavimo formavimas kelia įgyvendinimo, dubliavimo, perteklinio reglamentavimo ir neteisingo supratimo problemų. Reglamentai taip pat gali kliudyti taikyti nereglamentavimo priemones. ES patikimumas priklauso nuo koordinuoto jos politikos įgyvendinimo, todėl geresnio reglamentavimo strategija šiuo metu yra gyvybiškai svarbi.

2.3 Geresnis reglamentavimas turėtų pagerinti proporcingo ir tikslinio teisinio atsako į rinkos nesėkmes kokybę, suderinamumą ir įgyvendinimą, nes rinkose ne visada užtikrinami geriausi rezultatai ir dažnai nėra atspindimos visos išorės sąnaudos. Dėl to prastai paskirstomų išteklių klausimą reikia spręsti veiksmingai ginant pagrindinių naudotojų (pavyzdžiui, vartotojų, darbuotojų bei mažųjų ir vidutinių įmonių) interesus, valdant svarbiausias rizikos sritis (aplinkos, sveikatos, saugumo ir socialinių poreikių) ir kartu visiškai išlaikyti konkurencingumą bei verslumą. Taigi jokių būdu geresnio reglamentavimo nereikėtų prilyginti reglamentavimo panaikinimui, net jei juo siekiama supaprastinti taisykles, padaryti jas veiksmingas ir kad vartotojai ir mokesčių mokėtojai patirtų mažiau išlaidų. Teisinė valstybė – kiekvienos organizuotos visuomenės pagrindas, tačiau jeigu jis nėra tvirtas, gali kliudyti visuomenei tinkamai veikti ir sudaryti nevienodas sąlygas piliečiams, darbuotojams ir įmonėms.

⁽¹⁾ OL C 175, 2009 7 28, p. 26, 4.4 punktą ir OL C 24, 2006 1 31, p. 39; OL C 93, 2007 4 27, p. 25.

⁽²⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 6; OL C 24, 2006 1 31, p. 52; OL C 204, 2008 8 9, p. 9; OL C 93, 2007 4 27, p. 25.

⁽³⁾ Pz., dėl valstybės pagalbos arba įmonėms taikomų viešųjų pirkimų.

⁽⁴⁾ OL C 354, 2010 12 28, p. 59

2.4 Tinkamos konsultacijos yra būtinos. Gerai parengtas ir tikslinis reglamentavimas suteikia tikrumo užtikrinamas taisyklių aiškumą ir nuoseklumą, taip pat sudarydamas palankias sąlygas jų laikytis ir užtikrinamas jų vykdymą. Reikia aiškiai išdėstyti reglamentavimo tikslus ir rinktis veiksmingiausias, paprasčiausias ir pigiausias būdus, kaip juos pasiekti. Prie to prisideda patobulinta duomenų bazė, pagrįsta įvairesniais rodikliais, tačiau daugeliui politikos sričių įvertinti vien jos nepakanka. Konsultacijos su daug suinteresuotųjų subjektų ir ekspertų atlieka svarbų vaidmenį stengiantis rasti teisingą sprendimą siekiant politikos tikslų ir mažinant administracinę našą įmonėms ir asmenims. Neradus tinkamo sprendimo, gali būti parengtos sudėtingos taisyklės, kurias būtų sunku taikyti, vykdyti, kurių būtų sunku laikytis, o sąnaudos būtų pernelyg didelės. Veiksmingesnės konsultacijos didins informuotumą ir taip gerins taikymą.

3. Komisijos veiksmai

3.1 Komisijos trečiojoje 2005 m. komunikato⁽⁵⁾ įgyvendinimo pažangos ataskaitoje apžvelgiama pažanga siekiant gerinti galiojančius teisės aktus, mažinti administracinę našą įmonėms ir asmenims ir įtvirtinti naujas iniciatyvas, skatinančias geresnę reglamentavimo kultūrą.

3.2 Ataskaitoje supažindinama su veikla ir naujomis atnaujinimo, modernizavimo ir paprastinimo veiklos užduotimis⁽⁶⁾. Komunikate pateikti skaičiavimai rodo, kad atlikus supaprastinimą 2007 m. nurodytose 13 prioritetinių sričių, administracinės sąnaudos sumažėtų 115–130 mlrd. eurų. Atleidus MVĮ nuo prievolės teikti statistinius duomenis, nuo 2010 m. bus sutaupyta daugiau kaip 200 mlrd. eurų. Panaikinus kliūtis elektroninių sąskaitų teikimui pagal PVM direktyvą ir sukūrus nepopierinę aplinką ES muitinėse taip pat būtų galima gerokai sutaupyti.

3.3 Apžvalgoje pabrėžiama, kaip integruotas poveikio vertinimas pagerintų ES teisinės bazės kokybę ir nuoseklumą. Šis poveikio vertinimo mechanizmas bus toliau tobulinamas ir stiprinamas. Ataskaitoje pabrėžiama būtinybė, kad geresnis reglamentavimas taptų visų ES lygmenų ir visų institucijų bei įstaigų prioritetu. Taip pat svarbu bendradarbiauti su valstybėmis narėmis siekiant gerinti Bendrijos teisės aktų taikymą, nors ligi šiol padaryta nedidelė pažanga. Be to, ataskaitoje pabrėžiama būtinybė glaudžiau bendradarbiauti su ES prekybos partneriais ir konvergencijos būtinybė nustatant visuotines normas rengiant šiai sričiai skirtą G 20 darbotvarkę.

3.4 EESRK palankiai vertina Komisijos pasiektus rezultatus ir jos naujus prioritetus didinti veiksmingumą. Įsipareigojimas vykdyti šią politiką prisideda prie konkurencingumo ir darbo

vielių kūrimo ir taip padeda atgaivinti ekonomiką, tačiau reikia nedelsiant ištraukti daugiau subjektų, kuriems naudinga ši politika.

4. Geresnis reglamentavimas ir ES politikos formavimas

4.1 Geresnis reglamentavimas – visateisė politika. Visapusiškai ir koordinuotai ją vykdant, siekiama sumažinti našą įmonėms ir padaryti reglamentavimą veiksminga proporcingo ir praktiško visuomenės poreikių tenkinimo priemone. Ši politika turėtų įvairius principus, pavyzdžiui, SVA įtvirtintą principą „pradėk nuo mažo“, skaidrų prioritetų nustatymą glaudžiai bendradarbiaujant bei visapusiškai konsultuojantis su suinteresuotaisiais subjektais, greitų ir veiksmingų sprendimų priėmimą ir įgyvendinimo bei procedūrų stebėseną siekiant užtikrinti visišką atskaitomybę.

4.2 Geresnį reglamentavimą reikia vykdyti nuosekliau ir visapusiškiau, nes pavienėmis iniciatyvomis nesukuriamą pridėtinę vertę. Komunikate aprašomi veiksmai ir konkretūs planai, tačiau neapžvelgiama, kokia šių planų sąveika ir kaip jais sprendžiami pradinėje darbotvarkėje nustatyti trūkumai⁽⁷⁾. Jeigu siekiama, kad geresnis reglamentavimas būtų nuoseklus, jis turi suteikti daugiau aiškumo, kaip toks reglamentavimas kuriamas. EESRK mano, kad visos ES institucijos, ypač Komisija, kurios veiklos rezultatai gali būti nevienodi, turėtų kartu išspręsti šį klausimą.

4.3 Galiojančių teisės aktų gerinimas susijęs ne tik su Oficialiojo leidinio apimties ir teisės aktų skaičiaus mažinimu. Todėl EESRK palankiai vertina Komisijos įsipareigojimą laikytis kompleksinio požiūrio, skirto sutapimams, pertekliniams teisės aktams, spragoms, neatitikimams nustatyti ir, svarbiausia, administracinei naštai mažinti⁽⁸⁾. Svarbiausi aspektai šioje srityje – veiksmingas informacijos pateikimo arba atskleidimo reikalavimų mažinimas, visų pirma MVĮ, tokiose srityse kaip statistika, PVM arba įmonių teisė. EESRK pritaria naujosioms paprastinimo, atnaujinimo ir galiojančių teisės aktų gerinimo priemonėms.

4.4 EESRK palankiai vertina pagal poveikio vertinimo procesą vykdomą tikrinimą, nes jis suteikia galimybę išsamiau įvertinti naujų taisyklių būtinybę. Be to, EESRK giria Poveikio vertinimo komitetą už kontrolės kokybę. Šios įstaigos vykdomas nepriklausomas tikrinimas, taip pat jo skaidrumas ir konsultacijos su dideliu suinteresuotųjų subjektų skaičiumi yra būtini siekiant geresnio reglamentavimo. EESRK pritaria pagal šią veiklos kryptį numatytiems patobulinimams.

4.5 Tačiau akivaizdu, kad, užbaigus Komisijos vykdomą nagrinėjimą šiuo klausimu, reikalingos politinio pobūdžio

⁽⁵⁾ COM (2005) 535 galutinis, 2005 10 25.

⁽⁶⁾ Įskaitant, be kita ko, tęstinę paprastinimo programą, acquis nagrinėjimą, kodifikavimą ir išdėstymą nauja redakcija, pasenusių teisės aktų panaikinimą.

⁽⁷⁾ COM (2005) 535 galutinis, 2005 10 25; COM(2007) 23 galutinis, 2007 1 24.

⁽⁸⁾ COM (2009) 16 galutinis.

išvados⁽⁹⁾. Komunikate apie tai neužsimenama, todėl kyla abejonų, ar Komisija mano, kad jau ėmėsi šios užduoties.

5. Geresnis reglamentavimas valstybėse narėse

5.1 EESRK reiškia susirūpinimą tuo, kad planai koordinuoti pastangas su valstybėmis narėmis įgyvendinami lėtai. Dėl to mažėja iniciatyvos veiksmingumas. Prieš priimdamos teisės aktus valstybės narės privalo atlikti poveikio vertinimus, o kai daromi esminiai pakeitimai, jei įmanoma, jų nacionalines poveikio vertinimo tarnybas reikia labiau įtraukti į diskusijas ES lygmeniu. Būtina koordinuoti nacionalines biurokratizmo mažinimo programas, o bet koks delsimas kelia grėsmę Europos ekonomikos konkurencingumui. Parama šiai darbotvarkei turėtų būti laikoma bendru interesu.

5.2 Geresnis reglamentavimas neturėtų apsiriboti vien tik teisėkūros gerinimu arba kova su teisės aktų gausa. Reikia apsvarstyti kitus būdus, kaip pasiekti panašių rezultatų, skatinant bendrą reglamentavimą ir platesnį elgesio kodeksų taikymą naudojant apsvarstytus metodus⁽¹⁰⁾. Techninių reikalavimų standartizavimas – gerosios praktikos pavyzdys sprendžiant šį sudėtingą klausimą nesimant sudėtingo direktyvų, neatitinkančių vartotojų ir verslo poreikių, derinimo. Laimėjimai pramoninių prekių srityje turėtų atspindėti kitose veiklos srityse, ypač paslaugų srityje⁽¹¹⁾.

5.3 Nors Komisija neskaitina tokios papildomos veiklos, teisėkūros spragą užpildo vis daugiau nacionalinių taisyklių, kurios kenkia vidaus rinkos vientisumui. Nereikėtų priimti neaiškių nacionalinių teisės aktų. Valstybės narės turėtų būti skatinamos keistis geriausios praktikos pavyzdžiais šioje srityje. Geresnis reglamentavimas kaip tik gali duoti apčiuopiamos naudos piliečiams, jeigu nacionalinės valdžios institucijos visapusiškai įsitrauks į šį procesą. Perkeliant teisės aktus reikėtų išlaikyti paprastinimo ir geresnio reglamentavimo principą neleidžiant vėl slapta sudaryti kliūtis ir uždėti naštą.

5.4 Vidaus rinkos laimėjimus pernelyg dažnai nusveria nacionaliniu lygmeniu sukurtos kliūtys. Iš vaizdinės analizės rezultatų matyti, kad „labai didelė administracinės naštos dalis (tarp 30 ir 40 proc.) greičiausiai patiriama dėl neveiksmingų viešojo ir privataus sektorių administravimo būdų“⁽¹²⁾. Tačiau komunikate nepateikta jokių tokio administravimo požymių ir nenumatyta jokių priemonių tokiems nepagrįstiems būdams atitaisyti. EESRK nerimauja, kad į nacionalinę teisę perkeltomis direktyvomis nustačius papildomų reikalavimų gali pablogėti bendrų taisyklių

vykdymas visoje vidaus rinkoje. EESRK mano, kad reikėtų dėti daugiau pastangų ES lygmeniu siekiant mažinti naštos, kurią gali nustatyti nacionalinės valdžios institucijos, mastą. Atrodo, kad visapusiškesnis geresnio reglamentavimo metodas, glaudžiau susiejantis nacionalines valdžios institucijas, privačias organizacijas ir suinteresuotuosius subjektus, yra būtinas. Direktyvos turėtų būti susijusios ne tik su būtiniaisiais reikalavimais, bet ir su valstybių narių nuožiūra vykdomo reglamentavimo apribojimais. Telekomunikacijų taisyklės – tokių apribojimų taikymo siekiant pažaboti visus tokius vienašalius veiksmus pavyzdys.

5.5 Be to, EESRK mano, kad valstybės narės turėtų vengti perkelti ES taisykles, kurių nereikia perkelti į nacionalinę teisę, nes dėl jų gali atsirasti netikrumas ir galimas nenuoseklumas. 2005 m. pirminėje darbotvarkėje siūlyta rinkti reglamentus, o ne direktyvas, kai tai patogu ir galima pagal Sutartį. Šis sumanymas toliau neplėtotas ir komunikate apie jį neužsiminta. Reglamentais suteikiama daugiau tikrumo, suteikiamos vienodos galimybės, taip pat galima užtikrinti vienalaikį priemonių įgyvendinimą, ko dažnai nepavyksta pasiekti direktyvomis. Tais atvejais, kai reglamentai ir valstybės pagalbos gairės tampa nacionalinės teisės aktais, tačiau yra perteikti kitais žodžiais ir turi kitą reikšmę, Komisija turėtų pateikti gaires valstybėms narėms. Kai kuriais atvejais galėtų būti taikoma „28-oji taisyklė“⁽¹³⁾.

6. Didesnis pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių vaidmuo įgyvendinant geresnį reglamentavimą

6.1 EESRK atliko išsamią geresnio reglamentavimo darbotvarkės analizę ir skyrė jai nemažai laiko. Jos metu parengtos bendros ir tikslinės nuomonės, kaip gerinti ES reglamentavimą, ir paprieštarauta Komisijos pasiūlymams. Pritarta konkrečioms ES teisinės bazės stiprinimo pasiūlymams, kaip tobulinti ES teisėkūros procedūras, teisės aktus ir jų įgyvendinimą⁽¹⁴⁾. Paskatintas suderintas reglamentavimo metodas pabrėžiant iniciatyvą požiūriu, didesnio skaidrumo ir konsultacijų, taip pat institucijų atskaitomybės, reikšmę⁽¹⁵⁾. Be to, geresnis reglamentavimas išplėstas taip, kad apimtų ir nacionalinę teisę, reikalingą veiklai ES lygmeniu papildyti⁽¹⁶⁾.

6.2 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Bendrosios rinkos observatorija (BRO) pranešė apie suinteresuotųjų subjektų nuomones ir iniciatyvas siekiant atskleisti gerą patirtį geresnio reglamentavimo srityje. Kaip organizuotos pilietinės visuomenės išraiškos forumas, ji glaudžiai bendradarbiavo su ES institucijomis, pirmiausia Komisija, teikdama patarimus ir

⁽⁹⁾ COM(2009) 17 galutinis, 6.2 skirsnis.

⁽¹⁰⁾ OL C 175, 2009 7 28, p. 26.

⁽¹¹⁾ COM(2005) 535 galutinis, 2005 10 25, 3 skyriaus d punktas.

⁽¹²⁾ Žr. COM(2009) 16 galutinis, 2.3 skirsnį.

⁽¹³⁾ CESE 758/2010 (INT 499, dar nepaskelbta OL).

⁽¹⁴⁾ OL C 24, 2006 1 31, p. 39, OL C 24, 2006 1 31, p. 52.

⁽¹⁵⁾ OL C 175, 2009 7 28, p. 26.

⁽¹⁶⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 6.

paramą geresnio reglamentavimo klausimais. Ši nuomonė pagrįsta ankstesniais darbais, nuolatiniu bendradarbiavimu ir gerąja patirtimi.

6.3 ES sutarties 11 straipsnyje Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui suteiktas ypatingas vaidmuo palaikant vertikalų ir horizontalų dialogą⁽¹⁷⁾. Konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais, siekiant sumažinti administracinę naštą, vis dar nepasiekė patenkinamo lygio. Nors aukšto lygio suinteresuotųjų subjektų grupės darbas yra svarus, Europos asociacijos ir organizacijos, atstovaujančios pagrindiniams suinteresuotiesiems subjektams – darbdaviams, darbuotojams, vartotojams, aplinkosaugos ir kitiems interesams – turėtų aktyviau dalyvauti konsultacijų procese. Internetu gauta tik 148 pranešimai, o ataskaitose ir raštuose pateikta tik 237 biurokratizmo mažinimo pasiūlymai⁽¹⁸⁾. Piliietinės visuomenės grupės turi labiau įsitraukti įgyvendinant geresnio reglamentavimo darbotvarkę. Šios grupės turi imtis platesnės veiklos, pranešti apie jos vertę piliečiams, įmonėms ir darbuotojams ir pabrėžti Europos išipareigojimą formuoti tokią politiką, kurią būtų lengva suprasti ir vykdyti.

6.4 Šiuo požiūriu komunikato turinys pernelyg technokratiškas. Jame nepakankamai perteikiama geresnio reglamentavimo proceso nauda Europos piliečiams ir įmonėms. Šiuo atveju organizuota pilietinė visuomenė gali padėti skleisdama rezultatus ir aiškiai pareiškdamą, kad būtina formuoti politiką, kurią vykdant būtų ir stebimas, ir skatinamas geresnio reglamentavimo principų įgyvendinimas nacionaliniu ir ES lygmeniu⁽¹⁹⁾.

6.5 EESRK mano, kad reikėtų palaikyti glaudesnius ryšius su pilietine visuomene ir socialiniais partneriais, siekiant parengti darnesnę apžvalgą. Pernelyg dažnai suinteresuotieji subjektai atstovauja konkrečioms interesams, kuriuos reikia suderinti su bendrais visos pilietinės visuomenės interesais. BRO ir Regionų komitetas jau vykdo aktyvią veiklą šiuo atžvilgiu, o EESRK dar kartą patvirtina, kad yra pasirengęs labiau įsitraukti kuriant patikimą duomenų bazę, iš kurios bus galima gauti informaciją apie sprendimus.

6.6 EESRK pritaria nuomonei, kad visos ES institucijos turėtų koordinuoti savo geresnio reglamentavimo metodus. Labai

svarbu, kad teisėkūros organai greitai patvirtintų paprastinimo priemones, taip pat dalinius pirminių pasiūlymų pakeitimus, kuriuose būtų aiškiai atsižvelgiama į išlaidas ir naudą.

6.7 Todėl atliekami poveikio vertinimai turėtų būti išsamūs ir pagrįsti lyginamuoju metodu, kad ir kokia institucija juos atliktų. Jos turėtų parengti įvairių duomenų bazių, kad būtų galima išnagrinėti, kokį poveikį teisės aktai daro daugeliui įvairių ekonominių, socialinių ir aplinkos apsaugos interesų.

6.8 EESRK siūlo, kad įgyvendinant geresnį reglamentavimą būtų daugiau remiamasi aukštojo mokslo sektoriumi siekiant išplėsti duomenų bazę, skirtą poveikio vertinimams atlikti. Dėstytojai atlieka tyrimus ir moko studentus kaupti objektyvius aukštos kokybės duomenis, kurie dažnai patvirtinami per tarpusavio vertinimą. Tačiau didelė šios veiklos dalis nėra susijusi su politinėmis diskusijomis. Tai sustiprintų gebėjimą įgyvendinti geresnį reglamentavimą, taip pat įtraukti didesnę Europos visuomenės dalį.

7. Konkretūs klausimai

7.1 Už Bendrijos reikalavimus griežtesnės nacionalinės valstybės pagalbos arba viešųjų pirkimų taisyklės dažnai kliūdo veiksmingai panaudoti ES lėšas. Kad būtų išspręstas šis klausimas, EESRK ragina Komisiją pirmybę teikti ES lėšas reglamentuojančios teisinės sistemos tobulinimui. Tai, kad lėšų įsisavinimo lygis yra nedidelis ir prastai paskirstomi ištekliai, rodo, jog nacionalinės teisės aktais sukuriama kliūtys nėra naudingos ES lėšoms.

7.2 EESRK palankiai vertina norą kurti komunikate paminėtas visuotines normas ir praktines priemones, kurių imtasi siekiant užtikrinti geresnį bendradarbiavimą su mūsų prekybos partneriais. Europa turėtų atlikti svarbiausią vaidmenį šioje srityje sudarydama sąlygas pasinaudoti jos kompetencija kuriant labiau suderintą ir nuoseklesnę visuotinę reglamentavimo aplinką. Ji daro didžiausią įtaką rengiant finansines reformas ir turėtų dėti pastangas visose srityse, ypač bendrais standartais lengvindama prekybą ir didindama teisinį tikrumą įmonėms bei skatindama investicijas visame pasaulyje.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽¹⁷⁾ OL C 354, 2010 12 28, p. 59 (11 straipsnis).

⁽¹⁸⁾ Pagal COM(2009) 16 galutinis 5.1 skirsnį.

⁽¹⁹⁾ OL C 204, 2008 8 9, p. 9.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pasirenkime ateičiai. Bendrosios didelio poveikio technologijų strategijos plėtotė ES“

(COM(2009) 512 galutinis)

(2011/C 48/20)

Pranešėjas **Peter MORGAN**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. spalio 30 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pasirenkime ateičiai. Bendrosios didelio poveikio technologijų strategijos plėtotė ES“

COM(2009) 512 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. liepos 8 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 112 narių balsavus už, 2 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pritaria pasiūlymui daugiau dėmesio skirti didelio poveikio technologijoms. Komitetas taip pat pabrėžia, kad universitetuose ir mokslinių tyrimų centruose mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą reikia labai aiškiai orientuoti į didelio poveikio technologijas, – tai paskatintų šių technologijų vystymąsi ir prisidėtų prie jų taikymo komerciniais tikslais ir pramonėje.

1.2 Tačiau, jei vertintume šį pasiūlymą toki, koks jis yra šiandien, galima sakyti, kad jis tėra tik viena iš daugelio ES iniciatyvų, kuriomis siekiama, kad moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra vidaus rinkoje vyktų intensyviau. Iš Komisijos analizėje (žr. nuomonės 3.8 punktą) aprašytos dabartinės padėties matyti, kad ankstesni projektai nebuvo sėkmingi. Taigi reiktų imtis kitos taktikos.

1.3 Komunikate skelbiama, kad „iš esmės mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros vykdymas ir jų rezultatų pritaikymas – įmonių uždavinys, o politikai turi užtikrinti tinkamas sąlygas ir paramą stiprinant ES pramoninius pajėgumus plėtoti didelio poveikio technologijas“. Tuo turi rūpintis valstybės narės, tačiau, EESRK nuomone, toks požiūris nevisiškai teisingas – 5 skyriuje aiškinama, kad valstybės narės neturi tiek pažangiųjų technologijų įmonių, kad galėtų tinkamai panaudoti didelio poveikio technologijas.

1.4 Kadangi stambių pažangiųjų technologijų įmonių spektras yra nepilnas, mažosios ir vidutinės įmonės (MVĮ) Europos Sąjungoje susiduria su tam tikromis problemomis. Kai kurios

MVĮ iš mažų išauga iki įtakingų pasaulinės rinkos dalyvių. Dauguma neseniai įsisteigusių pažangiųjų technologijų įmonių, norėdamos išlikti rinkoje ir plėstis, turi palaikyti ryšius su didele įmone. Ne vieną MVĮ įsigyja didelės įmonės ir tokiu būdu papildo savo mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (MTTP) veiklą. Kai pažangiųjų technologijų įmonių nepavyksta rasti Europos Sąjungoje, ES veikiančių MVĮ partnerėmis ir saviininkėmis tampa JAV ir Azijos įmonės.

1.5 Komunikate būtų galima išvystyti prielaidą, kad ES interesai yra aiškiai apibrėžti ir suprantami, tačiau iš tiesų taip nėra. Dauguma technologijų įmonių yra tarptautinės arba pasaulinės. Jų buveinė gali būti įsikūrusi bet kur ir bet kur gali būti viešai per biržą platinamos jų akcijos. Taigi akcininkai gali būti išsibarstę po visą pasaulį. Fundamentinių tyrimų, produktų kūrimo, gamybos ir surinkimo vertės grandinės jungtys gali veikti skirtinguose žemynuose. Perkama ten, kur randama reikalingų technologijų. Prekių ženklai pristatomi ir pardavimas vykdomas pasauliniu lygiu. Iš tikrųjų, bet kokį produktą galima nusipirkti bet kur.

1.6 Kurgi šioje interesų matricoje glūdi Europos interesas? Jis priklauso nuo to, kaip valstybėms narėms sekasi skatinti verslą. Didelio poveikio technologijas turėtų naudoti daugiau įmonių. Reikia skatinti įmones steigtis, padėti joms plėstis ir pritraukti investicijas. Reiktų pajudinti nusistovėjusių Europos verslo tradicijų pamatus. Nuo pat Romos sutarties, o vėliau ir Suvestinio Europos akto pasirašymo ES atsilieka nuo kitų pasaulio šalių, o technologijos tobulėja. Didelio poveikio technologijos – tikriausiai paskutinė Europos galimybė pažangiųjų technologijų produktų ir paslaugų srityje perimti iniciatyvą į savo rankas.

1.7 Kad ši politika duotų vaisių, Europoje reikės plėsti gamybą. Reikės keisti visą paradigmą. Pasiūlymai gamybą pagal subrangos sutartį perkelti į besivystančias šalis jau neįtikina. Gamybos inžinerija ir technologija – neatsiejamos nuo inovacijų, be kurių neišsivaizduojami pažangiųjų technologijų produktai. Šį konkurencinio pranašumo šaltinį būtina sugrąžinti į Europą, kur taip pat reikėtų steigti daugiau naujųjų technologijų įmonių. Be to, Europai reikia darbo vietų.

1.8 EESRK pabrėžia, jog būtina tinkama taikomųjų mokslinių tyrimų ir fundamentinių tyrimų pusiausvyra. Fundamentiniai tyrimai – tai ilgalaikių ir tvarių investicijų ir naujų didelio poveikio technologijų pradai. Be to, tinkama taikomųjų mokslinių tyrimų ir fundamentinių tyrimų pusiausvyra yra svarbi norint pritraukti aukšto lygio mokslininkus.

1.9 Pasaulio rinkoje sunku sukurti į ES orientuotą strategiją. EESRK pažymi, kad komunikate nenurodyti veiklos rezultatų vertinimo rodikliai, siektini uždaviniai ir jų įgyvendinimo datos, pagal kuriuos būtų galima įvertinti šios iniciatyvos rezultatus. Pirmasis aukšto lygio grupės uždavinys turėtų būti suteikti šiai programai kokį nors pavidalą.

1.10 Pasiūlymai dėl didelio poveikio technologijų politikos paėliui komentuojami nuomonės 4 dalyje. Svarbiausi punktai:

- reikia pripažinti, kad vidaus rinkoje nesiseka skatinti verslo ir sukurti pramonės strategijos, kuri išspręstų tokią opią Europai pažangiųjų technologijų įmonių stokos problemą,
- sugrąžinti gamybą į Europą ir plėsti naujas įmones Europoje,
- sudaryti įmonėms palankesnes sąlygas gauti finansavimą inovacinėms technologijoms,
- sukurti finansinių paskatų, kad Europos Sąjungoje būtų pelninga diegti didelio poveikio technologijų inovacijas ir imtis didelio poveikio technologijų verslo,
- pradėti radikalią mokyklų ir universitetų reformą, kad būtų ugdomi reikiami gebėjimai,
- skatinti inovacinių pažangiųjų technologijų įmonių branduolių kūrimąsi prie universitetų ir mokslinių tyrimų centrų,
- pripažinti, kad pasaulis pasikeitė, ir kurti veržlią tarptautinės prekybos politiką,

— užtikrinti, kad ši iniciatyva būtų visa apimanti ir aprėptų visas susijusias visų Komisijos generalinių direktoratų iniciatyvas.

1.11 Komunikate visiškai teisingai nerimaujama, kad visuomenė, negavusi teisingos informacijos ir suklaidinta dezinformacijos, gali nepagrįstai priešintis tam, kad būtų diegiami didelio poveikio technologijų pagrindu sukurti produktai ir paslaugos. EESRK norėtų, kad šiame procese dalyvautų pilietinė visuomenė, nes tai padėtų siekti laukiamos pažangos. Labai svarbu plačiąją visuomenę ir ypač jaunimą patrauklia forma sudominti mokslu ir kasdieniame gyvenime mus supančiomis technologijomis: ko vertas vien nepaprastas kompleksinis telekomunikacijos, žiniasklaidos ir informacinių technologijų ⁽¹⁾ naudojimas *iPhone* tipo produktuose arba biologijos, chemijos, fizikos ir logistikos sambūvis mikrobangų krosnelėje, kurioje ruošiamas maistas mūsų stalui. Europai reikia daugiau mokslininkų, kurie būtų užsidegę idėja pakeisti pasaulį.

1.12 Vis dėlto EESRK primygtinai reikalauja, kad plėtojant didelio poveikio technologijas būtų vadovaujama atsargumo principu: nors rizika neišvengiama, reikia mažinti klimato, sveikatos ir socialines problemas, kad didelio poveikio technologijų plėtojimas būtų tvarus. Rizikos nebuvimas varžo kūrybą ir atradimus mokslinių tyrimų srityje, tačiau nuo to momento, kai didelio poveikio technologijos bus taikomos masinėje gamyboje, EESRK pageidautų, kad nei visuomenės gerovė, nei aplinkos tvarumas nebūtų statomi į pavojų.

2. Įžanga

2.1 Komunikato 1 skyriuje teigiama, jog „ES turi aktyviau vykdyti novatorišką veiklą, kad galėtų tinkamai pasirengti spręsti didžiulius visuomenei aktualius uždavinius“. Komisija ragina valstybes nares sutartinai pripažinti didelio poveikio technologijų diegimo Europos Sąjungoje svarbą. Be šio sutarimo Europos Sąjunga netaps inovacijų kūrimo erdve. Jis taip pat reikalingas norint, kad Europa taptų svarbia tarptautine jėga, o jos veiksmai atneštų naudos tiek jai pačiai, tiek visam pasauliui.

2.2 Komisija siūlo sudaryti aukšto lygio ekspertų grupę toliau 4 skyriuje nurodytoms veiklos sritims nagrinėti. Grupė jau sudaryta. Ją sudaro valstybių narių pramonės ir akademinio pasaulio specialistai. Siekiant suvienyti jėgas, ši grupė turėtų bendradarbiauti su kitomis aukšto lygio ekspertų grupėmis, Komisijos ekspertų grupėmis ir kitais technologijų sektoriaus subjektais.

2.3 Ši grupė turėtų:

- vertinti konkurencinę atitinkamų technologijų padėtį Europos Sąjungoje, visų pirma atkreipiant dėmesį į jų panaudojimą pramonėje ir sąsają su visuomenės poreikiais,
- išsamiai išnagrinėti turimus viešuosius ir privačius mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros pajėgumus, leidžiančius Europos Sąjungoje diegti didelio poveikio technologijas,

⁽¹⁾ Angl. TMT – telekomunikacijos, žiniasklaidos ir (informacinės) technologijos.

— pasiūlyti konkrečių politinių rekomendacijų, kaip didelio poveikio technologijas būtų galima geriau panaudoti ES pramonėje.

EESRK tikisi, kad šios grupės sprendimai bus toliaregiški, kad ji turės viziją ir mąstys globaliai.

3. Didelio poveikio technologijos

3.1 Nurodytos šios strateginiu požiūriu aktualiausios didelio poveikio technologijos.

3.2 *Nanotechnologijos* yra daug apimanti sąvoka – tai struktūrų, įrangos ir sistemų projektavimas, apibūdinimas, gamyba ir taikymas, kontroliuojant formą ir dydį nanometrų skalėje.

3.3 *Mikroelektronika ir nanoelektronika* apima puslaidininkių komponentus ir miniatiūrines elektronines posistemas, taip pat jų integravimą į didesnius gaminius ir sistemas.

3.4 *Fotonika* yra daugialypė sritis, apimanti šviesos generavimą, naudojimą ir valdymą.

3.5 *Pažangių medžiagų technologijos* leidžia sumažinti sąnaudas, keičiant dabar naudojamas medžiagas kitomis, ir kurti naujus didesnės pridėtinės vertės produktus ir paslaugas. Be to, šios technologijos sumažins priklausomumą nuo išteklių, įvairaus pobūdžio pavojų aplinkai ir atliekų kiekį.

3.6 *Pramoninės biotechnologijos* aprėpia mikroorganizmų arba jų komponentų, pavyzdžiui, fermentų, naudojimą, siekiant gaminti pramonei naudingus produktus, medžiagas ir chemines sudėtines dalis, turinčias tokių savybių, kurios negali atsirasti įprastų naftos chemijos procesų metu.

3.7 Pagrindinis komunikato tikslas – Bendrijos lygiu susitarti dėl didelio poveikio technologijų pasirinkimo. Programinė įranga šioms technologijoms valdyti ir taikyti priklausys nuo to, kokios technologijos bus pasirinktos. EESRK sutinka, kad ši sąrašą tobulintų aukšto lygio ekspertų grupė. EESRK siūlo skirti dėmesio našioms kompiuterinėms sistemoms ir imitavimo mokslui.

3.8 Komisijos teigimu, Europos Sąjunga, mėgindama plačiau panaudoti didelio poveikio technologijas, susiduria su didelėmis kliūtimis. ES ne taip sėkmingai kaip JAV ir kai kurios Azijos šalys komerciniais ir praktiniais tikslais naudoja nanotechnologijas, kai kuriuos fotonikos aspektus, biotechnologijas ir puslaidininkius. Būtent šiose srityse atliekama daug viešųjų mokslinių tyrimų ir vykdoma intensyvi technologinė plėtra, tačiau tai neduoda pakankamai ekonominės ir visuomeninės naudos. Štai keletas priežasčių, kodėl taip yra:

— Europos Sąjungai nesiseka deramai pasinaudoti savo mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros rezultatais,

— visuomenė dažnai turi per mažai žinių apie didelio poveikio technologijas ir nepakankamai gerai jas supranta,

— stinga kvalifikuotų darbuotojų, kurie būtų specialiai paruošti daugiadiscipliniam darbui su didelio poveikio technologijomis,

— rizikos kapitalo finansavimas ir privačios investicijos į didelio poveikio technologijas tebėra palyginti nedideli,

— ES politinės pastangos nėra vienakryptės – taip yra todėl, kad nėra ilgalaikės vizijos ir trūksta koordinavimo,

— kai kuriose ES nepriklausančiose šalyse paramą didelio poveikio technologijoms gali teikti valstybė. Tokia parama dažnai neskaidri ir Europos Sąjungoje ji nepakankamai gerai suprantama.

4. Politiniai pasiūlymai

4.1 Kad didelio poveikio technologijos būtų veiksmingai naudojamos pramonėje, reikia skirti dėmesio dešimčiai politikos sričių. Tolesnėse dalyse kursyvu pažymėtas tekstas yra Komisijos pasiūlymo santrauka.

4.2 Daugiau dėmesio didelio poveikio technologijoms:

— Teikiant valstybės pagalbą, skirtą skatinti mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą bei inovacijas, ypač ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, turėtų būti siekiama išsaugoti inovacijų srautą ir sudaryti palankesnes sąlygas technologijų diegimui.

4.2.1 EESRK visiškai pritaria pasiūlymui stiprinti valstybės remiamas programas ir taip kompensuoti krizės poveikį technologijų plėtrai. Sumažėjęs pelnas, savaime suprantama, pristabdė įmonių mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veiklą. Akcentuojamas dalyvavimas ES finansavimo programose dažnai yra neįveikiama kliūtis mažoms, neseniai veiklą pradėjusioms ir uoliai savo misiją vykdančioms pažangiųjų technologijų įmonėms. Viešosios lėšos turėtų būti prieinamos be išankstinių sąlygų, reikalaujančių turėti pradinį kapitalą, kol novatoriai ir verslininkai ieško koncepcijos pagrindimo.

4.3 Daugiau dėmesio technologijų perdavimui ir ES masto tiekimo grandinėms:

— Reiktų stiprinti technologijų perdavimo iš mokslinių tyrimų institucijų pramonės įmonėms procesą⁽²⁾. Didesnės MVI galimybės naudotis Europoje sukurtomis didelio poveikio pažangiosiomis technologijomis bei regioninių inovacijų branduolių ir tinklų rėmimas – būtini veiksniai kuriant ir palaikant pasaulinio lygio inovacijas.

(²) Žr. OL C 218, 2009 9 11, p. 8.

4.3.1 Ši politika susijusi su mokslinių tyrimų institutų ir pramonės, ypač MVĮ, ryšiais. Apie pramonės branduolius, įsteigtus prie universitetų ir mokslinių tyrimų centrų, nekalbama. Smarkiai skiriasi pramonės tiekimo grandinėje veikiančios MVĮ, kurioms reikalingos jų vietą tiekimo grandinėje atitinkančios naujausios technologijos, ir mažos naujos MVĮ, įsteigtos toliau plėtoti naujas mokslo šakas ir technologijas, sukurtas mokslo institute, universitete ar kokios nors įmonės mokslinių tyrimų padalinyje. Nors EESRK pritaria taip suformuluotam politiniam pasiūlymui, jis taip pat ragina imtis ryžtingesnių veiksmų, siekiant tobulinti mokslą ir technologijas universitetuose ir gerinti rizikos kapitalo paramą su universitetais susijusiems rizikos kapitalo branduoliams.

4.3.2 Kad ši politika duotų vaisių, Europoje reikės plėsti gamybą. Reikės keisti visą paradigmą. Siūlymai gamybą pagal subrangos sutartį perkelti į besivystančias šalis jau neįtikina. Gamybos inžinerija ir technologija – neatsiejamos nuo inovacijų, be kurių neįsivaizduojami pažangiųjų technologijų produktai. Šį konkurencinio pranašumo šaltinį būtina sugrąžinti į Europą. Tai padėtų sukurti ir naujų darbo vietų. Augančios mažosios įmonės būtų skatinamos gaminti Europoje.

4.4 Daugiau dėmesio bendram strateginiam programavimui ir demonstraciniams projektams:

- Bendrija, valstybės narės ir regionai turėtų veikti strategiškai ir koordinuotai, kad būtų išvengta neekonomiško veiklos dubliavimo, o su didelio poveikio technologijomis susiję mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros rezultatai būtų veiksmingiau panaudojami.
- Valstybių narių finansuojamomis inovacijų programomis reikėtų teikti daugiau paskatų bendradarbiauti bendro programavimo srityje valstybių narių lygmeniu. Tai leistų gauti masto ekonomijos teikiamos naudos ir sudaryti geresnes sąlygas strateginiams Europos įmonių ryšiams.
- Demonstraciniai projektai kartais kainuoja gerokai daugiau nei parengiamieji mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektai, todėl didesnis bendradarbiavimas ES mastu ir aktyvesnis pramonės ir vartotojų įsitraukimas padėtų veiksmingiau įgyvendinti projektus ir sutaupyti.

4.4.1 Šiuo pasiūlymu nurodytas vienas būdas, kaip šalinti ES pažangiųjų technologijų įmonių spektro spragas. Pasitelkus į rinką nukreiptų produktų ir paslaugų, tenkinančių tikruosius rinkos poreikius, kūrimą ir demonstravimą, mažesnes pažangiųjų technologijų įmones būtų galima paversti didesnėmis. EESRK mano, kad ši politikos kryptis labiau tinka mokslo ir technologijų taikymui, o ne fundamentiniams tyrimams. EESRK norėtų, kad ES ir valstybės narės skirtų lėšas technologijų rinkos potencialui realizuoti, kaip buvo aprašyta daugybėje politikos kryptis ir vizijas pristatančių dokumentų. Reikia imtis bendrų veiksmų skatinti naujų įmonių kūrimą ir tolesnį jų augimą, kad jos taptų ir konkurencingos pasauliniu mastu.

4.4.2 Remiantis Komisijos bendro programavimo iniciatyvomis mokslinių tyrimų ir makroregionų bendradarbiavimo srityse, būtų galima siekti didesnės sinergijos. Būtų galima pasiūlyti specialių paskatų, kurios skatintų bendradarbiauti didelio poveikio technologijų projektuose.

4.5 Valstybės pagalbos politika:

— Tikslingai teikiama valstybės pagalba, kuria siekiama šalinti rinkos trūkumus, yra tinkama ES mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros didinimo ir inovacijų stiprinimo priemonė. Komisija ketina peržiūrėti 2006 m. valstybės pagalbos moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir naujovių diegimui sistemą ir įvertinti, ar ji pakankama.

4.5.1 Akivaizdu, kad ES įsteigtos įmonės nenori konkuruoti su kitomis ES įmonėmis, gaunančiomis valstybės pagalbą. Tačiau EESRK mano, kad rimčiausia problema, kaip aprašyta 5 skyriuje, yra ES stambiųjų pažangiųjų technologijų įmonių stygius. EESRK mano, kad siekiant skatinti rinkos darbą, būtinas valstybės įsikišimas į šiuos sektorius.

4.5.2 Galbūt vertėtų specialiomis politinėmis priemonėmis paieškoti būdų, kaip padėti kai kurioms Rytų ir Pietų Europos valstybėms sparčiau kurti pažangiųjų technologijų infrastruktūrą ir kartu papildomą universitetų mokslinę bazę. Mokslinių tyrimų potencialas gali būti nevystomas dėl išteklių stokos.

4.5.3 Komisija pirmiausia turėtų išsiaiškinti, kodėl ES pažangiųjų technologijų įmonių spektre yra spragų ir kaip būtų galima jas užpildyti. Visuose pagrindiniuose pasaulio regionuose pažangiųjų technologijų įmonės susikuria, paskatintos tiek rinkos jėgų, tiek valstybės įsikišimo. „Apple“, „Google“, „Microsoft“ ir „Dell“ yra visiškai rinkos produktai. Europos Sąjungoje svarbioje aeronautikos srityje plėtojama veikla yra valstybės įsikišimo padarinys (Europos kosmoso agentūra (ESA), Europos aeronautikos gynybos ir kosmoso bendrovė (EADS). Europos Sąjungoje veikiant rinkos jėgoms atsirado „Nokia“, tačiau per visą ES istoriją nesukūrė jokia kita panaši įmonė. Ekspertų grupė privalo rasti būdų Europos Sąjungai sugrąžinti savo pozicijas informacinių ir ryšių technologijų pramonėje. Be to, jeigu ES nori sėkmingai dirbti atsinaujinančiųjų energijos išteklių srityje, ji turi surasti įmones, kurios būtų pajėgios gaminti ir naudoti naujas kuro rūšis ir energijos išteklius, ir remti tokių įmonių augimą.

4.6 Didelio poveikio technologijų diegimo ir klimato kaitos politikos derinys:

— Didelio poveikio technologijų plėtotės ir kovos su klimato kaita derinimas suteiktų svarbių ekonominių ir socialinių galimybių ir gerokai palengvintų finansavimo našta, kuri Europai teks priėmus tarptautinius susitarimus.

4.6.1 EESRK mano, kad pirmenybę reikėtų skirti alternatyvių kuro rūšių ir technologijų, skirtų transporto varikliams, šildymui ir apšvietimui, kūrimui. Klimato kaitos akivaizdoje geriausia strategija – turėti energijos rūšių pasirinkimą⁽³⁾.

4.7 Pirmaujančios rinkos ir viešieji pirkimai:

— Europos Sąjungoje reikia sudaryti palankias sąlygas veiksmingam mokslinių tyrimų rezultatų panaudojimui kuriant produktus. Be to, reikia skatinti paklausą vykdant viešuosius pirkimus ir įgyvendinant tokias programas kaip, pavyzdžiui, pirmaujančios rinkos iniciatyva. Valstybės narės galėtų rengti ikiprekybinius viešuosius pirkimus ir plataus masto, vėlesnių kūrimo etapų inovacijų viešuosius pirkimus – taip būtų stimuliuojamos naujos didelio poveikio technologijų rinkos.

4.7.1 EESRK pritaria šio pasiūlymo koncepcijai. Komitetas tikisi, kad aukšto lygio ekspertų grupė nustatys pirmenybinius projektus, kad būtų pasiekti geriausi šios politikos rezultatai.

4.8 Pažangiųjų technologijų politikos palyginimas tarptautiniu mastu ir glaudesnis tarptautinis bendradarbiavimas:

— Komisija tarptautiniu mastu lygins įvairių išsivysčiusių ir besivystančių šalių – JAV, Japonijos, Rusijos, Kinijos ir Indijos – pažangiųjų technologijų politiką ir ieškos glaudesnio bendradarbiavimo galimybių.

4.8.1 EESRK remia išplėstinę tarptautinės lyginamosios analizės programą, kuria bus grindžiamas didelio poveikio technologijų kūrimas⁽⁴⁾. Bendradarbiauti tarptautiniu lygmeniu vertėtų, siekiant įgyvendinti stambaus masto projektus, visų pirma klimato kaitos srityje, tačiau pirmenybę reikėtų teikti konkurencingumui. Komisija turėtų pasimokyti iš kitur įgyvendinamų pramonės strategijų.

4.9 Prekybos politika:

— Itin daug pastangų reikėtų dėti dvišaliais ir daugiašaliais susitarimais užtikrinant palankias prekybos didelio poveikio technologijomis sąlygas, t. y. reikia vengti tarptautinių rinkos iškraipymų, sudaryti palankesnes sąlygas patekti į rinką, teikti daugiau investicinių galimybių, gerinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą, pasaulio mastu mažinti subsidijų naudojimą bei tarifines ir netarifines kliūtis.

4.9.1 EESRK mano, kad ES turi atsisakyti ankstesnio modelio, pagal kurį skiriamos išsivysčiusios ir besivystančios šalys, o politikai buvo priversti toleruoti subsidijas ir kitokias prekybos iškraipymo formas trečiojoje šalyse, nors jau ne vienerius metus veda derybas dėl padėties ištaisymo. Daugelio technologijų vystymo srityje ES atsilieka nuo Azijos. EESRK mano, kad ES turėtų būti pasirėngusi į subsidijas ir prekybos

iškraipymus atsakyti savo pačios subsidijomis ir prekybos iškraipymais. ES, be abejonės, turėtų būti pasirėngusi sudaryti atitinkamas sutartis, kai tam bus pasirėngusios kitos šalys. Kol kas ES turėtų įgyvendinti pramonės strategiją, skirtą atkurti ES įmones ir pirmavimą technologijų srityje.

4.10 Europos investicijų banko (EIB) finansinė priemonė ir rizikos kapitalo finansavimas:

— Komisija toliau skatins investuoti į pažangiųjų technologijų pramonę ir ragins EIB teikti pirmenybę pažangiųjų technologijų pramonei ir šiuo tikslu naudoti turimas arba parengti naujas investicijų skatinimo priemones, atsižvelgiant į dabartinę finansų ir ekonomikos krizę.

— Reikia stiprinti ankstyvojo investavimo specializacijos rizikos kapitalo fondus. Pakankamo dydžio rizikos kapitalą galima užtikrinti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystėmis, atliekančiomis lemiamą vaidmenį steigiant ir stiprinant mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą vykdančias bendroves.

4.10.1 Pinigai rinkoje turi daugiausia galios. Technologijų vystymui skirtų lėšų šaltinių gausinimas ir išplėtimas yra būtina sąlyga didelio poveikio technologijų programai įgyvendinti.

4.10.2 EESRK mano, kad su turimais investavimo ir finansavimo mechanizmais susiję biurokratiniai formalumai neturėtų trukdyti ar neleisti gauti finansavimo, būtino didelio poveikio technologijų plėtros tikslui pasiekti.

4.10.3 Labai lengva prarasti į pažangiąsias technologijas investuojamus pinigus. Komisija turi galvoti ne tik apie rizikos arba banko kapitalą, kad ir kokios formos jis būtų. Didelės vertės turto turintys asmenys turi būti visapusiškai suinteresuoti rizikuoti ir investuoti pinigus į naujas pažangiųjų technologijų įmones ankstyvojoje jų veiklos pakopoje, kol šios dar nėra pritraukusios rizikos kapitalo. Pažangiųjų technologijų MTTP vykdančiams subjektams turėtų būti suteikiama kuo daugiau mokesčių lengvatų. Kapitalo prieaugio mokesčiui, parduodant neseniai pradėjusias veikti pažangiųjų technologijų įmones, turėtų būti taikomas palankus požiūris. Sėkmės atlygis turi kompensuoti kitų investicijų nuostolius. Palyginti su kitais regionais, ES nesukuria palankių sąlygų investuotojams ir verslininkams.

4.11 Įgūdžiai, aukštasis išsilavinimas ir mokymas:

— Švietimo programose daugiau dėmesio reikia skirti gamtos mokslams ir inžinerijai. Reikėtų siekti, kad šios srities studijas baigtų daugiau žmonių, taip pat reikėtų pritraukti talentingus jaunuolius iš užsienio.

⁽³⁾ Žr. CESE 766/2010, 2010 5 27.

⁽⁴⁾ Žr. OL C 306, 2009 12 16, p. 13.

4.11.1 Gerai žinoma, kiek daug Azijos šalys investuoja į švietimą ir gebėjimų ugdymą. Azijos šalių universitetuose daktaro laipsnį įgijusių studentų skaičius gerokai lenkia tokių studentų skaičių ES. Geriausiuose ES universitetuose studijuoja daug Azijos studentų. Kadangi nacionalinį turtą XXI a. lemia padėtis pasaulio mokymo įstaigų klasėse ir auditorijose, daugumos valstybių narių veiklos rezultatai švietimo srityje – tiek mokyklose, tiek universitetuose – gerokai atsilieka nuo būtinų standartų. Tai akivaizdžiai parodo pasaulio mokyklų pasiekimų lentelės ir tarptautinis universitetų reitingas.

4.11.2 Pirmiausia reikėtų gerinti dalykų dėstymo metodiką, visų pirma matematikos ir gamtos mokslų, skatinant mokinius tiek mokyklose, tiek universitetuose rinktis matematiką ir gamtos mokslus kaip pagrindinį dalyką ir kuriant paskatas gamtos mokslų absolventams dirbti mokytojais. Be to, reikėtų nustatyti elitinę universitetų grupę, kurios dalykų dėstymo ir mokslinių tyrimų standartai būtų konkurencingi pasaulio lygmeniu, taip pat plėtoti su universitetais susijusią infrastruktūrą (pavyzdžiui, mokslo parkus), siekiant subrandinti nuo jų atskylančias MVĮ ir teikti reikiamą finansavimą pradiniam kapitalui.

4.11.3 Daugelyje valstybių narių su švietimu susijusios problemos yra tokios rimtos, o politikų nesugebėjimas per tiek metų išspręsti šio klausimo yra toks akivaizdus, kad visuomenė turės „lyg rengdamasi karui“ pasitelkti savo išteklius, kad būtų pasiekti reikiami rezultatai.

4.11.4 Be to, bazinės dėstymo ir mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros sąlygos universitetuose ir mokslinių tyrimų centruose turėtų būti patrauklesnės. Europos Sąjungai reikia prisivilioti didžiausius protus iš kitų regionų. Kol kas sąlygos tokios, kad viskas vyksta priešingai – geriausi ES protai išvyksta į kitus regionus, kuriuose siūlomos palankesnės sąlygos ⁽⁵⁾. Nepaisant to tarptautinį judumą reikia skatinti ⁽⁶⁾, nes šiandien be jo neišsivaizduojama sėkminga karjera.

4.11.5 Reikia užtikrinti tinkamą taikomųjų mokslinių tyrimų ir fundamentinių tyrimų paramos pusiausvyrą. Fundamentiniai tyrimai – tai ilgalaikių ir tvarių investicijų ir naujų didelio poveikio technologijų pradai. Ši tinkama pusiausvyra taip pat yra svarbi norint pritraukti aukšto lygio mokslininkus.

5. Pažangiųjų technologijų įmonės

5.1 EESRK didelį nerimą kelia pasauliniu mastu veikiančių Europos pažangiųjų technologijų įmonių stygius. Dvi toliau pateiktos lentelės sudarytos remiantis 2010 m. dienraščio „Financial Times“ parengtu 500 didžiausių pagal rinkos vertę pasaulinių ir regioninių įmonių sąrašu. Lentelėse pateikti duomenys apie tuos pramonės sektorius, kuriuose geriausiai išnaudojamos didelio poveikio technologijos.

5.2 Pirmoje lentelėje duomenys išrinkti iš 500 didžiausių pasaulio įmonių sąrašo. Be chemijos sektoriaus nenustatyta jokių kitų pažangiųjų technologijų sektorių, kuriuose Europa pasaulyje pirmautų.

„Financial Times“ 500 didžiausių pasaulio įmonių. Technologijų sektoriai					
Sektoriai	Įmonių skaičius				
	Pasaulyje	JAV	Azijoje	Europoje	
Farmacija ir Biotechnologijos	20	10	3	6	Novartis*, Roche*, GSK, Sanofi-Aventis, AstraZeneca, Novo Nordisk
Technologinė aparatinė įranga	21	13	5	2	Nokia, Ericsson
Programinė įranga ir IT paslaugos	12	6	5	1	SAP
Automobiliai ir jų dalys	11	2	6	3	VW, Daimler, BMW

⁽⁵⁾ Žr. OL C 110, 2004 4 30, p. 3.

⁽⁶⁾ Žr. OL C 224, 2008 8 30, p. 100.

„Financial Times“ 500 didžiausių pasaulio įmonių. Technologijų sektoriai					
Sektoriai	Įmonių skaičius				
	Pasaulyje	JAV	Azijoje	Europoje	
Chemijos pramonė	13	4	1	5	Bayer, BASF, Air Liquide, Syngenta*, Linde
Medicinos įranga	12	11	0	1	Fresenius
Pramonės įranga	13	4	6	2	Siemens, ThyssenKrupp
Pramonės inžinerija	11	3	4	4	ABB*, Volvo, Atlas Copco, Alstom
Aeronautika ir gynyba	10	7	0	3	BAE Systems, Rolls Royce, EADS
Naftos pramonės įranga ir paslaugos	7	4	0	1	Saipem
Laisvalaikio prekės	4	0	3	1	Phillips Electrical
Elektros ir elektroninė įranga	6	2	3	1	Schneider Electric
Alternatyvi energetika	1	1	0	0	

Neįtraukti šie pramonės sektoriai: naftos ir dujų gamyba, metalų pramonė ir kalnakasyba, statyba ir statybinės medžiagos, taip pat maisto, gėrimų ir tabako produktų gamyba.

Šis sąrašas taip pat neapima šių veiklos sektorių: fiksuoto ryšio ir mobiliosios telekomunikacijos, pramoninio transporto, elektros, dujų, vandens ir įvairios paskirties komunalinių paslaugų.

Tarp Azijos įmonių vyrauja Japonija, tačiau yra ir keletas Taivania, Pietų Korėjos, Honkongo, Kinijos, Indijos ir Australijos įmonių. Europa apima ES ir ELPA. Žvaigždute (*) pažymėtos Šveicarijos įmonės.

5.3 Antroje lentelėje duomenys išrinkti iš 500 didžiausių JAV, Japonijos ir Europos įmonių sąrašo. Joje nurodoma regioninė rinkos vertė kiekviename sektoriuje. Iš trylikos pažangiųjų technologijų sektorių Europa pirmąją chemijos, pramonės inžinerijos ir alternatyvios energetikos sektoriuose, nors pastarasis dar labai jaunas. Europa taip pat užima garbingą vietą farmacijos ir biotechnologijų sektoriuje. Japonija pirmąją automobilių, elektronikos ir elektros bei laisvalaikio prekių sektoriuje. Kitos Azijos šalys taip pat užima aukštas vietas šiuose sektoriuose. JAV dominuoja tuose sektoriuose, kuriuose ir pirmąją, kaip antai, farmacijos ir biotechnologijų, technologinės aparatinės bei programinės įrangos ir kompiuterių paslaugų, sveikatos priežiūros paslaugų ir įrangos, pramonės įrangos, aeronautikos ir gynybos, taip pat naftos pramonės įrangos ir paslaugų. Visi jie yra svarbūs didelio poveikio technologijų panaudojimo sektoriai.

„Financial Times“ 500 didžiausių regioninių įmonių. Technologijų sektoriai						
Sektoriai	Įmonių skaičius (#) ir rinkos vertė (mlrd. dolerių*)					
	JAV		Japonija		Europa	
	#	\$	#	\$	#	\$
Farmacija ir biotechnologijos	21	843	24	147	18	652
Technologinė aparatinė įranga	34	1 049	18	164	8	140
Programinė įranga ir IT paslaugos	25	884	12	58	8	98
Automobiliai ir jų dalys	5	81	37	398	9	186
Chemijos pramonė	12	182	36	134	18	293
Medicinos įranga	31	511	4	24	11	94
Pramonės įranga	9	344	8	38	6	127
Pramonės inžinerija	11	165	36	185	18	210

„Financial Times“ 500 didžiausių regioninių įmonių. Technologijų sektoriai						
Sektoriai	Įmonių skaičius (#) ir rinkos vertė (mlrd. dolerių*)					
	JAV		Japonija		Europa	
	#	\$	#	\$	#	\$
Aeronautika ir gynyba	12	283	—	—	7	84
Naftos pramonės įranga ir paslaugos	17	271	—	—	9	62
Laisvalaikio prekės	5	42	14	181	1	31
Elektros ir elektroninė įranga	10	124	29	159	6	54
Alternatyvi energetika	1	10	—	—	2	16

Milijardas * yra tūkstantis milijonų. Ši lentelė sudaryta, remiantis „Financial Times“ 500 didžiausių įmonių trijuose pasaulio regionuose sąrašu. Sektorių deriniai ir pusiausvyra kiekviename regione yra visiškai aiškūs, tačiau kiekvieno sektoriaus kiekviename regione lyginamoji rinkos vertė yra naudingas santykinio technologijų intensyvumo matas.

5.4 Atlikus šią analizę, prieita prie išvados, kad Europos Sąjungai reikia pramonės strategijos, siekiant įsitvirtinti didelio poveikio technologijų pasaulyje iki 2020 m. ir vėliau.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos „Verslo registrų sąveika“

(COM (2009) 614 galutinis)

(2011/C 48/21)

Pranešėja **Ana BONTEA**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. lapkričio 4 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Žaliosios knygos „Verslo registrų sąveika“

COM(2009) 614 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. liepos 8 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 65 nariams balsavus už, 13 – prieš ir 18 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas remia verslo registrų tvarkytojų visose ES valstybėse narėse bendradarbiavimo plėtrą ir stiprinimą; šis bendradarbiavimas turėtų būti grindžiamas skaidrumo, operatyvumo, išlaidų mažinimo, administracinių procedūrų supaprastinimo, tinkamos asmens duomenų apsaugos ir sąveikumo principais. Tarpvalstybinis verslo registrų bendradarbiavimas kreditoriams, prekybos partneriams, akcininkams ir vartotojams turi užtikrinti geresnę ir patikimesnę oficialią informaciją. Tai padidintų teisinį tikrumą ir pagerintų vidaus rinkos veikimą.

1.2 Verslo registrų sąveika turi atspindėti dviejų pagrindinių strateginių dokumentų tikslus: strategijos „Europa 2020“⁽¹⁾ ir „Small Business Act“⁽²⁾. Verslo registrų sąveika turėtų padidinti skaidrumą ir palengvinti bendradarbiavimą, taip pat sumažinti tarpvalstybinės verslo veiklos kliūtis ir palengvinti administracinę naštą, ypač MVĮ. Šiuos tikslus būtina įgyvendinti siekiant konsoliduoti bendrąją rinką ir paskatinti darnią ir tvarią ekonominę ir socialinę pažangą, kuri pabrėžiama Europos Komisijos komunikate „Visų pirma galvokime apie mažuosius“. Europos iniciatyva „Small Business Act“, COM(2008) 394 galutinis.

1.3 EESRK rekomenduoja žaliajoje knygoje nustatytus tikslus papildyti naujais tikslais siekiant:

— įsteigti privalomą bendradarbiavimo priemonę, kuri palengvintų ir sustiprintų centrinių valstybių narių registrų elektroninę sąveiką ir ypač sąveiką su e. teisingumo portalu, kuris

taptų pagrindine prieiga prie ES teisinės informacijos, kad būtų veiksmingai taikomos bendrovių teisės direktyvos,

— suaktyvinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą, ypač susijusį su tarpvalstybiniais susijungimais ir filialų kitose valstybėse narėse steigimu, pasinaudojant VRI privalumais.

1.4 Komitetas apskritai remia žaliąją knygą, jei tik bus atliktas išsamus poveikio įvertinimas ir įmonėms nebus užkrauta papildoma administracinė našta.

1.5 Komitetas mano, kad verslo registrų sąveika gali sukurti tikrąją pridėtinę vertę tik tuo atveju, jei tinklas apimtų ne tik centrinius registrus, bet ir visus nacionalinius ir regioninius registrus visose 27 valstybėse narėse ir jei tinkle perduodama informacija, nesvarbu, kokia jos kilmės šalis, būtų naujausia, saugi, standartizuota, laisvai ir nesudėtingai prieinama visomis oficialiomis ES kalbomis kalba ir, pageidautina, nemokama (bent pagrindinė informacija).

1.6 Tuo atveju, jei bus priimami ES teisės aktai, Komitetas pabrėžia būtinybę pasinaudoti šia galimybe ir pakeisti informacijos skelbimo taisykles siekiant sumažinti įmonėms, ypač MVĮ, tenkančią administracinę naštą nesumažinant skaidrumo, atsižvelgiant į tai, kad informacijos atskleidimas nacionaliniams oficialiesiems leidiniams reiškia papildomas išlaidas įmonėms ir nesukuria tikrosios pridėtinės vertės, nes yra galimybė gauti šią informaciją internetiniuose registruose.

(1) Komisijos komunikatas „Europa 2020. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“, COM(2010) 2020 galutinis.

(2) Komisijos komunikatas „Visų pirma galvokime apie mažuosius“. Europos iniciatyva „Small Business Act“, COM(2008) 394 galutinis.

1.7 Techninių verslo registrų tvarkytojų bendradarbiavimo aspektų nustatymo klausimas galėtų būti išspręstas valdymo susitarimu.

1.8 Įgyvendinant žaliojoje knygoje nustatytus tikslus, Komitetas siūlo pasirinkti sprendimą, kuris leistų integruoti visus jau sukurtus bendradarbiavimo mechanizmus ir iniciatyvas, ypač EVR ⁽³⁾, BRITE ⁽⁴⁾, VRI ir e. teisingumą, išplečiant EVR ir jo pagrindu sukuriant į Europos e. teisingumo portalą integruotą pažangią ir naujovišką sąveikią sistemą IRT paslaugų platformos ir ES verslo registrų sąveiką užtikrinančios ir verslo bendradarbiavimą stiprinančios bei jo vystymąsi įvertinančios veiksmingos prognozavimo valdymo priemonės pavidalu.

1.9 Komitetas mano, kad sprendžiant verslo registrų tinklų sujungimo su elektroniniu tinklu, sukurtu pagal Direktyvą 2004/109/EB, klausimą, sujungus visus verslo registrus, reikėtų atlikti poveikio įvertinimą.

1.10 Kitose šalyse veikiančių bendrovių filialų atžvilgiu Komitetas pritaria, kad reikia įvesti VRI, kaip informacinę sistemą, suteikiančią administracinio bendradarbiavimo pagrindą, kuris gali būti panaudotas padedant įgyvendinti bet koki vadaus rinkos teisės aktą.

1.11 Paskyrus už EVR – kuris turės būti privalomas, o ne savanoriškas – perėmimą, išplėtimą ir plėtrą atsakingą kompetentingą instituciją ir užtikrinus tinkamą projekto finansavimą iš ES fondų, bus paspartintas visų valstybių narių verslo registrus apimančio tarpvalstybinio bendradarbiavimo tinklo kūrimas ir šių tikslų įgyvendinimas vidutinės trukmės ir ilgu laikotarpiu.

1.12 Kuriamas verslo registrų tinklas turėtų atlikti įvairias funkcijas ir sukurti daugiau ryši lengvinančių priemonių.

1.13 Nacionalinių ir ES institucijų, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimas šioje srityje yra ypač svarbus.

2. Pagrindas

2.1 ES yra 27 verslo registrai, veikiantys nacionaliniu ar regionų pagrindu. Juose registruojama, tikrinama ir saugoma informacija apie atitinkamoje šalyje ar regione įsteigtas įmones laikantis minimalių pagrindinėms paslaugoms, kurias jos teikia pagal ES teisės aktus, taikomų standartų.

⁽³⁾ Europos verslo registras.

⁽⁴⁾ Visos Europos verslo registrų sąveika (BRITE).

2.2 Vis dėlto, nors oficialią informaciją apie įmones lengva gauti jų registracijos šalyje (verslo registrai beveik visose valstybėse narėse buvo perkelti į elektroninę erdvę, ir jų interneto svetainės pradėjo veikti 2007 m. sausio 1 d.), galimybė gauti tą informaciją kitoje valstybėje narėje gali sumažėti dėl techninių (skirtingos paieškos sąlygos ir struktūra) arba kalbinių kliūčių.

2.3 Poreikis gauti informaciją apie įmones tarpvalstybiniu mastu (komerciniais tikslais arba siekiant imtis teisminių priemonių) vis didėja atsižvelgiant į tai, kad bendrosios rinkos teikiamos galimybės paskatino įmonių plėtimąsi į kitas valstybes. Be to, daugelis sujungimo ir padalijimo atvejų yra susiję su įmonėmis iš skirtingų ES valstybių narių, ypač pagal Direktyvą 2005/56/EB, kuria reikalaujama verslo registrų bendradarbiavimo, įmonės taip pat gali būti registruotos vienoje valstybėje narėje, o tam tikrą dalį ar visą savo verslo veiklą vykdyti kitoje.

2.4 Tarpvalstybinė verslo veikla lemia tai, kad nacionalinėms, regionų ar vietos valdžios institucijoms ir (arba) verslo registrų tvarkytojams būtina kasdien bendradarbiauti; esama įvairių savanorišką bendradarbiavimą skatinančių priemonių ir iniciatyvų.

3. Žaliosios knygos santrauka

3.1 Žaliojoje knygoje „Verslo registrų sąveika“ aprašoma dabartinė sistema ir nagrinėjamos galimos priemonės, kurios pagerintų galimybes gauti informaciją apie įmones visoje ES ir užtikrintų veiksmingesnę bendrovių teisės direktyvų įgyvendinimą.

3.2 Remiantis žaliaja knyga, du atskiri, tačiau tarpusavyje susiję verslo registrų sąveikos tikslai yra šie:

— lengvinant galimybes gauti oficialią ir patikimą informaciją apie įmones kitose valstybėse, padidinti bendrosios rinkos skaidrumą ir užtikrinti geresnę akcininkų ir trečiųjų šalių apsaugą,

— stiprinti verslo registrų tvarkytojų bendradarbiavimą vykdam tarpvalstybines procedūras, kaip antai tarpvalstybinius susijungimus, buveinės perkėlimą ar bankroto bylas. Užtikrinti šį bendradarbiavimą aiškiai reikalaujama Direktyvoje dėl bendrovių jungimųsi, peržengiančių vienos valstybės ribas, Europos bendrovės ir Europos kooperatinės bendrovės statute.

3.3 Žaliojoje knygoje nurodomi jau sukurti bendradarbiavimo mechanizmai ir iniciatyvos.

— Europos verslo registras (**EVR**)– savanoriškumo pagrindu sukurta iniciatyva, kurią įgyvendina aštuoniolikos valstybių narių ir šešių ES nepriklausančių valstybių verslo registrų tvarkytojai ir kurią remia Europos Komisija. Tai yra verslo registrų tinklas, kurio tikslas – teikti patikimą informaciją apie įmones. Vis dėlto tinklo taikymo srities ir bendradarbiavimo vykdant tarpvalstybines procedūras atžvilgiu šis tinklas yra ribotas.

— Visos Europos verslo registrų sąveika (**BRITE**)– tai 2009 m. kovo mėn. užbaigta mokslinių tyrimų iniciatyva, kurią įgyvendino kai kurie EVR partneriai ir kuriai didžiąją finansavimo dalį skyrė Europos Komisija. Ja siekta sukurti ir įgyvendinti pažangų ir inovacinį sąveikos modelį, IRT paslaugų platformą ir valdymo priemonę, kad būtų užtikrinta verslo registrų sąveika visoje ES, visų pirma didžiausią dėmesį skiriant buveinės perkėlimui į kitą valstybę, įmonių susijungimams ir geresnei kitose valstybėse narėse registruotų įmonių filialų kontrolei.

— **Vidaus rinkos informacinė sistema (VRI)**– tai 2006 m. kovo mėn. įsteigta saugi internetinė prietaika, kurią valdo Komisija. Tai uždaras tinklas, kuris yra valstybių narių kompetentingų institucijų naudojama paprasta priemonė, skirta svarbiems partneriams kitose valstybėse narėse rasti ir su jais greitai ir veiksmingai susisiekti. Ši priemonė naudojama įgyvendinant Profesinių kvalifikacijų direktyvą ir Paslaugų direktyvą.

— **E. teisingumas**– iniciatyva pradėta įgyvendinti 2007 m. birželio mėn. siekiant padėti teisminėms institucijoms ir praktikuojantiems teisininkams dirbti ir padidinti galimybes piliečiams susipažinti su teismine ir teisine informacija. Vienas iš apčiuopiamų rezultatų – Europos e. teisingumo portalas, kuris bus pagrindinis prieigos prie teisinės informacijos, teisės ir administracinių institucijų, registrų, duomenų bazių ir kitų paslaugų taškas. 2009–2013 m. Europos e. teisingumo veiksmų plane sprendžiamas Europos verslo registro integravimo į portalą klausimas ir pateikiamas laipsniško integravimo metodas (visų pirma kaip nuoroda į EVR tinklavietę; be to, svarstoma galimybė iš dalies integruoti EVR į patį portalą).

3.4 Žaliojoje knygoje iš esmės siūlomi trys galimi tolesni veiksmai siekiant plėtoti esamus verslo registrų tvarkytojų bendradarbiavimo mechanizmus:

— pirmoji galimybė – panaudoti projekto BRITE rezultatus ir nurodyti arba įsteigti subjektą, kuris būtų atsakingas už būtinų visoms valstybėms narėms teikiamų paslaugų palaikymą,

— antroji galimybė – panaudoti Vidaus rinkos informacinę sistemą (VRI), kuri jau veikia ir kurią įmanoma per keletą ateinančių metų pritaikyti naujoms Bendrijos teisės aktų sritims,

— ir trečioji galimybė yra suderinti abi šias galimybes.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Komitetas remia verslo registrų tvarkytojų bendradarbiavimo visose ES valstybėse narėse plėtrą ir stiprinimą, kad būtų sudarytos geresnės galimybės gauti oficialią ir patikimą informaciją apie bendroves ir įmones ir būtų užtikrintas bendrosios rinkos skaidrumas kartu užtikrinant geresnę akcininkų ir trečiųjų šalių (kreditorių, verslo partnerių, vartotojų ir pan.) apsaugą, ypač vykdant tarpvalstybines procedūras (kaip antai tarpvalstybinius susijungimus, buveinės perkėlimą ar bankroto bylas).

4.2 Komisijos iniciatyva yra naudinga nagrinėjant galimus tolesnius veiksmus siekiant didinti galimybes gauti informaciją apie visos ES įmones ir veiksmingiau taikyti bendrovių teisės direktyvas. Komitetas palankiai vertina pagrindinius žaliosios knygos aspektus ir mano, kad turi būti atliktas išsamus poveikio įvertinimas ir įmonėms neturi būti užkrauta papildoma administracinė našta.

4.3 Verslo registrų sąveika turi atspindėti dviejų pagrindinių strateginių dokumentų tikslus: strategijos „Europa 2020“ (kurioje raginama sustiprinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą) ir „Small Business Act“ (kuriuo raginama siekti rezultatų „kuo mažesnėmis verslo sąnaudomis ir sukelti kuo mažiau sunkumų“, kad institucijos galėtų „labai prisidėti prie sėkmingos MVĮ veiklos ir augimo, taupydamos jų laiką ir pinigus, nes taip MVĮ liktų išteklį naujovėms diegti ir naujoms darbo vietoms kurti“, išsamiai įvertinant numatomų teisėkūros ir administracinių iniciatyvų poveikį MVĮ).

4.4 Verslo registrų sąveika turėtų padidinti skaidrumą, galimybę gauti oficialią informaciją apie įmones ir sustiprinti jų bendradarbiavimą. Tai gyvybiškai svarbu siekiant konsoliduoti bendrąją rinką ir paskatinti darnią ir tvarią ekonominę ir socialinę pažangą.

5. Atsakymai į žaliojoje knygoje pateikiamus klausimus

5.1 Reikia sukurti geresnį valstybių narių verslo registrų tinklą

5.1.1 Atsižvelgdamas į dabartinę padėtį, Komitetas pasisako už verslo registrų tvarkytojų visose ES valstybėse narėse bendradarbiavimo plėtrą ir stiprinimą; šis bendradarbiavimas turėtų būti grindžiamas skaidrumo, operatyvumo, išlaidų mažinimo, administracinių procedūrų supaprastinimo, tinkamos asmens duomenų apsaugos ir sąveikumo (automatinis keitimasis informacija tarp vietos ir regioninių registrų) principais.

5.1.2 Komitetas mano, kad verslo registrų tinklo atsiradimas gali sukurti tikrąją pridėtinę vertę tik tuo atveju, jei šis tinklas apimtų visus vietos ir regionų registrus visose 27 valstybėse narėse ir jei tinkle perduodama informacija, nesvarbu, kokia jos kilmės šalis, būtų naujausia, saugi, standartizuota, laisvai ir nesudėtingai prieinama visomis oficialiomis ES kalbomis ir, pageidautina, nemokama (bent pagrindinė informacija).

5.2 Galimybė nustatyti konkrečias bendradarbiavimo sąlygas valstybių narių atstovų ir verslo registrų tvarkytojų „valdymo susitarimu“

5.2.1 Komitetas pabrėžia, kad remiantis sąnaudų ir naudos analize, kuri sudarytų išsamaus poveikio vertinimo dalį, būtina plėsti ir stiprinti dabartinį verslo registrų tvarkytojų bendradarbiavimą, ir pažymi, kad siekiant įgyvendinti šį tikslą visos valstybės narės turi įvykdyti įsipareigojimą skatinti tarpusavio partnerystę šioje srityje aktyviai dalyvaudamos jos plėtroje ir priimdamos sprendimus dėl jos sąlygų.

5.2.2 Tuo atveju, jei atlikus poveikio įvertinimą paaiškėtų, kad reikia priimti ES teisės aktus, kuriuose būtų nustatytas teisinis verslo registrų tvarkytojų bendradarbiavimo reikalavimas, Komitetas pabrėžia būtinybę pasinaudoti šia galimybe ir pakeisti registrų viešumo taisykles siekiant sumažinti įmonėms, ypač MVĮ, tenkančią administracinę našą nesumažinant skaidrumo, atsižvelgiant į tai, kad informacijos atskleidimas nacionaliniams registrų leidiniams reišia papildomas išlaidas įmonėms ir nesukuria tikrosios pridėtinės vertės, nes egzistuoja galimybė gauti šią informaciją internetiniuose registruose.

5.2.3 Gali būti naudinga sukurti tvirtesnį tam tikrų tinklo požymių teisinį pagrindą, bet bendradarbiavimo būdai turėtų būti nustatyti susitarime dėl elektroninio verslo registrų tinklo valdymo (valdymo susitarime). Minėtame susitarime turėtų būti paliesti bent jau šie aspektai: prisijungimo prie tinklo sąlygos, tinklą administruojančios institucijos skyrimas, atsakomybės, finansavimo, ginčų sprendimo, centrinio serverio techninės priežiūros ir informacijos visuomenei pateikimo visomis oficialiomis

ES kalbomis užtikrinimo klausimai. Be to, reikėtų apibrėžti būtiniausius saugumo ir duomenų apsaugos standartus.

5.3 Ar verslo registrų tinklo prijungimas ilgalaikiu laikotarpiu prie elektroninio tinklo, kuriame laikantis Skaidrumo direktyvos (2004/109/EB) nuostatų, sukuria kokią nors pridėtinę vertę

5.3.1 Dėl verslo registrų tinklo sujungimo su elektroniniu reglamentuotos informacijos apie registruotas įmones tinklu, kuriame laikantis Skaidrumo direktyvos (2004/109/EB) nuostatų, Komitetas mano, kad, įgyvendinus visišką visų verslo registrų sąveiką, turėtų būti atliktas poveikio įvertinimas, apimantis techninius įgyvendinimo sunkumus, šios priemonės veiksmingumą, jos tikrąją pridėtinę vertę ir susijusias sąnaudas. Galbūt derėtų vadovautis Direktyva 2003/58/EB, kuria įvesti elektroniniai verslo registrai.

5.3.2 Verslo registrų tvarkytojų bendradarbiavimo stiprinimas taip pat bus naudingas dėl galimos sinergijos su kitų institucijų atskleidžiama informacija apie įmones (pavyzdžiui, gerinant finansų rinkų skaidrumą, didinant galimybes gauti finansinę informaciją apie Europoje registruotas įmones ir užtikrinant veiksmingą tarpvalstybinių bankroto bylų vykdymą).

5.4 Geriausias sprendimas siekiant palaikyti verslo registrų ryšį tarpvalstybinių susijungimų ir buveinės perkėlimo atvejais

5.4.1 Įgyvendinant žaliojoje knygoje nustatytus tikslus, Komitetas siūlo pasirinkti sprendimą, kuris leistų integruoti visus jau sukurtus bendradarbiavimo mechanizmus ir iniciatyvas, ypač EVR, BRITE, VRI ir e. teisingumą išplečiant EVR į visas valstybes nares ir jo pagrindu sukuriant į Europos e. teisingumo portalą integruotą pažangią ir naujovišką sąveikią sistemą IRT paslaugų platformos ir ES verslo registrų sąveiką užtikrinančios ir verslo bendradarbiavimą stiprinančios bei jo vystymąsi įvertinančios veiksmingos prognozavimo valdymo priemonės pavidalu.

5.4.2 Komiteto siūlomas sprendimas (išplėsti EVR į visas valstybes nares ir skatinti jo veiklą remiantis projekto BRITE rezultatais, galbūt naudojant VRI sistemą ir kartu integruojant tinklą į e. teisingumo portalą) duotų tokių rezultatų: užtikrintų patirties, sukauptos valdant ir administruojant šias informacijos ir technologijų sistemas, tęstinumą ir išlaikytų jų atpažinimo lygį, leistų išvengti painiavos, kuri galėtų kilti pradėjus taikyti naują priemonę, pagal kurią būtų teikiama panaši į EVR kaupiamą ar net identiška informacija, ir pagerintų jau įgyvendintų, be kita ko, ES lėšomis, investicijų rezultatus, todėl padėtų sumažinti įgyvendinimo sąnaudas, ypač VRI sistemos naudojimo arba tinklo integravimo į e. teisingumo portalą atveju.

5.5 Įmonių filialams siūlomas sprendimas

5.5.1 Dėl užsienio filialams taikomų informacijos atskleidimo reikalavimų, nustatytų Direktyva 89/666/EEB, verslo registrų tvarkytojų bendradarbiavimas yra būtinas norint iš esmės užtikrinti, kad būtų atskleisti duomenys ir dokumentai, kai filialas įsteigiamas. Komitetas mano, kad būtina remtis projekto BRITE rezultatais, juos naudoti ir skatinti savaiminių keitimąsi pranešimais tarp registrų siekiant užtikrinti atitinkamų duomenų tikslumą ir atnaujinimą, ir taip apsaugoti su filialu susijusių kreditorių ir vartotojų interesus.

6. Konkrečios pastabos

6.1 Siekdami visiško verslo registrų suderinamumo, priva-lome surasti geriausius būdus, kaip panaikinti esamas technines (skirtingos paieškos sąlygos ir struktūra) ir kalbines kliūtis (EVR atveju problema galėtų būti išspręsta suteikiant galimybę atlikti paiešką visomis kalbomis ir teikti prašomą informaciją užklauso kalba).

6.2 Paskyrus už EVR perėmimą, išplėtimą ir plėtrą atsakingą kompetentingą instituciją ir užtikrinus tinkamą projekto finansavimą iš ES fondų, bus paspartintas visas valstybės nares apimančio tinklo kūrimas ir šių tikslų įgyvendinimas vidutinės trukmės ir ilgu laikotarpiu. Ateityje apribojimai, kuriuos sudaro aukšti prisijungimui prie EVR programinės įrangos ir naudojimuisi ja taikomi mokesčiai ar abonentiniai mokesčiai, turėtų būti panaikinti, ir nacionalinės dalyvavimo kliūtys turėtų būti pašalintos.

6.3 Verslo registrų tinklo nariai neturėtų apsiriboti tinklo ir programinės įrangos palaikymu, plėtra, administravimu ir atnaujinimu; jie taip pat turėtų veiksmingai palaikyti dalyvių ryšius, skatinti tinkamą gyventojų ir įmonių naudojimąsi sistema, dalyvauti ES finansuojamose programose, plėsti paslaugų teikimą į naujas šalis ir netgi teikti komercines paslaugas, kad gautų pajamų. Visos šios pajamos būtų naudojamos tinklo plėtrai.

6.4 Skatinant verslo registrų sąveiką, turėtų būti naudojama daugiau ryšio palaikymo priemonių: paieškos kriterijai, skaidrios užklausų priėmimo ir atsakymų perdavimo procedūros, kurioms pritaria visos valstybės narės, elektroninių dokumentų ir pažymų priėmimo galimybė, užklausų (atsakymų) valdymo ir pažangos stebėjimo priemonės, skundų pateikimo ir sprendimo procedūros, daugiakalbės paieškos paslaugos, iš anksto nustatyti, bet atviri klausimai ir atsakymai, vadovo kontaktinė informacija, ir t. t.

6.5 Verslo registrų sąveiką skatinančia iniciatyva turėtų būti numatyta įtraukti visą informaciją, kurią privaloma atskleisti, suteikiant galimybę gauti šią informaciją iš valstybių narių registruose laikomos elektroninės bylos ir palengvinant įmonėms tenkančią administracinę našą netaikant joms, ypač MVĮ, jokių papildomų mokesčių. VRI galėtų būti tinkama priemonė palengvinti skirtingų valstybių narių verslo registrų komunikaciją.

6.6 Atliekant poveikio vertinimą, dėmesį reikėtų atkreipti į šiuos aspektus:

- vienintelį prieigos tašką prie registrų tinklo,
- vienintelį visoje ES galiojantį įmonių identifikatorių,
- bendrą sąskaitų faktūrų išrašymo sistemą,
- Europos pažymą, įforminamą visose valstybėse narėse taikomos standartizuotos formos verslo registro išrašu,
- minimalių duomenų rinkinį, kuris turėtų būtų suvienodintas ir taikomas ES lygmeniu, įskaitant informacines paslaugas, kurių kokybė būtų vienoda visose valstybėse narėse.

6.7 Nacionalinių ir ES institucijų, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimas šioje srityje yra ypač svarbus.

2010 m. rugsėjo 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Toliau pateikiami diskusijų metu atmetti pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip ¼ balsų (Darbo tvarkos taisyklių 54 straipsnio 3 dalis):

2.1 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„ES egzistuoja 27 verslo registrai, veikiantys nacionaliniu ar regioniniu pagrindu. Juose registruojama informacija apie isiregistruotus darbdavius ir kitus juridinius asmenis, įmonių apskaitos dokumentų legalizavimą, nepriklausomų ekspertų ir auditorių skyrimą ir apskaitos dokumentų saugojimą bei skelbimą vadovaujantis, tikrinama ir saugoma informacija apie atitinkamoje šalyje ar regione įsteigtas įmones laikantis minimalių pagrindinems paslaugoms, kurias jos teikia pagal ES teisės akt ais us, taikomų standartų.“

Paaiškinimas

Bus pateiktas žodžiu.

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 22
Prieš: 24
Susilaikė: 2

Šios skyriaus nuomonės dalys buvo atastos ir pakeistos plenarinės asamblėjos priimtais pakeitimais, tačiau už jas balsavo mažiausiai ketvirtis narių.

2.2 punktas

Papildyti taip:

„Vis dėlto, nors oficialią informaciją apie įmones lengva gauti jų registracijos šalyje (verslo registrai visose valstybėse narėse buvo perkelti į elektroninę erdvę, ir jų interneto svetainės pradėjo veikti 2007 m. sausio 1 d.), galimybė gauti tą informaciją kitoje valstybėje narėje gali sumažėti dėl techninių (skirtingos paieškos sąlygos ir struktūra) arba kalbinių kliūčių.“

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 44
Prieš: 29
Susilaikė: 2

4.1 punktas

Papildyti taip:

„Komitetas remia verslo registruotojų bendradarbiavimo visose ES valstybėse narėse plėtrą ir stiprinimą, kad būtų sudarytos geresnės galimybės gauti oficialią ir patikimą informaciją apie įmones ir būtų užtikrintas bendrosios rinkos skaidrumas kartu užtikrinant geresnę acininkų ir trečiųjų šalių (kreditorių, verslo partnerių, vartotojų ir pan.) apsaugą, ypač vykdant tarpvalstybines procedūras (kaip antai tarpvalstybinius susijungimus, buveinės perkėlimą ar bankroto bylas).“

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 49
Prieš: 29
Susilaikė: 5

4.4 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Verslo registrų sąveika turėtų padidinti skaidrumą ir įmonių bendradarbiavimą, panaikinti tarpvalstybinės verslo veiklos kliūtis ir palengvinti administracinę naštą. Šiuos tikslus gyvybiškai svarbu įgyvendinti siekiant konsoliduoti bendrąją rinką ir paskatinti darnią ir tvarią ekonominę ir socialinę pažangą.“

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 50
Prieš: 40
Susilaikė: 6

4.5 punktas

Išbraukti 4.5 punktą:

„EESRK mano, kad dviejų žaliojoje knygoje nustatytų tikslų nepakanka, ir siūlo pridėti dar du tikslus. Pagrindinis verslo registrų sąveikos tikslas turėtų būti sukurti prognozavimo instrumentą, kaip valdymo priemonę, skirtą įvertinti ES verslo vystymąsi ir veiklos rezultatus. Tai sustiprintų strategijas ir šios srities politiką visais lygiais (Europos, regionų ir vietos) ir suaktyvintų tarpvalstybinį bendradarbiavimą. Verslo registrų sąveikos tikslas taip pat turėtų būti stiprinti įmonių bendradarbiavimą ES.“

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 54
Prieš: 44
Susilaikė: 7

5.3.1 punktas

Papildyti taip:

„Dėl verslo registrų tinklo sujungimo su elektroniniu reglamentuotos informacijos apie registruotas įmones tinklu, kuriame laikantis Skaidrumo direktyvos (2004/109/EB) nuostatų, Komitetas mano, kad, įgyvendinus visišką visų verslo registrų sąveiką, turėtų būti atliktas poveikio įvertinimas, apimantis techninius įgyvendinimo sunkumus, šios priemonės veiksmingumą, jos tikrąją pridėtinę vertę ir susijusias sąnaudas.“

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 61
Prieš: 31
Susilaikė: 8

5.4.1 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Įgyvendinant žaliojoje knygoje nustatytus tikslus, Komitetas siūlo pasirinkti sprendimą, kuris leistų integruoti visus jau sukurtus bendradarbiavimo mechanizmus ir iniciatyvas, ypač EVR, BRITE ir e. teisingumą, išplečiant EVR į visas valstybes nares ir jo pagrindu sukuriant į Europos e. teisingumo portalą integruotą pažangią ir naujovišką sąveikos sistemą IRT paslaugų platformos ir ES verslo registrų sąveiką užtikrinančios ir verslo bendradarbiavimą stiprinančios bei jo vystymąsi įvertinančios veiksmingos prognozavimo valdymo priemonės pavidalu.“

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 51
Prieš: 37
Susilaikė: 7

5.4.2 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Komiteto siūlomas sprendimas (išplėsti EVR į visas valstybes nares ir skatinti jo veiklą remiantis projekto BRITE rezultatais kartu integruojant tinklą į e. teisingumo portalą) turėtų tokių padarinių: užtikrintų patirties, sukauptos valdant ir administruojant šias informacijos ir technologijų sistemas, tęstinumą ir išlaikytų jų atpažinimo lygį, leistų išvengti painiavos, kuri galėtų kilti pradėjus taikyti naują priemonę, pagal kurią būtų teikiama panaši į EVR kaupiamą ar net jai identiška informacija, ir pagerintų jau įgyvendintų, be kita ko, ES lėšomis, investicijų rezultatus, todėl padėtų sumažinti įgyvendinimo sąnaudas.“

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 55
Prieš: 33
Susilaikė: 7

6.5 punktas

Išbraukti 6.5 punktą:

„Priimant galutinį sprendimą, turi būti atsižvelgta į su autorių teisėmis, duomenų perdavimu ir asmens duomenų apsauga susijusius teisinius aspektus laikantis nacionalinių ir ES teisės aktų reikalavimų.“

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 53
Prieš: 42
Susilaikė: 3

6.6 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Verslo registrų sąveiką skatinančia iniciatyva turėtų būti numatyta, kaip galima įtraukti visą informaciją, kurią būtina atskleisti, suteikiant galimybę gauti šią informaciją iš valstybių narių registruose laikomos įmonės elektroninės bylos ir palengvinant įmonėms tenkančią administracinę našą netaikant joms, ypač MVI, jokių papildomų mokesčių.“

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 56
Prieš: 33
Susilaikė: 3

6.7 punktas

Išbraukti punktą:

„Reikėtų skatinti bendradarbiavimą ir partnerystes su įmonėmis, kurios teikia paslaugas, beveik nesiskiriančias nuo naujojo verslo registrų tinklo paslaugų.“

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 53
Prieš: 40
Susilaikė: 1

1.3 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„EESRK rekomenduoja Žaliojoje knygoje nustatytus tikslus papildyti dviem naujais tikslais siekiant

— įsteigti prognozavimo instrumentą, kaip valdymo priemonę, skirtą įvertinti ES verslo vystymąsi ir veiklos rezultatus ir taip sustiprinti strategijas ir šios srities politiką visais lygiais,

— suaktyvinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą.“

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 54
Prieš: 38
Susilaikė: 1

1.8 punktas

Papildyti taip:

„Igyvendinant žaliojoje knygoje nustatytus tikslus, Komitetas siūlo pasirinkti sprendimą, kuris leistų integruoti visus jau sukurtus bendradarbiavimo mechanizmus ir iniciatyvas, ypač EVR ⁽¹⁾, BRITE ⁽²⁾ ir e. teisingumą, išplečiant EVR ir jo pagrindu sukurtą j Europos e. teisingumo portalą integruotą pažangią ir naujovišką sąveikos sistemą IRT paslaugų platformos ir ES verslo registrų sąveiką užtikrinančios ir verslo bendradarbiavimą stiprinančios bei jo vystymąsi įvertinančios veiksmingos prognozavimo valdymo priemonės pavidalu.

⁽¹⁾ Europos verslo registras.

⁽²⁾ Visos Europos verslo registrų sąveika (BRITE).“

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 51
Prieš: 37
Susilaikė: 7

1.10 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Kitose šalyse veikiančių bendrovių filialų atžvilgiu Komitetas pritaria, kad būtina remtis projekto BRITE rezultatais, juos naudoti toliau ir įvesti automatinį keitimąsi pranešimais tarp registrų.“

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 56
Prieš: 33
Susilaikė: 3

1.11 punktas

Papildyti taip:

„Paskyrus už EVR perėmimą, išplėtimą ir plėtrą atsakingą kompetentingą instituciją ir užtikrinus tinkamą projekto finansavimą iš ES fondų, bus paspartintas visų valstybių narių verslo registrus apimančio tinklo kūrimas ir šių tikslų įgyvendinimas vidutinės trukmės ir ilgu laikotarpiu.“

Balsavimo dėl pakeitimo rezultatai

Už: 54
Prieš: 38
Susilaikė: 1

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Mokslinių tyrimų bendrųjų programų įgyvendinimo paprastinimas“

(COM(2010) 187 galutinis)

(2011/C 48/22)

Pranešėjas **Gerd WOLF**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. balandžio 29 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui - Mokslinių tyrimų bendrųjų programų įgyvendinimo paprastinimas

COM(2010) 187 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. rugsėjo 1 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 114 narių balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 ES mokslinių tyrimų bendrųjų programų veiksmingumas ir patrauklumas privalo būti didinamas. Siekiant šio tikslo būtina supaprastinti jų įgyvendinimą.

1.2 Todėl Komitetas palankiai vertina Komisijos komunikatą ir iš esmės pritaria jame pateiktiems pasiūlymams.

1.3 Be to, Komitetas palankiai vertina 2010 m. gegužės 26 d. Konkurencijos tarybos išvadas ta pačia tema.

1.4 Didėjanti skirtingų paprogramių ir jų priemonių įvairovė kartu su iš dalies labai skirtingomis taisyklėmis ir procedūromis tapo viena pagrindinių ES mokslinių tyrimų finansavimo problemų. Dėl šios priežasties paraiškų teikėjai ir paramos gavėjai atsideria sunkiai suvokiamoje sudėtingoje padėtyje, kurią dar labiau apsunkina skirtingas atskirų valstybių narių ir jų finansavimo įstaigų taisyklės.

1.5 Komitetas rekomenduoja palaipsniui suderinti atitinkamas taisykles ir procedūras, visų pirma ES mokslinių tyrimų finansavimo, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje ir tarp valstybių narių ir su Komisija. Tik tada būtų užbaigtas Europos mokslinių tyrimų erdvės kūrimas.

1.6 ES mokslinių tyrimų finansavimui reikalinga geresnė veiksmų laisvės ir kontrolės pusiausvyra. Tai apima taisyklių rengimą ir jų įgyvendinimą praktikoje. Komitetas rekomenduoja laikytis pasitikėjimu grindžiamo požiūrio ir padaryti jį pagrindiniu Europos mokslinių tyrimų finansavimo aspektu. Todėl

Komitetas pritaria Komisijos pasiūlymui padidinti *toleruotiną klaidų riziką mokslinių tyrimų srityje* ⁽¹⁾.

1.7 Atsižvelgdamas į Komisijos komunikatą, Komitetas siūlo šias tolesnes konkrečias priemones:

— pripažinti paramos gavėjams įprastas atsiskaitymo procedūras, atitinkančias valstybės narės teines normas,

— tinkamai ir veiksmingai taikyti taisykles praktikoje,

— vienkartinės išmokos turėtų būti vienas iš pasirinktinių galimybių, tačiau ne pretekstas mažinti finansavimą; turėtų būti atsiskaitoma pagal faktines sąnaudas,

— maksimalus procedūrų nuoseklumas ir skaidrumas;

— maksimalus teisės aktų ir procedūrų tęstinumas ir stabilumas,

— patyrę, tarptautiniu mastu pripažinti ekspertai, atliekantys koordinuojančių, pakankamai laisvės priimti sprendimus turinčių, pareigūnų vaidmenį,

— nuosekli audito strategija, parengta vadovaujantis skaidrumo principais,

— tolesnis programinės įrangos kūrimas,

— pridėtinės vertės mokesčio priskyrimas sąnaudoms,

⁽¹⁾ Taip pat žr. COM(2010) 261 galutinis.

— supaprastinimas, ypač MVĮ,

— patikimos, aiškios ir laiku pateikiamos finansavimo programų ir priemonių gairės (vadovai).

1.8 Komitetas iš esmės vertina skeptiškai Komisijos pasiūlymą būsimos bendrosios programos laikotarpiu taikyti „rezultatais pagrįstą finansavimą“, kaip alternatyvaus finansavimo metodą, kol Komisija nepateikė išsamaus ir aiškaus paaiškinimo, kuriuo remiantis būtų galima objektyviai įvertinti, kaip tai turėtų ar galėtų būti suprantama procedūriniu lygiu. Vis dėlto savaime suprantama, kad pagrindinė bet kurios mokslinių tyrimų finansavimo programos užduotis ir nuostata turėtų būti geriausių ir veiksmingiausių kelių įgyti svarbių ir naujų žinių, o šio tikslo siekti turėtų padėti taisyklės ir jų taikymas.

1.9 Tačiau, greta teisinių, administracinių ir finansinių taisyklių ir procedūrų paprastinimo, labai svarbu paprastinti mokslines ir temines paraiškų teikimo, vertinimo ir stebėjimo procedūras, siekiant sumažinti ir suderinti pernelyg didelį reguliavimą ir Europos, valstybių narių, regionų ir institucijų pareigos teikti ataskaitas, paraiškų teikimo procedūrų, vertinimo ir tvirtinimo procedūrų ir kt. įvairovę.

2. Komisijos komunikatas

2.1 Komisijos komunikato tikslas yra toliau paprastinti Europos mokslinių tyrimų bendrosios programos įgyvendinimą. Komunikate daugiausiai dėmesio skiriama finansavimo klausimams.

2.2 Komunikate nurodytos tolesnio paprastinimo galybės grindžiamos trimis kryptimis:

- 1 kryptis.: Pasiūlymų ir dotacijų valdymo racionalizavimas taikant galiojančias taisykles.
- 2 kryptis.: Taisyklių pritaikymas prie dabartinės finansavimo pagal sąnaudas sistemos.
- 3 kryptis.: Perėjimas nuo finansavimo pagal sąnaudas prie finansavimo pagal rezultatus.

2.3 Pagal pirmąją kryptį pateikiamos praktinės procesų ir priemonių patobulinimo priemonės, kurias Komisija jau pradėjo taikyti.

2.3.1 Antroji kryptis susijusi su esamų taisyklių pakeitimais, kuriuos įgyvendinus bus galima plačiau taikyti įprastus apskaitos metodus (įskaitant vidutinių personalo išlaikymo sąnaudų apskaitą), sumažinti įvairių rūšių veiklai ir dalyviams taikomų reikalavimų skaičių, numatyti tam tikrą MVĮ savininkams vado-

vams taikytiną nuostatą ir pakeisti dotacijų atrankos procesą. Dauguma šios krypties pasiūlymų yra skirti būsimums bendrosioms programoms.

2.3.2 Pagal trečią kryptį pateikiamos parinktytos skirtos perėjimui nuo finansavimo pagal sąnaudas prie finansavimo pagal rezultatus. Taip būtų pereita nuo finansinių prie mokslinių ir techninių aspektų atskaitomybės ir kontrolės.

3. Bendrosios pastabos

3.1 **MTP bendrosios programos svarba, veiksmingumas ir patrauklumas.** MTP bendroji programa yra vienas svarbiausių Bendrijos instrumentų, kuriais siekiama užtikrinti ir sustiprinti Europos konkurencingumą ir gerovę, įgyvendinti naująją strategiją „Europa 2020“ ir užbaigti Europos mokslinių tyrimų erdvės kūrimą. Todėl nepaprastai svarbu kuo veiksmingiau įgyvendinti mokslinių tyrimų bendrąją programą. Dalyvavimas bendrojoje programoje turi būti patrauklus geriausiems mokslininkams ir institutams, o taip pat pramonei ir MVĮ: tai turi būti naudinga ir laikoma garbe. Todėl reikia sukurti patrauklius ir efektyvius administracinius ir finansinius kriterijus paramos gavėjams.

3.2 **Būtinas supaprastinamas.** Buvo ir toliau išlieka didelis poreikis iš esmės pagerinti ir supaprastinti procedūras ir taisykles. Todėl Komitetas jau ne kartą reikalavo supaprastinti su dalyvavimu mokslinių tyrimų bendrojoje programoje susijusias procedūras ir su pasitenkinimu pažymėjo, kad pirmosios šiam tikslui skirtos priemonės jau įgyvendinamos 7-ojoje MTP bendrojoje programoje.

3.3 **Tarybos išvados.** Todėl Komitetas palankiai vertina 2010 m. gegužės 28 d. Tarybos išvadas⁽²⁾. Toliau pateikiamos Komiteto pastabos ir rekomendacijos skirtos giliau išanalizuoti ir paremti šiame forume išsakytas pozicijas.

3.4 **Bendras pritarimas.** Komitetas iš esmės palankiai vertina ir remia Komisijos iniciatyvą ir komunikate nurodytus ketinimus ir parinktis. Dauguma siūlomų priemonių yra tinkamos norint užtikrinti reikalingus patobulinimus, todėl Komitetas jas visapusiškai remia. Tai pasakytina, pavyzdžiui, apie pasiūlymų ir dotacijų valdymo racionalizavimą taikant galiojančias taisykles arba platesnį įprastų nacionalinių paramos gavėjų buhalterijos ir apskaitos metodų pripažinimą. Tačiau pagrindinių dabartinio sudėtingumo priežasčių tai nepašalina, o tik jas sušvelnina. Todėl, užtikrinant bendrosios rinkos ir Europos mokslinių tyrimų erdvės interesus, ilgalaikės pastangos turėtų būti skirtos pašalinti pagrindines šių problemų priežastis.

⁽²⁾ Europos Sąjungos Taryba 2010 m. gegužės 28 d. – Tarybos išvados dėl paprastesnių ir veiksmingesnių Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų rėmimo programų 10268/10.

3.5 Pagrindinė dabartinės sudėtingos situacijos priežastis. Viena pagrindinių ES mokslinių tyrimų finansavimo problemų yra didėjanti skirtingų programų ir jų priemonių įvairovė. Kai kurios išplėtos paramos priemonės ir programos turi savo labai skirtingas finansavimo taisykles ir procedūras (pavyzdžiui, bendros technologijų iniciatyvos (BTI) pagal 187 str., iniciatyva pagal 185 str., EIT, ERA-NET projektai, viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės (angl. PPP) ir kt.). Todėl naudotis šiomis paramos priemonėmis ir programomis paramos gavėjams tampa vis sudėtingiau. Tai ne tik neleidžia veiksmingai panaudoti investuotų lėšų, bet ir mažina bendrosios programos patrauklumą geriausiems mokslininkams, o tai trukdo užtikrinti sėkmingą šios programos įgyvendinimą.

3.5.1 Skirtingos taisyklės valstybėse narėse. Šią sudėtingą padėtį dar labiau apsunkina iš dalies labai skirtingos taisyklės atskirose valstybėse narėse ir jų finansavimo įstaigose, kurioms tenka esminis, dažnai lemiamas vaidmuo. Siekiant suvokti visas šios problemos pasekmes, reikėtų priminti, kad praktiškai visuose Komisijos remiamuose projektuose (išskyrus remiamus Europos mokslinių tyrimų tarybos (ERC)) privalo dalyvauti mokslininkai ir finansavimo įstaigos **iš mažiausiai trijų valstybių narių(!)**.

3.6 Taisyklių suderinimas. Todėl Komitetas rekomenduoja visiems už Europos mokslinių tyrimų erdvės kūrimą atsakingiems subjektams mažinti šį MTP bendrosios programos teisinių, administracinių ir finansinių taisyklių skirtingumą ir įvairovę: **Būtina suderinti, supaprastinti ir sumažinti MTP bendrąsias programas reglamentuojančias taisykles.** Reikia nustatyti išbandytas ir patikrintas bendrosios programos paramos priemones ir vienodai jas taikyti. Visoms Europos MTP bendrųjų programų finansavimo priemonėms turi būti taikoma viena bendra teisinė bazė.

3.7 Tolesnis tikslas. Tačiau tolesnis tikslas būtų siekti paramos priemonių ir atsiskaitymo procedūrų suderinimo (žr. taip pat 4.1 punktą) ne tik taikomų pačiai MTP bendrajai programai, bet ir tarp valstybių narių ir su Komisija. Taip būtų galima pašalinti ir kai kurias nustatytas didesnio tarpvalstybinio mokslininkų judumo kliūtis. Apskritai, tai būtų esminis žingsnis užbaigiant Europos mokslinių tyrimų erdvės kūrimą. Nors būtent šį svarbų tikslą šiuo metu kas nors dar gali laikyti utopiniu, tačiau jo reikėtų kantriai ir atkakliai, nors gal būt tik palaipsniui, siekti. **Būtent šio tikslo siekimas būtų esminis žingsnis užbaigiant Europos mokslinių tyrimų erdvės kūrimą.**

3.7.1 Įvairovė mokslinių tyrimų srityje. Tačiau supaprastinamas jokių būdu neturėtų apriboti Komiteto labai svarbia laikomos metodų, požiūrių ir temų pasirinkimo įvairovės (?). Įvairovė yra ne išlaidavimas, o būtina optimizavimo ir evoliucijos priemonė, siekiant naujų žinių ir gebėjimų ir yra mokslo vystymo „sine qua non“ sąlyga.

3.8 Veiksmų laisvės ir kontrolės pusiausvyra. Iš esmės yra būtinas tinkamas veiksmų laisvės ir kontrolės santykis. Tai apima taisyklių rengimą ir jų įgyvendinimą praktikoje. Kol taisyklės dar nėra supaprastintos, dar skubiau reikalingas lankstesnis ir pragmatinis **taisyklių taikymas** praktikoje. Aiškinant ir taikant taisykles pirmenybę būtina teikti veiksmingam projekto įgyvendinimui ir lėšų panaudojimui, o ne siekti išvengti bet kokios klaidų rizikos. Tam erdvės palieka abstrakčiai suformuluoti dalyvavimo taisyklių ir Finansinio reglamento standartai. Jūs reikėtų nuosekliai taikyti siekiant užtikrinti optimalų mokslinių tyrimų finansavimą ir veiksmingą lėšų panaudojimą. Todėl Komitetas primena savo ankstesnes rekomendacijas, suteikti iš esmės daugiau veiksmų laisvės sprendimus priimantiems pareigūnams Komisijoje ir, ryšium su tuo, nustatyti didesnę klaidų rizikos toleravimą. *Pavienių asmenų klaidų baimė neturi lemti pernelyg didelio visų suinteresuotų subjektų reguliavimo. Ši nuostata vienodai taikoma finansavimą skiriančioms organizacijoms ir mokslo darbuotojams.*

3.9 Pasitikėjimu grindžiamas požiūris. Nustatytos sąnaudų apskaitos klaidos dažniausiai atsiranda dėl paramos skyrimo kriterijų sudėtingumo ir paprastai neturi nieko bendro su sukčiavimu. Todėl reikėtų aiškiau atskirti klaidas ir sukčiavimą. Komitetas rekomenduoja Tarybai, Parlamentui ir Komisijai laikytis pasitikėjimu grindžiamo požiūrio ir laikyti jį pagrindiniu Europos mokslinių tyrimų finansavimo aspektu. Todėl Komitetas pritaria Komisijos pasiūlymui padidinti toleruotiną klaidų riziką mokslinių tyrimų srityje (4).

3.10 Kvalifikuoti ir atsidavę pareigūnai. MTP bendrajai programai įgyvendinti Komisijai reikalingi kvalifikuoti pareigūnai, kurių atitinkamą kompetenciją mokslo srityje pripažino tarptautinė mokslo bendruomenė (5). Būtina užtikrinti, kad dėl galimų procedūrų pažeidimų ir jų pasekmių kylantis susirūpinimas, kurį lemia klaidinantis taisyklių sudėtingumas, be reikalo netrukdytų šios bendruomenės pasiryžimui siekti geriausių rezultatų ir veiksmingai įgyvendinti programą. Tačiau, savaime aišku, tai nereiškia, kad mokslininkai turi prisiimti pernelyg didelę atsakomybę už klaidas. Taigi ir dėl šios priežasties procedūros turi būti paprastesnės, lankstesnės ir aiškesnės.

(3) OL C 44, 2008 02 16, p. 1.

(4) Taip pat žr. COM(2010) 261 galutinis.

(5) Komitetas nurodo nuomonę OL C 44, 2008 02 16, p. 1, kurios 1.12 punkte jau pateikiama rekomendacija, kad „Komitetas mano, kad finansavimą skiriančių organizacijų, ypač Komisijos, veikloje turi dalyvauti išskirtinę kompetenciją mokslo srityse turintys pareigūnai, kurie yra ir bus geriausiai ir per ilgesnį laiką susipažinę su atitinkama specialia sritimi, jos ypatumais ir jos ypatinga bendruomene (nuolatinė darbo vietų rotacija mažina jos našumą!)“.

3.11 Skaidrumas kaip papildoma kontrolės priemonė. Komiteto siūlomoje didesnėje Komisijoje sprendimus priimančių pareigūnų veiksmų laisvėje, kuri turėtų didinti veiksmingumą, neišvengiamai slypi ir papildomų klaidų ar pirmenybės teikimo galimybė. Tačiau kadangi Komitetas ne kartą akcentavo, kad mokslinių tyrimų finansavimo srityje būtinas visiškas atvirumas ir skaidrumas, informacija naudotojų bendruomenei ir jos reakcija gali tapti papildomu veiksniu, užkertančiu kelią galimiems nepageidautiniams reiškiniams.

3.12 Tęstinumo ir stabilumo svarba. Tokios sudėtingos sistemos valdymui būtinas sunkus mokymosi procesas ir tinkama patirtis; tai pasakytina tiek apie Komisijos pareigūnus, tiek apie potencialius paramos gavėjus, ypač MVĮ, kurios negali sau leisti įsteigti atskirą teisės skyrių, kuriame būtų nagrinėjami vien šie klausimai. Patikimas veiklos tęstinumas ne tik padidina teisinį tikrumą, bet ir neišvengiamai supaprastina sistemos valdymą. Todėl visi planuojami pakeitimai, netgi jei jais siekiama supaprastinimo, turi būti įvertinti galimo tęstinumo ir stabilumo praradimo požiūriu: **numatomos paprastinimo priemonės turi duoti realią pridėtinę vertę prarasto tęstinumo ir stabilumo požiūriu.**

3.13 Prašymų pateikimo ir vertinimo procedūros. Tačiau, greta teisinių, administracinių ir finansinių taisyklių ir procedūrų supaprastinamo (3.6 ir 3.7 punktai), labai svarbu supaprastinti mokslines ir temines paraiškų teikimo, vertinimo ir stebėjimo procedūras, *siekiant sumažinti ir suderinti pernelyg didelį reguliavimą ir Europos, valstybių narių, regionų ir institucijų pareigos teikti ataskaitas, paraiškų teikimo procedūrų, tikrinimo arba vertinimo procedūrų ir kt. įvairovę arba jas sujungti ir sumažinti iki būtinos apimtys.* Komitetas apgailestauja, kad Komisijos komunikate apie šį aspektą netgi neužsimenama. Todėl Komitetas dar kartą rekomenduoja Komisijai, suderinus su valstybėmis narėmis ir jų atstovais, dėti pastangas *institucijų, valstybių narių ir Europos lygiu derinti ir integruoti įvairias, dažnai besidubliuojančias paraiškų teikimo, stebėjimo ir vertinimo procedūras.* Taip būtų galima išvengti nereikalingo aukštos kvalifikacijos mokslininkų – apskritai, žmogiškojo kapitalo – praradimo. Nors įgyvendinant 7 MTP bendrąją programą šioje srityje jau padaryta pažanga, didesnioji šios užduoties dalis dar neišspręsta. Priimant galimus sprendimus būtina užtikrinti tinkamą valstybių narių įtraukimą į institucijas ir komitetus, dalyvaujančius priimant sprendimus dėl finansavimo suteikimo.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Valstybių narių atsiskaitymo procedūros. Komiteto nuomone, Komisijos siūlomas „*platesnis įprastų apskaitos metodų taikymas*“, iš tikrųjų užtikrintų reikšmingą supaprastinimą. Tačiau tai taikoma tik tuo atveju, jei šia priemone tikrai būtų siekiama – ir Europos Audito Rūmų pripažįstama – kad kiekvienoje valstybėje narėje taikant galiojančias nacionalines mokslinių tyrimų finansavimo kriterijų atitiktis taisyklės būtų galima atlikti ir MTP bendrųjų programų procedūras bei atsiskaitymus. Komitetas suvokia, kad tai gali lemti tam tikrą nevie-

nodą požiūrį, tačiau su tuo reikėtų susitaikyti siekiamo paprastinimo labui. Todėl Komitetas primygtinai ragina, siekiant nurodyto aiškumo, veiksmingai ir be apribojimų įgyvendinti šį Komisijos pasiūlymą, taikant jį visoms sąnaudų kategorijoms.

4.1.1 Pridėtinės vertės mokesčio priskyrimas sąnaudoms. Kai kuriuose mokslinių tyrimų projektuose pridėtinės vertės mokestis laikomas sąnaudų dalimi. Vadovaujantis Europos Finansiniu reglamentu, esant atitinkamoms sąlygoms, galima skirti paramą pridėtinės vertės mokesčiui. Daugumoje Europos finansavimo programų ši taisyklė jau taikoma. Komitetas rekomenduoja ateityje MTP bendrosiose programose pridėtinės vertės mokestį laikyti reikalavimus atitinkančiomis sąnaudomis.

4.2 Taisyklių įvairovės ribojimas. Įvairiose programose ir priemonėse būtina nedelsiant apriboti taisyklių įvairovę (žr. taip pat 3.6 punktą). Tačiau nereikėtų siekti vieno bendro sprendimo visiems paramos gavėjams, nes netgi jei juo būtų supaprastinamos procedūros ir taisyklės, tai neatitiktų įvairiausių MTP bendrųjų programų dalyvių interesų. Todėl reikėtų išlaikyti bent jau esamą organizacijų diferenciaciją. Todėl Komitetas rekomenduoja nediegti Komisijos šioje antraštinėje dalyje siūlomos vieningos finansavimo normos visiems organizacijų ir veiklos rūšių deriniam.

4.3 Išbandyti naujas priemones. Tačiau taisyklių įvairovės ribojimas ir reikalavimas užtikrinti taisyklių taikymo tęstinumą ir stabilumą (žr. taip pat 3.12 punktą) neturėtų lemti sistemos sąstingio. Naujas priemones pirmiausia reikėtų išbandyti prieš priimant sprendimą įtraukti jas į įprastines taisykles.

4.4 Aiškios apibrėžtys ir gairės – naudojimo vadovas. Sudėtingose sistemose užtikrinant veiksmingą subjektų veiklą aiški ir vienareikšmiška terminų, taisyklių, procedūrų ir procesų apibrėžtis yra nepaprastai svarbi. Tai pasakytina ir apie galimybę laiku pasinaudoti patikimomis Komisijos parengtomis gairėmis ir „naudojimo vadovais“. Viena vertus, šios gairės turi suteikti pakankamai veiksmų laisvės, kad būtų galima atitinkamai atsižvelgti į skirtingas paramos gavėjų pagrindines sąlygas. Kita vertus, paramos gavėjai turi galėti pasiremti šių gairių teiginiais. Šis reikalavimas ne prieštarauja būtinam lankstumui, o, būtent, sudaro sąlygas visapusiškai juo pasinaudoti. Tačiau būtent čia Komitetas mato dideles problemas, susijusias su paskutine ir beveik revoliucine Komisijos pasiūlymų dalimi (žr. toliau esantį 4.8 punktą).

4.5 Nuosekli audito strategija. Būsima Komisijos siūloma audito strategija yra svarbus paprastinimo proceso elementas (žr. taip pat 3.9 ir 4.1 punktus). Todėl Komitetas siūlo iš naujo apibrėžti audito strategiją siekiant padidinti MTP bendrosios programos veiksmingumą ir supaprastinti administracines procedūras. Šiuo atveju reikėtų aiškiai apibrėžti sąlygas, pagal kurias turėtų būti tikrinami esami valstybių narių apskaitos metodai, įskaitant atsiskaitymą už vidutines su personalu susijusias sąnaudas.

4.6 **Daugiau vienkartinį išmokų elementų taikant dabartinių finansavimo pagal sąnaudas metodą.** Komitetas iš principo pritaria šiam Komisijos pasiūlymui, kuris gali būti taikomas įvairioms sąnaudų kategorijoms. Komisija šiuo pasiūlymu taip pat tikisi **pagerinti dalyvavimo sąlygas, taikomas MVĮ.** Tačiau Komitetas šiam pasiūlymui pritaria tik su išlyga, kad vienkartinės išmokos padengiančios faktines išlaidas, nebūtų pretekstu mažinti finansavimą ir išliktų laisvai pasirenkamomis.

4.6.1 **Faktinės sąnaudos, kuriomis grindžiamas vienkartinį išmokų apskaičiavimas.** Iš esmės, finansavimo dydis – taigi ir vienkartinį išmokų apimtis – turi būti grindžiamas faktinėmis paramos gavėjo sąnaudomis. Tik tada kai MTP bendrajai programai skiriamas finansavimas yra tam tikro dydžio, pajėgiausios organizacijoms, nepaisant administracinės ir kitokio pobūdžio naštos, apsimoka dalyvauti Europos mokslinių tyrimų programose. Tik tada bus įgyvendinti konkurencingumo ir gebėjimo diegti naujoves tikslai.

4.7 **Tobula programinė įranga projektui valdyti.** Internetinių sistemų naudojimas viso projekto vykdymo laikotarpiu nuo paraiškos pateikimo iki projekto užbaigimo suteikia didelę galimybę iš esmės sumažinti administracinę naštą – tiek Komisijos, tiek pareiškėjo. Šiuo požiūriu Komitetas palankiai vertina Komisijos pastangas siekiant šio tikslo. Tačiau Komisijos parengta ir pareiškėjų naudojama įranga turi veikti be trūkumų. Tačiau netgi jeigu įgyvendinant 7-ąją bendrąją programą naujai sukurta programinė įranga palengvintų procedūrų Komisijoje atlikimą, tai neturėtų būti daroma pareiškėjų sąskaita. Netobula programinė įranga (pavyzdžiui, NEF) ir nesuderintos dokumentų struktūros (pavyzdžiui, tarp projekto etapų) visiems pareiškėjams sukuria papildomą ir nereikalingą naštą. Komitetas rekomenduoja visuose projektų etapuose ir lygiuose atsižvelgti į šį aspektą ir ateityje investuoti dar daugiau išteklių į programinės įrangos kūrimą.

4.8 **Perėjimas nuo finansavimo pagal sąnaudas prie finansavimo pagal rezultatus.** Kaip ypatingai naujovišką paprastinimo būdą ir alternatyvią finansavimo koncepciją, Komisija siūlo jau 8-ojoje mokslinių tyrimų bendrojoje programoje taikyti perėjimą nuo finansavimo pagal sąnaudas prie finansavimo pagal rezultatus. Kadangi pagrindinė bet kurios

mokslinių tyrimų finansavimo programos užduotis ir nuostata turėtų būti geriausiu ir veiksmingiausiu keliu įgyti svarbių ir naujų žinių, šis pasiūlymas iš pirmo žvilgsnio atrodo labai patrauklus. Savaiame aišku, kad šio tikslo siekti turėtų padėti taisyklės ir jų taikymas.

4.8.1 **Kol kas – abejonės.** Tačiau, kalbant apie mokslinių tyrimų projektą, išankstinis susitarimas dėl konkrečių rezultatų kelia sunkumų: atsiranda mokslinių tyrimų pagal sutartį bruožų. Tai ne tik sudaro sunkumų, susijusių su viešaisiais pirkimais ir mokesčių įstatymais, bet ir kyla klausimas, kas iš tikrųjų yra moksliniai tyrimai. Kokie yra pagrindinių mokslinių tyrimų rezultatai? Todėl Komitetas skeptiškai vertina šį Komisijos pasiūlymą, kol Komisija nepateikė išsamaus ir aiškaus paaiškinimo, kuriuo remiantis būtų galima objektyviai įvertinti, kas yra finansavimas pagal rezultatus ir kokios priemonės turėtų būti taikomos. Komiteto abejonės pagrindžia atsargi pačios Komisijos pozicija: *Taikant finansavimo pagal rezultatus metodą būtina atidžiai apibrėžti kiekvieno atskiro projekto rezultatus ir atlikti išsamią analizę, kad būtų nustatytos vienkartinės išmokos....* Todėl Komitetas rekomenduoja surengti išsamią ir apgalvotą visų potencialių dalyvių diskusiją, kurioje pirmiausia reikėtų aiškiai nuspręsti, kas yra finansavimas pagal rezultatus, prieš imantis konkrečių tolesnių veiksmų.

4.8.2 **Galimybių studija ir apibrėžtys.** Atsižvelgdamas į išvardytas priežastis, Komitetas palankiai vertintų finansavimo pagal rezultatus galimybių studiją (taip pat žr. 4.3 punktą), kad būtų galima objektyviai įvertinti konkrečias tokio finansavimo galimybes, riziką, problemas ir galimą paprastinimo potencialą. Vietoj „finansavimo pagal rezultatus“ galbūt tinkamesnės sąvokos būtų „mokslu pagrįstas finansavimas“⁽⁶⁾ (TRANS E science-based funding) arba „programa grindžiamas mokslinių tyrimų finansavimas“.

4.8.3 **Atsižvelgimas į konkrečius MVĮ poreikius.** Paramos dydžio susiejimas su ateityje gaunamais, dažnai neaiškiais projektų rezultatais gali kelti ypatingų sunkumų MVĮ. Jei Komisijos išsipareigojimas teikti paramą bus susijęs su dideliu netikrumu, gali būti sunku gauti, pavyzdžiui, reikalingą papildomą finansavimą.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽⁶⁾ Neformalios darbo grupės „7-os BP įgyvendinimas“, vadovaujamos EP nario Herbert Reul, pasiūlymas.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 97/68/EB nuostatos dėl variklių, pateiktų rinkai pagal lankstumo schemą

(COM(2010) 362 galutinis – 2010/0195 (COD))

(2011/C 48/23)

Vienintelis pranešėjas **Antonello PEZZINI**

Taryba ir Europos Parlamentas, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu, atitinkamai 2010 m. rugsėjo 7 d. ir 2010 m. rugsėjo 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 97/68/EB nuostatos dėl variklių, pateiktų rinkai pagal lankstumo schemą

COM(2010) 362 galutinis – 2010/0195 (COD).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. rugsėjo 1 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 16 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas įsitikinęs, kad tikslas pateikti Europos rinkai **ne kelių mobiliosiose mašinosse naudojamą variklį**, kuris išmestų vis mažiau *anglies monoksido, azoto oksidų, angliavandenių ir kietųjų dalelių* ⁽¹⁾ ir darytų vis mažesnę poveikį aplinkai, yra labai svarbus ir atitinka Europos Sąjungos iki 2020 m. užsibrėžtus sveikatai pavojingų ir klimatui poveikį darančių išmetamų teršalų mažinimo tikslus.

1.2 Komitetas taip pat mano, kad ypač pasaulio krizės laikotarpiu ne kelių mobiliosiose mašinosse įrengiamus variklius gaminančiai Europos pramonei būtina užtikrinti:

— tinkamą konkurencingumo lygį,

— galimybes ir laiką moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai,

— tinkamą lankstumo lygį taikant pažangią gamybos praktiką ir atliekant būtinus įrangos pakeitimus ⁽²⁾, kurie nekeldami pavojaus užimtumui sudarytų galimybes pasiekti numatytas išmetamų teršalų ribas ir jų laikytis.

1.3 Komitetas remia Europos Komisijos pasiūlymą, kuriuo siekiama iki 50 proc. padidinti lankstumo ribą sektoriams,

kuriems jau yra taikoma direktyvoje dėl variklių, įrengiamų ne kelių mobiliosiose mašinosse, numatyta lankstumo schema ⁽³⁾, ir pritaikyti visus rinkai pateikiamus variklius, kad jie atitiktų numatytas schemas, taip pat į lankstumo schemą įtraukti automotrisės ir lokomotyvus taikant jiems 20 proc. lankstumo ribą.

1.4 Komitetas yra jau anksčiau minėjęs ⁽⁴⁾, kad etaloninius degalus naudojančių variklių tipo patvirtinimu garantuojama, kad šie varikliai atitinka naujas IIIB etapo ribines vertes, tačiau išmetami teršalai šias vertes atitiks tik tuo atveju, jei rinkoje iš tiesų bus tokių degalų.

1.4.1 Atsižvelgiant į technologiją, kuri reikalinga IIIB etapo ⁽⁵⁾ kietųjų dalelių ir azoto oksidų išmetamų ribinei vertei pasiekti ⁽⁶⁾, daugelyje valstybių narių reikės sumažinti degaluose esantį sieros kiekį, kad jis būtų mažesnis už šiuo metu nustatytą lygį, ir apibrėžti etaloninių degalų ypatumus.

1.5 Komitetas mano, kad norint pasiekti tikslus, reikia ne tik nustatyti griežtas ribines vertes, bet ir apibrėžti konkrečiose situacijose taikomas bandomąsias procedūras ir riboti laboratorijoje atliekamus bandymus, kurių metu pasiekti rezultatai tik teoriniai, o teršalų kontrolės metodai prieštaringi. Todėl būtina tiksliai nustatyti ne kelių mobiliųjų mašinų išmetamųjų dujų išmetimą realaus jų panaudojimo metu, o ne vertinti tik motorų veikimą ir jų išmetamus teršalus bandymų stende.

⁽¹⁾ CO, NOx, HC, KD.

⁽²⁾ Mašinų gamintojai turi iš esmės peržiūrėti struktūrą, kuriose bus įrengti nauji motorai, projektą.

⁽³⁾ Direktyva 97/68/EB.

⁽⁴⁾ OL C 220, 2003 09 16, p. 16.

⁽⁵⁾ Nuo 2011 m. sausio 1 d.

⁽⁶⁾ Žr. 1 išnašą.

1.6 Komitetas reiškia susirūpinimą dėl galimybės laikytis III B ir IV etapo įsigaliojimo terminų ir su jais susijusių tipo patvirtinimo procedūrų, todėl kelia klausimą, ar nebūtų tikslinga atidėti III B etapo įgyvendinimą dvejiems, o IV etape numatytas priemonės trejiems metams siekiant įsitikinti, kad bus galima deramai laikytis numatytų reikalavimų.

1.7 Komiteto nuomone, MVĮ yra ypač sunku įgyvendinti lanksčias atitikties schemas ir laikytis perėjimo iš vieno etapo į kitą terminų, kadangi įrenginiams ir varikliams, visų pirma moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai, taip pat atitikties vertinimui numatytos sąnaudos yra, žinoma, didesnės mažoms įmonėms nei didelėms pramonės grupėms.

1.8 Komitetas mano, kad turint omenyje tai, kad ne kelių mašinos mechaniniu požiūriu gali susidėvėti greičiau nei varikliai (?), svarbu atsižvelgti į per visą variklių eksploatavimo trukmę išmestus teršalus, įskaitant laikotarpį po jų mechaninių dalių pakeitimo, ir įvesti visiems taikomą techninį trukmės reikalavimą, kuris padėtų išvengti, kad ilgai padidės išmetamų teršalų lygis.

1.9 Komitetas laikosi nuomonės, kad į I priede numatytuose tipo patvirtinimo liudijimuose turėtų būti ne tik nurodyti pagal lankstumo schemą rinkai teikiamų variklių ženklų pavyzdžiai ir papildomi ženklai, bet ir išsamiai išdėstytos privalomos priemonės, leidžiančios užtikrinti atitiktį ribinėms vertėms, numatytoms nuostatoje, kuriomis remiantis patvirtintas tipas.

1.10 Komitetas mano, kad labai svarbu sutelkti bendras Europos Sąjungos ir tarptautines pastangas ir parengti vienodus ir visuotinai pripažįstamus techninius standartus siekiant skatinti šio sektoriaus pasaulio prekybą ir vis labiau suderinti ES ir trečiojoje šalyse galiojančias išmetamų teršalų ribas.

1.11 EESRK rekomenduoja parengti atnaujintas taikymo gaires, tokiu būdu sudarant palankesnes sąlygas variklių gamintojams ir (visų pirma) įrangos gamintojams įgyvendinti atskirų etapų nuostatas; Komitetas taip pat siūlo vykdyti aktyvaus prognozavimo veiklą ir aplinkos apsaugos požiūriu įvertinti ne kelių mobiliųjų mašinų perspektyvas ir galimybes skatinti ekologinį ženklinimą šiame sektoriuje.

1.11.1 Reikia, kad vykdomos informavimo kampanijos padėtų ne kelių mobiliųjų mašinų ir įrangos, į kurią integruojami modifikuoti varikliai, gamintojams bei galutiniams vartotojams suprasti, jog būtina teisingai taikyti įvairių veiklos, kurią vykdančios išmetama mažiau teršalų, plėtojimo etapų nuostatas formuojant naujus ekologiškus profesinius įgūdžius ir vartojimo modelius šiuo tikslu kartu su socialiniais partneriais ir valdžios institucijomis sukuriant Europos naujų kompetencijų ir atitinkamų paramos mechanizmų sertifikavimo sistemą.

(?) Žr. 4 išnašą.

2. Įžanga

2.1 Direktyva 97/68/EB (dėl variklių, įrengiamų ne kelių mobiliosiose mašinose) taikoma slėginio uždegimo varikliams, kurių galia didesnė nei 18 kW ir mažesnė nei 560 kW. Šioje direktyvoje nustatytos variklių išmetamų teršalų – anglies monoksido, azoto oksidų, angliavandenilių ir kietųjų dalelių – ribos. Be to, joje nustatyti vis griežtesni išmetamųjų teršalų ribojimo etapai ir jų įgyvendinimo terminai, iki kurių reikia užtikrinti didžiausią atitiktį leistiniems kiekiams teršalų, kuriuos išmeta:

— statybos mašinose įrengti dyzeliniai varikliai,

— žemės ir miškų ūkio mašinos,

— automotrisės ir lokomotyvai,

— vidaus vandenų laivai,

— pastovaus greičio varikliai,

— įvairiose mašinose naudojami nedideli benzininiai varikliai.

2.2 Variklių, įrengiamų ne kelių mobiliosiose mašinose, standartai, dėl kurių Komitetas ne kartą turėjo progą pareikšti nuomonę (?), buvo keletą kartų keisti: Direktyva 2001/63/EB, Direktyva 2002/88/EB ir Direktyva 2004/26/EB. Pastarąją direktyvą įvestos lankstumo schemas, skirtos palengvinti perėjimą nuo vieno išmetalų kiekio ribojimo etapo prie kito.

2.3 Paskutiniojoje 2010 m. kovo 31 d. Komisijos Direktyvoje 2010/26/EB numatytas laikotarpis, kuriuo tam tikruose nedideliuose rankiniuose įrenginiuose naudojamiems benzininiams (kibirkštinio uždegimo) varikliams taikoma leidžianti nukrypti nuostata, pratęstas iki 2013 m. liepos 31 d. ir aiškiau apibrėžti tam tikro tipo tvirtinimo techniniai mechanizmai, būtini, kad būtų laikomasi III B etapo reikalavimų. Be to, taip supaprastinta administracinė paraiškų dėl lankstumo schemas pateikimo procedūra.

2.4 Panašūs standartai galioja Jungtinėse Amerikos Valstijose, jų kiek mažiau laikomasi Japonijoje, tuo tarpu kitose ekonominės galios šalyse, pavyzdžiui, Kinijoje, Indijoje, Rusijoje, Brazilijoje, nėra šios srities teisės aktų.

2.5 Įvestos lankstumo schemas turėtų sudaryti galimybę įmonėms prisitaikyti prie naujų standartų, kadangi techniniai sprendimai, kad varikliai atitiktų III B etapo reikalavimus, „apskritai dar nėra parengti“ ir „įrangos gamintojams reikalingi tolesni moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra, kad būtų galima užtikrinti atitinkančių III B etapo reikalavimus mašinų tiekimą rinkai.“ (?)

(?) OL C 407, 1998 12 28, OL C 260, 2001 9 17, p. 1, OL C 220, 2003 9 16, p. 16.

(?) Kartu su COM(2010) 362 galutinis pateikiamas 2010 m. liepos 7 d. SEC(2010) 829.

2.6 Be to, Europos ne kelių mobiliųjų mašinų gamintojai, visų pirma statybos įrangos⁽¹⁰⁾ ir žemės ūkio mašinų, nuo 2008 m. rudens patiria skaudžias pasaulio ekonomikos ir finansų krizės pasekmes.

2.6.1 Kad būtų išsaugotas pramonės vystymasis ir užtikrinta aplinkos apsauga reikia:

- išlaikyti Europos ne kelių mobiliųjų mašinų pramonės konkurencingumą ir padėti jai įveikti trumpalaikius dėl ekonomikos krizės kylančius sunkumus,
- sudaryti galimybes pramonei toliau finansuoti mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą, kad būtų sukurta visų tipų produktams skirta technologija, reikalinga III B etape,
- riboti išmetamųjų teršalų kiekius senus ne kelių mobiliųjų mašinų variklius pakeičiant švaresniais varikliais.

2.7 Valstybių narių teisės aktų, susijusių su dujinių teršalų ir kietųjų dalelių, kurias išmeta ne kelių mobiliųjų mašinų vidaus degimo varikliai, taikytinų mažinimo priemonių suderinimas reglamentuojamas ES nuostatomis. Jose numatytos riboto lankstumo schemas, kuriose nustatytos dar griežtesnės išmetamųjų teršalų ribos ir jų atitikties datos.

2.8 Komisija, siekdama atsižvelgti į ekonomikos krizės poveikį ir būtinybę gerokai padidinti pastangas, kurios reikalingos mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros, taikomųjų inovacijų ir techninio standartizavimo srityje, užsibrėžė tikslą kuo labiau sušvelninti įvestus nelankščius reikalavimus.

3. Pasiūlymas iš dalies keisti direktyvą

3.1 Pasiūlyme numatyti tokie Direktyvos 97/68/EB pakeitimai:

3.1.1 perėjimo nuo III A etapo išmetamųjų teršalų kiekio reikalavimų prie III B etapo reikalavimų laikotarpiu – variklių, naudojamų antžeminėse mašinose ir tiekiamų rinkai pagal lankstumo schemą, procentinis skaičius pagal kiekvieną variklių kategoriją didinamas nuo 20 iki 50 proc. pirminės įrangos gamintojų metinės įrangos apyvartos arba siūloma kita galima alternatyva – didžiausio variklių, kurie gali būti tiekiami rinkai pagal lankstumo schemą, skaičiaus pakeitimas;

3.1.2 automotrisių ir lokomotyvų varymui naudojamų variklių galimas įtraukimas į lankstumo schemą, suteikiant pirminės įrangos gamintojams galimybę tiekti rinkai ribotą skaičių variklių pagal lankstumo schemą;

3.1.3 šių priemonių taikymo laikotarpis baigiasi 2013 m. gruodžio 31 d.

3.2 Taigi pasiūlytoje alternatyvoje numatyta išplėsti esamą lankstumo schemą ir ją taikyti sektoriams, kuriems ji iki šiol

netaikyta. Toks sprendimas laikomas geriausia alternatyva, kadangi sudaro galimybę pasiekti tinkamos pusiausvyros tarp poveikio aplinkai ir ekonominės naudos, kurios pasiekta mažinant atitikties sąnaudas, reikalingas rinkai prisitaikyti prie naujų išmetamųjų teršalų kiekių ribų.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pritaria Komisijos pasiūlymui užtikrinti daugiau lankstumo įvairiuose ne kelių mobiliųjų mašinų variklių išmetamųjų teršalų – anglies monoksido, azoto oksidų, angliavandenilių ir kietųjų dalelių – ribojimo etapuose.

4.2 EESRK pritaria Komisijai, kad pasaulio ekonomikos ir finansų krizės sąlygomis svarbu ne tik išlaikyti Europos ne kelių mobiliųjų mašinų pramonės konkurencingumo lygį ir užimtumą šiame sektoriuje, bet ir užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos ir Europos piliečių gerovės lygį.

4.3 Kaip ir ankstesnėse nuomonėse dėl Komisijos teisės aktų pasiūlymų mažinti išmetamo CO₂ kiekį, EESRK patvirtina, kad remia visas Komisijos iniciatyvas, skirtas konkrečioms išmetamųjų teršalų sukeltamam poveikiui mažinti, tačiau tikslams siekti, kadangi tai yra svarbiausias aspektas sprendžiant su klimato kaita, aplinkos apsauga ir sveikata susijusias problemas.

4.4 Todėl Komitetas remia Europos Komisijos pasiūlymą iki 50 proc. padidinti lankstumo ribą sektoriams, kuriems jau yra taikoma 1997 m. ne kelių mobiliųjų mašinų direktyvoje ir vėlesniuose jos pakeitimuose numatyta lankstumo schema, taip pat pritaria pasiūlymui šią schemą taikyti automotrisėms ir lokomotyvams, kurių skaičius turi neviršyti 20 proc. įrangos, parduodamos su tos kategorijos varikliais, metinės apyvartos.

4.5 EESRK pakartoja⁽¹¹⁾, kad išmetamųjų teršalų kiekis atitiks šias vertes tik tuo atveju, jei rinkoje realiai bus atitinkamų degalų; taip pat pabrėžia, kad atsižvelgiant į tai, kad reikalinga technologija III B ir IV etapo kietųjų dalelių ir azoto oksidų išmetamųjų teršalų ribinei vertei pasiekti, daugelyje valstybių narių būtina sumažinti šiuo metu degaluose esantį sieros kiekį ir nustatyti vienos rūšies etaloninius degalus, kurie atitiktų dabartinę degalų rinkos padėtį⁽¹²⁾.

4.6 Be to, EESRK pabrėžia, kad sudėtinga ir sunku pervarstyti direktyvą, kuria, remiantis tinkamai pagrįstais motyvais, siekiama, pirma, dar labiau sumažinti anglies monoksido, azoto oksidų, angliavandenilių ir kietųjų dalelių išmetamųjų teršalų kiekį ir, antra, siekti, kad nesumažėtų susijusių sektorių, veikiančių ypatingai konkurencingoje pasaulio rinkoje ir susiduriančių su išpūdingo masto krizės pasekmėmis, konkurencingumas.

⁽¹⁰⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/mechanical/non-road-mobile-machinery/publications-studies/index_en.htm

⁽¹¹⁾ Žr. 4 išnašą.

⁽¹²⁾ Žr. 2003 m. kovo 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/17/EB dėl benzino ir dyzelinių degalų (dyzelino) kokybės.

4.7 Šiuo požiūriu Komitetas mano, kad labai svarbu sutelkti bendras Europos Sąjungos ir tarptautines pastangas, kad būtų parengti aiškūs ir visuotinai pripažįstami techniniai standartai siekiant skatinti pasaulio prekybą ir vis labiau suderinti ES ir trečiojoje šalyse galiojančias išmetamų teršalų ribas.

4.8 EESRK supranta nuogaštamavimams tų, kurie baiminasi pernelyg didelio mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros bei ne kelių mobiliųjų mašinų atitikties įvertinimo poveikio pramonės sąnaudoms. Iš anksto nenumačius šių sąnaudų ir jų nepaskirsčius per tam tikrą laikotarpį, gali kilti pavojus užimtumui susijusiuose sektoriuose.

4.9 EESRK atkreipia dėmesį, kad norint tiksliai apibrėžti tikslus, reikia nustatyti ne tik griežtas ribines vertes, bet ir konkrečiose situacijose taikomas bandymų procedūras ir vengti taikyti tik laboratorijose gautus rezultatus, taip pat prieštaringas išmetamų teršalų kiekio kontrolės strategijas; visa tai būtina siekiant aiškiai ir tiksliai įvertinti ne kelių mobiliųjų mašinų išmetamųjų dujų išmetimą realiomis jų naudojimo sąlygomis, o ne tik atliekant bandymus bandymų stende ⁽¹³⁾.

4.10 Komitetas mano, kad ypatingą dėmesį reikia skirti šio sektoriaus MVĮ, kurias ypač apsunkina taikomos lanksčios atitikties schemos, įgyvendinimo ir perėjimo iš vieno etapo į kitą terminai, kadangi sąnaudos būtinos įrangos ir variklių atitiktčiai yra visuomet kur kas didesnės mažoms įmonėms nei didelėms pramonės grupėms.

4.10.1 EESRK rekomenduoja parengti atnaujintas taikymo gaires, tokiu būdu sudarant palankesnes sąlygas variklių gamintojams ir (visų pirma) įrangos, į kurią bus integruojami šie varikliai, gamintojams įgyvendinti atskirų etapų nuostatas. Be

to, reikėtų kartu su gairėmis parengti gerosios praktikos vadovą ir vykdyti aktyvaus prognozavimo veiklą ir aplinkos apsaugos požiūriu įvertinti ne kelių mobiliųjų mašinų perspektyvas ir galimybes skatinti ekologinį ženklimą šiame sektoriuje.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Komitetui kyla didelių abejonių dėl galimybės laikytis numatytų III B ir IV etapų įsigaliojimo terminų ir atitinkamų tipo tvirtinimo procedūrų.

5.1.1 EESRK kelia klausimą, ar nebūtų tikslinga atidėti III B etapo įgyvendinimo pradžią dvejiems, o IV etapo trejiems metams siekiant įsitikinti, kad praktikoje bus galima tinkamai laikytis numatytų reikalavimų.

5.2 Komitetas mano, kad į I priede numatytuose tipo patvirtinimo liudijimuose turėtų būti ne tik nurodyti pagal lankstumo schemą rinkai teikiamų variklių ženklų pavyzdžiai ir papildomi ženklai, bet ir išsamiai išdėstytos privalomos priemonės, leidžiančios užtikrinti, kad bus užtikrinta atitiktis ribinėms vertėms, numatytoms nuostatose, kuriomis remiantis patvirtintas tipas.

5.3 Galiausiai Komitetas mano, jog būtų tikslinga, kad Komisija, remdamasi gamybos įmonių, naudotojų ir valstybių narių pateiktais duomenimis, parengtų ataskaitą Europos Parlamentui, Tarybai ir Komitetui, kurioje būtų pristatyta siūlomos direktyvos įgyvendinimo pažanga ir jos poveikis darbo rinkai ir konkrečiam išmetamų teršalų požiūriu, taip pat įvertintas ne kelių mobiliųjų mašinų indėlis aplinkos apsaugos srityje ir įgyvendinant ES „20-20-20“ tikslus.

2010 m. rugsėjo 16 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽¹³⁾ Žr. visų pirma JT Europos ekonomikos komisijos (UNECE) veikalą: *Exhaust emissions test protocol of non-road mobile machinery (NRMM) – Draft global technical regulation concerning the test procedure for compression-ignition (CI) engines to be installed in agricultural and forestry tractors and in non-road mobile machinery with regard to the emission of pollutants by the engine.*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria panaikinamas Pamatinis sprendimas 2004/68/TVR

(COM(2010) 94 galutinis – 2010/0064 (COD))

(2011/C 48/24)

Pranešėja **Madi SHARMA**

Taryba ir Europos Parlamentas, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. liepos 22 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria panaikinamas Pamatinis sprendimas 2004/68/TVR

COM(2010) 94 galutinis – 2010/0064 (COD).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. rugsėjo 2 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 110 narių balsavus už ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK griežtai smerkia seksualinę prievartą prieš vaikus ir jų išnaudojimą ir palankiai vertina Komisijos siekį sutvirtinti Europos išipareigojimą kovoti su vaikų išnaudojimu pakeičiant Pamatinį sprendimą 2004/68/TVR nauja, objektyvesne direktyva. Negalima nuvertinti šių nusikaltimų sunkumo, žalos masto, pavojaus lygio ir vaikų pažeidžiamumo visame pasaulyje. Vaikų apsaugai visais lygmenimis turi būti teikiama pirmenybė, o aukoms ir kaltininkams reabilitacijos laikotarpiu suteikiama maksimali pagalba, siekiant didinti socialinę apsaugą ateityje.

1.2 EESRK dar kartą ragina to dar nepadarusias valstybes nares ir Europos Sąjungą pagal naująją Lisabonos sutartį skubos tvarka pasirašyti ir ratifikuoti Europos Tarybos konvenciją dėl vaikų apsaugos nuo seksualinės prievartos ir išnaudojimo ir JT Vaiko teisių konvencijos fakultatyvinį protokolą dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos, kad ES galėtų veiksmingai įvertinti, kokias priemones ji taiko prieš vaikus išnaudojančius europiečius⁽¹⁾. Europos Sąjunga per dvišales derybas galėtų įtikinti kitas Europos šalis (pvz., Rusiją, Bosniją ir Hercegoviną) pasirašyti šią konvenciją. **Siekiant sudaryti palankesnes sąlygas skubiai imtis nacionalinių priemonių, veiksmingiau būtų įtraukti**

Konvencijos nuostatas į ES teisę nei vykdyti nacionalines ratifikavimo procedūras. Tai taip pat užtikrintų geresnę įgyvendinimo stebėseną.

1.3 Svarbu sukurti teisinę bazę seksualinės prievartos ar seksualinio išnaudojimo nusikalstamų veikų kaltininkų baudžiamajam persekiojimui ir nuteisimui. Tačiau **Europoje visų svarbiausia turi būti prevencija. Šį klausimą reikia svarstyti vienu metu, kai nagrinėjami teisės aktai.** Direktyvoje nurodoma, kad prevencija yra vienas iš tikslų, bet ji nagrinėjama nepakankamai. EESRK galėtų parengti nuomonę dėl prevencinių priemonių peržiūros atkreipdamas dėmesį į pasaulio pilietinės visuomenės ir vyriausybių geriausiosios praktikos atvejų tyrimus prevencijos mechanizmų srityje.

1.4 EESRK rekomenduoja sukurti platformą, skirtą keistis geriausiosios praktikos pavyzdžiais kovojant su šiais nusikaltimais, naudojantis tiek teisėkūros, tiek neteisinių mechanizmais metodinėms ir mokymo priemonėms kurti. Šiam tikslui būtinas glaudesnis bendradarbiavimas su pilietinės visuomenės organizacijomis, socialiniais partneriais ir NVO siekiant vietos lygiu remti švietimą ir informuotumo didinimą.

1.5 EESRK ragina ES institucijas (Europos Komisiją, Tarybą ir Parlamentą), kurios užima įtakingą ir privilegijuotą padėtį, daryti bendrą spaudimą trečiosioms šalims, ypač gerai išsivysčiusioms pasaulio valstybėms (pvz., JAV, Kanadai, Japonijai, Australijai, Rusijai), reikalaujant **uždaryti** interneto svetaines, kuriose yra vaikų seksualinio išnaudojimo medžiagos. ES turi ryžtingiau reikalauti atsakingų ICANN⁽²⁾ veiksmų.

⁽¹⁾ Žr. EESRK nuomonę OL C 317, 2009 12 23, p. 43. 2007 m. spalio 25 d. Europos Tarybos konvencija dėl vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos, kurią rasite tinklalapyje <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/treaties/Html/201.htm>. Šios konvencijos dar nepasirašė Čekija, Vengrija, Latvija ir Malta (<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=201&CM=&DF=&CL=ENG>).

„Vaiko teisių konvencijos fakultatyvinis protokolas dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos“. Priimtas 2000 m. gegužės mėn. Įsigaliojo 2002 m. sausio mėn. Jį rasite tinklalapyje <http://www2.ohchr.org/english/law/crc-sale.htm>. JT VTK fakultatyvinio protokolo dar nepasirašė Čekija, Suomija, Airija, Liuksemburgas ir Malta (http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtsg_no=IV-11-c&chapter=4&lang=en).

⁽²⁾ Interneto vardų ir numerių paskyrimo korporacija.

1.6 EESRK norėtų, kad visų pirma būtų uždarytos interneto svetainės, kuriose yra vaikų seksualinio išnaudojimo medžiagos, o jei jų uždaryti neįmanoma – jas užblokuoti. Šioje srityje pasikonsultavęs su suinteresuotaisiais subjektais ir pilietine visuomene EESRK galėtų parengti nuomonės projektą dėl tokio uždarymo ir užblokavimo padarinių.

1.7 EESRK ragina valstybes nares pasinaudoti šios naujos direktyvos suteikta galimybe pradėti diskusijas dėl lytinės pilnametystės amžiaus Europoje nustatymo. Atsižvelgiant į judumą, imigraciją ir kintančias visuomenės vertybes Europoje, diskusijų ir konsultacijų metu reikėtų aptarti, kokį poveikį šiuo klausimu turi tradicijos.

1.8 EESRK rekomenduoja Komisijai aiškiai apibrėžti tam tikras sąvokas, dėl kurių galėtų kilti neaiškumų direktyvą perkeltiant į nacionalinius teisės aktus.

1.9 EESRK prašo direktyva nustatyti vienodus laiko terminus, taikomus visose valstybėse narėse. Atitinkamai atvejais EESRK siūlytų, kad senaties terminas prasidėtų, kai aukai sukanka 18 metų.

1.10 EESRK darbą remia daugelis NVO ir vaikų apsaugos srityje dirbančių ekspertų. Jų rekomendacijas dėl direktyvos galima rasti šių organizacijų interneto svetainėse⁽³⁾. EESRK labai vertina pagirtiną visų NVO darbą, kuriuo siekiama visame pasaulyje apsaugoti vaikus, ir palankiai vertina tai, kad Europos institucijos, Europos Taryba ir Jungtinės Tautos kuria teisinės priemonės vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo srityje.

2. Pagrindimas ir naujosios direktyvos tikslai

2.1 Europos Sąjunga vaikų teises pripažįsta Lisabonos sutarties 3 straipsnyje (ES sutartis) ir Pagrindinių teisių chartijoje, ypač 24 jos punkte ir teisiniame pagrindė, kuriame nustatomas teigiamas įsipareigojimas veikti siekiant užtikrinti būtiną vaikų apsaugą. Juo reikalaujama, kad vykdant bet kokią su vaikais susijusią veiklą **reikėtų teikti pirmenybę vaiko interesams**, atitinkantiems JT vaiko teisių konvencijos nuostatas. Tai tapo tikslu vaikų teisių propagavimo, apsaugos ir įgyvendinimo politika, įskaitant ES jaunimo strategiją, ES vidaus ir išorės politikoje.

2.2 Naujojoje direktyvoje, kuri atitinka pasiūlymų dėl kovos su prekyba žmonėmis ir jos prevencijos bei aukų apsaugos ir Saugesnio interneto programos nuostatas, nustatomos griežtesnės materialinės ir procesinės baudžiamosios teisės normos dėl vaikų apsaugos valstybėse narėse. Bus padidintas prevencijos priemonių veiksmingumas ES išvengiant, kad nusikalstamų veikų kaltininkai keliautų į kitą valstybę narę, kur teisinės normos nėra tokios griežtos. Bendros apibrėžtys padėtų skatinti

⁽³⁾ IWF (www.iwf.org.uk), ECPAT International (<http://www.ecpat.com>), Save the Children (www.savethechildren.org), Missing Children Europe (www.missingchildreurope.eu), Amnesty International (www.amnesty.org).

keistis naudingais bendrais duomenimis, pagerintų duomenų palyginamumą ir palengvintų tarptautinį bendradarbiavimą.

2.3 Naujojoje direktyvoje bus nagrinėjami šie klausimai:

— naujos nusikalstamos veikos, daromos naudojant informacines technologijas, įskaitant naują **nusikalstamą veiką – vaikų viliojimą** (angl. k. *grooming*),

— **pagalba tiriant nusikalstamas veikas ir pateikiant kaltinimus**,

— baudžiamasis persekiojimas už užsienyje ES piliečių ir nuolatinių gyventojų padarytas nusikalstamas veikas, **net jei jie nusikaltimus įvykdė už ES ribų**,

— naujos nuostatos dėl aukų apsaugos siekiant užtikrinti, kad jos **galėtų lengvai naudotis teisine gynyba ir nekenktų nagrinėjant baudžiamąsias bylas**,

— nusikalstamų veikų prevencija imantis veiksmų, skirtų buvusiems kaltininkams, kad būtų išvengta pakartotinių nusikaltimų ir **apribota prieiga prie vaikų pornografijos internete**.

3. Bendrosios pastabos dėl aiškinamojo memorandumo

3.1 Atsižvelgdamas į nuostatą, kad „įgyvendinant bet kokias priemones siekiant kovoti su minėtomis nusikalstamomis veikomis pagal JT vaiko teisių konvenciją ir ES pagrindinių teisių chartiją visų pirma turi būti atsižvelgiama į vaiko interesus“, EESRK remia sprendimą laikytis subsidiarumo principo atnaujinant, išplečiant ir sustiprinant nacionalinius teisės aktus. Valstybėms narėms turi būti leista atsisakyti dvigubo baudžiamumo reikalavimo, kad nusikalstamoms veikoms būtų nustatyta ekstrateritorinė jurisdikcija. **Valstybės narės turi būti įgaliotos vykdyti baudžiamąjį persekiojimą dėl visų vaikų seksualinio išnaudojimo formų**.

3.2 **Reikia veiksmingiau įgyvendinti esamus ir naujus teisės aktus** ir šiuo tikslu reikalinga Komisijos stebėseną, vykdoma su Europolo ir teisėtvarkos agentūrų pagalba, kad vaikų apsaugai būtų teikiamas prioritetas. Reikėtų nustatyti bendrus principus ir kriterijus seksualinės prievartos ir seksualinio išnaudojimo nusikaltimų sunkumui įvertinti. Todėl EESRK rekomenduoja sukurti platformą, skirtą keistis geriausiosios praktikos pavyzdžiais kovojant su šiais nusikaltimais, naudojantis tiek teisėkūros, tiek neteisinais mechanizmais metodinėms ir mokymo priemonėms kurti. Tai galėtų apimti glaudesnę bendradarbiavimą su pilietinės visuomenės organizacijomis, socialiniais partneriais ir NVO siekiant vietos lygiu remti švietimą ir informuotumo didinimą.

3.3 Didelio atgarsio sulaukusias bylas, ypač jei jos tariamai susijusios su politikais, dvasininkais arba turi poveikio keletui bylų, reikia skaidriai stebėti ES lygiu siekiant išvengti pasikartojimo ⁽⁴⁾.

3.4 Siekiant sustiprinti prevencijos priemones ir sumažinti aukų pažeidžiamumą, direktyva taip pat turėtų atitikti kitų sričių ES politiką, įskaitant socialinės apsaugos, švietimo, šeimos, užimtumo ir skaitmeninės darbotvarkės politiką. Ypač pažeidžiamų vaikų grupės, kurioms kyla didžiausias pavojus, yra imigrantai, prieglobsčio ieškotojai, nelydimi mažamečiai, socialiai remtini, socialinę atskirtį patiriantys arba neįgalūs vaikai, globotiniai ir vaikai, gyvenantys šeimose, kuriose smurtaujama ir taikoma prievarta.

3.5 JAV ir Europos teisėsaugos operatyviniai duomenys rodo tvirtą ryšį tarp vaikų, įskaitant dar kalbėti nemokančius kūdikius, seksualinio išnaudojimo medžiagos, parsisiuntimo iš interneto ir realios vaikų seksualinio išnaudojimo nusikalstamos veikos. Jei bausmės bus skiriamos tik už fizinį kontaktą, tikėtina, kad dar didesniai vaikų skaičiui (ypač kūdikiams) kils rimto išnaudojimo pavojus.

3.6 92 procentams internetinės vaikų seksualinio išnaudojimo medžiagos priegloba suteikiama Šiaurės Amerikos, Europos ir Rusijos serveriuose ⁽⁵⁾. EESRK mano, kad Europos Komisija, Taryba ir Parlamentas užima įtakingą ir privilegijuotą padėtį, kad galėtų daryti spaudimą ES nepriklausančioms šalims, ypač gerai išsivysčiusioms pasaulio šalims, **uždaryti** interneto svetaines, kuriose yra seksualinio vaikų išnaudojimo medžiagos.

3.7 Piliečiams reikėtų labiau propaguoti kibernetinio saugumo kultūrą ir Europos skaitmeninę darbotvarkę ⁽⁶⁾. Gausėjant vaikų išnaudojimo vaizdų ⁽⁷⁾ mainams lygiarangių kompiuterių tinklais ir vaikų viliojimo atvejams socialinio bendravimo tinkluose, reikia nedelsiant imtis priemonių siekiant išaiškinti ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn kaltininkus, besilankančius atitinkamuose tinklalapiuose ar žiūrinių vaizdus, bei paslaugų teikėjus, kurie administruoja šiuos tinklalapius, ir aptikti bei sustabdyti finansinius sandorius, vykdomus norint gauti prieigą prie vaikų išnaudojimo vaizdų. Technologija visoms išnaudojimo grandims nustatyti jau sukurta, o ES turėtų ryžtingiau reikalauti atsakingų ICANN veiksmų ⁽⁸⁾.

⁽⁴⁾ Daugelis neseniai pavišintų seksualinio išnaudojimo bylų, keletas kurių atskleistos dėl valstybės įsikišimo, rodo plataus masto, sistemingą prievartą religinėse institucijose, pedofilų klanuose ir mokyklose (našlaičių prieglaudose). Daugelis šių atvejų buvo slepiami išstisus dešimtmecius norint apsaugoti asmenų ir institucijų įvaizdį ir reputaciją.

⁽⁵⁾ http://www.iwf.org.uk/documents/20100511_iwf_2009_annual_and_charity_report.pdf.

⁽⁶⁾ http://ec.europa.eu/information_society/digital-agenda/index_en.htm.

⁽⁷⁾ ISIS projekte nustatyta, kad lygiarangių kompiuterių tinklais per minutę pasikeičiama tūkstančiais failų su seksualinio vaikų išnaudojimo vaizdais. „Supporting Law Enforcement in Digital Communities through Natural Language Analysis“, Tarptautinis seminaras dėl kompiuterinės teismo ekspertizės, Springer Lecture Notes in Computer Science 5158 (2008 m.), p. 122–134.

⁽⁸⁾ Interneto vardų ir numerių paskyrimo korporacija.

3.8 Pagrindiniai direktyvos tikslai aiškiai yra vaiko interesai ir vaikų apsauga. Tačiau apskritai direktyvai trūksta konkretumo dėl prevencinių priemonių, kurias reikėtų įgyvendinti. **Preven-cija visoje Europoje turėtų būti labai svarbi ir svarstoma kartu su teisės aktais.** Komisija neturi daug kompetencijos prevencijos srityje, bet šia direktyva ji turėtų propaguoti ir kurti mechanizmus, padėsiančius kitiems įgyvendinti prevencines priemones.

3.9 Prevencijos srityje gali būti reikalingas papildomas finansavimas Komisijos programoms išplėsti (pvz., DAPHNE ir Bendroji programa) ir naujoms programoms kurti, kurias įgyvendintų pilietinės visuomenės partneriai. EESRK mano, kad visuomenės informavimas apie specialius teisės aktus, baudžiančius už konkrečių vaikams žalingą veiką, galėtų būti veiksminga prevencine priemone.

3.10 Vykdamas seksualinio vaikų išnaudojimo prevenciją ypač svarbi intervencija, kurią reikėtų taikyti kartu su teisinėmis sankcijomis. Todėl EESRK siūlo, kad skyriaus „Pasiūlymo pagrindas ir tikslai“ nuostatą „Konkretūs tikslai būtų šie: veiksmingai vykdyti baudžiamąjį persekiojimą už nusikaltimus, apsaugoti aukų teises ir užkirsti kelią vaikų seksualiniam išnaudojimui ir prievartai prieš juos“ reikėtų iš dalies pakeisti pridėdant „**be kita ko, tinkamos kvalifikacijos personalui greitai išaiškinant nukentėjusius vaikus ir taikant intervencijos programas nukentėjusiems vaikams ir smurtautojams**“.

3.11 Reikėtų apsvarstyti galimybę imtis prevencinių priemonių ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą dėl piktnaudžiavimo lygiarangių kompiuterių ryšiu ir prekyba vaizdais. Gausėjant failų mainams ir vaikų viliojimo atvejams socialinio bendravimo tinkluose, reikia nedelsiant imtis priemonių kaltininkams, lankantiems šias interneto svetaines ar žiūrintiems vaizdus bei paslaugų teikėjams, kurie administruoja šias interneto svetaines, išaiškinti ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn.

3.12 Pasiūlyme („Pasiūlymo pagrindas ir tikslai“) nurodoma, kad „reikšminga Europos vaikų mažuma gali būti seksualiai prievartaujami“ vaikystėje. **Taip pat reikėtų atsižvelgti į pavojų vaikams už Europos ribų.** Vaikas yra vaikas, kad ir kurioje pasaulio dalyje jis būtų, ir jį reikia apsaugoti nuo keliaujančių lytinius nusikaltimus padariusių asmenų iš Europos, kurie išnaudoja Europos pilietybę turinčius arba iš kitų pasaulio šalių kilusius vaikus.

3.13 Sąvoką vaikų pornografija (pavadinime, apibrėžtyje ir visame tekste) reikėtų pakeisti sąvoka **seksualinio vaikų išnaudojimo vaizdai ar medžiaga**. Pornografija asocijuojasi su erotika.

3.14 **Turizmas.** Direktyvoje (9 konstatuojamoji dalis) naudojama sąvoka *seksu turizmas*. Šiuo metu ekspertai ir NVO šioje srityje naudoja sąvoką *keliaujantys lytinis nusikaltimas padarę asmenys*⁽⁹⁾. Turizmas asocijuojasi su atostogomis ir malonumais, kaip nurodoma ankstesnėje EESRK nuomonėje dėl vaikų apsaugos nuo keliaujančių lytinis nusikaltimus padariusių asmenų⁽¹⁰⁾.

3.15 **Tradicijos** (7 konstatuojamoji dalis). „Direktyva nereglamentuojama valstybių narių politika, susijusi su savanoriškais seksualiniais veiksmais (...) besivystančio žmogaus seksualumo atradimo procese, atsižvelgiant į įvairias kultūrinės ir teisines tradicijas“. EESRK rekomenduoja, kad atsižvelgiant į judumą, imigraciją ir kintančias visuomenės vertybes Europoje, reikėtų vykdyti diskusijas ir konsultacijas siekiant aptarti, kokį poveikį šiuo klausimu turi tradicijos. Konsultacijos ir teisiniai veiksmai turėtų apimti ir kultūrinę praktiką, pavyzdžiui, moterų lyties organų žalojimą, kurį būtų galima laikyti seksualine prievarta prieš vaikus.

3.16 **Viešai prieinamas** (13 konstatuojamoji dalis). „Vaikų pornografijos (...) negalima laikyti nuomonės išraiška. Siekiant užkirsti kelią tokiai pornografijai, būtina mažinti prievartos prieš vaikus medžiagos apyvartą, apsunkinant kaltininkų galimybes įkelti tokį turinį į viešai prieinamą internetą“. **Direktyva turi užkirsti kelią seksualinio vaikų išnaudojimo medžiagai bet kokiose laikmenose ir bet kokia forma**⁽¹¹⁾. Sąvoka *vaizdavimas* neapima visos esamos medžiagos, o į direktyvą reikėtų įtraukti ir nevaizdinę medžiagą, susijusią su vaikų seksualiniu išnaudojimu. Be to, direktyvoje reikėtų atsižvelgti ir į kūrybinės laisvės ir nuomonės išraiškos sąvokas, užtikrinant, kad nei viena iš jų nebūtų klaidingai aiškinama, jei tai susiję su vaikų seksualinio išnaudojimo medžiaga. Todėl 2 straipsnio b dalį, kurioje pateikiama vaikų pornografijos apibrėžtis, reikėtų iš dalies pakeisti taip (i): **bet kokia medžiaga, kurioje pateikiami (...)**, (ii): **lyties organų pateikimas (...)** ir (iii): **bet kokia medžiaga, kurioje pateikiami tikri arba apsimestiniai vaiko išvaizdos asmens (...)**.

3.17 Kalbant apie „internetu paslaugų teikėjų rėmimą ir skatinimą sukurti elgesio kodeksus ir gaires, pagal kuriuos būtų blokuojama prieiga prie tokių interneto tinklalapių“ (13 konstatuojamoji dalis), EESRK pabrėžia, kad pirmenybę reikėtų teikti medžiagos pašalinimui iš jos šaltinio, ir tik jei tai neįmanoma (už ES ribų), būtina užblokuoti prieigą prie tokių tinklalapių. ES tai turėtų tapti teisiniu reikalavimu, jei pramonė, interneto paslaugų teikėjai, ūkio ir finansų suinteresuotieji subjektai, pavyzdžiui,

kreditinių kortelių bendrovės, rimtai ketina laikytis įsipareigojimo kovoti su šiuo išnaudojimu.

4. Konkrečios pastabos dėl direktyvos straipsnių

4.1 Į 1 straipsnį (*Dalykas*) reikėtų įtraukti „sankcijų apibrėžčių nuostatas **prievartos prieš vaikus, vaikų seksualinio išnaudojimo ir vaikų seksualinio išnaudojimo medžiagos pateikimo srityje**“.

4.2 Į 2 straipsnio b punkto iv įtrauką „tikroviški lytinis veiksmas atliekančio vaiko vaizdai“ reikėtų įtraukti „**arba vaiko, vaizduojamo juos atliekant, vaizdai**“.

4.3 Visoje 2 straipsnio b dalyje reikėtų išbraukti sąvoką *pirmiausia*, nes ji nukreipia dėmesį nuo svarbiausio dalyko – seksualinėms reikmėms.

4.4 2 straipsnio e dalyje išbraukti šias išimtis „valstybes ar valdžios funkcijas vykdančias viešąsias įstaigas bei viešąsias tarptautines organizacijas“. Juridiniai asmenys negali būti nebaudžiami už seksualinį vaikų išnaudojimą.

4.5 Kalbant apie 3 straipsnio 3 dalies ir 8 straipsnio dėl lytinės pilnametystės sakinių „Už seksualinius veiksmus su vaiku, pagal nacionalinę teisę nesulaukusiu lytinės pilnametystės“, reikėtų atsižvelgti į JT VTK ir Europos vaiko apibrėžtį, t. y. „dar nesukakęs 18 metų“, todėl šie terminai prieštarauja vienas kitam. Tai iš dalies nagrinėjama 8 straipsnyje (*Savanoriški bendraamžių seksualiniai veiksmai*). Be to, 3, 4, 5 ir 8 straipsniais nereglamentuojami savanoriški seksualiniai veiksmai tarp vaikų, sulaukusiu lytinės pilnametystės ar vyresnių. EESRK mano, kad ši klausimą reikia išsamiau aptarti ir jam suteikti daugiau aiškumo. EESRK skatina valstybes nares pasinaudoti šios naujos direktyvos suteikta galimybe ir nustatyti lytinės pilnametystės amžių Europoje. Taip pat reikėtų paaiškinti sąvoką *panašūs amžius*.

3 straipsnio 4 dalies i įtrauka. Atsižvelgiant į šeimose pasitaikančio išnaudojimo bylų gausą, *tėvų atsakomybę* reikėtų patikslinti ją laikant pripažintu pasitikėjimu. Tai atitinka JT VTK 5 straipsnio nuostatas. Be to, sąvoką *pripažintą* reikėtų išbraukti kalbant apie „pasitikėjimą, valdžią arba įtaką vaikui“, nes tai kelia susirūpinimą dėl įvykių Europoje, kurie susiję ne tik su pedofilų klanais, bet ir su šeimomis, religinėmis, švietimo ir alternatyvios globos įstaigomis. Būtina, kad nebūtų jokio imuniteto nuo baudžiamojo persekiojimo, apklausų ar priegios prie aukštas pareigas užimančių asmenų failų, nesvarbu ar tai politikai, ar dvasininkai.

⁽⁹⁾ Vaikų išnaudojimo ir internetinės apsaugos centras (CEOP).

⁽¹⁰⁾ Žr. 1 išnašą.

⁽¹¹⁾ OL C 224, 2008 8 30, p. 61.

4.6 3 straipsnio 5 dalis. Su seksualiniu išnaudojimu susijusiai nusikalstamai veikai reikėtų priskirti ir *ekshibicionizmą*, po to kai Komisija pateiks priimtina *ekshibicionizmo* apibrėžtį ⁽¹²⁾.

4.7 4 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalyse minimi *pornografiniai renginiai*, kuriuose tiesiogiai dalyvauja tikri vaikai. Tai galima supainioti su 5 straipsniu, kuriame nagrinėjamos „su vaikų *pornografija* susijusios nusikalstamos veikos“. Siekiant išvengti painiavos, vertėtų parengti aiškinamąjį raštą.

4.8 4–8 straipsniai. Direktyvoje reikėtų pateikti aiškias žodžių *sąmoningas* ir *tyčinis* apibrėžtis.

4.9 4 straipsnio 1 dalis. Sąvoką *tyčiniai* reikėtų išbraukti, nes tai suteiktų galimybę kaltininkams išvengti baudžiamojo persekiojimo, kadangi jie galėtų teigti, kad nežinojo aukos amžiaus ⁽¹³⁾.

4.10 Į 4 straipsnio 8 dalį „už seksualinius veiksmus (...)“ reikėtų įterpti „**arba sutikimą vykdyti seksualinius veiksmus**“ ir sudaryti sąlygas teisminiam persekiojimui „**nesvarbu, ar atliekamas lytinis aktas**“.

4.11 6 straipsnį (*Ryšių mezgimas su vaikais seksualinėms reikmėms*) reikėtų išplėsti pripažįstant įvairias viliojimo formas, įskaitant glbojančių suaugusiųjų vykdomą viliojimą ir viliojimą ne virtualioje erdvėje.

4.12 7 ir 9 straipsniai. Kaip ir kitose direktyvos nuostatose, šiuose straipsniuose reikėtų nustatyti su nusikalstama veika susijusio nuosprendžio priėmimo ar baudmės skyrimo terminą.

4.13 7 straipsnio 3 dalies b punktas. Dalis keliaujančių išnaudotojų yra situaciniai nusikaltėliai, kurie pasinaudoja seksualinio išnaudojimo galimybe, jei ji jiems pasitaiko. Todėl EESRK rekomenduoja bausti už „**kelionių ir (arba) kitų renginių, susijusių su bet kuria iš 3–7 straipsniuose minimų nusikalstamų veikų, organizavimą**“.

4.14 8 straipsnis. Teiginį „jeigu jų metu nėra prievartos“ pakeisti „**jeigu jų metu nėra taikomas spaudimas**“.

4.15 Į 9 straipsnį (*Atsakomybė sunkinančios aplinkybės*) taip pat būtų galima įterpti „(i) nusikalstama veika padaryta panaudojant sunkų smurtą arba aukai padaryta **arba galėjo būti padaryta** ypač didelė žala“.

⁽¹²⁾ Į šį klausimą seniai buvo atkreiptas dėmesys nagrinėjant bylą Portugalijoje.

⁽¹³⁾ Kovos su vaikų prostitucija, vaikų pornografija ir prekyba seksualiniais tikslais tinklas (ECPAT) rekomenduoja įtraukti konkrečią nuostatą, kuria įrodinėjimo pareiga dėl asmens amžiaus vaikų seksualinio išnaudojimo medžiagoje būtų perduota asmenims, kurie gamina, skleidžia ir (arba) apdoroja šią medžiagą. Šių priemonių jau imtasi Nyderlanduose.

4.16 Atsižvelgiant į tokių nusikaltimų žalą, kurios padarinius vaikai jaučia net ir suaugę, EESRK siūlo šiems nusikaltimams netaikyti senaties termino arba užtikrinti, kad jie negalėtų nustoti galioti tam tikrą nustatytą laikotarpį.

4.17 10 ir 12 straipsniuose neatsižvelgiama į tai, kad kaltininkai gali persikelti į kitą vietą, ir neužkertamas kelias išnaudotojams keliauti. Ankstesnėje nuomonėje ⁽¹⁴⁾ EESRK bendradarbiaudamas su ECPAT ⁽¹⁵⁾ rekomendavo:

- tikrinimus ir draudimus,
- dvišalius bendradarbiavimo susitarimus,
- susitarimus deportuoti nuteistus kaltininkus,
- draudimus išvykti į užsienį (FTO).

4.18 11 straipsnis (*Juridinių asmenų atsakomybė*). Juridiniams asmenims tenka atsakomybė už bet kokią išnaudotojui suteiktą galimybę veikti, nesvarbu, ar tai jiems buvo naudinga, ar ne. Todėl frazė „*jų naudai*“ (bet kokio asmens) reikėtų išbraukti.

4.19 12 straipsnio b dalis (*Sankcijos juridiniams asmenims*). Šį straipsnį reikėtų pakeisti, kad išnaudotojas negalėtų imtis ne tik komercinės veiklos, bet ir bet kokios kitos veiklos, jei jai reikalingas kontaktas su vaikais.

4.20 13 straipsniu (*Netraukimas baudžiamajon atsakomybėn*) reikėtų **užtikrinti**, o ne tik „numatyti galimybę“, kad vaikams, kurie dalyvauja neteisėtoje veikloje, nes jie yra minėtų nusikalstamų veikų aukos, nebūtų taikomas baudžiamasis persekiojimas ir skiriamos baudmės.

4.21 4 straipsniu reglamentuojamas *Tyrimas ir baudžiamasis persekiojimas*. Kad tyrimas ir baudžiamasis persekiojimas būtų praktiški ir veiksmingi, reikia suteikti tinkamą finansavimą mokymams ir konsultacijoms, taip pat naujų ir kuriamų technologijų moksliniams tyrimams. Tyrimo procesas turi būti visiškai skaidrus. Šiuo straipsniu kai kuriems nusikaltimams reikėtų netaikyti senaties termino.

4.22 14 straipsnio 2 dalis. Kalbant apie „*pakankamą laiką*“, valstybėms narėms reikėtų suteikti lankstumo taikant senaties terminą, kad jos galėtų atsižvelgti į nusikaltimo sunkumą ir poveikį tolesniam aukos gyvenimui, sveikatai ir (arba) gerovei.

4.23 EESRK rekomenduoja direktyvoje patikslinti, kad pagal nacionalinę teisę taikomi senaties terminai prasidėtų aukai sulaukus pilnametystės. Be to, Komitetas siūlo Komisijai skatinti suderinti nacionalinius senaties terminus siekiant išvengti painiavos ir klaidų tais atvejais, kai teisėsaugos agentūros vykdo tarptautinius tyrimus.

⁽¹⁴⁾ Žr. 1 išnašą.

⁽¹⁵⁾ ECPAT - Kovos su vaikų prostitucija, pornografija ir prekyba seksualiniais tikslais tinklui - suteiktas specialus konsultacinis statusas Jungtinių Tautų ekonomikos ir socialinių reikalų taryboje (ECOSOC).

4.24 14 straipsnio 3 dalis. Nuostata „(...)galėtų naudotis veiksmingomis tyrimo priemonėmis (...)“ būtina užtikrinti, kad be priemonių būtų ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų, kurie tomis priemonėmis naudotųsi.

4.25 15 straipsnyje propaguojami pranešimai, tačiau jame nenustatomi konkretūs mechanizmai ir finansavimas veiksmingam skubaus su vaikais dirbančių specialistų įsikišimui. Atsižvelgiant į tai, kad per retai pranešama apie seksualinius nusikaltimus prieš vaikus, visose valstybėse narėse reikėtų sukurti veiksmingus ir prieinamus pranešimų mechanizmus.

4.26 Norint skatinti laiku pranešti apie įtariamus arba faktinius seksualinės prievartos ir išnaudojimo atvejus, svarbu užtikrinti, kad sąžiningai pranešimus pateikiantys specialistai būtų apsaugoti nuo ieškinių pagal baudžiamąją ir civilinę teisę, skundų etikos komitetams arba teismo persekiojimo dėl konfidencialumo taisyklių pažeidimo.

4.27 16 straipsnio 1 dalies d punkte (*Jurisdikcija ir baudžiamojai persekiojimo derinimas*) nagrinėjami jokie įtariamųjų ekstradicijos aspektai. Tai nagrinėjama JT VTK fakultatyviniame protokolo 5 straipsnyje ir turėtų būti įtraukta į Komisijos direktyvą. Tame pačiame punkte frazė „(...)teritorijoje įsisteigusio juridinio asmens (...)“ reikėtų išplėsti „(...) **įsisteigusio arba joje veikiančio** (...)“.

4.28 16 straipsnio 2 dalis. EESRK rekomenduotų į sakinių „jų jurisdikcija aprėptų (...)“ 3 ir 7 straipsniuose nurodytas nusikalstamas veikas (...)“ įtraukti 3, 4, 5, 6 ir 7 straipsnius.

4.29 16 straipsnio 3 dalis. Jeigu valstybės narės rimtai vertina pasaulinę vaikų apsaugą, negali būti nė kalbos apie išimtis. Todėl reikėtų išbraukti išimtis „Valstybė narė gali nuspręsti, kad (...) jurisdikcijos nuostatas taikys tik tam tikrais atvejais arba aplinkybėmis, jeigu nusikalstama veika padaryta ne jos teritorijoje“.

4.30 17 straipsnio 1 dalis. Dėl sakinio „pagalba (...) teikiama“ EESRK rekomenduoja kiekvienai valstybei narei užtikrinti, kad pagal 3–7 straipsnius nukentėjusiems vaikams būtų suteikta adekvati ir specializuota pagalba, įskaitant apgyvendinimą saugioje vietoje, medicininę ir psichosocialinę pagalbą ir švietimą. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad šias paslaugas teiktų kvalifikuoti specialistai ir kad būtų gerbiamas vaiko kultūrinis identitetas (kilmė), lytis ir amžius⁽¹⁶⁾. Tokios priemonės sumažins pažeidžiamumą ir tokiu būdu sustiprins prevenciją.

4.31 19 straipsnio dalykas (*Baudžiamieji tyrimai*) yra nagrinėjamas JT VTK fakultatyviniame protokolo 8 straipsnyje, ir į tai reikėtų atsižvelgti Komisijos direktyvoje.

⁽¹⁶⁾ Rio de Žaneiro deklaracija ir raginimas imtis veiksmų vaikų ir paauglių seksualinio išnaudojimo prevencijai ir sustabdymui.

4.32 Be to, EESRK rekomenduoja pateikti nuorodą į JT ECOSOC rezoliuciją 2005/20 dėl vaikų, kurie yra nusikaltimų aukos arba liudininkai, apsaugos priemonių⁽¹⁷⁾.

4.33 Daug vaikų, kuriuos išnaudojo juos pardavę tėvai, prekeiviai žmonėmis arba prostitucijos verslu užsiimantys asmenys, prarado pasitikėjimą suaugusiais, todėl prieš pradėdant tyrimą reikia atkurti suaugusiojo ir vaiko pasitikėjimą. Todėl valstybės narės turi išaiškinti aukas ir atkurti vaiko gyvenimą, pavyzdžiui, suteikiant pastogę, priežiūrą, apsaugą ir profesionalaus psichologo paslaugas, kad padėtų teisėsaugai vykdyti baudžiamąjį persekiojimą.

4.34 19 straipsnio e dalis. Po frazės „apklausų būtų kuo mažiau ir jos būtų vykdomos tik tais atvejais, jei tai visiškai būtina nagrinėjant baudžiamąją bylą“ reikia įterpti žodžius „**arba užtikrinant vaiko saugumą ir gerovę**“.

4.35 21 straipsnį (*Prieigos prie interneto svetainių blokavimas*) reikėtų suformuluoti iš naujo⁽¹⁸⁾. Pirmenybę reikėtų teikti interneto svetainių uždarymui, o ne blokavimui. Pastarasis turėtų būti antrine priemone, jei uždaryti neįmanoma. Blokavimas galėtų būti naudojamas kartu su uždarymu kaip trumpalaikė taktika prieigai sutrikdyti ir nekaltiems naudotojams apsaugoti nuo vaikų seksualinio išnaudojimo medžiagos aptikimo⁽¹⁹⁾. Šiuo straipsniu valstybės narės turėtų būti įpareigojamos nedelsiant uždaryti tokias interneto svetaines.

4.36 Kai tokios medžiagos negalima iš karto pašalinti, pastangos turi būti nukreiptos į svetainių, platinančių vaikų seksualinio išnaudojimo medžiagą, veiksmų ir veiklos sekimą siekiant teikti informaciją kompetentingoms institucijoms ir tarptautiniams teisėsaugos organams, kad tokia medžiaga būtų pašalinta vėliau, o jos platintojai – tiriami. EESRK rekomenduoja:

— domenų vardų registrams ir atitinkamoms valdžios institucijoms tarptautiniu mastu dėti pastangas išregistruoti tuos domenus, kurie siejami su vaikų seksualiniu išnaudojimu,

— dėti daugiau pastangų tiriant failų dalijimosi veiklą, įskaitant lygiarangių kompiuterių tinklus.

4.37 21 straipsnio 2 dalis. Reikalingos pastangos siekiant nurodyti arba kitokiu būdu užtikrinti, kad finansų institucijos imtųsi veiksmų nustatyti ir sustabdyti finansinių sandorių srautams, kurie vykdomi naudojantis jų paslaugomis ir kurie palengvina prieigą prie vaikų seksualinio išnaudojimo medžiagos.

⁽¹⁷⁾ Žr. <http://www.un.org/docs/ecosoc/documents/2005/resolutions/Resolution%202005-20.pdf>.

⁽¹⁸⁾ Žr. Interneto stebėjimo fondo ataskaitą apie interneto svetainių blokavimą ir uždarymą.

⁽¹⁹⁾ <http://www.iwf.org.uk/public/page.148.htm>.

5. Kiti svarstyti dalykai, kuriuos reikėtų įtraukti į direktyvą

5.1 Direktyvoje neminima duomenų apsauga. Tam tikromis tinkamai apibrėžtomis aplinkybėmis, kaip numatyta Europos žmogaus teisių konvencijoje, vaikų apsauga turėtų būti svarbesnė už duomenų apsaugą ir žodžio laisvę.

5.2 ES lygiu reikalingas aktyvesnis teisėsaugos bendradarbiavimas, taip pat turi būti sukurtos nacionalinės ir tarptautinės valdymo sistemos, taikomos kaltininkams, ir išpėjimo apie vaiko dingimą sistema.

5.3 Direktyvoje nesvarstomas vaikų išnaudojimas, kai išnaudotojai yra vaikai. Tokius atvejus reikėtų laikyti ypatingais ir juos būtų galima įtraukti į 9 straipsnį. Tai paminėta tik trumpoje pastaboje apie intervencijos programas 20 straipsnyje⁽²⁰⁾.

5.4 Visiškai laikydamasis subsidiarumo principo, EESRK ragina valstybes nares apsvaistyti galimybę imtis konkrečių priemonių, kad siekiantiesiems apsaugoti aukas būtų užtikrintos būtinos priežiūros priemonės ir psichologinė pagalba siekiant išvengti psichikos sutrikimų. Iš darbuotojų perspektyvos tai turėtų būti privalomas reikalavimas, o ne pasirenkama galimybė.

5.5 EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija pripažįsta didesnę „keitimosi informacija ir dalijimosi patirtimi baudžiamojo persekiojimo, apsaugos ir prevencijos, sąmoningumo ugdymo, bendradarbiavimo su privačiuoju sektoriumi ir savireguliacijos skatinimo“ poreikį. Todėl EESRK pabrėžia būtinybę atsižvelgti į darbo vietą. Tai darbdaviams ir darbuotojams suteiktų galimybę suvokti pareigą pranešti apie neteisėtą veiklą, kuri gali pirmiausia atsiskleisti darbo vietoje arba apie ją galima sužinoti iš klientų ir (arba) tiekėjų⁽²¹⁾.

5.6 EESRK nurodo, kad įgyvendinant naująją direktyvą nebus patirta jokių papildomų išlaidų. Tačiau reikia daugiau išteklių tyrimui, viešumui, mokymams, konsultavimo ir teisinės pagalbos paslaugoms, kad išnaudojimas būtų pažabotas kaip įmanoma greičiau.

5.7 Galiausiai EESRK skatina įsteigti **tarptautinę teisėsaugos instituciją**, skirtą vaikų seksualiniam išnaudojimui visame pasaulyje tirti, medžiagos platintojams išaiškinti ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir vaikams išgelbėti. Yra keletas taktikų⁽²²⁾, kurios galėtų padėti mažinti medžiagos paplitimą ir kurios, jei jų būtų imtasi pasaulio lygiu, galėtų užtikrinti, kad tarptautinė kova su šiais nusikaltimais būtų veiksmingesnė, spartesnė ir labiau atgrasanti.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽²⁰⁾ Apskaičiuota, kad maždaug trečdalis vaikų seksualinių išnaudotojų yra jaunesni nei 18 metų amžiaus (May-Chahal ir Herzog, 2003 m.)

⁽²¹⁾ EESRK pasiūlė Europos projektą „Europa prieš vaikų seksualinį išnaudojimą - SAKYK NE!“. Žr. 1 išnašoje nurodomą nuomonę.

⁽²²⁾ Žr. Interneto stebėjimo fondo ataskaitą.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Veiksmingesnė Europos maisto produktų tiekimo grandinė“

(COM(2009) 591 galutinis)

(2011/C 48/25)

Pranešėjas **Pedro NARRO**

Bendrapranešėjis **József KAPUVÁRI**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. spalio 28 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Veiksmingesnė Europos maisto produktų tiekimo grandinė“

COM(2009) 591 galutinis.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. rugpjūčio 31 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 121 nariui balsavus už ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Pastaraisiais metais Europos Komisijos parengtose ataskaitose ir komunikatuose pateikiama įdomi vertės grandinės trūkumų ir netinkamo veikimo analizė. Kainų svyravimas, spekuliacija, pardavimas mažesne kaina nei savikaina, skaidrumo trūkumas, nesąžiningos ir antikonkurencinės praktikos paplitimas arba nevienoda derybų šalių galia yra problemos, kurios daro poveikį viso maisto sektoriaus ateičiai ir kelia grėsmę vadinamojo Europos žemės ūkio modelio išlikimui.

1.2 Savo komunikate dėl veiksmingesnės Europos maisto produktų tiekimo grandinės Komisija teisingai nurodo prioritetines sritis. Tačiau EESRK apgailestauja, kad pasiūlymai priimami labai lėtai, ir ragina Komisiją paspartinti sprendimų priėmimo procesą srityje, kurioje reikia imtis skubių, konkrečių ir realių veiksmų. Naujos sudėties Žemės ūkio maisto pramonės konkurencingumo aukšto lygio grupė turėtų kaip įmanoma greičiau vėl imtis darbo ir tapti naujos ir kuriamos žemės ūkio ir maisto produktų politikos ramsčiu.

1.3 Sėkmė daugiausia priklausys nuo Europos Komisijos, valstybių narių ir visų maisto produktų tiekimo grandinės suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo. Srityje, kur įvairių nacionalinių rinkų ir įvairių produktų skirtumai yra labai dideli, būtina dirbti koordinuotai ir kartu. Europos Sąjunga turi ryžtingai užimti

vadovaujamą padėtį dedant pastangas šioje srityje ir skatinti tiek pritaikyti esamas priemones, tiek kurti naujas priemones, kurios skatintų labiau subalansuotą grandinės vystymąsi ir konkurencijos didinimą.

1.4 Iki šiol maisto grandinės srityje įgyvendintų iniciatyvų analizė rodo, kad saviregulavimo ir savanoriškų susitarimų veiksmingumas yra ribotas. EESRK remia savanoriškų priemonių kūrimą, tačiau nurodo, kad be kontrolės institucijų ir veiksmingų sankcijų nebus užkirstas kelias galingiausių grandžių sistemingam šių priemonių reikalavimų nesilaikymui.

1.5 Ūkio subjektų elgesio pokyčius turi lydėti rinkų reguliavimas, kuris būtų pagrindas naujai kryptčiai žemės ūkio maisto produktų sektoriuje. Siekiant didesnio sistemos skaidrumo reikia stiprinti sutarčių sudarymo praktiką ir išnagrinėti galimybę sektoriams nustatyti privalomas nuostatas arba prievolę sudaryti raštiškas sutartis. Daugelį Komisijos komunikate nustatytų tikslų galima pasiekti tik su teisingais ir tinkamais teisės aktais.

1.6 Gerosios praktikos kodekso srityje ES turi semtis įkvėpimo iš nacionalinių iniciatyvų ir sukurti veiksmingą kontrolės ir sankcijų mechanizmą paskirdama Europos ombudsmeną. Svarbus ne tik šio gerosios praktikos kodekso turinys, bet ir jo veiksmingumas bei nuostatų laikymasis.

1.7 Nacionalinė ar Bendrijos konkurencijos teisė turėtų būti iš esmės pakoreguota, kad paskatintų tvirtą sektoriaus sąrangą ir užtikrintų lankstų tiekimo grandinių veikimą ir vartotojų naudai suinteresuotiesiems subjektams suteiktų teisinio tikrumo. Pieno sektoriaus aukšto lygio grupės⁽¹⁾ ir Tarybai pirmininkavusios Ispanijos išvados dėl komunikato dėl maisto produktų tiekimo grandinės⁽²⁾ sutampa su EESRK nuomone dėl lankstesnio konkurencijos teisės taikymo atsižvelgiant į žemės ūkio sektoriaus ypatumus.

1.8 EESRK nurodo didelę paklausos koncentraciją, ypač mažmeninės prekybos sektoriuje, kuris prieštarauja tiekimo susiskaldymui ir daro įtaką sklandžiam vertės grandinės veikimui. Tarpšakinių organizacijų vaidmens kūrimas ir stiprinimas gali padėti pagerinti prastą gamybos sektoriaus organizaciją. Šią problemą reikėtų iš esmės išnagrinėti atkreipiant dėmesį ne tiek į gamintojų organizacijų apimtį, kiek į būdą, kaip jas paversti veiksmingomis ūkininkams prieinamomis rinkodaros priemonėmis. Gamintojų organizacijos negali būti vienintele veiksminga priemone žemės ūkio tiekimo organizavimui pagerinti.

1.9 EESRK ragina Europos Komisija dėmesį sutelkti ne tik į tai, kaip koncentruoti tiekimą, bet ir veikti ryžtingai paklausos sektoriuje tikrinant piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, įvairios nesąžiningos ir antikonkurencinės praktikos atvejus, kurie dažnai išvengia veiksmingos nacionalinių ir Bendrijos valdžios institucijų stebėsenos.

1.10 Europos vartotojams reikalingos tinkamos, numatomos ir stabilios kainos ir kainų struktūros. Komunikate siūlomos priemonės galėtų būti veiksmingesnės, jei jos būtų plačiai taikomos ir jei nebūtų iškreipiamas vartotojo pasirinkimas. Kainų stebėsenos centrai bus naudingi, jei jie ne tik registruos kainas, bet ir galės skubiai imtis priemonių dėl galimo kainų svyravimų iškraipymo.

2. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

2.1 Europos Komisija pripažįsta didelę maisto produktų tiekimo grandinės, kurią sudaro ūkininkai, pramonė ir platinotojai, svarbą Europos ekonomikai⁽³⁾. Iš tikrųjų maisto produktų tiekimo grandinės veikimo priežiūra tapo Bendrijos darbotvarkės politiniu prioritetu. Komunikato „Veiksmingesnė Europos maisto produktų tiekimo grandinė“ paskelbimas rodo pagrįstą

(1) 2010 m. birželio 15 d. patvirtinti pieno sektoriaus aukšto lygio grupės išvados.

(2) 2010 m. kovo 29 d. Žemės ūkio ministrų Taryboje balsų dauguma patvirtintos pirmininkavimo išvados.

(3) Žemės ūkio maisto produktų sektoriuje sukuriama 7 proc. ES darbo vietų ir 5 proc. jos pridėtinės vertės.

Europos teisės aktų leidėjo susirūpinimą. Jis parengtas siekiant nacionaliniu ir Bendrijos lygmeniu nustatyti konkrečias priemones, kurios padėtų pagerinti maisto produktų tiekimo grandinės padėtį.

2.2 Komunikate pateikiama konkrečių pasiūlymų dėl kiekvieno iš trijų maisto produktų tiekimo grandinei tenkančių uždavinių, kurie aprašyti dokumente. Siekdama skatinti darnius santykius, Komisija ketina kovoti su nesąžininga praktika ir spręsti su konkurencija susijusius klausimus. Visuomet prioritetinį skaidrumo maisto produktų tiekimo grandinėje didinimo klausimą bandoma spręsti kovojant su spekuliacija ir sukuriant Europos maisto produktų kainų stebėjimo priemonę. Galiausiai, siekdama skatinti konkurencingumą, Komisija ketina peržiūrėti ženklinimą ir aplinkos teisės aktus, apriboti regioninio tiekimo praktiką ir tam tikromis priemonėmis, pavyzdžiui, per gamintojų organizacijas, sustiprinti ūkininkų derybinę poziciją.

2.3 2010 m. lapkričio mėn. Komisija turėtų paskelbti tolesnės veiklos ataskaitą, kurioje bus nagrinėjamas pagrindinių pasiūlytų priemonių įgyvendinimo lygis ir kuri bus papildyta nauju komunikatu dėl mažmeninės rinkos stebėjimo. Be to, Komisija nusprendė išplėsti Žemės ūkio maisto pramonės konkurencingumo aukšto lygio grupės įgaliojimus, padidinti jos narių skaičių ir paversti ją tikru diskusijų dėl maisto produktų tiekimo grandinės forumu.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Šiuo komunikatu ir kitomis pastarųjų metų iniciatyvomis ES parodė, kad maisto produktų tiekimo grandinės padėtis tapo vienu iš prioritetinių jos politinės darbotvarkės klausimų. Kainų svyravimas ir galių skirtumai maisto produktų tiekimo grandinėje turėjo neigiamų padarinių vartotojams ir gamybos sektoriui. Nors pastaraisiais metais atlikta daug tyrimų ir parengta pasiūlymų, ir toliau aptinkama daug iškraipymų, kurie kelia rimtų abejonių dėl taip siekto Europos žemės ūkio modelio tvarumo.

3.2 Kaip tinkamo maisto produktų tiekimo užtikrinimas, taip ir kokybė yra strategiškai svarbus klausimas. Todėl būtina užtikrinti tinkamą produktų su kokybės ženklais apsaugą. Jei maisto produktų tiekimo grandinei iškiltų veiksmingumo problemų, bendrojoje rinkoje gali sumažėti produktų pasirinkimas, o tai keltų pavojų Europos žemės ūkio modeliui. Įvairiuose dokumentuose Komisija atkreipė dėmesį į prieštaravimus, susijusius su Europos Sąjungos maisto produktų tiekimo grandinės veikimu, tačiau komunikate apie tai neužsimenama.

3.3 Europos maisto produktų tiekimo grandinės netolygumai taip pat kelia didelę grėsmę Europos piliečių interesams. Žaliavų ir vartojimo prekių kainų skirtumai lėmė nerealias kainodaros struktūras, kurios kelia pavojų vertės grandinės dalių ilgalaikėms perspektyvoms ir visai ekonominei ir socialinei ES tvarkai. Mažmeninės prekybos sektorius labai koncentruotas ir organizuotas ir maisto produktų vartotojų kainoms taiko nuolatinį spaudimą. Didžiosios maisto grandinės gali tai daryti, nes dėl tam tikros komercinės praktikos jų pelno dydis priklauso ne tik nuo vartotojų, bet ir nuo tiekėjų, kaip parodė žemės ūkio produktų kainų šuolis 2007 ir 2008 m. Dvigubo pelno maržos metodu pagrįsta prekybos politika kelia rimtų problemų vartotojams ir tiekėjams.

3.4 Auganti maisto produktų tiekimo grandinės dalyvių santykių įtampa lemia skirtingą ekonomikos raidą, ypač neigiamą žemės ūkio sektoriuje, kuris gilios visuotinės ekonomikos krizės sąlygomis patiria precedento neturinčią krizę.

3.5 EESRK ir Komisija sutaria dėl prioritetinių veiklos sričių ir dėl būtinybės skubiai imtis naujų priemonių ir konkrečių veiksmų, kurie padidintų Europos maisto produktų tiekimo grandinės veiksmingumą. Reikalingi esminiai pokyčiai, kurie sudarytų sąlygas naujai kryptčiai. Kad būtų sėkmingai atremti pagrindiniai žemės ūkio maisto produktų sektoriuje išskylančios iššūkiai, EESRK ragina diversifikuoti gamybą, mažinti sąnaudas stambinant ūkius ir tobulinti rinkodaros strategijas.

3.6 EESRK pritaria Žemės ūkio maisto pramonės konkurencingumo aukšto lygio grupės pagrindinėms išvadoms, kurios atitinka naujausius Komiteto darbus žemės ūkio klausimais (4):

„Remiantis laisvosios rinkos logika, pati rinka šiuo metu atsako į pagrindinį klausimą: kam tenka kuri vertės grandinės dalis. Ši padėtis yra nepatenkinama, visų pirma ūkininkams, nes gamintojų kainos dažnai ir toliau mažėja, nors gaminių kainos už vienetą daugeliu atvejų didėja, todėl ūkininkai dažnai priversti taikyti priemones, kurios prieštarauja Europos žemės ūkio modelio tikslams. Kadangi 77 proc. 27 ES valstybių narių maisto rinkos yra kontroliuojama vos penkiolikos prekybos grandinių, Komitetas mano, kad panašiai, kaip šiuo metu vyksta JAV, reikėtų apsvarstyti, ar konkurencijos teisės aktų užtenka, kad būtų užkirstas kelias dominavimui rinkoje ir abejotinai sutarčių sudarymo praktikai atsirasti. Labai svarbu, kad šiame darbe dalyvautų visi suinteresuotieji subjektai.“

(4) Bendrosios žemės ūkio politikos reforma, OL C 354, 2010 12 28, p. 35.

3.7 Visų šių iniciatyvų sėkmė daugiausia priklausys nuo Europos Komisijos, valstybių narių ir visų maisto produktų tiekimo grandinės dalyvių įsitraukimo. Būtina koordinuoti įvairių įstaigų veiklą ir peržiūrėti taikomą konkurencijos teisę. Dauguma Europos Komisijos pasiūlytų priemonių anksčiau buvo įgyvendinamos nacionaliniu lygmeniu (5). Todėl reikėtų išanalizuoti, kaip tos pačios problemos buvo sprendžiamos skirtingose valstybėse, ir išnagrinėti valstybių narių daugelio įgyvendintų iniciatyvų galutinį rezultatą, kuris dažnai nereikšmingas. Iš tokių atvejų galima paminėti kainų stebėsenos centrų įkūrimą ar gerosios praktikos kodekso įdiegimą, kurie dėl veiksmingų kontrolės ir taikomos priemonių stygiaus, negalėjo sumažinti piktnaudžiavimo atvejų.

3.8 Komunikate bendrai kalbama apie kai kuriuos maisto produktų tiekimo grandinės aspektus, kurie nuodugnai išanalizuoti nacionaliniu ar sektorių lygmeniu. Prancūzijos pastangos subalansuoti maisto produktų tiekimo grandinę buvo pavyzdys kitoms ES valstybėms narėms. Prancūzijos žemės ūkio modernizavimo įstatymas pranoksta komunikatą: jame apibrėžiamas privalomas sutartinis pagrindas kiekiams ir kainoms, reikalaujama įtraukti privalomas sąlygas, išplečiamos tarpšakinių organizacijų funkcijos ir nustatoma tarpininkavimo ir sankcijų sistema galimiems konfliktams spręsti.

3.9 Sektorių lygmeniu Komisija pripažino, kad pieno sektoriuje būtina imtis skubių veiksmų. Todėl 2009 m. spalio mėn. sukurta pieno sektoriaus aukšto lygio grupė svarstė platesnius klausimus nei išdėstyti komunikate ir daugiausia dėmesio skyrė standartinio sutartinio pagrindo nustatymui, tarpšakinių ir gamintojų organizacijų vystymo galimybėms ir ateities sandorių rinkos sukūrimui pieno sektoriuje. Esant tokiai Bendrijos, nacionalinių ir sektorių iniciatyvų gausai, EESRK, suprasdamas šių klausimų sudėtingumą ir mastą, akcentuoja būtinybę sukurti tvirtą Bendrijos pagrindą, skatina keistis patirtimi ir prašo atskingų valdžios institucijų geriau koordinuoti veiksmus.

3.10 EESRK ne kartą yra pažymėjęs, kad teisės aktus būtina priderinti prie dabartinės maisto produktų tiekimo grandinės padėties. Be būtinų esminių nacionalinių ir Bendrijos teisės aktų pakeitimų, maisto produktų tiekimo grandinėje reikia sukurti naują santykių pagrindą, kuris skatintų bendradarbiavimą, skaidrumą ir teisingą pelno pasiskirstymą visoje vertės grandinėje. Reikia skatinti sektoriaus savireguliaciją ir naujų privalomo pobūdžio priemonių taikymą. Kad sistema būtų veiksmingai įgyvendinta, būtina užtikrinti skaidrumą, o tam reikia kontrolės priemonių, užtikrinančių, kad būtų laikomasi savanoriškų susitarimų, kuriuos gali sudaryti įvairios grandys.

(5) Šiuo požiūriu Ispanija pirmoji įsteigė maisto produktų kainų stebėsenos centrą. Prancūzija labai išsamiai išnagrinėjo privalomas sutartis, o Jungtinė Karalystė nutarė imtis prižiūrėtojo vaidmens kontroliuojant gerosios praktikos kodekso nuostatų laikymąsi.

3.11 Komunikate ir prie jo pridedamuose darbo dokumentuose Komisija pateikia tikslią kainų svyravimų analizę. Vis dėlto reikėtų kritiškai įvertinti, kokios įtakos maisto produktų tiekimo grandinės pusiausvyrai turėjo neseniai padaryti BŽŪP pakeitimai, išdėstyti „padėties patikrinime“. Žemės ūkio rinkų reguliavimo priemonių panaikinimas (kvotų, intervencijos, sandėliavimo) turėjo neigiamos įtakos kainų svyravimui ir rinkos valdymui, tad į tai turėtų būti atsižvelgta Bendrijos vykdomosios valdžios tyrime.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Skatinti darnius rinkos dalyvių santykius

4.1.1 Savo tyrime Komisija atkreipia dėmesį į įvairių grandinės dalių netolygumus. Šie neatitikimai lemia nesąžiningą verslo praktiką ir antikonkurencinę veiklą. Greitai gendančių maisto produktų atveju, kai yra mažiau galimybių derėtis, tokių neatitikimų pasitaiko dar daugiau. EESRK pritaria komunikate iškeltais minčiais, kad reikia stiprinti sutarčių sudarymo pagal Europos lygiu nustatytas bendras taisykles praktiką. Nors sutartys gali būti sudaromos savanorišku pagrindu, reikėtų išnagrinėti atvejus, kuriais teisiškai būtų galima nustatyti prievolę pateikti sutartį ir įtraukti konkrečias sutarties sąlygas.

4.1.2 Bet kuriuo atveju Komisija turėtų užkirsti kelią prekybos žemės ūkio produktais sandoriams be jokių šiuos veiksmus patvirtinančių dokumentų, kad būtų išvengta tam tikros įprastos ir ydingos praktikos, pavyzdžiui, kai pardavimo kaina nustatoma pagal kiekį, t. y. supirkimo kaina ūkininkui nustatoma vėliau, atsižvelgiant į tarpininko gautą pardavimo kainą. Be sutartinių nuostatų, EESRK nuomone, reikėtų sukurti gerosios praktikos kodeksą⁽⁶⁾ ir priežiūros komitetą, kuris tikrintų, ar šių nuostatų laikomasi. Gerosios prekybos praktikos kodeksas turėtų užtikrinti visų vertės grandinės dalių derybų kokybę vartotojo naudai. Europos teisės aktų leidėjas turi užkirsti kelią nuostolingam pardavimui, kuris yra įprasta strategija vartotojams pritraukti, ir išanalizuoti vis dažnesnio platinimo etikečių naudojimo poveikį konkurencijai, vartotojų pasirinkimui ir ES pagamintų kokybiškų produktų propagavimui.

4.1.3 Konkurencijos taisyklės nacionaliniu lygmeniu taikomos labai skirtingai. Ta pati tarpšakinės organizacijos iniciatyva gali būti vertinama labai skirtingai; tai priklauso nuo konkrečioje valstybėje narėje šį klausimą nagrinėjančios nacionalinės konkurencijos tarnybos. Daugelyje šalių baudžiama už bet kokią gamybos sektoriaus iniciatyvą, kuria siekiama pagerinti pasiūlos valdymą. Ši padėtis ne nauja: nepaisant pastangų sustiprinti bendradarbiavimą su Europos konkurencijos tinklu, nepavyko veiksmingai suderinti konkurencijos tarnybų veiksmų.

4.1.4 EESRK pasisako už naują vartotojų ir gamintojų santykių modelį, pagal kurį pirmenybė teikiama vietos rinkoms

(galimybė nustatyti privalomas minimalias kvotas) ir atsisakoma tarpininkų dėl trumpų maršrutų ar nulinių „maisto mylių“. Europos Komisija turėtų skatinti gamintojų pastangas priartėti prie vartotojų siekiant didesnės jų produktų pridėtinės vertės ir stengiantis išsaugoti maisto produktų kultūrinį aspektą ir regioninį savitumą.

4.1.5 Pavėluotų mokėjimų direktyvos peržiūra sukėlė įdomias Europos lygmens diskusijas dėl to, ar reikia sutrumpinti mokėjimo už žemės ūkio maisto produktus laikotarpį. Greitai gendančių maisto produktų atveju būtų gerai nustatyti 30 dienų terminą nuo prekių perdavimo klientui, o ne nuo sąskaitos išdavimo dienos. Be griežtesnės vėluojančių mokėjimų kontrolės, reikėtų nustatyti aiškią nesąžiningos praktikos apibrėžtį ir įtraukti straipsnius dėl piktnaudžiavimo bei numatyti veiksmingas priemones piktnaudžiavimui prekybos santykiuose panaikinti.

4.2 Maisto produktų tiekimo grandinės skaidrumas

4.2.1 EESRK įsitikinimu, kainų skaidrumas yra didžiausia būtinybė⁽⁷⁾. Sukūrus naują Bendrijos maisto produktų kainų stebėjimo priemonę, reikia suteikti naujų įgaliojimų vykdyti kontrolę ir taikyti sankcijas. EESRK mano, kad nuo stebėjimo reikia pereiti prie veiksmų, kad atitinkamos įstaigos galėtų greitai ir veiksmingai reaguoti į kainų tendencijų iškraipymus.

4.2.2 EESRK nepritaria minčiais, kad vartotojams suteikus daugiau kainų palyginimo galimybių, savaime padidės maisto produktų tiekimo grandinės skaidrumas. Didesnis kainų skaidrumas ir nuspėjamumas tėra vienas iš daugelio veiksnių, turinčių įtakos kainodaros tendencijoms ir procesams.

4.2.3 Jeigu nebus suvienodintas kainų koregavimo bazinis lygis, pagirtinos Europos Komisijos pastangos suderinti ir koordinuoti įvairias nacionalines kainų stebėjimo priemones pasmerktos žlugti. Ar tas pats bazinis lygis taikomas kaupiant duomenis? Ar yra bendros kainų stebėsenos centrų kūrimo ir veikimo taisyklės? Ar ES yra įstaigų, galinčių imtis veiksmų, kai nustatomi nepateisinami kainų neatitikimai, nukrypimai ar svyravimai? Duomenys, kuriuos valstybės narės perduoda Europos Komisijai, dažnai neatitinka tų pačių kriterijų. Pavyzdžiui, pastebėta, kad Komisijos skelbiamos citrusų vaisių gamintojų kainos iš tikrųjų yra kainos, nustatomos išvežant iš sandėlio, kurios neapima pardavimo sąnaudų. Šie skirtingi duomenys gali sudaryti iškreiptą tikrovės vaizdą ir trukdyti skaidrumo siekiui.

⁽⁶⁾ OL C 175, 2009 7 28.

⁽⁷⁾ OL C 128, 2010 5 18, p. 111.

4.2.4 Komunikate siūlomos priemonės veiksmingos bus tik tuomet, jei apie jas bus tinkamai informuota. Ši aplinkybė labai svarbi atsižvelgiant į būtinybę teikti tikslią informaciją vartotojams. Dėl padidėjusios koncentracijos žemės ūkio maisto produktų pramonėje ir paskirstymo sektoriuje prekių ženklų reputacija tapo pažeidžiama, o tai kelia pavojų įmonėms.

4.3 Maisto produktų tiekimo grandinės konkurencingumo ir integravimo skatinimas

4.3.1 Komisija deda itin daug pastangų maisto produktų bendrajai rinkai sukurti. Tačiau dideli įvairių šalių kainų skirtumai yra tiesiogiai susiję su nevienoda perkamąja galia. Naujosios valstybės narės (12 ES šalių) ne tik kad nepasiveja kitų šalių, bet vis labiau atsilieka. Todėl Europos Komisija turėtų remti naujas valstybes nares, kad sumažėtų skirtumai ir būtų užtikrintas optimalus bendrosios rinkos veikimas. Jei ši tendencija nebus pakeista, 15 ES valstybių narių produktai laipsniškai praras rinkos dalį naujose valstybėse narėse.

4.3.2 Maisto produktų tiekimo grandinei būdingas didelis gamybos sektoriaus susiskaidymas ir stipri didelių mažmeninės prekybos įmonių koncentracija, o tai labai trikdo jų santykių pusiausvyrą. EESRK mano, kad daugelis problemų, trukdančių

geram maisto produktų tiekimo grandinės veikimui, kyla dėl to, kad grandinės pabaigoje esančios įmonės vystėsi sparčiau, pastoviau ir darniau. Europos Komisija supranta šią problemą ir ketina kurti gamintojų organizacijas (bendro vaisių ir daržovių rinkos organizavimo pavyzdžiu), kad sumažintų pasiūlos fragmentaciją. Tačiau EESRK pabrėžia, kad svarbiausia – ne sukurti kuo daugiau ir kuo didesnių gamintojų organizacijų, o pagerinti jų valdymą ir realizacijos pajėgumus, kad jos taptų naudinga ūkininkų priemone. EESRK ragina Europos Komisiją imtis naujų priemonių krizei įveikti ir stabilumui užtikrinti, pavyzdžiui, įvesti pajamų draudimo priemonę. Atsižvelgiant į teigiamą Kanados ir JAV patirtį šioje srityje, ši priemonė galėtų būti pritaikyta ir Europoje, juo labiau, kad jos legitimumą patvirtino PPO.

4.3.3 Būtina stiprinti tarpšakines organizacijas ir užtikrinti didesnę jų aktyvumą sukuriant bendrą veiklos sistemą. Reikia priimti ES teisės aktus, kuriais – suvienodinus skirtingose valstybėse narėse tarpšakinėms organizacijoms taikomas taisykles – būtų užtikrinta šių organizacijų dermė ir vystymasis, kad jos nebūtų vien tik paprastais sektorių apskritaisiais stalais, atsakingais už sektoriaus populiarinimą. Reikia pašalinti teisinę kliūtis, kurios mažina minėtų organizacijų teisinį saugumą, joms būtiną atliekant rinkos stabilizavimo uždavinį. Šiuo tikslu, sudarant tarpšakinius susitarimus, minėtoms organizacijoms reikia suteikti platesnius įgaliojimus, kad jų nevaržytų šališki nacionalinių konkurencijos institucijų sprendimai.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES biologinės įvairovės srities tikslo ir vizijos po 2010 m. pasirinktys“

(COM(2010) 4 galutinis)

(2011/C 48/26)

Pranešėjas **Lutz RIBBE**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. sausio 19 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES biologinės įvairovės srities tikslo ir vizijos po 2010 m. pasirinktys“

COM (2010) 4 galutinis.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. liepos 7 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 112 narių balsavus už, 11 – prieš ir 11 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetui būtų buvę priimtinau, kad, tokio turinio komunikato iš viso nebūtų, o politikai būtų įgyvendinę 2001 m. duotą pažadą iki 2010 m. sustabdyti biologinės įvairovės mažėjimą ir siekti atkurti išnykusias buveines. Tačiau šio tikslo įgyvendinti nepavyko.

1.2 EESRK konstatuoja du didelius trūkumus. Visų pirma, biologinės įvairovės išsaugojimas iki šiol netapo viena pagrindinių politinių veiksmų dalimi, be to, reikia pastebėti, kad nors visuomenė iš esmės teigiamai nusiteikusi gamtos išsaugojimo atžvilgiu, tačiau egzistuoja milžiniškos žinių apie ekologines sąsajas spragos. Abi šios problemos tarpusavyje susijusios ir turi būti sprendžiamos pasitelkiant naująją biologinės įvairovės viziją.

1.3 Kyla klausimas, ar už šios srities politiką atsakingi asmenys ir asociacijų atstovai vartoja žmonėms suprantamą kalbą. Tik nedaugelį iš karto sudomina arba patraukia sąvokos „biologinė įvairovė“, „rūšys“ arba „ekosistemų funkcijos“.

1.4 EESRK palankiai vertina Komisijos komunikato 4 pasirinktyje išskeltus aukštus tikslus, kuriems pritarė ir Aplinkos ministrų taryba ir Europos Vadovų Taryba. Kad ateityje šie tikslai būtų sėkmingai įgyvendinti, reikia dėti daugiau pastangų ir iš anksto nustatyti, kiek lėšų ir kokių politinių pokyčių tam prireiks ⁽¹⁾.

1.5 Todėl EESRK ragina Komisiją ir Europos Vadovų Tarybą nepuošti senų uždavinių naujomis detalėmis, o galų gale parengti privalomą, laiko atžvilgiu aiškiai apibrėžtą, apimančią tarpinius tikslus ir pakankamai finansuojamą veiklos koncepciją visoms Komisijos tarnyboms ir nurodyti, kokie pokyčiai reikalingi valstybių narių lygiu.

1.6 Biologinės įvairovės išsaugojimas – ne tik aplinkos apsaugos politikos reikalas. Biologinė įvairovė apima ir ilgalaikio taupaus išteklių naudojimo klausimą, todėl galų gale jo turėtų imtis ir ekonomikos ir finansų ministrai.

1.7 Atsižvelgiant į gąsdinančias žinių apie ekologines sąsajas spragas mūsų visuomenėje, būtina taip pat dėti pastangas ir stiprinti švietimo apie natūralią aplinką politiką.

1.8 Biudžeto reforma ir bendros žemės ūkio ir žuvininkystės politikos, struktūrinių fondų ir kitų susijusių politikos sričių atnaujinimas bus gera proga išbandyti, ar ES politika dėl biologinės įvairovės apsaugos yra rimta.

1.9 Šiandieninis naujosios strategijos „Europa 2020“ turinys neatliepia iššūkių, kuriuos kelia biologinės įvairovės išsaugojimas. Naujoji biologinės įvairovės vizija turi užpildyti šias spragas ir vėliau tapti neatsiejama šios strategijos dalimi.

⁽¹⁾ Daugiau informacijos apie visuotinių programų finansavimo problemą galima rasti EESRK nuomonės NAT/424 dėl visuotinio miškų naikinimo 1.4 ir 1.5 punktuose.

1.10 EESRK nuomone, ES lygmenyje labai svarbios šios veiklos sritys:

- pokyčiai žemės ūkio ir žuvininkystės politikoje,
- tinklo „Natura 2000“ apsauga ir vystymas,
- ekologiškos infrastruktūros kūrimas ir plėtra pasitelkiant TEN biologinės įvairovės tinklą,
- biologinės įvairovės integravimas į kitas ES politikos sritis,
- švietimo kampanija ES lygiu.

1.11 Būtina surasti būdus, kaip vėl geriau susieti žemės ūkį ir rūšių išsaugojimą; kai kuriose valstybėse narėse yra teigiamų pavyzdžių, kuriuos reikia įvertinti ir gerokai išplėsti. Ūkininkams būtina suteikti paskatų už atitinkamų paslaugų teikimą.

1.12 EESRK tikisi, kad ES kruopščiai pasirengs 10–ajai Biologinės įvairovės konvenciją pasirašiusiųjų šalių konferencijai ir svariai prisidės prie naujo Biologinės įvairovės konvencijos strateginio plano laikotarpiu po 2010 m.

2. Europos Komisijos komunikatas

2.1 Tokio pobūdžio Komisijos komunikatą parengti prireikė todėl, kad ES neįgyvendino vieno pagrindinių pastarojo dešimtmečio aplinkos apsaugos siekių: 2001 m. Europos Vadovų Taryba, įgyvendindama tvaraus vystymosi strategiją, Geteborge nustatė tikslą iki 2010 m. sustabdyti biologinės įvairovės nykimą ir siekti atkurti išnykusias buveines. Tačiau nepaisant 2006 m. priimto ES biologinės įvairovės veiksmų plano ir neginčijamos sėkmės kuriant tinklą „Natura 2000“, šio tikslo įgyvendinti nepavyko.

2.2 Komisijos komunikatas, dėl kurio pateikiama nuomonė, yra pirmas žingsnis šio tikslo link. Komunikate pristatomos pasirinktos, kuriomis remiantis būtų kuriama vizija ir tikslas po 2010 m.

2.3 Išsamiai aprašomi, pabrėžiami ir vertinami argumentai, kodėl reikia saugoti biologinę įvairovę. Ypatingas dėmesys skiriamas su biologinės įvairovės nykimu ir ekosistemų funkcijų blogėjimu susijusioms ekonominėms išlaidoms ir nuostoliams pasauliniu mastu: atskaitoje „Ekosistemų ir biologinės įvairovės ekonomika“ (angl. TEEB) jos vertinamos maždaug 50 milijardų

eurų (!), o iki 2050 m. bendra tokių nuostolių suma sudarys maždaug 7 % BVP (!).

2.4 Komisija konstatuoja, kad biologinės įvairovės apsauga, kaip ir klimato kaitos švelninimas, yra ilgalaikis uždavinys. Todėl rengiama biologinės įvairovės srities vizija turi būti ilgalaikė (numatytas laikotarpis iki 2050 m.), tačiau – kaip ir tarptautiniu lygmeniu – ES turi nusistatyti savo pačios (tarpinių) tikslų iki 2020 m.

2.5 Politiškai atsakingiems asmenims siūlomos keturios 2020 m. pagrindinio tikslo įgyvendinimo skirtingo užmojo pasirinktos:

- 1 pasirinktis. Iki 2020 m. labai sumažinti ES biologinės įvairovės ir ekosistemų funkcijų nykimo greitį,
- 2 pasirinktis. Iki 2020 m. sustabdyti ES biologinės įvairovės ir ekosistemų funkcijų nykimą,
- 3 pasirinktis. Iki 2020 m. sustabdyti ES biologinės įvairovės ir ekosistemų funkcijų nykimą ir kiek įmanoma jas atkurti,
- 4 pasirinktis. Iki 2020 m. sustabdyti ES biologinės įvairovės ir ekosistemų funkcijų nykimą, kiek įmanoma jas atkurti ir padidinti ES indėlį į kovą su biologinės įvairovės nykimu visame pasaulyje.

3. Bendros pastabos dėl ligšiolinės ES biologinės įvairovės politikos

3.1 Ligšiolinės ES biologinės įvairovės politikos įvertinimas yra nuviliantis.

3.2 Maždaug prieš dešimt metų buvo duotas pažadas per dešimt metų sustabdyti pasaulio biologinės įvairovės nykimą ir siekti atkurti buveines ir natūralias sistemas.

3.3 Beveik kasmet Komisijos tarnybos, Komisijos nariai arba Europos aplinkos agentūra atkreipdavo dėmesį į tai, kad iki šiol įgyvendintų priemonių nepakanka ir reikia dėti daugiau pastangų siekiant užsibrėžto tikslo. Tačiau daugiau pastangų dedama nebuvo.

3.4 Praėjusiais metais buvo pripažinta, kad nustatyto tikslo nepasieksime – EESRK tai nenustebino. Komitetas ne vienoje nuomonėje yra nurodęs, kad, jo manymu, įgyvendinamų politinių priemonių tikrai nepakanka⁽²⁾.

⁽²⁾ OL C 195, 2006 8 18, p. 88 ir p. 96 ir OL C 161, 2007 9 13, p. 53 ir OL C 97, 2007 4 28, p. 1.3.

3.5 ES savo tikslų biologinės įvairovės srityje nepasiekė ne todėl, kad būtų buvę nežinoma, kokių veiksmų imtis arba, kad pilietinė visuomenė būtų nepasirengusi dalyvauti įgyvendinant reikalingas priemones. Iš esmės taip atsitiko todėl, kad politikai didesnę prioritetą suteikia trumpalaikiams ekonominiams interesams, o ne ilgalaikiam ekosistemų funkcijų poveikiui. Tai, kad mūsų ekonomika yra netvari, o pagrįsta gamtos išteklių poreikiu, matyti ir biologinės įvairovės srityje.

3.6 Todėl EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija išsamiai aptaria ataskaitą „Ekosistemų ir biologinės įvairovės ekonomika“ ir pateikia svarius argumentus, atspindinčius biologinės įvairovės ekonominę reikšmę. Tačiau Komitetas norėtų perspėti, kad išskirtinis dėmesys neturėtų būti skiriamas biologinės įvairovės ekonominės vertės didinimui, nes:

- biologinę įvairovę reikia išsaugoti dėl daugelio svarbių priežasčių, kurių negalima arba nereikėtų išreikšti pinigais, pavyzdžiui, „pirminė gamtos teisė“, visatos sukūrimo idėja, kultūrinė įvairovės svarba arba paprasčiausiai susitapatinimas su gamta,
- jokių būdu negali atsitikti taip, kad kurios nors rūšies išsaugojimas priklausytų nuo jos apskaičiuotos ekonominės vertės,

3.7 Be to, EESRK nuogaštaija, kad ataskaitai „Ekosistemų ir biologinės įvairovės ekonomika“ gali grėsti toks pat likimas, koks ištiko N. Sterno atliktą klimato kaitos apžvalgą, kurioje nurodytos ilgalaikės ekonominės klimato kaitos pasekmės nesukėlė jokios politinės reakcijos. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad finansų ir ekonomikos ministrai iki šiol nesusidomėjo ataskaita „Ekosistemų ir biologinės įvairovės ekonomika“.

3.8 EESRK nuomone, šiuo metu negalima pakartotinai panaudoti senųjų 2001 m. tikslų, t. y. 2010 m. numatytą tikslą paprasčiausiai perkelti 2020 m. ir apibrėžti vizijas 2050 m. – kad ir kokios svarbios būtų ilgalaikės vizijos. Daug svarbiau yra įvertinti ligšiolinę politiką ir instrumentus ir galiausiai parengti ir įgyvendinti geresnes ir vietos lygiu diegti labiau tinkančias priemones. Todėl naujoji 2020 m. ES biologinės įvairovės strategija turi ne tik apimti konkrečius, skaičiais išreiškiamus tikslus, bet ir apibrėžti konkretų ir privalomą įgyvendinimo planą bei nurodyti aiškias atsakomybės ribas. Būtina užtikrinti pakankamą finansavimą.

4. Bendrosios pastabos dėl komunikato

4.1 EESRK Europos Komisijos komunikatą suvokia kaip žinią, kuri tarp politiškai atsakingų ES asmenų turėtų inicijuoti naują diskusiją. Šios diskusijos rezultatas turėtų tapti akivaizdžiu signalu visuomenei ir aiškia darbo užduotimi atsakingoms tarnyboms. Komitetas pritaria tokiam požiūriui.

4.2 EESRK palankiai vertina 2010 m. kovo 15 d. Aplinkos ministrų tarybos sprendimą, kuriuo iš esmės pritariama Komisijos komunikato 4 pasirinkčiai. Tačiau Komitetas išpėja, kad dabar – kaip atsitiko 2001 m. – negalima paprasčiausiai pradėti įgyvendinti darbotvarkę nepadarius konkrečių išvadų. Kitaip ir naujesiems tikslams grės toks pat likimas, kaip ir 2001 m. tikslams.

4.3 Komiteto nuomone, „tik“ Aplinkos ministrų tarybos jėgų nepakanka sprendžiant šį klausimą, todėl ragina šį klausimą nagrinėti ir kitose susijusiose ministrų tarybose. Komisijos komunikate aiškiai nurodoma, kad greta ekologinių ir etinių biologinės įvairovės nykimo dimensijų egzistuoja ir ekonominė. Todėl EESRK tikisi, kad šią problemą visų pirma nagrinės ekonomikos ir finansų ministrai, kad bus apskaičiuota, kokius finansinius išteklius ateinančiais metais reikės numatyti planuojant biudžetą ir kokių kitų ekonominių ir politinių pokyčių gali prireikti.

4.4 Komitetas labai nusivylė dėl to, kad iš Europos Vadovų Tarybos, skirtingai nei 2001 m., nebuvo sulaukta jokios reakcijos. Naujojoje strategijoje „Europa 2020“, kurios tikslas neva yra sukurti „žalią Europą“, sąvokų „biologinė įvairovė“, „buveinės“, „gamtos apsauga“, „rūšių apsauga“ arba „genetinių išteklių įvairovės apsauga“ nesurasime. „Biologinė įvairovė“ strategijoje paminėta tik du kartus, ir tai tik trumpuose sakiniuose, kalbant apie tvarų išteklių naudojimą. Be to, 2010 m. kovo mėnesio Europos Vadovų Tarybos išvadose ši svarbi tema atskirame skyriuje nagrinėjama nebuvo. Klimato politikos klausimu buvo patvirtintas tik kovo 15 d. Aplinkos ministrų tarybos sprendimas.

4.5 Akivaizdu, kad biologinės įvairovės išsaugojimas iki šiol netapo viena pagrindinių politinių svarstymų ir veiksmų dalimi. Tokiu būdu Europos visuomenei, kurioje pastebima didelė žinių ir pasiryžimo veikti stoka, siunčiamas nepriimtinas ir neišvengiamas pasekmes turintis signalas.

4.6 Naujojoje biologinės įvairovės koncepcijoje reikia aiškiau įvardyti atsakomybės ribas, pavyzdžiui, ES, valstybių narių, regionų ir savivaldybių santykį, ekonomikos, asociacijų ir visuomenės santykį bei Komisijos tarnybų tarpusavio santykius.

4.7 EESRK pritaria Komisijos vertinimui, kad biologinė įvairovė yra ne vieną sritį apimantis horizontalusis uždavinys. Todėl naujai rengiamą biologinės įvairovės strategiją privalo integruoti į strategiją „Europa 2020“. Be to, visos Komisijos tarnybos, pavyzdžiui, ir tos, kurios atsakingos už žemės ūkį, energetiką ir transportą, turi ją apsvarstyti, rimtai vertinti ir griežtai įgyvendinti. Priėmus strategiją „Europa 2020“ su integruota biologinės įvairovės koncepcija, visos Komisijos tarnybos turi išpareigoti dalyvauti ją įgyvendinant. Tai reiškia ir tai, kad jos turi įvertinti, ar jų paramos programos ir reglamentai atitinka gamtos apsaugos reikalavimus, ir atitinkamai juos priderinti.

4.8 Todėl EESRK tikisi, kad 2010 m. rudenį Komisija paskelbs išsamų sąrašą, iš kurio taps aišku, konkrečiai kurioje politikos srityje yra komunikate tik labai miglotai paminėti trūkumai integruojant biologinės įvairovės tikslus. Reikėtų taip pat išsiaiškinti, kodėl nepavyko įgyvendinti 2006 m. biologinės įvairovės strategijos, kuri, šiaip ar taip, apėmė apie 160 įvairių priemonių.

4.9 Rengiamoje naujojoje biologinės įvairovės strategijoje būtina apibrėžti, kokius instrumentus ir politinius pokyčius planuojama pasitelkti šalinant apsvartytus trūkumus.

4.10 Planuojama biudžeto reforma ir žemės ūkio ir žuvininkystės politikos ir struktūrinių fondų, kaip pagrindinių ES politikos sričių, atnaujinimas bus tam tikras ES biologinės įvairovės politikos pasiryžimo išbandymas tiek atsižvelgiant į jau daugelį metų keliamą reikalavimą integruoti ją į kitas politikos sritis, tiek į reikalingus finansinius išteklius. (ES išlaidos, skiriamos biologinės įvairovės išsaugojimui, sudaro 0,1 proc. biudžeto išlaidų. Kita vertus, yra daug išlaidų, turinčių neigiamą poveikį biologinei įvairovei).

4.11 Atsižvelgdamas į tai, EESRK atkreipia dėmesį į lemiamą žemės ūkio vaidmenį išsaugant biologinę įvairovę. Didelė dalis rūšių įvairovės atsirado taikant tradicinius žemės ūkio metodus, kurie šiuo metu – dažniausiai dėl ekonominių priežasčių – nebepatvirtinti.

4.12 Todėl būtina surasti būdus, kaip vėl geriau susieti žemės ūkį ir rūšių išsaugojimą; kai kuriose valstybėse narėse yra teigiamų pavyzdžių, kuriuos reikia įvertinti ir gerokai išplėsti. Ūkininkams būtina suteikti paskatų už atitinkamų paslaugų teikimą⁽³⁾.

4.13 Biologinės įvairovės apsaugos klausimas tampa vis opesnis. Daugumoje ES valstybių nedaug težinoma apie jūrų ekologiją, o vyriausybei ir už jūrų aplinkos apsaugą atsakingoms institucijoms daromas palyginti menkas spaudimas. Reikėtų įvertinti, ar dabartinės jūrų išteklių apsaugos sistemos yra veiksmingos, ir pasistengti jūrų išteklių apsaugos klausimui daugiau dėmesio skirti ugdymo programose ir tvarkant ūkį.

4.14 Tikimasi, kad Europos Sąjunga tinkamai pasirėms Biologinės įvairovės konvencijos Šalių dešimtajai konferencijai ir aktyviai dalyvaus rengiant naują strateginę biologinės įvairovės apsaugos pasaulyje po 2010 m. planą.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Egzistuojančių įstatymų, taisyklių ir priemonių akivaizdžiai nepakanka biologinei įvairovei užtikrinti arba, tiksliau,

biologinės įvairovės nykimas vyksta ne nuolat pažeidžiant esamus įstatytus, o – iš esmės – jų laikantis. Gamtą tausojantis elgesys dažnai pasirodo esąs nepalankus ekonominiams veiksniams konkurencingumo požiūriu. Kita vertus, apie ekonominių biologinės įvairovės svarbą ekspertai diskutuoja vis dažniau, tačiau jos reikšmė vis dar netapo visiškai priimtina arba pripažinta. EESRK tikisi, kad Komisija ir Taryba skirs didelį dėmesį šioms aplinkybėms ir parengs koncepciją, kaip į jas reaguoti. Išėjis galėtų būti daug kartų propaguotas išorės sąnaudų racionalizavimas, kuris buvo realizuotas tik iš dalies.

5.2 Ypač bendroje žemės ūkio politikoje biologinės įvairovės išsaugojimui turėtų būti skiriama daugiau dėmesio. Įgyvendinant žemės ūkio reformą po 2013 m. biologinės įvairovės išsaugojimo kriterijai turi tapti svarbia bendros žemės ūkio politikos dalimi, kad būtų galima išspręsti dabartinę gamybos ir gamtos išsaugojimo prieštaravimą.

5.3 Komisijos pasiūlyta „žaliosios infrastruktūros“ idėja turėtų būti ryžtingai toliau plėtojama. Siekiant biologinės įvairovės tikslų reikalinga ne tik plati saugomų teritorijų sistema, kokia šiuo metu kuriama pagal programą „Natura 2000“, bet ir Europos linijinis biotopų tinklas, arba, kalbant europiniais terminais, transeuropinis tinklas „Gamta“. Tai gali būti:

- sausumos gyvūnų, tarkim, vilkų, lūšių, lokių, laukinių kačių judėjimo takai, susidedantys iš, pavyzdžiui, linijinių struktūrų, skirtų su mišku susijusioms rūšims,
- vandenų ribų ir pelkių sujungimas, įgyvendinant Vandens pagrindų direktyvą (VPD). Tai būtų naudinga ne tik rūšims, kurios prižiūtos prie šlapžemių ir vandenų ribų (atviros žemės struktūra), bet ir
- laukų riboms, kraštiniams lauko sklypams, pomiškiams, pievoms, kuriuose gyvena daug rūšių, alejoms, kuriuose gyvena atvirų plotų rūšys (susiejant su parama žemės ūkiui).

5.4 Toks TEN „Gamtos“ tinklas būtų naudingas „Natura 2000“ teritorijų tinklo kūrimui ir vandens pagrindų direktyvos įgyvendinimui ir kartu būtų atsakas į klimato kaitą. Sausumos gyvūnams tai suteiktų galimybę migruoti ir taip prisitaikyti prie klimato kaitos. Tačiau ne mažiau svarbu ir tai, kad toks tinklas sudarys mainų galimybę tarp iki šiol izoliuotų vienos populiacijos rūšių, o tai esminė sąlyga užtikrinant jų išlikimą.

5.5 Užtikrindama tinklo „Natura 2000“ – pagrindinės ligšiolinės ES biologinės įvairovės politikos dalies – apsaugą ir plėtojimą, ES turi pagaliau rasti pakankamai galimybių finansuoti teritorijų vystymą ir apsaugą.

⁽³⁾ OL C 354, 2010 12 28, p. 35.

5.6 Komisija visiškai pagrįstai atkreipia dėmesį į netolygų biologinės įvairovės pasiskirstymą. Kai kuriuose regionuose biologinė įvairovė labai didelė, tačiau yra ir tokių, kuriuose būtent dėl žmogaus veiksmų įvairovė labai sumažėjo. Tačiau iš to negalima daryti klaidingų išvadų: politinės priemonės, įskaitant finansines, neturėtų būti orientuotos tik į biologinės įvairovės „kritinius taškus“. Regionams, kuriuose biologinė įvairovė nedidelė, reikia nemažo politinių priemonių spektro, kad būtų galima išsaugoti arba išlaikyti ekosistemų funkcijas. Kita vertus, valstybės narės, kuriose apsaugos lygis arba potencialas yra didelis, neturėtų dėl to nukentėti, o veikiau turėtų būti skatinamos.

5.7 Užtikrinant biologinės įvairovės išsaugojimą nederėtų laikytis vien plačios apimties požiūrio. Naujojoje ES biologinės įvairovės koncepcijoje reikėtų pabrėžti teigiamą klimato ir rūšių apsaugos sąsają ir todėl gerinti pelkių, drėgnų plotų ir pievų bei tvarių miško ekosistemų išsaugojimą ir plėtojimą. Šiam požiū-

riui neturėtų prieštarauti biomasės naudojimo energijos tikslais politika. Tai užtikrinant reikia įdiegti tvarumo kriterijus, kurie bus privalomi ir kitose srityse (pavyzdžiui, pašarų).

5.8 EESRK dar kartą pabrėžia, kad bus labai svarbu apie biologinės įvairovės išsaugojimo svarbą geriau informuoti visuomenę ir verslo pasaulį. Nepaisant visų turimų programų ir aplinkosaugos organizacijų darbo, to dar teks ilgokai palaukti.

5.9 Abejonių kelia jau vien už šios srities politiką atsakingų asmenų pasirenkami žodžiai: kaip paprastas pilietis įsivaizduoja „biologinę įvairovę“, kokias asociacijas jam kelia sąvokos „rūšys“ arba „ekosistemų funkcijos“? Daugelis apklausų liudija gąsdinantį žinių apie ekologines sąsajas trūkumą. Todėl akivaizdu, kad gamtos išsaugojimas yra ne vien aplinkosaugos ministerijos užduotis – švietimo politika taip pat turi atlikti savo vaidmenį užtikrindama reikalingas pagrindines žinias.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos miškų apsaugos ir informavimo apie juos. Miškų rengimas klimato kaitai

(COM(2010) 66 galutinis)

(2011/C 48/27)

Pranešėjas **Seppo KALLIO**Bendrapranešėjis **Brendan BURNS**

2010 m. gegužės 17 d. Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Žaliosios knygos „Europos Sąjungos miškų apsauga ir informavimas apie juos. Miškų rengimas klimato kaitai“

COM(2010) 66 galutinis.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. rugpjūčio 31 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 121 nariui balsavus už, 2 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos**1.1 EESRK pažymi, kad:**

— tikimasi, jog artimiausiais dešimtmečiais didės miškų, kaip atsinaujinančių gamtinių išteklių, įvairių ekosistemų paslaugų teikėjų ir žmonių gerovės prielaidos svarba,

— numatoma, kad klimato kaita taip pat darys poveikį pagrindinėms ekosistemų funkcijoms ir galiausiai miškų teikiamoms ekologinėms paslaugoms,

— numatoma, jog klimato kaita padidins netikrumą, įvairių reiškinių paplitimą ir pavojų, turintį nacionalines sienas peržengiančio poveikio aplinkai, pavyzdžiui, vabzdžių kenkėjų, ligų, sausrų, potvynių, audrų ir miškų gaisrų,

— naujausios informacijos apie miškus vaidmuo pritaikant miškotvarką ir vykdant su miškais susijusių sprendimų mokslinius tyrimus tampa vis svarbesnis.

1.2 EESRK pabrėžia, kad:

— atsižvelgiant į įvairias miškų funkcijas reikia taikyti subalansuotą požiūrį. Negalima viso dėmesio skirti tik miškų apsaugai,

— ekosistemos ir ekologinių paslaugų, kurios nuo jos priklauso, palaikymui ir kitų viešųjų gėrybių tiekimo užtikrinimui reikalingos finansinės paskatos ir informacijos teikimas miškų savininkams bei kitiems veiklos vykdytojams, pavyzdžiui, rangovams ir medienos naudotojams, kurie yra praktiškai atsakingi už su miškais susijusius sprendimus,

— šalutinį ir visaapimančių klimato kaitos poveikį galima sušvelninti užkertant kelią pavojams ir iš anksto pasirengiant krizinėms situacijoms,

— valstybių ir veiklos vykdytojų bendradarbiavimas yra svarbus valstybių sienas peržengiančių reiškinių kontrolės ir informacijos apie miškus rengimo gerinimo būdas.

1.3 EESRK siūlo atsižvelgti į gyvybiškai svarbų miškų ir miškų sektoriaus vaidmenį siekiant ekologiškos ekonomikos pagal strategiją „Europa 2020“ skirtingose ES politikos srityse:

— ES su miškais susijusi politika, įskaitant Miškininkystės strategiją ir veiksmų planą, turėtų remti aktyvią miškotvarką ir miškonaudą ir tausaus bei aplinkai nekenkiančio medienos ir medienos produktų naudojimo konkurencingumą,

— reikėtų spręsti su mišku susijusių reikalų koordinavimo su kitais sektoriais ir jiems poveikį darančia politika klausimą, be kita ko stiprinant Nuolatinio miškininkystės komiteto ir kitų su miškais susijusių patariamųjų grupių bei komitetų ⁽¹⁾ vaidmenį ES su miškais susijusių sprendimų priėmimo srityje,

— ES kaimo politikos srityje reikėtų atsižvelgti į įvairių ekosistemų paslaugų ir viešųjų gėrybių kainas.

1.4 EESRK rekomenduoja Komisijai:

— valstybėms narėms parodyti pavyzdį koordinuojant miškininkystės reikalus su kitais sektoriais, politika, kaimyninėmis valstybėmis ir kitiems veiklos vykdytojams atsižvelgiant į būsimas permainas, pavojus ir krizių valdymą,

— remti objektyvios informacijos rinkimą apie miškų sektorių, pavyzdžiui, pagal 2011 m. tarptautinių miškų metų iniciatyvą, siekiant, kad miškų sektorius susilauktų didesnio miškų savininkų, vartotojų ir plačiosios visuomenės pripažinimo,

— remti informacijos apie medienos ir medienos produktų savybes rinkimą, pavyzdžiui, jų naudą klimatui, siekiant skatinti tausų naudojimą ir gamybą,

— užsakyti tyrimą dėl įvairių veiklos vykdytojų, kurie dalyvauja renkant informaciją apie miškus, ir dėl jų renkamos informacijos,

— sukurti miškų informacijos ir planavimo sistemas ir šiomis sistemomis pagrįstą gerąją praktiką bendradarbiaujant su miškų sektoriaus technologijų platforma, mokslinių tyrimų centrais, nacionalinėmis organizacijomis ir įvairiais šio sektoriaus veiklos vykdytojais, kad būtų lengviau pastebėti staigius pokyčius, pavyzdžiui, katastrofas, ir į juos reaguoti,

— teikti daugiau pagalbos valstybėms narėms ir kitiems veiklos vykdytojams įgyvendinant ir stebint tausios miškininkystės politiką ir rengiant šiam tikslui reikalingą informaciją bei suderinant informacijos rengimą.

⁽¹⁾ Patariamoji grupė dėl miškų ir kamštienos, Patariamasis komitetas dėl Bendrijos miškininkystės ir miško pramonės politikos, 1997 12 9 Komisijos sprendimas 97/837/EB, iš dalies keičiantis Sprendimą 83/847/EEB, OL L 346, 1997 12 17, p. 95–96.

2. Pagrindimas ir nuomonės tikslas

2.1 Šios žaliosios knygos tikslas – visoje ES skatinti visuomenės diskusijas ir sužinoti įvairias nuomones apie miškų apsaugos ir informacijos apie juos politikos ateitį, taip pat sudaryti sąlygas atnaujinti ES miškininkystės strategiją, ypač klimato kaitos klausimų požiūriu. Žaliojoje knygoje iškelti klausimai yra susiję su ankstesne Komisijos baltąja knyga *Prisitaikymas prie klimato kaitos. Europos veiksmų programos kūrimas* ⁽²⁾.

2.2 Žaliojoje knygoje apžvelgiama bendra padėtis ir ES miškų svarba nurodant konkrečius jų bruožus ir funkcijas ir nustatant pagrindines su jais susijusias problemas. Joje taip pat nagrinėjamas klimato kaitos keliamas pavojus miškų funkcionavimui ir aprašomos esamos miškų apsaugos priemonės bei informacijos apie miškus sistemos.

2.3 Klausimų, susijusių su miškų politika, sprendimo kompetencija pagal subsidiarumo principą visų pirma tenka valstybėms narėms. Pagrindinė ES užduotis yra sukurti nacionalinių miškininkystės projektų ir programų pridėtinę vertę, pavyzdžiui, didinant valstybių narių informuotumą apie būsimas problemas ir pateikiant rekomendacijų dėl savalaikės ES lygio intervencijos.

2.4 Šioje nuomonėje išdėstytais idėjomis daugiausiai dėmesio skiriama tam, kaip klimato kaita pakeis Europos miškų ūkį ir miškų apsaugą ir kaip reikėtų formuoti ES politiką, kad ji veiksmingiau remtų valstybių narių miškininkystės iniciatyvas. Joje taip pat nagrinėjama, kaip ES galėtų palengvinti būsimų problemų sprendimą ir kokios informacijos dar reikės. Šiomis aplinkybėmis ES miškų apsaugos tikslas turėtų būti užtikrinti, kad miškai ateityje toliau atliktų visas savo gamybinės, socialinės, ekonominės ir aplinkosauginės funkcijas.

3. Skirtingų miškų funkcijų išsaugojimas, derinimas ir stiprinimas (1 klausimas)

3.1 Jungtinių tautų konvencijose pripažįstama miškų svarba sprendžiant klimato kaitos problemą ⁽³⁾ ir išsaugant biologinę įvairovę ⁽⁴⁾. Europos lygiu ir pagal ES miškininkystės strategiją ES valstybės narės įsipareigojo laikytis požiūrio, kuriuo suderinamos įvairios miškų funkcijos remiantis tvirtu miškų valdymu ir daugiafunkciškumu ⁽⁵⁾. ES lygiu į įvairias miškų funkcijas atsižvelgiama ES miškininkystės strategijoje, miškams skirtame ES veiksmų plane ir Komunikate dėl su mišku susijusių ES

⁽²⁾ COM(2009) 147 galutinis.

⁽³⁾ Biologinės įvairovės konvencija (BĮK).

⁽⁴⁾ Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija (UNFCCC).

⁽⁵⁾ *Forest Europe*. Ministrų konferencija dėl Europos miškų apsaugos Europoje (MCPFE).

pramonės šakų ⁽⁶⁾. Nacionaliniu ir regionų lygiu miškų funkcijos yra be kita ko valdomos pasitelkiant miškų programas. Taigi miškų sektoriaus politikos sistema veiksmingai remia įvairių miško funkcijų išsaugojimą, derinimą ir stiprinimą. Kita vertus reikalingos tolesnės pastangos su miškais susijusiems klausimams koordinuoti su kitais jiems poveikį darančiais sektoriais ir politika. Pavyzdžiui, Miškų nuolatinis komitetas, kitos su miškų klausimais susijusios patariamiosios grupės ir komitetai ⁽⁷⁾ ir Komisijos miškininkystės tarpžinybinė grupė turi šiam tikslui reikalingą potencialą. Reikėtų sustiprinti Miškų nuolatinio komiteto vaidmenį ES sprendimų, susijusių su miškų reikalais, priėmimo procese. Nacionaliniu lygiu taip pat reikėtų veiksmingiau koordinuoti sektorių veiklą, susijusią su miškininkystės reikalais. Nacionaliniams veiklos vykdytojams svarbus Komisijos rodomas pavyzdys laikantis į ateitį orientuoto ir skirtingus sektorius apimančio požiūrio.

3.2 Tikimasi, kad artimiausiais dešimtmečiais didės miškų, kaip atsinaujinančių gamtinių išteklių, ekosistemų paslaugų teikėjų ir žmonių gerovės prielaidos svarba. Pavyzdžiui, daugelyje Europos šalių didelę rinkos dalį jau sudaro atsakingi vartotojai. ⁽⁸⁾ Dėl įvairaus ir tausaus miškų, miško produktų bei paslaugų naudojimo ir jam remti reikalingo vadovavimo, kuriamos darbo vietos, pajamos ir sudaromos sąlygos klestėjimui daugelyje vietovių ir skirtingais lygmenimis. Miškai ir miško pramonė, medienos produktų gamyba, nemedienos produktai ir miškų turizmas yra ypač svarbūs vietos bendruomenėms. Pagal strategiją „Europa 2020“ svarbu užtikrinti veiklos sąlygas miškų savininkams, rangovams ir medieną naudojančioms pramonės šakoms, nes didėja konkurencija dėl žemės, tinkamos medienos gamybai ir medienai, tinkamai perdirbti į produktus ir jai naudoti kaip energijos šaltinį. Informacijos teikimo vaidmuo taip pat darosi vis svarbesnis. 2011 m. tarptautiniai miškų metai taip pat suteikia galimybę miškų sektoriui susilaukti didesnio vartotojų ir plačiosios visuomenės pripažinimo ir paskatinti tausų naudojimą ir gamybą parodant, kokie yra medienos ir medienos produktų privalumai sprendžiant klimato kaitos klausimus (pvz., anglies dioksido saugojimas, nedidelis visam produkto gyvavimo ciklui reikalingos energijos kiekis, terminis veiksmingumas ir kt.) palyginti su kitomis medžiagomis.

3.3 Miškų apsaugos ir išsaugojimo veikla aplinkos aspektu tradiciškai buvo užtikrinama nustatant strateginius tikslus ir taisykles, gaires ir rekomendacijas, skirtas šiems tikslams pasiekti. Pastaraisiais metais atsakomybė už ekosistemų paslaugas ir kitas viešąsias gėrybes vis dažniau atitenka miškų savininkams ir rangovams. Siekiant spręsti aplinkos klausimus, jiems reikia naujų žinių ir informacijos apie įvairias intervencijos

galimybes, pavyzdžiui, bendrus projektus išlaidų veiksmingumui didinti ir finansines paskatas. Keletas problemų yra ekonominės vertės biologinės įvairovės ir upių baseinų apsaugai, naudojimui rekreaciniais tikslais ir anglies dioksido saugojimui suteikimas.

3.4 Miškams, medienos ir medienoms produktams tenka svarbus vaidmuo reguliuojant klimatą. Ypač svarbūs anglies saugojimo pajėgumai. Medienos produktais galima pakeisti iš kitų medžiagų pagamintus produktus, kurie yra ne tokie veiksmingi sprendžiant klimato kaitos problemą. Pavyzdžiui, statyboms, interjerui ir baldams naudojamos medienos gaminiai yra santykinai ilgalaikiai anglies kaupėjai. Iki tam tikros ribos iš medienos gaunama bioenergija taip pat gali būti naudojama iš iškastinio kuro gaminamai energijai pakeisti. Klimato kaitos problemos sprendimo dalis – panaudoti politikos tikslus ir priemones skatinant naudoti klimatui nekenkiančias medžiagas, pavyzdžiui, medieną ir medienos produktus.

3.5 Didelė pastaraisiais metais audrų padaryta žala ir miškų gaisrai taip pat paskatino diskusijas dėl klimato kaitos poveikio miškų ekosistemoms ir galiausiai su mišku susijusiai veiklai. Miškų svarba vietos ir regionų klimato reguliavimui ir dirvožemio apsaugai įvairiose vietovėse nėra vienoda. Pastaraisiais metais vis geriau suvokiamas šis svarbus vaidmuo ir vis geriau suprantamas vandens ciklas ir sukaupta daugiau patirties, susijusios su sausų regionų problemomis.

4. Klimato kaitos poveikis miškams ir miškų sektoriui (2 klausimas)

4.1 Tikimasi, kad klimato kaita padidins netikrumą ir įvairių aplinkos veiksnių pavojų, pavyzdžiui, vabzdžių kenkėjų, ligų, sausrų, potvynių, audrų ir miškų gaisrų. Kita problema kyla dėl globalizacijos ir su ja susijusio medienos produktų ir miško reprodukcinės medžiagos vežimo, kuris pagreitina, pavyzdžiui, kenkėjų išplitimą už jų arealo ribų. Jei miškams ir miškų sektoriui kylantis pavojus taps realybe, tai turės daug socialinių ir ekonominių pasekmių. Ekonominis poveikis gali būti susijęs su turto vertės ir įmonių veiklos sąlygų pokyčiais. Socialinis poveikis gali būti tiesioginis, pavyzdžiui, pakitusios gyvenimo sąlygos dėl miškams padarytos žalos, arba netiesioginis, pavyzdžiui, socialinis šalutinis poveikis dėl pakitusios paveiktoje teritorijoje veiklą vykdančių subjektų ekonominės padėties. Aplinkos pavojai materializuojasi taip sparčiai, kad kyla tam tikrų problemų, pavyzdžiui, susijusių su rinkomis ir logistika. Siekiant sumažinti netikrumą ir valdyti riziką vykstant klimato kaitai, reikia daugiau informacijos apie galimas priežastis ir poveikį.

⁽⁶⁾ COM(2008) 113 galutinis.

⁽⁷⁾ Žr. 1 išnašą.

⁽⁸⁾ *Lifestyles of Health and Sustainability* (LOHAS).

4.2 Dėl miškų išteklių gausos ir miškotvarkos veiksmingumo Europos miškai gali prisitaikyti prie įvairių pokyčių. Tačiau Europoje yra didelių regioninių skirtumų dėl gamtinės aplinkos ir socialinių veiksnių skirtumų. Pavyzdžiui, dėl klimato kaitos ir žmonių veiklos bendro poveikio tikimasi žymaus miškų gaisrų sausuose Viduržemio jūros regionuose pagausėjimo. Jei kitose Europos vietose padažnės sausros, gali nukentėti, pavyzdžiui, spygliuočių miškai. Jei žiemos taps švelnesnės ir žemė neįšals, kai kuriais atvejais miško ruošos logistika taps sudėtingesnė. Taip pat auga grybelių ir kenkėjų žalos grėsmė. Vietovėse, kur sumažėjo miškų kirtimo potencialas, gali kilti audros ir galiausiai kenkėjų žalos pavojus. Ekonominis poveikis miškų savininkams ir vietos ekonomikai gali būti labai didelis, gali sumažėti miškų įvairovė. Kintanti verslo aplinka gali paskatinti pokyčius, kurie būtų sąlyginai naudingi įvairiems regionams, ir tai turėtų poveikio darbo pasidalijimui tarp regionų ir bendruomenėje.

4.3 Žalingo šalutinio klimato kaitos poveikio galima išvengti parengiant planus ypatingoms situacijoms. Sistemines prognozes yra naudingos ne tik norint išvengti nepageidautino poveikio, bet ir užbėgti už akių staigiems pokyčiams ir stichinėms nelaimėms. Vis didėja prognozėmis pagrįstų prisitaikymo ir prevencijos priemonių kūrimo įvairiais lygmenimis svarba. Taip pat svarbu, kad ES su miškais susijusi politika ir organai, pavyzdžiui, Miškų sektoriaus technologijų platforma, remtų aktyvią miškotvarką ir miškonaudą ir didintų tausių bei klimatui nekenkiančių medžiagų, pavyzdžiui, medienos, naudojimo konkurencingumą.

4.4 Šalutinį ir visaapimančią poveikį galima sušvelninti iš anksto pasirengiant krizinėms situacijoms, pavyzdžiui, sukuriant reagavimo į krizes mechanizmus, pavyzdžiui, krizių valdymo planus, įrangą ir gerąją praktiką. Pereinamosiomis ir krizinėmis situacijomis ypač svarbu spręsti saugumo klausimus, įskaitant užimtumo saugumą.

5. Esamos miškų apsaugos priemonės (3 klausimas)

5.1 Tiek nacionaliniu, tiek ES lygiu sukurtas tvirtas teisinis pagrindas ir daug įvairių miškų apsaugos priemonių. Be tradicinės apsaugos vietoje, naudojami įvairūs valdymo apribojimai arba leidimų reikalavimai. Miškų sektoriaus problema yra ta, kad esamos taisyklės ir priemonės nėra nuoseklios, todėl jos dubliuojasi ir atsiranda neatitikimų.

5.2 Savanoriškai taikomais mechanizmais pagrįstos apsaugos priemonės yra ekonomiškai efektyvios, ypač mažų miško valdų atveju. Tačiau tokio požiūrio įgyvendinimui reikia miškų savininkams perduoti įgūdžius ir informaciją ir visiškai padengti savarankiškos apsaugos veiklos sąnaudas bei prarandamas pajamas.

5.3 Didžiausias netikrumas šiuo metu yra susijęs su miškų įvairove už saugomų teritorijų ribų, nes apie ją trūksta informacijos. Be to, tikslas naudoti daugiau biomasės, kaip atsinaujinančio energijos šaltinio, gali daryti poveikį miškotvarkai ir kirtimo praktikai, taigi ir įvairovei.

6. Miškotvarka ir miškų naudojimas (4 klausimas)

6.1 Europos miškų sektoriui būdingas ilgas rotacijos laikotarpis, todėl, pavyzdžiui, naujų miškotvarkos metodų poveikis gali paaiškėti tik po keleto dešimtmečių. Socialinės ir ekonominės sąlygos didina naujų miško medžių auginimo ir kirtimo technologijų poreikį komerciniuose miškuose, pavyzdžiui, trumpo rotacijos laikotarpio energinės medienos kultivavimas arba brandaus miško retinimas. Ekologinės sąlygos, pavyzdžiui, klimato kaita, gali pačios padidinti naujų miškotvarkos metodų poveikį. Nuolat stebima miškų būklė ir jų pokyčiai pritaikant miškotvarką, kad būtų galima ją geriau sureguliuoti, jei to prireiktų tikslams pasiekti. Sprendimus dėl miškotvarkos ir miškonaudos priima miškų savininkai, kuriems šiuo tikslu reikia informacijos apie esamas miškotvarkos galimybes ir galimą jų poveikį. Viena galimybė – miškų savininkams planuoti miškus.

6.2 Vienas iš būdų remti pastangas išsaugoti miško reprodukcines medžiagos genofondą ir užtikrinti jo prisitaikymą prie klimato kaitos yra šiuo tikslu parengti tvarios miškininkystės kriterijų ir rodiklių sistemą.

7. Informacijos apie miškus adekvatumas (5 klausimas)

7.1 Informaciją apie Europos miškus pavieniui rengia trys pagrindiniai subjektai:

— Komisija ir agentūros bei jos finansuojami projektai,

— nacionaliniai mokslinių tyrimų ir statistikos organai,

— įmonės ir veiklos vykdytojai miško sektoriuje.

7.2 Pagal subsidiarumo principą valstybių narių kompetencijai paprastai priklauso su jomis susiję reikalai, o ES užduotis yra bendrais veiksmais sukurti papildomą naudą. Nacionaliniai mokslinių tyrimų ir statistikos organai, pavyzdžiui, viešieji miškų inventoriai ir statistikos biurai rengia su miškais susijusią informaciją, reikalingą nacionalinei miškininkystės politikai planuoti ir įgyvendinti. Esama informacija apie ES miškus apima miškų būklę, įskaitant miškų gaisrus, ir kai kuriais atvejais medienos gamybą ir galutinį naudojimą, pavyzdžiui, duomenis apie medienos produktus. Šie nacionaliniai organai taip pat turi pareigų, susijusių su tam tikra tarptautine statistika. EUROSTAT yra atsakingas už ES miškų išteklių ir medienos gamybos statistiką ir Europos indėlį į pasaulio statistiką, pavyzdžiui, nacionalinių duomenų kompiliacija ir suderinimas⁽⁹⁾. Komisija taip pat rėmė nacionalinius organus suderinat duomenis atsižvelgiant į tarptautinius išipareigojimus⁽¹⁰⁾. Tačiau derinant statistiką reikia atsižvelgti tiek į statistikos suderinimo reikalavimus, tiek į nacionalinius ir regionų duomenų turinio skirtumus, pavyzdžiui, įvairovės rodiklius. Komisija sukūrė reiškinį, kurie peržengia valstybės sienas, pavyzdžiui, miškų sveikatingumo⁽¹¹⁾ ir miškų gaisrų⁽¹²⁾, stebėjimo sistemas ir bendrą Europos informacijos ir komunikacijos sistemas⁽¹³⁾.

7.3 Miškų savininkai ir kiti veiklos vykdytojai miškų sektoriuje paprastai gauna su savo veikla susijusios ir jai naudingos informacijos iš nacionalinių mokslinių tyrimų ir statistikos organizacijų arba privataus sektoriaus. Miškų savininkai ir kiti

veiklos vykdytojai miškų sektoriuje taip pat renka informaciją ir ją saugo savo savalaikėse informacijos sistemose. Kintančių verslo sąlygų ir pokyčių miškotvarkos srityje aplinkybėmis naujausia informacija apie miškus darosi vis svarbesnė.

7.4 Padėtis įvairiose valstybėse narėse skiriasi palyginus informacijos apie miškus išsamumą, tikslumą ir naujumą. Dauguma šalių nacionaliniu lygiu beveik kiekvienais metais gali teikti atskaitas apie nuolatinę miškų apimtį. Kai kurie nacionaliniai organai taip pat gali pateikti išsamias ir tikslias metines atskaitas dėl nacionalinių miškų sveikatingumo ir sąlygų, gamybos apimčių, anglies pusiausvyros, miškų apsaugos funkcijų, paslaugų ir jų šalies miškų gyvybingumo⁽¹⁴⁾. Kai kuriose ES šalyse vis dar yra informacijos turinio, tikslumo ir naujumo trūkumų. Siekdama suderinti tarptautinę statistiką Komisija finansuoja mokslinius tyrimų ir technologijų plėtros projektus ir bendradarbiavimo tinklus⁽¹⁵⁾. Didžiausios spragos kalbant apie miškų apsaugą ir klimato kaitą yra miškų įvairovė už saugomų teritorijų ribų, tausios bioenergijos išteklių naudojimas, anglies atsargos ir anglies dioksido absorbentai, įskaitant medienos produktus ir spartų nuketėjusių vietovių nustatymas. Reikėtų aktyviau remti nacionalinius veiklos vykdytojus ir informacijos apie miškus rinkimą ir suderinimą.

7.5 Suderintos informacijos apie miškus ES lygiu rengimo problema yra didelis šiuos duomenis renkančių veiklos vykdytojų skaičius. Todėl svarbus atlikti išsamų tyrimą, kuris paaiškintų, kas ir kokius duomenis renka.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽⁹⁾ Pavyzdžiui, metinis Bendras miškų sektoriaus klausimynas (JFSQ), rengiamas bendradarbiaujant su Maisto ir žemės ūkio organizacija, Tarptautinės atogrąžų padarinės medienos organizacija ir Jungtinių Tautų Europos ekonomine komisija.

⁽¹⁰⁾ Pavyzdžiui, COST E43 (Nacionalinių miškų inventorių suderinimas Europoje. Bendrų ataskaitų teikimo metodai)

⁽¹¹⁾ 2003–2006/7. m. Bendrijos programa „Forest Focus“

⁽¹²⁾ Europos miškų gaisrų informacijos sistema

⁽¹³⁾ Europos miškų duomenų centras (EFDAC) ir Europos miškų informacijos ir ryšių platforma (EFICP).

⁽¹⁴⁾ „Forest Europe“ arba regionų indėlis į Pasaulio miško išteklių įvertinimą (GFRA).

⁽¹⁵⁾ FUTMON, ES lygio miškų stebėsenos sistemos tolesnio vystymo ir įgyvendinimo bendrai finansuojamas LIFE+ projektas; Jungtinio tyrimų centro bendrasis susitarimas dėl e. miškų platformos; COST tinklas, duomenų ir informacijos apie potencialų medienos išteklių tiekimą. Daugelio šaltinių nacionalinių miškų inventorių Europos požiūris (USEWOOD).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos reglamento (Euratomas), nustatančio didžiausius leistinus maisto produktų ir pašarų radiacinės taršos lygius po branduolinės avarijos ar kokio nors kito radiacinės avarijos atvejo (nauja redakcija)

(COM(2010)184 galutinis – 2010/0098 (CNS))

(2011/C 48/28)

Pranešėja **Pirkko RAUNEMAA**

Komisija, vadovaudamasi Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutarties 31 straipsniu, 2010 m. balandžio 27 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento (EURATOMAS), nustatančio didžiausius leistinus maisto produktų ir pašarų radiacinės taršos lygius po branduolinės avarijos ar kokio nors kito radiacinės avarijos atvejo (nauja redakcija)

COM(2010) 184 galutinis – 2010/0098(CNS).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. rugpjūčio 31 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 127 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Radioaktyvios iškritos beveik visais atvejais paveikia kelias šalis. Tai sukelia ilgalaikį radioaktyviųjų medžiagų išmetimą, pasklindantį ilgu nuotoliu ir paveikiantį dideles teritorijas. Todėl tokio pobūdžio avarijos atveju mums gresia tarptautinio masto nelaimė.

1.2 Iš tiesų būtini aiškūs ir atnaujinti teisės aktai, kuriuos ES institucijoms ir valstybėms narėms būtų lengva taikyti radioaktyviųjų iškritų atveju. Dėl šios priežasties teisės aktų reforma yra sava laikė ir būtina.

1.3 Po Černobylio branduolinės avarijos 1986 m. Bendrija parengė standartus, nustatančius leistinus maisto produktų ir pašarų taršos lygius po branduolinės avarijos⁽¹⁾ ir skubaus pasikeitimo informacija priemonės radiacinės avarijos atveju⁽²⁾. Leistinių normų pagrįstumas remiantis Euratomo sutarties 31 straipsniu paskutinį kartą buvo peržiūrėtas ekspertų grupės 1995 m. Todėl reikėtų leistinas normas peržiūrėti iš naujo.

1.4 ES įsteigė veiksmingą ir tarptautiniu mastu gerbiamą rizikos vertinimo įstaigą, Europos maisto saugos tarnybą (EMST) (2002 m. sausio 28 d. Reglamentas (EB) 178/2002). EMST turėtų būti patikėta vertinti radioaktyviųjų likučių maisto

produktuose ir pašaruose poveikį sveikatai, o Komisija turėtų peržiūrėti esamą, kai kuriais atvejais, keletą dešimtmečių senumo, tvarką.

1.5 Kad būtų užtikrintas aukštas radiacijos lygio maisto produktuose ir pašaruose kontrolės lygis, nacionalinėms maisto tarnyboms, taip pat nacionalinėms radiacinės saugos tarnyboms turėtų būti suteikti teisės aktais įteisinti įgaliojimai prižiūrėti didžiausius leistinus lygius ir kontroliuoti maisto ir pašarų importą, kai viršijami didžiausi leistini lygiai, nereikalaujant gauti radiacijos stebėsenos tarnybos leidimo.

1.6 Komisija, vadovaudamasi *Codex Alimentarius* Komisijos standartais ir gairėmis, taip pat turėtų siekti užtikrinti, kad būtų nustatytos tarptautinės taisyklės dėl radioaktyviųjų iškritų ir jų poveikio maisto produktams bei pašarams ir nustatyti instituciją, kuri avarijos atveju bus pirmiausiai atsakinga už ES importo ir eksporto kontrolę pasienyje.

1.7 Kadangi vanduo sudaro vieną pagrindinių maisto produktų ir pašarų sudėtinių dalių, todėl jis turėtų būti įtrauktas į Reglamento priedus. Be to, nuostatos turėtų būti taikomos visoms geriamojo vandens rūšims, o ne tik maisto produktuose ir pašaruose esančiam vandeniui.

⁽¹⁾ 1987 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (Euratomas) Nr. 3954/87, su pakeitimais.

⁽²⁾ 1987 m. gruodžio 14 d. Tarybos sprendimas (Euratomas) Nr. 87/600.

1.8 Įvykus avarijai, svarbu bandyti paveikti žmonių elgseną ir įtikinti juos rinktis saugius arba mažiau pavojingus maisto produktus ir gėrimus. Nacionalinės valdžios institucijos ir sektoriaus organizacijos yra atsakingos už rekomendacijų ir informacijos teikimą.

2. Įžanga

2.1 Pagrindimas

2.1.1 Po Černobylio atominės elektrinės avarijos 1986 m. balandžio 26 d. į atmosferą pateko dideli radioaktyviųjų medžiagų kiekiai, kurie užteršė maisto produktus ir pašarus keliose Europos šalyse iki sveikatai reikšmingo lygio.

2.1.2 Pirmą kartą buvo imtasi veiksmų Bendrijos lygiu tokio tipo branduolinių avarių, sukeliančių ilgalaikį radioaktyviųjų medžiagų išmetimą, pasklindantį dideliu nuotoliu ir paveikiantį dideles teritorijas, problemai spręsti.

2.1.3 Komitetas iki šiol yra parengęs vienintelę nuomonę dėl maisto produktų ir pašarų radiacinės taršos po branduolinės avarijos ar kokio nors kito radiacinės avarijos atvejo⁽³⁾. Tačiau šioje nuomonėje buvo išdėstytas tik preliminarus požiūris, kadangi Komisija dar nebuvo pasiūliusi didžiausių leistinų radiacijos lygių. Todėl ši konsultacija suteikia Komitetui galimybę pateikti nuomonę šiuo klausimu, grindžiamą naujesniais duomenimis.

2.2 Teisinis pagrindas

2.2.1 1987 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (Euratomas) Nr. 3954/87 nustato didžiausių leistinų maisto produktų ir pašarų radiacinės taršos lygių po branduolinės avarijos ar kokio nors kito radiacinės avarijos atvejo patvirtinimo tvarką. Per daugelį metų šiame reglamente buvo padaryti esminiai pakeitimai⁽⁴⁾. Antrą kartą iš dalies keičiant Reglamentą atskiruose prieduose buvo nustatyti didžiausi leistini „pamatiniai“ lygiai.

2.2.2 Kai Komisija gauna informaciją apie avarijas ar kokį nors kitą radiacinės avarijos atvejį, kurio metu gali būti ar jau yra pasiekti didžiausi leistini lygiai, ji priima reglamentą dėl šių didžiausių leistinų lygių taikymo. Tokio reglamento galiojimo

laikotarpis turi būti kiek įmanoma trumpesnis ir neviršyti trijų mėnesių.

2.2.3 Per vieną mėnesį nuo to reglamento priėmimo ir pasikonsultavusi su ekspertais, Komisija turi pateikti Tarybai reglamento dėl prieš tai priimto Komisijos reglamento nuostatų pritaikymo ar patvirtinimo pasiūlymą remiantis Euratomo sutarties 31 straipsniu. Šio antrojo reglamento galiojimo laikas taip pat ribotas. Ilguoju laikotarpiu, t. y. po branduolinės ar radiacinės avarijos į rinką tiekiamų maisto produktų ar pašarų kontrolės tikslais galėtų būti naudojamos kitos teisinės priemonės ar kitas teisinis pagrindas.

2.2.4 Reglamento prieduose nustatyti didžiausi leistini lygiai gali būti peržiūrėti arba papildyti atsižvelgiant į ekspertų nuomonę, pateiktą pagal 31 straipsnį. Nustatytų didžiausių leistinų lygių pagrįstumą paskutinį kartą nagrinėjo 1995 m. ekspertų grupė pagal 31 straipsnį, remdamasi Tarybos direktyva 96/29/Euratomas, pagal kurią reikalaujama, kad valstybės narės numatytų apsaugos veikmens lygius avarių atveju⁽⁵⁾.

2.2.5 Kalbant apie importuojamus produktus, ES patvirtino priemonės, užtikrinančias, kad tam tikri žemės ūkio produktai į Sąjungą patektų tik pagal bendrą tvarką, kuri užtikrina gyventojų sveikatą ir kartu išlaiko vientisą rinkos pobūdį nesukeldama prekybos sutrikdymų.

2.2.6 Radiacinės avarijos atveju reikalaujama, kad valstybės narės keistųsi informacija per „Ecurie“ sistemą⁽⁶⁾. Pagal šią sistemą reikalaujama, kad valstybės narės praneštų Komisijai ir toms valstybėms narėms, kurios patiria poveikį ar gali patirti poveikį, kai valstybė narė radiacinės avarijos atveju nusprendžia imtis plataus pobūdžio visuomenės apsaugos priemonių. Informacijoje privaloma nurodyti avarijos pobūdį ir laiką, tikslią vietą ir įrenginio pobūdį ar veiklos rūšį, priežastį, numatomą avarijos raidą ir panaudotas ar planuojamas apsaugos priemonės, taip pat maisto produktų, pašarų ir geriamojo vandens bei aplinkos užterštumo matavimų rezultatus.

2.3 Komisijos dokumentas

2.3.1 Komisija inicijavo Tarybos reglamento Nr. 3954/87 ir jo vėlesnių pakeitimų kodifikavimą.

2.3.2 Tačiau teisės aktų priėmimo procedūros metu buvo pripažinta, kad pasiūlyme dėl kodifikuotos redakcijos buvusi nuostata, pagal kurią Taryba pasilieka įgyvendinimo įgaliojimus, nebuvo pagrįsta Reglamento (Euratomas) Nr. 3954/87 konstatuojamosiose dalyse.

⁽³⁾ CES 480/1987, OL C 180, 1987 07 08, p. 20–25.

⁽⁴⁾ Komisijos reglamentas (Euratomas) Nr. 944/89 ir Komisijos reglamentas (Euratomas) Nr. 770/90.

⁽⁵⁾ 1996 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyvos 96/29/Euratomas, nustatančios pagrindinius darbuotojų ir gyventojų sveikatos apsaugos nuo jonizuojančiosios spinduliuotės saugos standartus, 50 straipsnio 2 dalis.

⁽⁶⁾ Žr. pirmiau nurodytą 2 išnašą.

2.3.3 Kadangi tokios konstatuojamosios dalies įterpimas sudarytų esminį pakeitimą ir todėl būtų peržengtos paprasto kodifikavimo ribos, laikyta, kad reikia kodifikuotą redakciją pakeisti naujai išdėstyta redakcija, kad būtų ištrauktas būtinas pakeitimas.

2.3.4 Pasiūlymo preambulės papildomoje 15 dalyje kalbama apie galimybę tam tikrais atvejais Tarybai, o ne Komisijai, nedelsiant pavirtinti patikslintas priemones per labai trumpą laiką, pagal kurias būtų taikomi iš anksto nustatyti didžiausi leistinos radiacinės taršos lygiai.

3. Vertinimas

3.1 Iš tiesų būtini aiškūs ir atnaujinti teisės aktai, kuriuos ES institucijoms ir valstybėms narėms būtų lengva taikyti radioaktyviųjų iškritų atveju. Dėl šios priežasties teisės aktų reforma yra savalaikė ir būtina. Atominių jėgainių avarijų ir kitų radioaktyviųjų iškritų tikimybė ES gali didėti, be kita ko, dėl veikiančių branduolinių jėgainių senėjimo, daugelio naujų jėgainių statybos, taip pat ir kitų nenumatytų atvejų rizikos.

3.2 Radioaktyviųjų dulkių išskritimas yra beveik visada plačiai paplitęs ir jo intensyvumas gali išlikti toks pats net ir už didelių atstumų. Taigi, mes sprendžiame potencialios tarptautinės grėsmės visuomenės sveikatai ir aplinkai problemą.

3.3 Palyginti su 1986 m., ES dabar turi veiksmingą ir tarptautiniu mastu gerbiamą rizikos vertinimo įstaigą, Europos maisto saugos tarnybą (EMST), (Reglamentas (EB)178/2002). Radioaktyviųjų medžiagų likučiai maiste ir pašaruose prilyginami maisto teršalams. Todėl galima buvo pagrįstai tikėtis,

kad EMST bus patikėtas tokių likučių poveikio sveikatai vertinimas. Tačiau Komisijos pasiūlyme išlieka, kai kuriais atvejais kelių dešimtmečių senumo, priemonės be jokio tolesnio svarstymo ar pagrindimo.

3.4 Įvykus avarijai, svarbu bandyti paveikti žmonių elgseną ir įtikinti juos rinktis saugius arba mažiau pavojingus maisto produktus ir gėrimus. Be to, žemės ūkio gamintojai bet kuriuo atveju privalo žinoti apie pašarų radiacinės taršos lygius ir gyvulių šėrimą krizinių situacijų metu. Nacionalinės valdžios institucijos ir sektoriaus organizacijos yra atsakingos už rekomendacijų ir informacijos teikimą.

3.5 Būtina, kad nuostatos, reglamentuojančios radioaktyvias iškritas ir radioaktyvumo lygius, būtų išdėstytos nauja redakcija tokiu būdu, kad jas būtų lengviau ir aiškiau įgyvendinti ES bei valstybių narių lygiu.

3.6 Didžiausi leistini radiacijos lygiai turi būti pritaikyti ypač didelės rizikos gyventojų grupių poreikiams: kūdikių maistui turėtų būti taikomos griežtesnės normos nei apskritai visų žmonių vartojamiems maisto produktams.

3.7 Dėl branduolinių bandymų ir branduolinės energijos naudojimo arba radioaktyviųjų medžiagų naudojimo sveikatos priežiūros srityje, pramonėje ir moksliniuose tyrimuose radioaktyvios medžiagos gali patekti į paviršinį vandenį. Nors įprastomis aplinkybėmis jų kiekiai yra nereikšmingi, tačiau radiacinės avarijos atveju padėtis gali pasikeisti. Kadangi vanduo sudaro vieną pagrindinių maisto produktų ir pašarų sudėtinių dalių, jis neturėtų būti pašalintas iš Reglamento priedų.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. .../2010 ... m. ... d. [data], kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 (bendro BRO reglamento) nuostatos dėl pagalbos, teikiamos pasinaudojant Vokietijos alkoholio monopolija

(COM(2010) 336 galutinis – 2010/0183 (COD))

(2011/C 48/29)

Pranešėjas **Adalbert KIENLE**

Europos Parlamentas ir Taryba, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo sutarties 43 straipsniu, atitinkamai 2010 m. liepos 7 d. ir 2010 m. liepos 8 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. .../2010 ... m. ... d. [data], kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 (Bendro BRO reglamento) nuostatos dėl pagalbos, teikiamos pasinaudojant Vokietijos alkoholio monopolija

COM(2010) 336 galutinis – 2010/0183 (COD).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. rugpjūčio 31 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 114 narių balsavus už, 2 – prieš ir 6 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina siūlomas priemones dėl pagalbos teikimo, pasinaudojant Vokietijos degtinės monopolija, laikotarpio pratęsimo, bet ne ilgiau kaip iki 2017 m., visų pirma todėl, kad nėra įrodymų, jog tai sutrikdytų rinkos veikimą, be to, pasiūlymas nedaro jokio poveikio Bendrijos biudžetui.

1.2 EESRK rekomenduoja pereinamąjį laikotarpį išnaudoti tam, kad šeimoms, užsiimančioms tradicinės žemės ūkio kilmės alkoholio distiliavimu, būtų lengviau perorientuoti savo verslą į socialiniu požiūriu priimtina naują veiklos sritį, o visų pirma, kad būtų išsaugoti ekologiniu požiūriu vertingi sodai.

2. Įžanga

2.1 Europos Komisija siūlo iki 2018 m. sausio 1 d. panaikinti nuo 1918 m. egzistuojančią Vokietijos žemės ūkio kilmės etilo alkoholio monopoliją. Nacionalinė institucija iki šiol suteikia distiliavimo leidimus ir nustato perėmimo kainą, kuri turi padengti distiliavimo gamyklų sąnaudas.

2.2 Monopolijos gamyba ir pardavimas bus palaipsniui mažinamas:

— žemės ūkio kilmės alkoholio uždaro tipo distiliavimo gamyklos (vok. *landwirtschaftliche Verschlussbrennereien*), kurios daugiausiai perdirba grūdus ir bulves, iš monopolijos turi išstoti iki 2013 m. pabaigos ir iki to laiko kiekvienais metais trečdaliu sumažinti savo gamybą (nuo 540 000 hl 2011 m. iki galiausiai 180 000 hl 2013 m);

— nedidelėms fiksuoto alkoholio kiekio distiliavimo gamykloms (vok. *Abfindungsbrennereien*), distiliavimo gamyklų naudotojams (vok. *Stoffbesitzer*) ir vaisių augintojų kooperatyvų distiliavimo gamykloms (vok. *Obstgemeinschaftsbrennereien*), vykdančioms vietinę gamybą ir pardavimą ir pagaminančioms labai nedidelį alkoholio kiekį iš vaisių, iki 2017 m. pabaigos leidžiama pagaminti iš viso iki 60 000 hl alkoholio per metus.

2.3 Pasiūlymas Bendrijos biudžetui poveikio neturi.

3. Pastabos

3.1 EESRK palankiai vertina siūlomą išstojimo iš Vokietijos alkoholio monopolijos scenarijų per nustatytą išimties taikymo laikotarpį ir diferencijuotą leidžiamos žemės ūkio kilmės etilo alkoholio gamybos sumažinimą.

3.2 2008 m. 27 ES valstybėse narėse buvo pagaminta apie 40,5 mln. hl žemės ūkio kilmės etilo alkoholio, daugiausiai iš javų, cukrinių runkelių / melasos, vyno, bulvių, vaisių ir kitų produktų. Pagrindinės ES žemės ūkio kilmės alkoholio gamintojos – Prancūzija (15,4 mln. hl), Vokietija (5,9 mln. hl), Ispanija (5,4 mln. hl) ir Lenkija (1,9 mln. hl). Tais pačiais metais ES valstybės narės importavo apie 13 mln. hl etilo alkoholio iš trečiųjų šalių. Žemės ūkio kilmės etilo alkoholis naudojamas žmonių maistui (gėrimuose ir kaip actas), biokuro sektoriuje ir kitoms pramonėms reikmėms. Pastaruoju metu labai išaugo etilo alkoholio naudojimas kuro sektoriuje.

3.3 Vis dėlto tik 10 proc. Vokietijoje pagaminamo žemės ūkio kilmės alkoholio tenka Vokietijos alkoholio monopolijai priklausančioms gamykloms, gaunančioms valstybės pagalbą. Naujausiais duomenimis, monopolijai alkoholį tiekė 674 žemės ūkio kilmės alkoholio distiliavimo gamyklos, kurių vidutinės gamybos apimtys siekė 800 hl. Apie 28 000 nedidelių fiksuoto alkoholio kiekio distiliavimo gamyklų, iš kurių kiekvienais metais veikia apie 20 000, monopolijos sąlygomis per metus leidžiama pagaminti ne daugiau kaip 300 l alkoholio.

3.4 Dėl alkoholio monopolijos ši tradicinė ir ypač decentralizuota gamyba galėjo būti vykdoma mažose ir labai mažose žemės ūkio kilmės alkoholio distiliavimo gamyklose. Vis dėlto vidutinio aukščio kalnų, pavyzdžiui, Švarcvaldo, pašonėje esančiuose regionuose ši gamyba yra labai svarbi. Tiek politikai, tiek visuomenė ypač palankiai vertina aplinką tausojančią žemės

ūkio kilmės alkoholio distiliavimo gamyklų uždaro ciklo ekonominę veiklą ir mažų distiliavimo gamyklų bei vaisius perdirbančių distiliavimo gamyklų veiklą, kuri padeda užtikrinti nuolatinę pajamas, puoselėti kultūrinį kraštovaizdį ir išsaugoti biologinę įvairovę.

3.5 EESRK mano, kad nustojus egzistuoti alkoholio monopolijai ir liberalizavus žemės ūkio kilmės alkoholio rinką, pramoninė alkoholio gamyba nepakeis (mažų) tradicinių žemės ūkio kilmės alkoholio distiliavimo gamyklų. Todėl perinamuoju laikotarpiu reikėtų ieškoti galimybių padėti šioms žemės ūkyje dirbančioms šeimos įmonėms perorientuoti veiklą, kad ji būtų perspektyvi ir socialiniu požiūriu priimtina ir kad būtų išsaugoti ekologiniu požiūriu ypač vertingi natūralūs įvairiarūšiai ir vaismedžių sodai.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 663/2009 dėl ekonomikos gaivinimo, teikiant Bendrijos finansinę paramą energetikos srities projektams, programos sukūrimo

(COM(2010) 283 galutinis – 2010/0150 (COD))

(2011/C 48/30)

Pranešėjas **Stéphane BUFFETAUT**

Europos Parlamentas 2010 m. birželio 15 d. ir Taryba 2010 m. birželio 23 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 194 straipsnio 1 dalies c punktu ir 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 663/2009 dėl ekonomikos gaivinimo, teikiant Bendrijos finansinę paramą energetikos srities projektams, programos sukūrimo

COM(2010) 283 galutinis – 2010/0150(COD).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2010 m. rugsėjo 6 d. priėmė savo nuomonę.

465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d (rugsėjo 15 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 113 narių balsavus už, 2 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK teigiamai vertina bendras Komisijos dokumento idėjas ir pritaria nustatytiems tikslams. Komitetas visų pirma pritaria pasiūlymui naudoti Europos fondus kaip daugiklio poveikį turinčią priemonę, paspartinančią investicijas energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos srityse. Komitetas norėtų, kad būtų labiau pagrįstas finansinės paramos skirstymas į techninę pagalbą, lengvatines paskolas ir finansų institucijų teikiamas bankų garantijas. Jis taip pat pageidautų išsamesnio sąvokos „techninė pagalba“ paaiškinimo.

1.2 EESRK tikisi, kad Komisijos išdėstytos taisyklės bus veiksmingai taikomos, t. y. visi suinteresuotieji finansiniai tarpininkai turės teisę valdyti finansinę priemonę, o projektų atranką vykdys fondų valdytojai, prižiūrimi Komisijos. EESRK norėtų, kad fondo valdymo ir lėšų gavimo taisyklės būtų paaiškintos ir būtų nustatyti aiškūs nurodymai finansiniams tarpininkams ir projektų teikėjams.

1.3 EESRK mano, kad vis dėlto būtina (arba naudinga) pateikti tam tikrų pastabų šiais klausimais:

1.3.1 Būtinybė kuo greičiau (iki 2010 m. pabaigos) sužinoti visą finansinio paketo sumą (ar bent jau numatomą sumą) be jau paskelbtos 114 milijonų EUR sumos. Pastarąją sumą, ją padalinus visoms 27 valstybėms narėms, galima vertinti kaip santykinai ribotą įnašą. Tačiau reikėtų atsižvelgti į sverto poveikį, kurį užtikrinti padės papildomos privačiojo sektoriaus investicijos ir impulsas, skatinantis įgyvendinti projektus ir investuoti, kurį suteiks didelė finansinė parama techninės pagalbos etape.

1.3.2 Sąvoka „finansiška naudingi projektai“. Pavyzdžiui, pastatų izoliacija yra labai naudinga energijos vartojimo efektyvumo požiūriu, tačiau energijos taupymo požiūriu pasiteisina per labai ilgą laiką, ypač senos statybos pastatų atveju. „Finansiškai naudingas projektas“ – tai sąvoka, kuri turi būti siejama su finansuojamais projektais, kurių neįmanoma įgyvendinti be Europos paramos. Todėl ši sąvoka galėtų būti reglamente paaiškinta taip: tai projektas, kurio finansinę pusiausvyrą užtikrina parama, teikiama taikant Europos finansines priemones.

1.3.3 Tinkamumo finansuoti kriterijai.

— EESRK supranta ir, be kita ko, pritaria minčiai, kad nėra prioritетinių sektorių ir kad bus taikomi investavimo ir atitikties Europos tikslams energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos srityse kriterijai. Visų pirma bus finansuojami projektai, įgyvendinami pagal energetinio naudingumo sutartis, ir tie, kurie jau gauna subsidijas iš Europos fondų. EESRK pabrėžia, kad šia priemone siekiama skatinti sąveiką su struktūriniais ir sanglaudos fondais;

— jeigu nebus sudarytas iš anksto atrinktų projektų sąrašas (kaip pagal Reglamentą Nr. 663/2009), EESRK atidžiai stebės, kaip paskirstomos lėšos projektų finansavimui ir techninei pagalbai, ir mano, kad didžioji dalis finansavimo lėšų turėtų būti skirta konkrečioms investicijoms arba projektams;

— Komitetas pabrėžia, kad reglamente nebus pateiktas iš anksto atrinktų projektų sąrašas ir fondas pats atrinks projektus vadovaudamasis reglamente nustatytais kriterijais. Bus parengta ataskaita dėl finansuotų projektų;

- EESRK patikslina, kad finansinė parama investicijų projektams turi būti teikiama taikant vienodas sąlygas viešojo ir privataus sektoriaus subjektams. Be to, turi būti sudaryta galimybė projektus vykdyti ir pagal viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę;
- apskritai, Komitetas dar kartą pabrėžia, kad pagrindiniai kriterijai finansavimui skirti turėtų būti šie: projektų techninis tinkamumas, finansinis patikimumas ir konkretūs laukiami rezultatai energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos srityse;
- EESRK norėtų, kad būtų išsamiau paaiškintas kriterijus, kuriuo remiantis finansavimas bus skiriamas „veiksmams, kurie turi greitą, išmatuojamą ir didelį poveikį.

1.4 EESRK supranta Komisijos norą, kad suinteresuotosios vietos ir regionų valdžios institucijos politiškai įsipareigotų mažinti klimato kaitą ir turėtų konkrečius tikslus, tačiau perspėja, kad reikėtų mažiau tikėti politiškai korektiškais mintimis bei kalbomis ir labiau vertinti konkrečius veiksmus, kurie įgyvendinami taikant patikimas ir novatoriškas technologijas arba veiksmingas valdymo sistemas, pasiteisinusias energijos vartojimo efektyvumo, šildymo tinklų arba atsinaujinančiosios energijos srityse.

2. Reglamento dėl ekonomikos gaivinimo, teikiant Bendrijos finansinę paramą energetikos srities projektams, programos sukūrimo atsiradimo priežastys ir principai

2.1 Europos energetikos programai ekonomikai gaivinti (toliau – Programa) numatytas 3,98 milijardo EUR finansinis paketas. Beveik visas Programos finansinis paketas turėjo būti paskirstytas 2010 m. Tačiau pagal Programos reglamentą numatyta 114 milijonų EUR suma nebus paskirstyta. Ši suma gali būti dar didesnė, jeigu pasirodys, kad projektai parengti nesilaikant nurodytų teisinių, finansinių ar techninių reikalavimų.

2.2 Panaudojant pagal Programos reglamento II skyrių nepaskirstytas lėšas bus sukurta speciali finansinė priemonė, skirta remti energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos iniciatyvas, įgyvendinamas pagal Tvarios energijos finansavimo iniciatyvą.

3. Bendrieji principai

3.1 Finansine priemone bus teikiama parama finansiškai naudingiems energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos projektams vystyti ir sudaromos geresnės investicijų į tokius projektus finansinės sąlygos, visų pirma miestų vietovėse.

3.2 Siekiant pritraukti daug ir decentralizuotų investicijų, paramos gavėjai bus savivaldybės, vietos ir regionų valdžios institucijos, įskaitant ir viešojo, ir privačiojo sektorių partnerystės projektus.

3.3 Finansuojami tvarios energetikos projektai turėtų apimti viešosios ir privačios paskirties pastatus, didelio energijos efektyvumo kogeneracines elektrines ir miestų šildymo ir (arba) aušinimo tinklus, vietos decentralizuotus atsinaujinančiuosius energijos išteklius, ekologiško miesto transporto ir vietos infrastruktūros vystymą, pavyzdžiui, pažangių elektros energijos tinklų, efektyvaus gatvių apšvietimo ir pažangiųjų skaitiklių diegimą.

4. Atrankos ir tinkamumo kriterijai

4.1 Paramą gaunančios priemonės turi turėti greitą, išmatuojamą ir didelį poveikį ES ekonomikos atgaivinimui, didinti energijos tiekimo saugumą ir mažinti išmetamą šiltnamio efekto sukeliančių dujų kiekį.

4.2 Bendrijos finansavimu siekiama sukurti svėro poveikį kitomis suinteresuotųjų valdžios institucijų arba įmonių investicijomis, laikantis konkrečių kriterijų, susijusių su viešosios valdžios institucijų įgyvendinama politika ir su projektų techniniais ir finansiniais aspektais.

4.3 Valdžios institucijoms taikomose taisyklėse numatyti jų įsipareigojimai kovoti su klimato kaita ir siekti konkrečių tikslų, tikslų įgyvendinimo strategija, stebėsenos vykdymas ir viešas atsiskaitymas už įgyvendinimo pažangą ir pasiektus rezultatus.

4.4 Techninėmis ir finansinėmis taisyklėmis siekiama užtikrinti metodo pagrįstumą ir techninį tinkamumą, finansinio paketo pagrįstumą, Europos teikiamos paramos postūmį pritraukti viešąsias ir privačias lėšas, taip pat reguliuoti ekonominę ir socialinę poveikį, poveikį aplinkai, išlaikyti geografinę projektų pusiausvyrą ir užtikrinti projektų parengtumą, t. y. kuo greičiau pasiekti investavimui tinkamą etapą.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Tarybos direktyva 2008/9/EB, nustatanti Direktyvoje 2006/112/EB numatyto pridėtinės vertės mokesčio grąžinimo apmokestinamiesiems asmenims, kurie nėra įsisteigę PVM grąžinančioje valstybėje narėje, o yra įsisteigę kitoje valstybėje narėje, išsamias taisykles

(COM(2010) 381 galutinis – 2010/0205 (CNS))

(2011/C 48/31)

Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 113 straipsniu, 2010 m. rugpjūčio 4 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Tarybos direktyva 2008/9/EB, nustatanti Direktyvoje 2006/112/EB numatyto pridėtinės vertės mokesčio grąžinimo apmokestinamiesiems asmenims, kurie nėra įsisteigę PVM grąžinančioje valstybėje narėje, o yra įsisteigę kitoje valstybėje narėje, išsamias taisykles

COM(2010) 381 galutinis – 2010/0205 (CNS).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 456-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), vieningai nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamos Tarybos reglamento (EB) Nr. 2187/2005 nuostatos dėl draudimo atrinkti geriausias žuvis ir europinių upinių plekšnių ir paprastųjų otų žvejybos Baltijos jūroje, Beltų ir Zundo sąsiauriuose apribojimų

(COM(2010) 325 galutinis – 2010/0175 (COD))

(2011/C 48/32)

2010 m. liepos 6 d. Europos Vadovų Taryba ir 2010 m. liepos 8 d. Europos Parlamentas, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalimi ir 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamos Tarybos reglamento (EB) Nr. 2187/2005 nuostatos dėl draudimo atrinkti geriausias žuvis ir europinių upinių plekšnių ir paprastųjų otų žvejybos Baltijos jūroje, Beltų ir Zundo sąsiauriuose apribojimų

COM(2010) 325 galutinis – 2010/0175 (COD).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), vieningai nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl prekybos vynuodžių dauginamąja medžiaga (nauja redakcija)

(COM(2010) 359 galutinis – 2010/0194 (COD))

(2011/C 48/33)

Vadovaudamiesi Sutarties dėl ES veikimo 43 straipsnio 2 dalimi ir 304 straipsniu, 2008 m. liepos 8 d. Europos Parlamentas ir 2010 m. liepos ... d. Taryba nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl prekybos vynuodžių dauginamąja medžiaga (nauja redakcija)

COM((2010) 359 galutinis – 2010/0194 (COD).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra priimtinas ir šis klausimas jau nagrinėtas Komiteto nuomonėse CES 807/2000, priimtoje 2000 m. liepos 13 d. (*), ir CESE 1360/2002, priimtoje 2002 m. gruodžio 11 d. (**), 465-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. rugsėjo 15–16 d. (rugsėjo 15 d. posėdis), vieningai nusprendė pritarti šio pasiūlymo tekstui ir laikytis pozicijos, kurią jis rėmė pirmiau minėtuose dokumentuose.

2010 m. rugsėjo 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

(*) EESRK nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, iš dalies keičiančios Direktyvą Nr. 68/193/EEB dėl prekybos vynuodžių dauginamąja medžiaga, OL C 268, 2000 9 19, p. 42.

(**) EESRK nuomonė dėl Tarybos direktyvos 2003/61/EB, iš dalies keičiančios Direktyvas 66/401/EEB dėl prekybos pašarinių augalų sėkla, 66/402/EEB dėl prekybos javų sėkla, 68/193/EEB dėl prekybos vynuodžių vegetatyvine dauginamąja medžiaga, 92/33/EEB dėl prekybos daržovių dauginamąja ir sodinamąja medžiaga, išskyrus sėklą, 92/34/EEB dėl prekybos vaisinių augalų dauginamąja medžiaga ir vaisiams auginti skirtais vaisiniais augalais, 98/56/EB dėl prekybos dekoratyvinių augalų dauginamąja medžiaga, 2002/54/EB dėl prekybos runkelių sėkla, 2002/55/EB dėl prekybos daržovių sėkla, 2002/56/EB dėl prekybos sėklinėmis bulvėmis ir 2002/57/EB dėl prekybos aliejinių ir pluoštinių augalų sėkla Bendrijos lyginamųjų tyrimų ir bandymų atžvilgiu, OL C 85, 2003 4 8, p. 43–44.

III Parengiamieji aktai

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas**465-oji plenarinė sesija, 2010 m. rugsėjo 15, 16 d.**

2011/C 48/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Trečioji geresnio reglamentavimo Europos Sąjungoje strateginė apžvalga“ – (COM(2009) 15 galutinis) – Komisijos darbo dokumento „Administracinės naštos mažinimas Europos Sąjungoje. Trečiosios geresnio reglamentavimo strateginės apžvalgos priedas“ – (COM(2009) 16 galutinis) – Komisijos darbo dokumento „Trečioji reglamentavimo aplinkos paprastinimo strategijos pažangos ataskaita“ – (COM(2009) 17 galutinis)	107
2011/C 48/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pasi- renkime ateičiai. Bendrosios didelio poveikio technologijų strategijos plėtotė ES“ – (COM(2009) 512 galutinis)	112
2011/C 48/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos „Verslo registrų sąveika“ – (COM (2009) 614 galutinis)	120
2011/C 48/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Mok- sinių tyrimų bendrųjų programų įgyvendinimo paprastinimas“ – (COM(2010) 187 galutinis)	129
2011/C 48/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 97/68/EB nuostatos dėl variklių, pateiktų rinkai pagal lankstumo schemą – (COM(2010) 362 galutinis – 2010/0195 (COD))	134
2011/C 48/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria panaikinamas Pamatinis sprendimas 2004/68/TVR – (COM(2010) 94 galutinis – 2010/0064 (COD))	138
2011/C 48/25	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Veiksmingesnė Europos maisto produktų tiekimo grandinė“ (COM(2009) 591 galutinis)	145
2011/C 48/26	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES biologinės įvairovės srities tikslo ir vizijos po 2010 m. pasirinktys“ – (COM(2010) 4 galutinis)	150



2011/C 48/27	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Sąjungos miškų apsaugos ir informavimo apie juos. Miškų rengimas klimato kaitai (COM(2010) 66 galutinis) 155
2011/C 48/28	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos reglamento (Euratomas), nustatančio didžiausius leistinus maisto produktų ir pašarų radiacinės taršos lygius po branduolinės avarijos ar kokio nors kito radiacinės avarijos atvejo (nauja redakcija) – (COM(2010)184 galutinis – 2010/0098 (CNS)) 160
2011/C 48/29	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. .../2010 ... m. ... d. [data], kuriuo iš dalies keičiamos Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 (bendro BRO reglamento) nuostatos dėl pagalbos, teikiamos pasinaudojant Vokietijos alkoholio monopolija – (COM(2010) 336 galutinis – 2010/0183 (COD)) 163
2011/C 48/30	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 663/2009 dėl ekonomikos gaivinimo, teikiant Bendrijos finansinę paramą energetikos srities projektams, programos sukūrimo – (COM(2010) 283 galutinis – 2010/0150 (COD)) 165
2011/C 48/31	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Tarybos direktyva 2008/9/EB, nustatanti Direktyvoje 2006/112/EB numatyto pridėtinės vertės mokesčio grąžinimo apmokestinamiesiems asmenims, kurie nėra įsisteigę PVM grąžinančioje valstybėje narėje, o yra įsisteigę kitoje valstybėje narėje, išsamias taisykles – (COM(2010) 381 galutinis – 2010/0205 (CNS)) 167
2011/C 48/32	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamos Tarybos reglamento (EB) Nr. 2187/2005 nuostatos dėl draudimo atrinkti geriausias žuvis ir europinių upinių plekšnių ir paprastųjų otų žvejybos Baltijos jūroje, Beltų ir Zundo sąsiauriuose apribojimų – (COM(2010) 325 galutinis – 2010/0175 (COD)) ... 168
2011/C 48/33	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl prekybos vynmedžių dauginamąja medžiaga (nauja redakcija) – (COM(2010) 359 galutinis – 2010/0194 (COD)) 169

2011 m. prenumeratos kainos (be PVM, įskaitant paprastosios siuntos išlaidas)

<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 100 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, spausdintinė versija ir metinis skaitmeninis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 200 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	770 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, mėnesinis kaupiamasis skaitmeninis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	400 EUR per metus
Oficialiojo leidinio priedas, S serija (Konkursai ir viešieji pirkimai), skaitmeninis diskas, leidžiamas vieną kartą per savaitę	daugiakalbis: 23 oficialiosiomis ES kalbomis	300 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , C serija. Konkursai	konkursų kalbomis	50 EUR per metus

Europos Sąjungos oficialųjį leidinį, leidžiamą oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis, galima prenumeruoti bet kuria iš 22 kalbų. Jį sudaro L (teisės aktai) ir C (informacija ir pranešimai) serijos.

Kiekviena kalba leidžiamas leidinys prenumeruojamas atskirai.

Oficialieji leidiniai airių kalba parduodami atskirai, remiantis 2005 m. birželio 18 d. Oficialiajame leidinyje L 156 paskelbtu Tarybos reglamentu (EB) Nr. 920/2005, nurodančiu, kad Europos Sąjungos institucijos laikinai neįpareigojamos rengti ir skelbti visų aktų airių kalba.

Oficialiojo leidinio priedas (S serija. Konkursai ir viešieji pirkimai) skelbiamas viename daugiakalbiame skaitmeniniame diske visomis 23 oficialiosiomis kalbomis.

Pateikę paprastą prašymą *Europos Sąjungos oficialiojo leidinio* prenumeratoriai gali gauti įvairius Oficialiojo leidinio priedus. Apie priedų išleidimą prenumeratoriai informuojami pranešime skaitytojui, kuris skelbiamas *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

Pardavimas ir prenumerata

Įvairių mokamų leidinių, tokių kaip *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, galima užsiprenumeruoti mūsų pardavimo biuruose. Pardavimo biurų sąrašą galima rasti internete adresu

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lt.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) – tai tiesioginė ir nemokama prieiga prie Europos Sąjungos teisės aktų. Šiame tinklalapyje galima skaityti *Europos Sąjungos oficialųjį leidinį*, susipažinti su sutartimis, teisės aktais, precedentine teise bei parengiamaisiais teisės aktais.

Išsamesnės informacijos apie Europos Sąjungą rasite <http://europa.eu>



Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIUKSEMBURGAS

LT